

Gheorghe Druga

ISTORIA HANGULUI

Editura "Cetatea Doamnei"

<https://biblioteca-digitala.ro>

DRUGĂ GHEORGHE

*În memoria fratelui meu
Ioachim, mort anul acesta și înhumat la
26 iulie, în cimitirul de la Marginea
Războieniului.*

ISTORIA

HANGULUI

COLECȚIA HISTORIA

EDITURA CETATEA DOAMNEI
PIATRA-NEAMȚ 2007

Foto: Colecțiile Gheorghe Drugă și Viorel Nicolau
Editura Cetatea Doamnei, Piatra-Neamț
P-ța Ștefan cel Mare, nr. 12, bl. C6
Tel. 0233 21 99 27. Director: Viorel Nicolau

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

DRUGĂ GHEORGHE

“Istoria Hangului” - Drugă Gheorghe

Piatra-Neamț, Editura Cetatea Doamnei - 2007

Bibliografie

Index

ISBN 978-973-1755-15-1

908(498) Hangu

Toate drepturile acestei ediții aparțin autorului și editurii

Necesitatea istoriei localității.

Istoria unei localități sau unei regiuni este parte inseparabilă a istoriei unei țări sau unui popor.

Aducerea la lumină a faptelor și evenimentelor petrecute în spațiul restrâns al unei localități, contribuie la îmbogățirea conținutului istoriei naționale, arătând, în același timp, specificul localității, aportul locuitorilor din acel spațiu la dezvoltarea societății și, totodată, modul cum s-au răsfrânt evenimentele din istoria poporului și care au fost consecințele acestora asupra localității respective.

Scrierea istoriei locale prezintă o importanță deosebită având în vedere rolul ce-l are istoria în a cosemna fapte și evenimente, în a pune în valoare tradiția locală, care, altminteri, se pierde sau rămân necunoscute.

Cunoașterea activității înaintașilor, a idealurilor sau a suferințelor lor, pot constitui suportul moral al actelor și faptelor noastre, putând înțelege mai bine direcțiile specifice ale dezvoltării localității și evoluției comunității locale, precum și a rațiunilor care au stat la baza elaborării acestor direcții.

În această accepțiune, factorii de decizie de la nivelul localității, au trebuință de cunoaștere a istoriei locale, de a fundamenta acțiunile lor, pentru prezent și în perspectivă, în concordanță cu evoluția istorică a localității. De aici decurge imperativul elaborării unei lucrări de istorie a localității.

Istoria, fie că este vorba de cea națională, fie de cea locală, ni se înfățișează „ca un mijloc de cunoaștere și de transformare a societății, o modalitate eficace de întărire a conștiinței drepturilor și obligațiilor noastre, în nevoia ce o simțim de a ne reprezenta în devenirea timpului, drumul progresului.” (Platon, Gheorghe, *Necesitatea și demnitatea istoriei*, în vol. Profesorul Ilie Grămadă la 70 de ani, Iași, 1984, p., 16.)

Istoria locală este necesară și trebuie cunoscută deoarece așa se poate ajunge la perceperea psihicului și personalității locuitorilor. Faptele și evenimentele trecutului, tradițiile și credințele strămoșilor, s-au impregnat durabil și ireversibil, dând naștere sau influențând mentalitățile contemporane.

Locuitorii înșiși au trebuință de cunoașterea trecutului lor, de percepere a rădăcinilor prin care curge seva ce le alimentează credințele, tradițiile, legendele, temperamentul și mentalitățile. Nu se pot explica particularitățile psihice ale locuitorilor din anumite sate, modul lor de gândire și acțiune, legăturile stabilite cu alte zone teritoriale, ocupații

și particularități ale relațiilor dintre oameni și grupuri, fără a cunoaște istoria zonei în care trăiesc și pe care au ființat înaintașii lor.

Pentru regiunea Hangului este cu atât mai necesar să cunoaștem istoria locală, cu atât mai mult cu cât acest teritoriu are un trecut istoric deosebit de bogat în fapte și evenimente, a fost în atenția a numeroase personalități politice, științifice și culturale, a dat naștere unor personalități în domenii variate ale vieții științifice și culturale, politice, militare, etc; deasemenea, zona a suferit importante și succesive modificări administrativ-teritoriale, iar partea cea mai însemnată a teritoriului ei se află sub apele lacului de acumulare, au dispărut sate, au fost desrădăcinați și strămutați locuitori, înstrăinate familii întregi. Este importantă, deci, scrierea , tipărirea și cunoașterea istoriei Hangului.

Regiunea Hangului sau Țara Hangului

Consider că este necesar să fac unele precizări în legătură cu ceea ce reprezintă și semnifică termenul **Hangu**, în vremurile trecute, întrucât numai așa se va putea înțelege de ce, în cuprinsul acestei lucrări, se fac referiri la date, evenimente, locuri care au avut loc, s-au desfășurat sau se situează într-o zonă teritorială mult mai întinsă decât suprafața teritorială actuală a comunei Hangu.

Strâns legat de aceasta nu lipsit de interes mi se pare să arăt ce se înțelegea prin termenul **Hangu**, înainte de 1864, cum a evoluat, din punct de vedere administrativ-teritorial, regiunea Hangului, din momentul înființării comunelor, până în zilele noastre.

Documentele de cancelarie care amintesc de Hangu sau de locuri din Hangu, începând cu secolul al XV-lea, scrierile marilor cronicari- Grigore Ureche, Miron Costin și Ion Neculce-ca și alte izvoare scrise, ne lasă să înțelegem clar, fără putință de tăgadă, că **Hangu** reprezenta o regiune întisă de pe cursul mijlociu al văii Bistrița, desfășurându-se de o parte și de alta a ei, de la Galu și până la barajul de la Izvorul Muntelui. Geografic, această zonă cuprinde Depresiunea Hangului cu munții înconjurători, peste care se înalță, dominator, muntele Ceahlău. Despre acesta se face mențiunea expresă că „ din Hangu face parte și masivul Ceahlău.”(Gheorghiu, C.D., Dictionar geografic asupra județului Neamț, Buc.,1895,p.,194.). Dacă luăm în considerare că Moșia Hangului, a familiei Sturza, se întindea până la Satul Bușmei și muntele Bușmeiul Mare din comuna Farcașa, putem spune că până acolo se întindea și regiunea Hangului.

Unul dintre locuitorii și cercetătorii istoriei acestei regiuni, învățătorul Gavriil Galinescu, compară zona aceasta cu cea a Câmpulungului, având în vedere întinderea mare, populația numeroasă, rolul important jucat de hangani într-o anumită perioadă istorică, în această regiune de graniță a Moldovei, numind-o **Țara Hangului**,

considerând că această entitate geografică și istorică s-ar întinde pe toată valea Bistriței, de la Bicaz până la Dorna.

Lucrarea de față își propune să descrie, cel puțin pentru anumite epoci istorice, fapte și evenimente nu numai a Hangului de astăzi, ci a celui de odinioară.

Denumirea de **Hangu** pentru toată această regiune, a durat până-n vremea lui Alexandru I. Cuza, când, pe teritoriul vechiului Hangu, s-au înființat, pe baza legii de organizare comunală, din anul 1864, comunele Hangu și Buhalnița, făcând parte din plasa Piatra-Muntele și având în componența lor următoarele cătune : Audia, Boboteni, Boura-Fârțiți, Ciorobuc, Durău, Hangu, Lețești, Răpciuni, Răpciunița, Strâmtura, pentru Hangu iar pentru Buhalnița erau cătunele : Cârnel Bistriței, Buhalnița, Izvorul Alb, Izvorul Muntelui, Poenari, Potoci, Secu Bulhaniței.

Semnificativ este faptul că, în anul 1903, comunele Hangu și Buhalnița, care, până acum, făceau parte din Plasa Piatra-Muntele, formează singure Plasa Ceahlău, cuprinzând acel teritoriu care , înainte de 1864, era cunoscut sub denumirea de Hangu.

Această organizare teritorială a regiunii Hangului va dura până-n anul 1925, când, în temeiul noii legi de organizare administrativ-teritorială unitară a țării, se vor aduce modificări și-n situația administrativ -teritorială a județului Neamț. În acest județ s-au creat patru comune noi, prin deslipiri de sate din trupul altor comune. Între acestea s-a numărat și comuna Ceahlău, formată prin deslipirea satelor Schitul, Răpciune și Lețești, cu cătunul Reșes, care făceau parte, până acum, din comuna Hangu. În felul acesta , pe teritoriul regiunii Hangului se aflau trei comune: Hangu, Buhalnița și Ceahlău.

În anul 1955, printr-o nouă organizare administrativ-teritorială, Regiunea Hangului alcătuia raionul Ceahlău, în componența Regiunii Bacău. În raionul Ceahlău erau trei comune: **Hangu** cu satele: Audia, Boboteni, Fîrțiți și Hangu; **Izvorul Alb**, cu satele: Buhalnița, Izvorul Alb, Poenari, Ruginești, Secu; **Ceahlău**, cu satele: Bistricioara, Lețești, Răpciuni și Schitul.

Teritoriul Hangului a suferit schimbări dramatice, în anii 50, ai secolului trecut, când s-a construit barajul de la Izvorul Muntelui și s-a format lacul de acumulare din zonă. Au dispărut sate, unele total , altele parțial. În întregime, a fost strămutată populația din satele: Poenari, Hangu, Fîrțiți, Lețești, Reșes, s-au întemeiat vetre noi de sat ca: Bofu, Bistricioara, Leua, Huiduman, Grozăvești, Brădițel. Pe teritoriul Hangului au rămas comunele: Hangu, Ceahlău, Izvorul Alb, care revine la denumirea de Buhalnița.

Ultima organizare administrativ-teritorială, din anul 1968, determină alipirea Buhalniței la Hangu, astfel că, actuala comună Hangu cuprinde satele: Buhalnița, Chirițeni, Grozăvești, Hangu și Ruginești.

Istoria Hangului se integrează organic în istoria Moldovei, deci în istoria neamului românesc. Suferințele, realizările și împlinirile poporului român, au înrâurit și viața locuitorilor din această zonă, după cum și hanganii și-au adus contribuția, mai mare sau mai mică, la aceste realizări și împliniri, au suferit, alături de întreg poporul român, rigorile și vicisitudinile istoriei. De aceea voi raporta permanent istoria acestor locuri la istoria națională și, acolo unde voi avea prilejul, chiar la istoria universală, încercând să creionez aportul original al locuitorilor de aici, contribuția lor la înfăptuirea marilor acte ale poporului român, la dezvoltarea generală a țării.

Preocupări pentru cunoașterea istoriei Hangului.

Pentru cunoașterea istoriei acestor locuri au existat preocupări intense și sistematice, din partea unor organisme specializate. Inițierea cercetărilor a fost determinată, inevitabil, de construirea barajului și formarea lacului de acumulare, acțiuni care determinau strămutarea populației, dispariția totală sau parțială a satelor din regiune. Trebuia cercetată și salvată cultura materială și spirituală a populației din zona care urma a fi acoperită de viitorul lac de acumulare. Din acest motiv, la nivelul Academiei Republicii Populare Române (așa se numea România în anii de atunci), s-a alcătuit un grup complex de cercetători, având în componența sa istorici, arheologi, etnografi, folcloriști, geografi, demografi, care au lucrat, în campanii succesive, în regiunea Hangului între anii 1954-1960.

Arheologic, zona Hangului este bine cunoscută în urma cercetărilor efectuate în cadrul Șantierului arheologic Bicaz, cercetări efectuate în anii 1954-1958, sub conducerea unor reputați specialiști în domeniu- C.S. Nicolaescu- Plopșor și Mircea Petrescu –Dâmbovița, fiind, după mărturia celor care au cunoștință de acesta, unul dintre cele mai frumoase șantiere cu rezultate deosebite pentru cercetarea arheologică.

Rezultatele cercetărilor, rapoartele de săpături, sunt publicate în Materiale și cercetări arheologice, vol., V, VI și VII și sunt valorificate în lucrări de sinteză cum ar fi: Istoria României, vol., I, sau în Scurtă istorie a Daciei preromane de Mircea Petrescu – Dâmbovița.

C.S. Nicolaescu-Plopșor a efectuat cercetări arheologice la Ceahlău și Bistricioara, materialul arheologic punând în evidență cel mai vechi paleolitic de pe Valea Bistriței-Szeletianul. Numeroasele puncte unde au fost efectuate cercetări arată că această zonă a fost intens locuită în toate fazele culturale ale paleoliticului superior. Astfel,

aurignacianul inferior , a fost descoperit la Cetățica, cel mijlociu la Dârțu, Lutărie, Bistricioara și Grințieș, iar cel superior, numit și Kostenkian, la Dârțu, Bofu Mic, Podiș, Lutărie-Bistricioara, Cetățica, Cremeniș, Bofu Mare, Schitișor, Secu, Grințieș. Tot C.S. Nicolaescu-Plopșor, prin cercetările de la Scaune, confirmă existența cremenei bune de scăpărat dar bună și pentru făurirea uneltelor, descoperind și o cultură nouă, din perioada de sfârșit a paleoliticului, numită Swiderianul.

Cu Swiderianul de la Scaune-Ceahlău, s-a ocupat și **Vasile Chirică**, într-un studiu apărut în " Memoria Antiquitatis", II, 1970, Ateliere paleolitice și epipaleolitice și un altul- Locuiri aurignaciene pe terasele Prutului și relațiile lor cu locuirile contemporane de pe terasele Bistriței, în " Memoria Antiquitatis", IX-XI, 1985.

Noi descoperiri arheologice au fost efectuate de **Florin Mogoșă și Mihai Matei**, în punctele Baicu și Piciorul Gol, valorificate în studiul, Noi cercetări paleolitice în zona Bicaz, S.C.I.V.A., Tom, 32, 1989.

Așezările neolitice au fost cercetate de C.S. Nicolaescu- Plopșor, la Dârțu, Bofu Mare, Bofu Mic, Lutărie- Bistricioara, Cetățica, Palatul Cnezilor și de Mircea Petrescu – Dîmbovița, la Chirițeni- Hangu. Cu prilejul săpăturilor de la Chirițeni s-au descoperit și urme materiale din epoca bronzului și a fierului.

Dan Gh. Teodoru și Ioan Ordentlich au cercetat așezarea geto-dacică de la Hangu –Cetățuia.

Pentru epoca feudală, cercetări s-au realizat la Grozăvești-Hangu, de către **N. Constantinescu**, descoperirile de aici confirmând existența satului Grozăvești, menționat în unele documente de cancelarie din Moldova secolului al XVII-lea, Gheorghe Diaconu, la Palatul Cnezilor, iar **Marilena Florescu**, la Buhalnița-mănăstire, acestea din urmă demonstrând că mănăstirea ridicată de Barnovschi Vodă, nu s-a înălțat pe locul uneia mai vechi, așa cum susțin alți autori.

Rezultatele cercetărilor etnografice au fost publicate în Etnografia văii Bistrița, cuprinzând majoritatea aspectelor culturii materiale a locuitorilor din zonă, structurate în opt capitole: I-Considerații generale-toponimia, aspecte demografice și economice asupra zonei; II-Așezări, gospodărie, curte, locuință; III-Ocupații; IV- Transportul; V-Hrana; VI-Industrie sătească; VII-Meșteșuguri; VIII-Îndeletniciri dispărute, referitoare la perioada când au fost adunate materialele (1954-1960).

O contribuție însemnată, decisivă chiar, la cunoașterea satelor din zonă, aduce **C. Cihodaru**, în Studiile sale: Satele din regiunea Hangu-Bicaz, unul pentru perioada secolelor XIV-XVIII, altul pentru secolele XVIII-prima jumătate a secolului XIX, apărute în Analele științifice ale Universității " AL. I Cuza," secțiunea a III-a, istorie, tom XII și XIII, anii 1966 și 1967.

Despre monumentele istorice de pe valea Bistriței, scriu. **M Dragotescu și D Bîrlădeanu**, în lucrarea, Monumente istorice de pe valea Bistriței, apărută la Piatra Neamț, 1980.

În ceea ce privește așezămintele religioase din regiune, o sinteză ne prezintă Ieromonah **Ioanichie Balan**, în lucrarea, Vetre de sihăstrie românească,

și, tot el, în Pateric Românesc, relatează despre sihaștri sau călugări care s-au nevoit pe aceste meleaguri, unii dintre ei ajungând în ranguri înalte, în ierarhia bisericească.

De unele aspecte ale istoriei acestor locuri s-au ocupat personalități care aparțin Hangului; impresionați de un trecut bogat în evenimente și fapte istorice în strânsă legătură cu istoria Moldovei, ca și de vechimea și mulțimea așezămintelor religioase ce s-au ridicat aici, de atenția pe care au acordat-o domnitorii moldoveni acestor așezăminte, dăruindu-le sau întărindu-le moșii, sate, poieni sau alte drepturi, de atracția deosebită ce o exercita Ceahlăul cu frumusețile sale și cu faima sa de **munte sfânt** asupra călătorilor străini din diferite timpuri, asupra personalităților culturale și chiar asupra unor domnitori ai Moldovei.

Dintre oamenii acestor locuri, care au contribuit la cunoașterea trecutului regiunii, amintim pe Gheorghe Ungureanu, director al Arhivelor Statului din Iași, preotul arheolog, Constantin Matasă, Constantin Turcu. Mănați de pasiunea pentru trecut și stimulați de dragostea pentru locurile natale, și-au îndreptat atenția, în special, asupra unor monumente istorice, civile sau religioase, care au existat în zonă, dar au abordat și alte aspecte ale istoriei Hangului

Gheorghe Ungureanu, studiind colecțiile de documente aflate la Arhivele Statului din Iași și de la Arhiva Mitropoliei Moldovei, a publicat un studiu , în Anuarul Liceului "Petru Rareș" din Piatra Neamț, intitulat Mănăstirea Pionul sau Schitul Hangul și ruinele Palatului Cnezilor , iar în revista Arhiva, XXXI, 1931, publică studiul, Mănăstirea Hangului sau Buhalnița. Tot el relatează despre călătoria lui Mihail Sturza, domnitor al Moldovei(1834-1849), în județul Neamț, în studiul Din trecutul Județului Neamț, apărut în Anuarul amintit.

Constantin Matasă, aduce contribuție importantă la cunoașterea Palatului cnezilor, în lucrarea cu același titlu și a Ceahlăului ca *munte sfânt* al strămoșilor noștri dar și al locuitorilor din timpurile noastre, în studiul, Ceahlăul- munte sfânt în revista **Boabe de grâu**, V,1934,1. Unele considerații interesante despre rolul drumului de legătură dintre Moldova și Transilvania-Calea Mare- ca și despre rolul *cetățuielor* de la Hangu, găsim în studiul, Cetatea Neamțului , în **Boabe de Grâu**, V, 1934, 3

Referiri la istoria acestor locuri și la monumentele din zonă, cunoscute deja din lucrările amintite, găsim și în Călăuza județului Neamț sau în Moldova de sub munte, lucrări ce aparțin tot lui C. Matasă.

Constantin Turcu s-a ocupat de schiturile de sub Ceahlău, Sihastru și Cerebucu, ca și de călătoriile ce le-u întreprins, în ținutul Neamț, J.A. Vaillant și Wilhelm Kotzebue, studii publicate în Anuarul Liceului "Petru Rareș", pe anii 1933-1934 și 1936-1940.

Contribuții pentru un istoric al Mănăstirii Durău are **Hogea Dumitru**, într-un studiu publicat în Anuarul Liceului "Petru Rareș", pe anii 1933-1934, iar Grigorovici Alexandru, în Expedițiile regelui Sobieski în Moldova, amintește de însemnătatea strategică a Hangului și de ocuparea lui de către armata poloneză.

Preocupări pentru cunoașterea istoriei Hangului se cunosc și pe plan local. Preotul **Gavril Vlad** a scris despre Biserica din Răpciuni-monument istoric, astăzi la Muzeul Satului din București, ca și despre școala din Răpciuni, unele din aceste documente au fost folosite de un colectiv de la Scoala Ceahlău, care a alcătuit Monografia Scolii Ceahlău.

Un om deosebit de pasionat pentru istoria acestor locuri este învățătorul **Teoctist Galinescu**, nepotul lui Gavriil Galinescu, o altă personalitate a acestor meleaguri, care a cules și a valorificat folclorul din zonă, cântecele și dansurile, a contribuit la dezvoltarea învățământului și vieții culturale.

Cunoscând îndemnul și speranța lui Gheorghe Ungureanu că, "poate, cu timpul, toți acei care au dragoste pentru neprețuitele frumuseți ale văii Bistriței, vor contribui la tipărirea unei monografii care să cuprindă, pe lângă istoria tuturor monumentelor de pe această vale și fotografiile oamenilor bătrâni, ale caselor, bisericilor și peisagiilor de astăzi, ca să rămână de mărturie pe viitor", a adunat un material imens cu privire la Hangu: cărți, articole din ziare, fotografii, înregistrări audio, alte și alte materiale, ordonate și păstrate cu grijă, ca niște valori de neprețuit.

Această activitate a fost dublată de acțiunea de valorificare prin redactarea și publicarea unor cărți despre Hangu și articole în presa județeană sau locală. Dumnealui i se datorește crearea Fundației culturale "Gavriil Galinescu", apariția revistei "Țara Hangului", amândouă având menirea de a stimula acțiunea de cercetare a valorilor culturale din Hangu, a istoriei și tradițiilor, dar și de cunoaștere, de răspândire a lor în rândul hanganilor și nu numai, precum și inspirația fericită de a denumi regiunea Hangului, **Țara Hangului**.

O încercare de monografie a școlii din Gura bHangului are și fostul învățător de la această școală, în perioada interbelică, **Grigore Grigorescu**, care ascris mai multe caiete despre aceasta. Meritul lui constă și-n faptul că a cules de la bătrâni date interesante despre activitatea școlară din Hangu înainte de 1864, a realizat însemnări și a consemnat date statistice referitoare la activitatea școlii, date despre dascăli și elevi, putând constitui un material valoros pentru o viitoare monografie a școlii din Hangu.

În ceea ce mă privește, pe lângă faptul că am adunat din lucrările amintite- și din altele, care vor fi trecute în bibliografie-toate referirile cu privire la Hangu, am întreprins o activitate de cercetare a colecțiilor de documente: *Documente privind istoria României, Documenta Romaniae Historiae, Documente înainte de Ștefan cel Mare, Documentele lui Ștefan cel Mare, Catalogul documentelor moldovenești, Documente din arhivele polone, secolul XVII, 1848 la români. O istorie în date și mărturii*, preluind și interpretând date și aspecte cu privire la viața economică, socială și politică a regiunii Hangului, în cuprinsul Evului Mediu și în epoca modernă.

Am consultat operele marilor cronicari moldoveni: Grigore Ureche, Miron Costin, Ion Neculce precum și *Cronica Ghiculeștilor* și am prelevat toate datele și informațiile referitoare la regiunea Hangului.

Importante date despre activitatea economică și socială, despre populație ca și despre structura socială și raporturile între diferite categorii și grupuri sociale, am cules prin studierea recensămintelor din acea vreme, numite *catagrafii* în limbajul de atunci. În felul acesta am descoperit date deosebit de interesante și utile în catagrafiile din anii 1772, 1774, 1816, 1820, 1830, 1831, 1832, 1845, aflate la Arhivele Statului din Iași, cu excepția celor din 1772 și 1774, publicate în volumele I și II ale lucrării lui Dimitrieș, *Moldova în epoca feudalismului*. În arhivele de la Iași, am găsit și am consultat, Lucrările statistice ale Moldovei, în Fondul, Isprăvnicia Neamț.

Informații bogate și diverse, referitoare la diferite domenii ale vieții locuitorilor din Hangu, la relațiile lor cu proprietarii, la modul cum s-au pus în aplicare legile pentru reformă agrară în zonă, am găsit cercetând (fără pretenția de o fi făcut în mod exhaustiv), dosarele din diferite fonduri ale Filialei Arhivelor Statului din Piatra Neamț (Fondul Prefectura Neamț, Fondul Tribunalul Neamț, Fondul Consilieratul Agricol Neamț, Fondul Revizoratul Școlar Neamț) precum și diferite planuri și hărți și alte lucrări aflate la instituția amintită cum ar fi Expuneri asupra situațiunii județelor, statistici școlare etc.

De un real folos au fost studiile publicate în Anuarul Liceului „Petru Rareș” din Piatra Neamt.

La Muzeele de Istorie și Bicăz, am cules diferite date privind descoperirile arheologice din zona Hângului, am consultat revistele muzeului pietrean, în special „Memoria Antiquitatis”, având astfel posibilitatea de a beneficia de idei, concluzii și aprecieri ale unor valoroși cercetători, arheologi și istorici, din țară și din județ.

Pentru cunoașterea legendelor, tradițiilor și obiceiurilor, a unor toponime, am stat de vorbă cu învățători, profesori, preoți, oameni din zona, selectând din cele relatate ce era mai valoros și mai apropiat de realitate.

Arhiva familiei Galinescu și convorbirile cu învățătorul, omul de cultură și veteranul Teoctist Galinescu, mi-au pus la dispoziție fotografii, informații valoroase cu privire la oamenii din Hangu și din regiune, relatări și înregistrări sau interviuri cu diverse persoane. Tot prin dumnealui am putut consulta fotocopia după Harta lui Hora von Otzelovitz, ca și Registrul de inspecții al Școlii din Gura Hângului, Caietele monografice ale lui Grigore Grigorescu, importante documente pentru viața școlii și pentru activitatea culturală

Importante informații am cules și din articolele publicate în „Țara Hângului”, mai ales în cea ce privește evocare unor evenimente sau personalități.

Tuturor celor care, într-un fel sau altul, au contribuit la elaborarea acestei lucrări, mulțumirile mele din toată inima.

Comuna primitivă este prima și cea mai veche formațiune social-economică din istoria omenirii. Referindu-se la importanța cunoașterii acestei epoci istorice, un autor scria că ea „formează temelia întregii dezvoltări superioare de mai târziu, pentru că are drept punct de plecare desprinderea omului de lumea animală și drept conținut învingerea unor greutăți pe care oamenii asociați ai viitorului nu le vor mai întâmpina niciodată”.¹

Această treaptă de dezvoltare a societății omenești este definită prin următoarele trăsături caracteristice: proprietatea comună asupra mijloacelor de producție (unelte, pământ, locuință, etc.), dar și asupra produselor rezultate, care erau consumate în comun; forțele de producție erau slab dezvoltate, uneltele primitive evoluând încet de la o epocă la alta; oamenii trăiau și munceau în comun, colaborând și ajutându-se reciproc.

Din punct de vedere arheologic, ținându-se seama de materialul din care erau făurite uneltele, comuna primitivă se împarte în două mari epoci: epoca pietrei care la rândul ei se subdivide în paleolitic sau epoca veche a pietrei, mezolitic sau epoca de mijloc a pietrei, neolitic sau epoca nouă a pietrei și epoca metalelor care cuprinde epoca bronzului și epoca fierului.

Hangu în epoca pietrei. În zona Hangului, urme de activitate omenească sunt cunoscute încă din paleoliticul superior, însă pentru o mai bună înțelegere a modului de viață, a stadiului atins de oamenii acestei epoci în făurirea uneltelor, precum și a condițiilor naturale în care au trăit, voi face referiri și la cadrul geofizic și climatic în care au acționat și, evident, la cele mai vechi dovezi despre existența societății omenești pe teritoriul României, până în paleoliticul superior. Numai în felul acesta vom putea înțelege și integra așezările din hangu în cadrul mai general de dezvoltarea a societății omenești pe teritoriul României.

a) **Paleoliticul** durează de la 2.000.000 la 10.000 ani î. H.² Descoperirile de la Bugiulești, comuna Tetoiu (județul Vâlcea) demonstrează existența omului pe teritoriul țării noastre încă de acum 2.000.000 ani î. H.; că procesul de antropogeneză, de hominizare a maimuțelor antropoide s-a petrecut și în spațiul carpato-danubiano-pontic. La Bugiulești arheologii au găsit resturi fosile provenind de la 28

¹ Engels, Fr., *Anti-Dühring*, Ed. Politică, Buc., 1966, p. 118.

² Datele privind cronologia epocii străvechi sunt date după Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *Scurtă istorie a Daciei preromane*, Iași, 1978.

specii animale (urs, rincer la un loc cu cele de cerb și cal, precum și de maimuțe) ca și unelte de uz permanent făcute din oase de mamifere, pentru lovit și zdrobit, despicat și tăiat, străpuns și răzuit.³

Oamenii acestor vremuri trăiau în cete sau hoarde, viața lor asemănându-se mult cu cea a animalelor codrilor, în ceea ce privește hrana, locuința și îmbrăcămintea. Ei luau hrana din natură, o culegeau, își găseau adăpost în peșteri, sub stânci, pe terasele râurilor, iar ca îmbrăcăminte foloseau pieile de animale neprelucrate. Se deosebeau de animale prin faptul că aveau creierul mai dezvoltat ca al acestora, ceea ce le permitea, ca prin inteligența ce o aveau, să-și confecționeze unele unelte rudimentare. Omul paleolitic s-a deosebit de strămoșul său prin faptul că a prelucrat piatra.⁴

Din punct de vedere geologic, paleoliticul corespunde pleistocenului sau glaciațiunilor din epoca cuaternară, timp în care s-au produs importante schimbări în structura geo – morfologică a globului pământesc, în lumea vegetală și animală.⁵ Acum au loc perioade de răcire intensă a climei (glaciații) care alternează cu perioade de climă mai caldă (interglaciații). Sunt cunoscute patru glaciații: Günz, Mindel, Riss și Würn.⁶ s-au stabilit următoarele date aproximative⁷ pentru cele patru glaciații: Günz (1.200.000 – 700.000 ani), Mindel (650.000 – 350.000 ani), Riss (300.000 – 120.000 ani) și Würn (80.000 – 15.000 ani).⁸ În funcție de perioadele glaciare se face și încadrarea cronologică a perioadelor și culturilor paleolitice din România. În ultima vreme, M. Cîrciumaru a elaborat o scală regională a evoluției paleofitogeografice a României, scală folosită ca referință geocronologică pentru nivelurile culturale ale așezărilor cercetate, stabilindu-se mai multe oscilații climatice, pe baza analizelor polenului recoltat din peșterile și așezările descoperite.⁹

Din punct de vedere arheologic, acestor oscilații climatice le corespund, în timp, mai multe aspecte de cultură materială, grupate în trei perioade: paleoliticul inferior, mijlociu și superior.

³ Mușat, Mircea, Ardeleanu, Ion, *De la statul geto-dac la statul român unitar*, Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1983. p. 12; Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *Dacia înainte de Dromihete*, Buc., 1988, p. 7.

⁴ Mușat, Mircea, Ardeleanu, Ion, *op. cit.*, p.4.

⁵ Dâmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.23.

⁶ *Istoria României*, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1960, p. 5

⁷ Dâmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.24.

⁸ Dumitrescu, Al., Vulpe, Alexandru, *op. cit.*, p.8 și următ.

⁹ *Istoria României*, I, p. 7

Paleoliticul inferior, care durează pînă la 120.000 î.de.H., este perioada de dezvoltare a hominizilor.¹⁰ Omul începe să făurească primele unelte în mod intenționat, o altă pricepere a lui fiind capacitatea de a folosi focul.¹¹ Paleoliticul inferior cunoaște mai multe trepte de dezvoltare culturală, documentate arheologic și în România. Aceste trepte sunt:

1. Protopaleoliticul (primul paleolitic) cunoscut sub numele de „cultura de prund” descoperită la noi pe văile Bîrjovului, Dîmbovicului, Argeșului și pe Raconîța, în zona Sibiului, la Ciupereni – Turnu Măgurele.¹² Uneltele „culturii de prund” nu sunt altceva decît niște bolovani de râu ce ar putea fi ținuți în mână, avînd cioplite la un capăt o muchie tăioasă pentru lovit, tăiat, răzuit, scobit.

2. Abbevillianul și Acheuleanul (numite așa după numele a două localități din Franța) se caracterizează prin faptul că toporașele de mână, din piatră, păstrează însuși miezul pietrei din care au fost lucrate.¹³

3. Paralel cu acest mod de a obține uneltele, se dezvoltă și unele tehnici de cioplire a uneltelor din așchii, caracteristice culturii cunoscute sub numele de Clactonian (Clacton – On Sea), localitate în Anglia și Levalloisianul (Levalloi – localitate în Franța).

Între timp clima s-a schimbat. După o perioadă de climă caldă, urmează o nouă glaciațiune ce se face simțită și în Carpați. Animalele existente în paleoliticul inferior – elefantul, felinele, maimuțele, etc. – s-au retras spre zonele mai calde, însă omul a rămas, căutându-și adăpost în peșteri. Este perioada culturală a paleoliticului mijlociu cunoscută sub numele de cultura musteriană (după peștera Le. Moustier din Franța).¹⁴ Urmele omului din această perioadă s-au descoperit în peșterile de la Ohaba- Ponor și Cioclovina în Transilvania, Baia de Fier din Oltenia. Această perioadă a durat pînă la 35.000 de ani î.de.H..

Urmează cea de-a treia perioadă a paleoliticului – paleoliticul superior (circa 35.000 – 10.000 ani î.de. H). Începînd cu paleoliticul superior, s-au descoperit urme de viață omenească și pe valea Bistriței, la Ceahlău și Bistricioara, unde s-au efectuat săpături arheologice de mare întindere, scoțîndu-se la iveală mai multe resturi de locuire, vetre și extrem de multe unelte.¹⁵

¹⁰ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.28.

¹¹ Mușat, Mircea, Ardeleanu, Ion, *op. cit.*, p.13.

¹² *Istoria României*, I, p. 8;

¹³ *Istoria României*, I, p. 13.

¹⁴ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.32.

¹⁵ *Ibidem*, p. 30.

Omul care trăiește în această perioadă este omul pe deplin format,¹⁶ (Homo Sapiens Fossilis), din care se vor desprinde cele trei mari rase omenești. Omul acestei perioade este superior celui care a trăit în paleoliticul mijlociu – Homo pimegiens (omul prim născut) sau omul de Neanderthal. Ca urmare a inteligenței sale superioare, a experienței deja câștigate și acumulate, Homo sapiens fossilis a realizat progrese deosebite în tehnica cioplirii silexului. Din nucleul bulgărilor de silex se desprind așchii înguste și lungi, lame cu două laturi tăioase. Astfel, omul dispune acum de o gamă destul de largă de unelte răzuit, pene, dălțițe, străpungătoare, vârfuri de săgeată, la care se adaugă unelte confecționate din os, fildeș, coarne de ren și cerb (vârfuri de sulite, harpune pentru pescuit, pumnale și străpungătoare)

Cultura care reprezintă paleoliticul superior în țara noastră este cultura Aurignaciană cu trei faze de dezvoltare: aurignacianul inferior, mijlociu și superior de tip răsăritean (Kostenkian).

Toate aceste trei faze de dezvoltare ale aurignacianului sunt foarte bine reprezentate pe Valea Bistriței, în zona Hangului. În legătură cu datarea acestei culturi, trebuie să amintim că în tratatul pentru Istoria României vol. I, 1960; paleoliticul superior este cuprins între 100.000 și 10.000 ani î.H.,¹⁷ în timp ce Mircea Petrescu – Dîmbovița îl încadrează între 35.000 – 10.000 ani / 8.000 î.e.n.¹⁸ Această datare o folosește și semnatarul acestor rânduri, întrucât ea se bazează pe examenele cu C.14, confirmată și de analizele polinice. Și cronologia fazelor culturale ale paleoliticului superior este cea stabilită de Mircea Petrescu - Dâmbovița.

Aurignacianul inferior, cel mai vechi paleolitic¹⁹ în zona Hangului, datează între 35.000 – 30.000 î.e.n., reprezentând o fază de tranziție de la paleoliticul mijlociu la cel superior, a fost descoperit la Cetățica de la Ceahlău, unde s-au efectuat cercetări pe o suprafață de 180 m.p.²⁰. Importanța deosebită a descoperirilor de la Cetățica constă în faptul că sunt singurele care au adus lumină în ceea ce privește încadrarea cronologică a aurignacianului inferior din țara noastră.²¹ În această perioadă clima este mai caldă²² ceea ce determină prefaceri în viața oamenilor. Grupele de vânători părăsesc peșterile pentru a se așeza

¹⁶ *Istoria României*, I, p. 16.

¹⁷ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.30.

¹⁸ „Materiale și cercetări arheologice“, VI, 1957, p. 58

¹⁹ *Idem*, p. 58.

²⁰ *Istoria României*, I, p. 18.

²¹ Nicolaescu-Ploșor, C.S., situează stratul de cultură de aici în intervalul Würm I- Würm II.

²² Chirica, Vasile, *Locuiri aurignaciene pe terasele Prutului și relațiile lor cu locuirile contemporane de pe terasele Bistriței*, în „Memoria Antiquitatis“, IX-XI, p. 26.

sub cerul liber umblînd pe suprafețe întinse pentru a-și procura hrana. Vânătorii de la Ceahlău se foloseau de unelte de piatră cu vîrfuri bifaciale, arme în formă de frunză multe dintre ele lucrate într-o tehnică mai veche, caracteristică paleoliticului mijlociu. Cercetătorii nu exclud posibilitatea ca locuirea de la Cetățica să fie un popas al vânătorilor care s-ar fi deplasat din zona Prutului spre Ceahlău aducând cu ei tehnica de cioplire bifacială²³. De altfel, așezările de terase de la Mitoc Ripiceni, sunt cele mai cunoscute pentru paleoliticul din țara noastră, cu un inventar litic deosebit de bogat și, împreună cu cea de la Ceahlău, sunt printre cele mai caracteristice pentru această etapă a paleoliticului superior. Grupele

de oameni care au populat terasele Bistriței, la Cetățica și cele de pe terasele Prutului desfășurau activități economice care aveau drept scop asigurarea hranei prin vânătoare, cules, precum și cioplirea unor unelte necesare activităților secundare.²⁴ Este de la sine înțeles că alături de culegerea hranei din natură și prin vânătoare, un loc important în asigurarea necesarului de hrană îl juca pescuitul, în zonă existând ape curgătoare bogate în pește.

În aurignacianul mijlociu (30.000 – 25.000 ani î.e.n.) clima începe din nou a se răci, pe crestele Carpaților formându-se ghețari.²⁵ Cu toată această răcire a climei, cetele de vânători continuă să trăiască în zonă. S-au descoperit așezări temeinice ale unor vânători de bouri²⁶, la Dîrțu, Lutărie, Bistricioara și Grințieș, așezări care, alături de cele de la Mitoc și Ripiceni, sunt cele mai cunoscute în Moldova. În aceste așezări este evident progresul în tehnica de făurire a uneltelor – vechile tradiții de cioplire a pietrei din paleoliticul inferior și mijlociu dispar, căpătând o mare extindere tehnică de cioplire lamelară.²⁷

Săpăturile arheologice de la Ceahlău evidențiază o locuire ce se întinde pe o suprafață largă, aducând la lumină o așezare de lungă durată. S-au descoperit vetre de locuire largi și căptușite cu pietre²⁸, având în jurul lor gropi pentru păstrarea focului.²⁸

²³ *Ibidem*, p. 27.

²⁴ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.31.

²⁵ „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 38

²⁶ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.31.

²⁷ „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 38

²⁷ „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 38

²⁸ *Istoria României*, I, p. 20.

²⁹ *Idem*, p. 20

³⁰ „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 38

³¹ *Istoria României*, I, p. 21.

³² „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 38

La Bistricioara s-a descoperit o așezare aurignaciană care conține unelte mai evolute și vetre de foc mai adâncite²⁹. Proporția mare a silexului de Prut dovedește că vânătorii dela Bistricioara aveau legături cu zonele din Răsărit.³⁰

Aurignacianul superior (25.000 – 10.000 ani î.e.n.) este cunoscut sub numele de gravettian sau kostenkian, această cultură fiind descoperită prima dată la Kostenki, pe Don.³¹

În regiunea Hangului, așezările omenești din această perioadă au fost puse în lumină prin descoperirile de la Ceahlău, Podiș și Cetățica., Bistricioara – Lutărie.³² Cercetările de aici au evidențiat existența a mai multor faze de dezvoltare a Kostenkianului, ca și în alte puncte de pe valea Bistriței (Dîrțu, Bofu Mic, Bofu Mare, Schițor, Secu, Grințieș)³³ Mare parte a uneltelor sunt făurite din silex de Prut, ceea ce dovedește fie existența unor legături deosebit de intense a vânătorilor de pe Valea Bistriței cu Răsăritul, fie o deplasare a unor cete de vânători, cu arme mai perfecționate, dinspre răsărit spre valea Bistriței, în urmărirea vânatului de stepă. Găsind vânat din belșug, s-au stabilit aici, pentru o vreme, construindu-și adăposturi bune.³⁴ Animalele pe care le vânează sunt: calul, zimbrul și renul.

În faza de sfârșit a acestei culturi se constată că uneltele sunt făurite mai ales din roci locale, ceea ce indică o slăbire a influențelor orientale și un început de autohtonizare.³⁵ Aria așezărilor se lărgeste. Alături de cele de la Ceahlău și Bistricioara s-au descoperit așezări din paleoliticul superior, respectiv din gravettianul oriental, la Izvorul Alb, în punctele Baicu și Piciorul Gol,³⁶ numeroasele piese litice recoltate dovedind stabilitatea populației aici.

Marele număr de așezări paleolitice descoperite în zona Hangului, pun, în evidență faptul că, aici, cetele de vânători găseau condiții bune pentru procurarea hranei și materie primă pentru făurirea uneltelor. Numai așa se poate explica concentrarea mai multor tabere de vânători, pe un spațiu relativ restrâns.

Oamenii sunt mai bine organizați, depășindu-se stadiul cetei primitive, apărând ginta matriarhală, care se întemeiază prin înrudirea prin sânge, după mamă. Tehnica vânătorii se perfecționează, oamenii dispun de unelte și arme mai bune: sulița dințată, capcane, lațul, propulsorul; sporește populația; ³⁷oamenii își fac adăposturi mai

³³ *Idem*, p. 20

³⁴ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.33.

³⁵ Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *Dacia înainte de Dromihete*, Buc., 1988, p. 14.

³⁶ Vezi, Mogoșanu, Florea, Matei, Mihai, *Noi cercetări paleolitice în zona Hangului*, în S.C.I.V.A., Tom , 32, 1981

³⁷ *Istoria României*, I, p. 23.

statornice și mai spațioase. Apar chiar și unele manifestări de înfrumusețare ale femeilor și chiar a băbaților care-și alcătuiesc podoabe din hematite aduse din Transilvania.³⁸

Așezările de la Ceahlău și Bistricioare ca și cele de la Izvorul Alb sînt contemporane cu cele de la Ripiceni. Dealul Viei din satul Buda (Buhuși), Cremenea (Brașov), Gura Cheii (Rîșnov).³⁹

b) **Epoca mijlocie a pietrei** (mezolitic) urmează paleoliticului superior fiind datată între 10.000 /8.000 – 5.500 ani î.e.n.

Modificările climatice (retragerea spre nord a ultimei glaciațiuni – Würm, încălzirea climei) determină înlocuirea vegetației de tundră cu alta în care predomină mesteacănul, pinul, stejarul. Apar alte specii de animale (capra, cerbul, zimbrul) care, pentru a putea fi vâdate, cereau din partea vânătorilor, pricepere sporită și arme noi.⁴⁰

Oamenii epocii mezolitice realizează progrese deosebite în ceea ce privește uneltele răspândindu-se tehnica făuririi uneltelor de mici dimensiuni (microlite) . O deosebită importanță prezintă inventarea arcului și a săgeții, ceea ce permite vânărea animalelor de la distanță, a toporului propriu-zis, a bărcii scobite dintr-un singur trunchi de copac (monoxila). Se domesticește primul animal – câinele – și se construiesc primele locuințe (colibe din pari și crengi, la suprafața pământului)⁴¹.

Ocupațiile de bază ale oamenilor – culesul, vânatul și pescuitul – îndeletniciri prin care își asigură hrana, continuă să existe și-n mezolitic, dar mult mai dezvoltate, ca urmare a perfecționării uneltelor; culegerea hranei se intensifică cu atât mai mult cu cât hrana este mult mai variată, în comparație cu cea din perioada anterioară⁴², vânătoarea contribuie în mai mare măsură la asigurarea hranei, fiind practică de la distanță și cu precizie, cu ajutorul arcului și a săgeții; pescuitul se dezvoltă ca urmare a folosirii harpunelor, plaselor și vâșșelor.

Pe teritoriul țării noastre, mezoliticul este reprezentat de două grupe culturale.⁴³ Prima se numește **epipaleoliticul**, constituit fiind pe așezările gravetiene târzii din Moldva, reprezentând o continuare a așezărilor din paleoliticul superior de aici. A doua este constituită din unele grupe de oameni veniți din afară, printre care se numără și grupul descoperit pe Ceahlău în punctele La Scaune și Bardosu – Bicaz Chei. Cultura creată de acest grup de oameni aparține **swiderianului** (de la Swidry – Wilkie, așezare la sud-est de Varșovia). Aria de răspândire a

³⁸ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.33.

³⁹ *Istoria României*, I, p. 22.

⁴⁰ Gherasim, Vasile, Marin, Ionel, *Piatra Neamț. Monografie*, 1972, p. 39.

⁴¹ *Istoria României*, I, p. 27.

⁴² Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.35.

⁴³ Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *op.cit.*, p. 15.

acestei culturi se întinde în nord – estul Germaniei, Polonia centrală și nordică, bazinul superior al Volgăi și coboară până la Ceahlău ⁴⁴. Creatorii ei pe Ceahlău au venit dinspre nord, urmărind vânatul ⁴⁵. Ajunși pe Ceahlău, atrași de bogăția în vânat ⁴⁶ a acestor locuri și-au stabilit tabăra în punctul numit La Scaune (1328 m altitudine). S-a remarcat ⁴⁷ că swiderienii sunt superior contemporanilor lor, prin faptul că sunt primii care folosesc arcul și săgeata la vânătoare.

Cercetările arheologice de La Scaune au evidențiat, alături de uneltele de silex (gratoare, burine, vârfuri zise „la gravette”) ⁴⁸ și vârfuri de săgeată triunghiulare cu peduncul ⁴⁹. De altfel, La Scaune s-a confirmat existența cremenii (silexului) ⁵⁰, motiv în plus pentru swiderieni de a rămâne pe Ceahlău timp îndelungat, după cum arată marea cantitate de silexuri pe metru pătrat (peste 200) ⁵¹. Dealtfel, cremenea din Hangu, bună pentru făuritul uneltelor, de culoare neagră, a fost denumită de profesorul arheolog, Nicolaescu-Plopșor, *cremenea de Audia*.

c) **Epoca nouă a pietrei (neoliticul)**. Culturile mezolitice fac trecerea spre o etapă superioară a epocii pietrei – neoliticul (5500 – 2500 î.e.n.). În perioada amintită, pe baza oscilațiilor pădurilor și frecvenței speciilor, s-a concluzionat ⁵² că a fost, după o climă temperată mai caldă decât astăzi, o perioadă caldă și umedă (5.000 – 3.000 ani î.e.n) urmată de una caldă și uscată, deși toate speciile de animale identificate „nu sugerează neapărat un alt climat decât cel actual” ⁵³.

În viața oamenilor s-au petrecut transformări atât de importante încât această nouă epocă a pietrei este denumită „revoluția neolitică”. De altfel, cultura neolitică „a avut pretutindeni un caracter revoluționar” ⁵⁴.

„Revoluția neolitică” a însemnat un salt calitativ în multiple planuri: unelte perfecționate și eficiente, obținute prin șlefuirea și chiar perforarea pietrei; îmbrăcămintea se completează ⁵⁵ prin meșteșugurile

⁴⁴ *Istoria României*, I, p. 27.

⁴⁵ Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *op.cit.*, p. 15.

⁴⁶ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.37.

⁴⁷ *Istoria României*, I, p. 28.

⁴⁸ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.38.

⁴⁹ „Materiale și cercetări arheologice”, VI, 1957, p. 63.

⁵⁰ *Idem*,

⁵¹ Chîrcea, Vasile, *Ateliere paleolitice și epipaleolitice de prelucrare a uneltelor*, în „Memoria Antiquitatis”, IX-XI, 1985, p. 735.

⁵² Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *op.cit.*, p. 22.

⁵³ *Ibidem*, p.22

⁵⁴ Kendrick, Mac, Paul, *Pietrele dacilor vorbesc*, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978, p. 12.

⁵⁵ Mușat, Mircea, Ardeleanu, Ion, *op. cit.*, p.14.

noi ce le practică oamenii: torsul și țesutul; sunt domesticate un număr mare de animale și se trece la cultivarea plantelor, deci la agricultura primitivă ceea ce a dus la transformarea omului din culegători de hrană și vânători, în producători; cultivarea pământului îi determină pe oameni spre o viață sedentară. Ca urmare, ei își construiesc locuințe, bordeie sau colibe, pe văile fertile ale apelor și pe terase. O altă invenție care însemna și ea o „revoluționare a vieții”⁵⁶ este olăritul, adică confecționarea vaselor din lut uscat la soare și ars în cuptoare. Marele număr de vase descoperite în așezările neolitice, indică importanța deosebită a acestora în viața de toate zilele a comunităților omenești, atât pentru prepararea hranei, cât și pentru păstrarea hranei. În funcție de tehnica, forma și decorul ceramicii s-au putut deosebi culturile neolitice. Aceste transformări deosebite au fost rezultatul inventivității unor populații ce au venit din sudul Peninsulei Balcanice⁵⁷, influențând și comunitățile de pe teritoriul țării noastre.

Pe teritoriul României, neoliticul cuprinde mai multe faze de dezvoltare cunoscute sub numele de neoliticul timpuriu, mijlociu și târziu (eneoliticul).

Pentru **neoliticul timpuriu** (5500 – 4200 î.e.n.) caracteristică este cultura Starcevo – Criș, pentru cel mijlociu (4200 – 3500 î.e.n.) complexul cultural Vinca – Turdaș, culturile Dudești, Vădeștra, Boian, Hamangia, Tisa, Precucuteni, iar pentru neoliticul târziu (3500 – 2500 î. E. N.) îi corespund culturile Gumelnița, Decea Mureșului, Sălcuța, Cucuteni, Petrești.⁵⁸

În județul Neamț, harta așezărilor neolitice este deosebit de bogată. Amintim, dintre aceste așezări, în mod deosebit, pe cele de la Tîrpești, Izvoare și Văleni – Piatra Neamț, apoi cele de la Văratec, Bîrgăoani, Dobreni, Ghigoești, Davideni.⁵⁹

Despre așezarea de la Izvoare, pe o terasă care domină râul Bistrița, ne vorbește și istoricul american Paul Mac Kendrick.⁶⁰ Nu putem să nu amintim despre „o realizare excepțională”⁶¹ – Hora de la Frumușica, un suport de vas, format din șase statuete feminine văzute din spate, înlățuite în cercul horei, care ne arată simțul artistic deosebit al oamenilor neolitici ce au trăit pe teritoriul actual al județului Neamț.

Prezența oamenilor neolitici este bine atestată arheologic în întreaga zonă a Hangului, atât prin cercetări sistematice cât și prin

⁵⁶ *Ibidem*, p.14.

⁵⁷ Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *op.cit.*, p. 24.

⁵⁸ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, *op. cit.*, p.45-70.

⁵⁹ *Județul Neamț. Monografie*. P. 38.

⁶⁰ Vezi, Kendrick, Mac, Paul, *op. cit.*, p. 14.

⁶¹ Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *op.cit.*, p. 46.

descoperiri întâmplătoare. Cercetări arheologice s-au efectuat la Dîrțu și la Hangu – Chirițeni, specificându-se că neoliticul de pe valea Bistriței prezintă puternice influențe sudice, în ceea ce privește forma și decorul ceramicii, precum și forma topoarelor șlefuite.⁶²

Așezarea neolitică de la Hangu – Chirițeni, face parte dintre puținele așezări⁶³ situate în zone puțin favorabile cultivării plantelor, dovedind ca și cea de la Dîrțu, că „dezvoltarea cultivării plantelor nu poate fi legată, la începuturile sale, numai de văile apelor sau numai de ținuturile de câmpie”⁶⁴.

Prezența oamenilor neolitici (cucutenieni) la Hangu este în legătură cu o puternică presiune demografică a triburilor vecine,⁶⁵ însă nu trebuie exclusă ipoteza ca prezența lor să fie determinată de existența izvorului cu apă sărată de pe Pârâul Verii din Hangu.

Așezările neolitice de aici continuă pe cele din mezolitic. La Dîrțu s-au găsit gropile a două locuințe (bordeie) și în teritoriul lor s-au aflat unelte, „într-o perfectă asociere”, lucrate în tehnică și forme kostenkiene finale și cu caracteristici ale culturii neolitice timpurii.⁶⁶

La Hangu – Chirițeni s-a sondat o întindere de peste 1,5 ha descoperindu-se o așezare neolitică încadrată în faza Cucuteni A, deci, din neoliticul târziu. S-au dezvelit peste 20 complexe de locuire, așezate în mijlocul terasei, într-o porțiune de teren dinspre apa Hangului. Locuințele erau mici, construite direct la suprafața solului, dispuse în șiruri, fără nici o amenajare a terenului. S-au găsit, în urma cercetărilor, lipituri de perete, bucăți de plăci de cuptor perforate, fragmente ceramice, râșnițe și topoare plate de piatră, așchii și unelte de silex, figuri antropomorfe din lut ars și bucăți de menilită⁶⁷, precum și două cuptoare de ars ceramice⁶⁸.

Inventarul locuințelor dovedește că oamenii neolitici de la Chirițeni se ocupau cu agricultura (dovadă prezența râșnițelor) și, desigur, cu creșterea vitelor (mai mult decât cu agricultura dacă avem în vedere specificul zonei). Este de presupus că, pentru completarea necesarului de hrană, se practicau în continuare, vânătoarea, pescuitul, culesul. Cunoșteau meșteșugul olăritului și al torsului, țesutului și confecționatul îmbrăcăminte. Figurile antropomorfe descoperite sunt în

⁶² „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 39.

⁶³ „Așezările culturii Cucuteni în România, Ed. Junimea, Iași, 1985, p. 41.

⁶⁴ *Istoria României*, I, p. 30.

⁶⁵ Vezi, Monah, Dan, Cucos, Ștefan, *op. cit.*, p.179.

⁶⁶ „Materiale și cercetări arheologice“, VI, 1957, p. 64.

⁶⁷ *Idem*, p. 66.

⁶⁸ , Monah, Dan, Cucos, Ștefan, *op. cit.*, p.102.

legătură, probabil, cu un anumit cult răspândit la oamenii neolitici – cultul fecundității.

Unele descoperiri întâmplătoare îndreptățesc afirmația făcută mai sus, că întreaga zonă a Hangului a fost locuită în neolitic. Astfel, învățătorul Filip Vasile a găsit un topor plat din piatră șlefuită într-un punct situat între Buhalnița și Ruginești, numit Botul Ocii, care nu este altceva decât o terasă pe malul Bistriței. Tot în zona respectivă, cetățeanul Lalău Ion a găsit un topor de o formă perfectă, șlefuit și găurit, păstrând urme de intensă folosire.

Cele arătate mai sus dovedesc că zona Hangului a fost locuită pe tot parcursul fazelor de dezvoltare a epocii pietrei și nu întâmplător. Din cele mai vechi timpuri aici au fost condiții prielnice pentru viața oamenilor – păduri bogate în vânat, ape pline de pește, roci tari pentru făurit unelte. Pe terasele apelor oamenii neolitici au putut defrișa terenul, transformându-l în ogoare și în pășuni, cu ajutorul focului. Știau să construiască locuințe, cunoșteau și alte meșteșuguri și, se crede că aveau legături și cu alte comunități neolitice (cele de tip Ariușd) avându-se în vedere unele forme de vase și poziția geografică a așezării de la Chirițeni, pe drumul de legătură dintre centrul Moldovei și sud – estul Transilvaniei,⁶⁹ legătură ce se putea face pe valea Bistricioarei.

Creatorii valorilor materiale și spirituale din neolitic aparțin familiei popoarelor indo-europene⁷⁰ din care se vor desprinde triburile traco-geto-dace.

Între 2500 – 2000 î.e.n. are loc trecerea către epoca bronzului când continuă să se dezvolte forțele de producție. Legat de aceasta și, în parte, de climatul mai uscat⁷¹ se intensifică creșterea animalelor, iar agricultura se dezvoltă pe baza folosirii plugului și a tracțiunii animalelor.

După această epocă de tranziție orânduirea comunei primitive intră în ultima fază de existență – epoca metalelor.

Hangu în epoca metalelor. Epoca metalelor cuprinde perioada de timp de la circa 2000 î.e.n, până în anul 100 e.n. și este divizată în: epoca bronzului (2000 – 1150 î.e.n.) și epoca fierului (1150 – 100 e.n.).⁷²

a) **Epoca bronzului** se declanșează procesul de destrămare a orânduiri comunei primitive. Metalurgia bronzului va determina transformări importante în modul de viață al oamenilor: se dezvoltă

⁶⁹ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, op. cit., p.66

⁷⁰ Mușat, Mircea, Ardeleanu, Ion, op. cit., p.15.

⁷¹ Dîmbovița- Petrescu, Mircea, op. cit., p.70.

⁷² *Ibidem*, p. 76, 96 și 127.

agricultura cu plugul primitiv, creșterea vitelor este mult mai dezvoltată, se exploatează minereurile și sarea.

Ginta matrilineară este înlocuită cu ginta patriarhală. Comunitățile gentilice sînt în curs de tracizare și sunt grupate în jurul unor centre întărite.

Progresele realizate în domeniul forțelor de producție au contribuit la accentuarea, din ce în ce mai mult, a inegalității economice dintre diferiți membri ai comunității.

Pe teritoriul țării noastre, așezările din epoca bronzului sunt numeroase mai importante fiind cele de la Sarata – Monteorul în Muntenia, Bogdănești, Cîndești, Trușești și Gîrbovăț în Moldova, Verdicioara în Oltenia, Cruceni în Banat, Otomani și Sălacea în Transilvania.⁷³

b) **Epoca fierului** se împarte, la rîndul ei, în: **prima epocă a fierului (Hallstatt)** și **a doua epocă a fierului (La Tène)**.

În cadrul primei epoci a fierului (1150 – mijlocul secolului V î.H.) se dezvoltă matalurgia bronzului și începe prelucrarea fierului. Comunitățile umane se orientează mai mult către păstorit, avînd o viață semisedentară. Este perioada cînd se cristalizează triburile tracice și se accentuează diviziunea ramurilor nord și sud – tracică precum și de întrepătrundere a culturilor tracice locale cu elemente de cultură cimeriană, ilirică, scitică și greacă.⁷⁴

În a doua epocă a fierului (sec. V î.e.n. - 100 e.n.) geto-dacii apar ca entitate etnoistorică în lumea tracă. Geto-dacii practică agricultura și creșterea vitelor, albinăritul și cultura viței de vie. Din timpuri străvechi practicau mineritul. Schimburile comerciale sînt foarte dezvoltate. Geto-dacii dispun de centre întărite, cetăți puternice care reprezintă puternice centre administrative tribale, sedii ale unor șefi locali. Se formează puternice uniuni de triburi, ajungându-se pînă la crearea puternicului stat al dacilor sub conducerea lui Burebista.

În ceea ce privește zona Hangu, descoperirile arheologice dovedesc existența comunităților omenești pe acest teritoriu, locuind în așezări care au fost menționate și pentru neolitic. Astfel, la Hangu – Chirîteni, la capătul de sud-est al aceleiași terase pe care se află așezarea neolitică, s-au descoperit resturi aparținînd unui complex de locuire din epoca bronzului.⁷⁵ În acest complex s-au descoperit fragmente ceramice, pietre plate arse și pietriș care se aseamănă, în

⁷³ *Ibidem*, p. 96

⁷⁴ Dumitrescu, Vladimir., Vulpe, Alexandru, *op.cit.*, p. 91.

⁷⁵ „Materiale și cercetări arheologice“, VI, 1957, p. 64.

general, cu cele din locuințele neolitice dinspre mijlocul terasei.⁷⁶ În 1958 au continuat săpăturile de la Chirițeni, descoperindu-se două mici locuințe de suprafață în care se află fragmente ceramice având caractere din epoca bronzului.⁷⁷

Tot aici au fost semnalate, încă din săpăturile din anii 1955 – 1956, fragmente de ceramică care datează din La Tene, puse în legătură cu așezarea geto-dacică de pe terasa aflată sub înălțimea Cetățuii.⁷⁸

Unele fragmente ceramice sînt din prima epocă a fierului.

Aceste descoperiri, de pe terasa Chirițeni, deși de mai mică importanță, pun în evidență prezența populației tracice și în zona Hangului. Alături de celelalte descoperiri din județul Neamț (de la Calul – Piatra Șoimului, Podoleni, Săvinești, Răucești) ca și tezaurul de vase de aur de la Rădeni – Păstrăveni, datate sec. IX – VIII î.e.n.⁷⁹, descoperirile de la Hangu arată, cu prisosință bogăția și puterea tracilor de pe aceste meleaguri, nivelul înalt de dezvoltare economico – socială a lor.⁸⁰

Descoperirile de la Chirițeni atestă, neândoielnic, prezența populației geto – dacice în Depresiunea Hangului, populație care este sub influența puternicului centru de locuire de la Piatra Neamț (Petrodava). Cultura materială a geto-dacilor cunoaște o dezvoltare fără precedent, în a doua epocă a fierului. Din această vreme datează și importantul centru economic, militar și politic amintit de geograful Ptolemeu sub numele de Petrodava, localizat la Piatra Neamț.⁸¹

În legătură cu acesta este pusă și așezarea geto-dacică de la Hangu – Cetățuia.⁸² Este singura așezare de acest fel, identificată în această regiune a văii Bistrița, deși urme sporadice de locuire au fost semnalate și la Buhalnița și Fîrîgi.⁸³ Întreaga terasă de la Hangu – Cetățuia a fost ocupată de un sălaș de păstori.⁸⁴ S-au descoperit resturi de locuire în cinci colibe și un semibordei, așezare care nu este izolată, întrucât urme sporadice de locuire s-au găsit și pe terasele învecinate.⁸⁵

⁷⁶ *Idem*, p. 66.

⁷⁷ „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 41-42.

⁷⁸ „Materiale și cercetări arheologice“, VI, 1957, p. 66.

⁷⁹ Teodoru, dan, Ghe., Teodoru, Silvia, *RAPORT DE SăPĂTURI, ÎN* „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 42.

⁸⁰ *Județul Neamț. Monografie*. P. 39.

⁸¹ Pîrvan Vasile, *Getica*, Ed. Meridiane, Buc, 1982, p. 152.

⁸² „Materiale și cercetări arheologice“, VI, 1957, p. 68.

⁸³ *Idem*, p. 66.

⁸⁴ *Idem*, p. 68.

⁸⁵ „Materiale și cercetări arheologice“, VII, 1958, p. 43.

În aceste colibe s-au găsit vatra, așezată în mijlocul locuinței, construită la suprafața solului pe un pat de pietre peste care s-a aplicat o fețuială subțire; fragmente ceramice lucrate atât cu mâna cât și la roată; un fragment de afumătoare, un fragment de stracurătoare și un fragment de fusaiolă.⁸⁶ S-a descoperit un vas aproape întreg, lucrat cu mâna, fragmente dintr-un borcan și dintr-o ceașcă dacică. Acest inventar sărăcăcios este al unui sălaș de păstori și a fost datat pe baza ceramicii, la sfârșitul epocii provincial-romană târzii, adică în a doua jumătate a sec. al III-lea era d. H.⁸⁷ Trebuie să admitem însă, că locuirea acestei zone s-a desfășurat neconținut, din epoca neolitică, după cum devedește și vârful de săgeată, din piatră, probabil în legătură cu așezarea neolitică de la Chirițeni.⁸⁸

Locuirile de la Hangu au fost, așa după cum am arătat, sub influența puternicului centru locuire dacică de la Petrodava, cu cetățile de la Bâta Doamnei și Cozla, care prezintă toate caracteristicile unei cetăți dacice, fiind și un centru religios, cu două sanctuare din tamburi de piatră, întocmai ca cetățile din Transilvania.⁸⁹

De altfel, se consideră⁹⁰ că în zona Neamț ar fi existat cetatea regelui get Dicomes și aceasta nu putea să fie decât la Petrodava.

Forța și prestigiul regelui amintit este evident probată de faptul că Marc Antonius, în luptele sale cu Octavian, a încercat să se alieze cu Dicomes, conducătorul dacilor din această zonă.⁹¹ Fără îndoială că forța acestuia, se baza pe numeroasele centre de locuire din zona Piatra Neamț, dar și în munții Moldovei, între care și cei străbătuți de valea Bistriței jucau un rol important.

Regretatul profesor Nicolae Gostar, analizând materialul arheologic al cetăților dacice din Moldova, ajunge la concluzia că aceste cetăți ar fi fost distruse în urma războaielor dacice, purtate de Traian, conducătorul Imperiului Roman, în anii 105-106 d. H.⁹² Deasemenea, analizând anumite scene de pe columna lui Traian, arată că acestea prezintă toate elementele pentru a fi localizate la răsărit de Carpați.⁹³ Aceasta înseamnă că ultima rezistență a dacilor, contra invadatorilor

⁸⁶ *Idem*, p. 43

⁸⁷ „Materiale și cercetări arheologice“, VI, 1957, p. 68.

⁸⁸ *Idem*, p. 67.

⁸⁹ Gostar, Nicolae, *Cetăți dacice în Moldova*, Buc, 1969, p. 9 și urm.

⁹⁰ Chițescu, N., *Unele aspecte ale relațiilor dintre Dicomes și Marcus Antonius în lumina descoperirilor numismatice, (o problemă de geografie istorică)*, S.C. I. V., 19, 1968, 4, p.656.

⁹¹ *Ibidem*, p. 656.

⁹² Gostar, Nicolae, *op. cit.*, p. 37 și urm

⁹³ Gostar, Nicolae, *Cetățile dacice din Moldova și cel de-al doilea război dacic*, în „Memoria Antiquitatis“, I, 1969, p. 94.

romani, a avut loc la răsărit de Carpați, în munții străbătuți de Bistrița, la Petrodava. Descoperirile arheologice ne arată că. Petrodava, își încetează existența tocmai în această perioadă.⁹⁴

Faptul că romanii au considerat necesar să trimită forțe considerabile pentru a distruge complexul de cetăți de la Petrodava, aflat la granițele provinciei Romane – Dacia, ne vorbește despre importanța economică, militară și religioasă deosebită a acestui centru de locuire dacică. În aceste împrejurări ne apare într-o lumină și mai puternică, legenda despre Dochia, care, urmărită de Traian se transformă în stâncă pe muntele Ceahlău, după cum ne apare posibilă ipoteza exprimată de Constantin Matasă⁹⁵ că „Muntele Sfânt” al dacilor (Cogaion),⁹⁶ despre, care unii cred că ar putea fi muntele Gugu,⁹⁷ să fie tocmai Ceahlăul care străjuiește cu înălțimea sa toată zona Hangu.

Ceahlăul îndeplinește toate atributele pentru a fi fost muntele înalt de pe care era adorat zeul dacilor „... în singurătatea unde numai vulturii, iar nu oamenii mai pot urca. Acolo sus, pierdut de lume și cercetat numai de rege ca să-i afle sfatul la caz de primejdie și necazuri, stă marele preot”.⁹⁸ Nu numai în vremea dacilor, muntele Ceahlău era locul în care se cinsteau și se venerau zeii, ci și în timpurile mai apropiate. Până și în vremurile de astăzi, locuitorii din jurul Ceahlăului, obișnuiesc ca, o dată pe an, să se urce pe vârful Ceahlăului, pe data de 6 august, pentru a sărbători muntele, datină moștenită din timpuri străvechi. Cred că tradiția creștină a sărbătoririi muntelui este continuarea unei tradiții mult mai vechi, din vremea dacilor.

⁹⁴ *Ibidem*, p. 104.

⁹⁵ Matasă, C., *Ceahlăul- Munte Sfânt*, în „ Boabe de grâu“, V, 1934, nr. 1, p. 232.

⁹⁶ Pîrvan, Vasile, *op. cit.*, p. 94.

⁹⁷ Giurescu, Constantin, C., Giurescu, Dinu, C., *Istoria Românilor*, Ed. Științifică, Buc., 1974, I, p. 69.

⁹⁸ Pîrvan, Vasile, *op. cit.*, p. 92.

HANGU ÎN TIMPUL STĂPÂNIRII ROMANE ȘI ÎN MILENIUL MARILOR MIGRAȚII

Integrarea Hangului în cadrul provinciei romane Dacia

După anul 106 e.n., o parte a Daciei devine provincie romană, cealaltă rămânând în afara granițelor Imperiului Roman, fiind locuită de vechii stăpânitori –dicii liberi- care vor suferi puternica influență a romanilor, aflându-se într-un permanent contact cu populația dacică și romană din interiorul granițelor provinciilor romane Dacia. Urmărind hotarele Daciei romane, putem observa că regiunea Hangului era cuprinsă între aceste hotare constituind colțul de nord-est al provinciei. Probabil că hotarul provinciei –în această regiune- urmărea cursul Bistricioarei până la vărsarea ei în Bistrița, traversa cursul acestui râu urmând valea pârâului Hangu spre Boboteni, trecea peste Dealul Doamnei la Crăcăoani iar de aici ajungea până aproape de Pietra Neamț (Petrodava) de unde cobora spre sud.

Nu întâmplător au ocupat romanii această regiune. Hangu prezenta un interes militar deosebit întrucât pe aici trecea una din căile de acces din răsărit spre Transilvania, pe valea Bistricioarei. Trebuia, deci, supravegheată această cale și întărită prin lucrări militare spre a o apăra în cazul unor invazii de afară. Supravegherea romană se întindea dincolo de granițele administrative ale provinciei. O dovadă o constituie drumurile și castrele romane construite în afara acestor granițe. În acest sens Vasile Pârvan nota că „e o mare greșeală a crede că războaiele dacice au fost duse exclusiv pentru partea muntoasă a Daciei, că regiunea de la sudul și estul Carpaților n-a jucat nici un rol nici în război, nici la orânduirea păcii, și că tot acest ținut, după anul 107, ar fi rămas un fel de țară a nimănui, pe unde se plimba cine voia”²⁹. Drumurile romane și castrele de la Barboși, Piroboridava și Troian (Bâtca-Doamnei) dovedesc acest lucru³⁰. Asemenea fortificații au ridicat romanii și-n alte locuri. Constantin Matasă, citind documentul din 14 septembrie 1427 (vezi M. Costăchescu, Documente Moldovenești înainte de Ștefan cel Mare, vol. I, p. 190) prin care Alexandru cel Bun dăruiește Mănăstirii Neamțului două sate la Gura Neamțului, subliniază toponimele din hotarnică (Gura Sașului, Traian, Movila) care indică,

²⁹ Pârvan, Vasile, Getica, Editura Meridiană, Buc., 1982, p.71.

³⁰ Giurescu, C., Giurescu, Dinu, C., Istoria Românilor, Editura Științifică, Buc., 1974, I, p. 114.

fără nici un dubiu, lucrări militare romane cu rol de supraveghere și apărare respectiv șanțul cu val de pământ și cetate³¹.

Probabil că și cetățuiele de la Hangu, Răpciuni (astăzi Ceahlău) ca și cea de la Altan, despre care bătrânii spun că ar fi din vremea dacilor, vor fi jucat același rol de supraveghere al drumului spre Transilvania prin pasul Tulgheș atât în vremea dacilor cât și a romanilor (cu atât mai mult cu cât, în timpul acestora din urmă, aici era zona de graniță), nu numai în epoca feudală (vezi și capitolul Hangu în sistemul de apărare). S-ar putea ca și topicul Audia, pârâu și sat în Hangu, să aibă originea tocmai în această vreme părănd a ne vorbi „de străji și semnalizare în vreme de războaie”³²

Din vremea stăpânirii romane (secolul II-III e.n.), în Hangu se cunoaște o așezare geto-dacă, descoperită la Cetățuia. cea ce demonstrează continuitatea de locuire a dacilor și-n aceste locuri. S-au găsit aici multe fragmente ceramice, bucăți de lipitură pe pereți, un vas aproape întreg lucrat cu mâna, fragmente ceramice provenind de la un vas borcan și de la o ceașcă dacică. Ceramica lucrată cu mâna este asociată cu cea lucrată la roată după cum arată un mic disc de vas descoperit tot aici. S-au mai găsit fragmente de afumătoare, strecurătoare și unul de fusaiolă³³. Aceste resturi provin de la cinci colibe și un semibordei aparținând unor oameni ce se ocupau cu păstoritul. Urma sporadice de locuire au fost semnalate și pe terasele învecinate³⁴, la Fârțâgi și Buhalnița³⁵. Toate aceste resturi de locuire sunt în legătură cu puternicele centre geto-dacice de la Piatra Neamț³⁶. Și aici ca și în celelalte teritorii din estul Carpaților a continuat să existe, în secolele II-III e.n., o civilizație geto-dacică, „în esență” dar cu puternice influențe romane și sarmatice³⁷. Este vorba despre civilizația puternicei seminiții dacice a Carpilor. Aceștia alcătuiau un trib numeros „o mare națiune” cum spune Vasile Pârvan, ocupând teritoriile de pe întreg versantul nordic și estic al Carpaților³⁸. De altfel numele munților Carpați ar deriva (după V. Pârvan) de la cuvintele grecești carpatassa care înseamnă Munții Carpilor³⁹.

³¹ Matasă, C., Cetatea Neamțului, în „Boabe de grâu” V, 1934, nr. 3, p. 176.

³² *Ibidem*, p. 148

³³ Materiale și cercetări arheologice, VI, 1957, p. 66-68 și VII, 1958, p. 42-43.

³⁴ Materiale și cercetări arheologice, VII, 1958, p.43.

³⁵ Materiale și cercetări arheologice, VI, 1957, p. 68

³⁶ *Ibidem*, p. 68.

³⁷ Gherasim, Vasile, Marin, Ionel, Piatra Neamț. Monografie, 1972, p. 43.

³⁸ Pârvan, Vasile, op. cit., p. 144.

³⁹ *Ibidem*, p. 32.

Așezarea de la Hangu-Cetățuie trebuie înscrisă în rândurile celorlalte așezări ale carpilor atestate pe valea Bistriței cum sunt cele de la Dărmănești și Lutărie, pe teritoriul orașului Piatra Neamț⁴⁰ sau cele de la Săbăoani și Văleni-Botești⁴¹.

Asupra locuitorilor daci din provincia romană Dacia s-a produs acțiunea de romanizare care s-a desfășurat în formele și modalitățile cunoscute⁴². Timp de 170 de ani, cât a durat stăpânirea romană în Dacia, dacii au fost romanizați însușindu-și limba romană, tradițiile și credințele romane, fiind câștigați, în primul rând, de civilizația romană superioară.

Romanizarea a cuprins întreaga țară a dacilor nu numai provincia romană Dacia, influența romană mergând dincolo de granițele administrative manifestându-se cu o intensitate aproape egală cu cea din Dacia romană. Aceasta se explică prin faptul că romanismul reprezenta o civilizație superioară care i-a câștigat pe daci⁴³ încă înainte de cucerirea Daciei de către romani, stăpânirea romană și apoi influența romanității de la sudul Dunării⁴⁴ consolidând și desăvârșind un proces deja început și care va avea drept consecință formarea unui nou popor în spațiul locuit de daci-poporul român.

Prezența romanilor în zona Hangu este atestată arheologic prin niște descoperiri întâmplătoare la Tulgheș, arme și monede din vremea împăratului roman, Constantinus, descoperiri realizate de preotul Vasile Șuteu din Tulgheș, precum și a unui sigiliu roman la Tarcău, sigiliu păstrat la un cetățean din Hangu. Legendele sunt un izvor istoric prețios și la îndemâna oricui. Ele amintesc despre Dochia și Traian confirmând stăpânirea romană asupra acestei regiuni.

Dacii liberi atacau deseori Imperiul roman fie singuri, fie în colaborare cu goții. Carpii erau conștienți de puterea lor militară. În acest sens relevant este motivația carpilor atunci când, după ce împreună cu goții au prădat Dobrogea, romanii încheind pace cu aceștia plătindu-le și o sumă, solicită și ei același lucru spunând că „sunt mai puternici ca goții”⁴⁵. Fiind refuzați, carpii atacă din nou imperiul, uneori fiind înfrânți, alteori întorcându-se cu pradă din teritoriile atacate. La aceste atacuri

⁴⁰ Gherasim, V., Marin, I., *op. cit.*, p. 43.

⁴¹ *Județul Neamț. Monografie*, p. 39.

⁴² C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, I, p. 111-115.

⁴³ *Ibidem*, p. 112.

⁴⁴ În privința influenței romanității de la sudul Dunării asupra populației romanice de la nordul Dunării se poate vedea Dan Gheorghe Teodoru, *Romanitatea corpto-dunăreană și Bizanțul în veacurile V-VI e.n.*, Editura Junimea, Iași, 1981.

⁴⁵ Pârvan, Vasile, *op. cit.*, p. 144.

ale lor vor fi fost antrenati și dacia liberi care erau trăitori pe valea Bistriței.

Atacurile în lanț ale carpilor și goșilor ca și a altor neamuri de migrație, deși de multe ori erau înfrânte, impuneau factorilor de decizie din Imperiul roman, retragerea stăpânirii romane din Dacia, pentru că astfel Imperiul, având granița pe Dunăre și mult scurtată, putea să fie apărat mai bine în fața năvălirilor. Împăratul Aurelian, punând în cumpănă apărarea intereselor coloniștilor romani din Dacia—a căror simbioză cu populația dacică dusese la formarea unei noi populații-daco-romanii- și interesele generale ale imperiului, hotărăște retragerea armatei și administrației romane din Dacia. Pentru a crea iluzia, în ochii contemporanilor, că Dacia lui Traian nu a fost părăsită, că imperiul numără tot atâtea provincii, Aurelian a înființat o nouă Dacie, purtând numele său, pe țărmul drept al Dunării⁴⁶.

Retragerea stăpânirii romane din Dacia s-a făcut treptat începând cu anul 271 și terminându-se în 275 e.n., păstrându-se totuși câteva puncte întărite în nordul Dunării⁴⁷.

Retragerea stăpânirii romane nu a însemnat însă și încetarea legăturilor dintre locuitorii de pe cele două maluri ale Dunării. Procesul de împletire a celor două civilizații —romană și dacică- continuă atât în timpul romanilor cât și cu lumea bizantină⁴⁸, mai târziu. Continuă aceste legături întrucât Dacia nu a fost golită de oameni, ci, aici, a continuat să trăiască o populație numeroasă și după ce s-au retras armata și funcționarii romani. Dovezile arheologice, lingvistice, toponimice, numismatice etc. atestă, fără putință de tăgadă, continuitatea populației daco-romane în Dacia și netemeinicia teoriilor care susțin contrariu⁴⁹.

Retragerea romană a lăsat în Dacia o populație cu un avansat nivel social-economic, o limbă romanică, cu o cultură și tradiții politice care au orientat-o, în mod firesc, spre romanitatea din sudul Dunării. Legăturile permanente cu aceasta au dus la adâncirea procesului de omogenizare a populației daco-romane, la desăvârșirea procesului de romanizare. Fondul dacic, autohton pe care s-a albit romanitatea, a asigurat elementul de sudură cu pământul Daciei, de implatare a rădăcinilor noului popor care se va forma —poporul român- așa de trainic încât migrațiile diferitelor neamuri nu au reușit să desrădăcineze populația de aici sau să-i întrerupă continuitatea etnică.

⁴⁶ C.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 118.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 118 - 119.

⁴⁸ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 68-69.

⁴⁹ Vezi C.C. Giurescu, Dinu C. Giurescu, *op. cit.*, p. 126 - 137.

Stăpânirea romană, respectiv armata din castrul de la Troian sau celelalte detașamente militare de sub supravegherea granițelor și căilor de acces spre Dacia romană, s-au retras și de pe valea Bistriței (din sectorul care a fost sub stăpânirea romană) însă, și aici, populația dacică care primise puternice influențe romane a continuat să desfășoare viața sa cu ocupațiile ei specifice determinate și de specificul regiunii, între care păstoritul juca un rol important. Așezările de pe valea Bistriței, din zona Hangului, vor fi fost, asemenea celor din secolul II-III e.n. . Populația de aici a continuat să trăiască în regiune întrucât aferea un adăpost mult mai sigur locuitorilor, atât celor de aici cât și altora care se refugiau la munte din calea năvălitorilor. Consider că o dovadă concludentă despre continuitatea populației dacice și apoi daco-romane în zonă este legenda despre Dochia, care nu este altcineva decât Dacia, și despre Traian, păstrată până astăzi în popor ca și tradiția urmată multă vreme de a sărbători muntele Ceahlău așa cum obișnuiau dacii odinioară.

Migrațiile. Continuitatea de locuire în regiunea Hangului.

Continuitatea populației daco-romane pe valea Bistriței și în județul Neamț este atestată de numeroasele stațiuni arheologice cum ar fi cele de la Piatra Neamț (Izvoare și Pietricica)⁵⁰ unde s-a descoperit și o necropolă datând din secolul IV, aparținând culturii Sântana de Mureș, cultură daco-romană care se evidențiază pe teritoriul întregii Dacii⁵¹. Numeroase alte așezări, datate în secolele III-IV e.n. (cum sunt cele de la Slobozia-Roznov, Mastacăn, Dușești, Mănioaia, Girov, Ghigoești, Bălănești, Doina și Dochia, Rediu)⁵² ne dau imaginea arheologică a cîtinuității populației autohtone din bazinul Bistriței până în secolul al IV-lea.

În timpul cât asupra teritoriului vechii Dacii s-a manifestat dominația hunilor (secolul IV-V) prezența populației locale este dovedită de descoperirile de la Costișa și Căciulești-Neamț⁵³. Cultura materială a populației locale din județ, deci și de pe valea Bistriței, prezintă afinități cu cultura materială a populației autohtone din alte regiuni ale României în primul rând cu cultura Bratei din Transilvania⁵⁴.

După distrugerea puterii hunilor (454 e.n.) și până la pătrunderea slavilor (circa 560 e.n.) așezările descoperite pe teritoriul județului,

⁵⁰ Vezi, mai sus, așezarea de la Hangu - Cetățuia

⁵¹ Mircea Mușat, Ion Ardeleanu, *op. cit.*, p. 75.

⁵² Constantin Scorpan, Date noi cu privire la carpi și problema continuării geto-dacice în bazinul Bistriței, în "Memoria Antiquitatis", IV-V, p. 115 – 121.

⁵³ Ioan Mitrea, Contribuții la cunoașterea populației locale dintre Carpați și Siret în sec. V-VI e.n. în "Memoria Antiquitatis", II, 1970, p. 349.

⁵⁴ Ibidem, p. 353.

cultura materială locală, reprezintă o evoluție a aspectului cultural anterior culturii Sântana de Mureș⁵⁵ în care se observă elemente dacice influențate de civilizația romană. Trecerea hunilor prin Hangu este greu de precizat. Totuși există în Hangu locuitori despre care ceilalți spun că sunt huni. Dacă sunt urmași ai unor huni rătăciți sau rămași în această zonă, atunci ei constituie dovada vie a continuității de locuire neîntreruptă pe aceste melaguri.

Începând de pe la 560 e.n., în Moldova, începe pătrunderea slavilor care, după cum s-a susținut⁵⁶, în general, ocoleau munții. Totuși prezența lor pe valea Bistriței este o realitate fiind dovedită de existența unor toponime ca : Zahorna, Vodnău, Bilbor, Harlaghia, Bistrița etc. În zona Hangului, dovada certă a trecerii slavilor și a conviețuirii acestora cu populația locală, o reprezintă , pe lângă toponimele amintite, denumirea unui afluent al Bistriței, Bisticioara.

Pentru secolele V-VII descoperirile arheologice dovedesc ample influențe ale Imperiului Bizantin asupra civilizației populației locale, descoperiri aflate și pe teritoriul județului Neamț, Rădeni, Davideni, Tolici.

La Hangu și la Tolici sunt atestate o serie de topoare din fier prevăzute cu aripioare și cu ceafa lățită datând din secolele V-VII e.n.⁵⁷. Astfel de topoare descoperite și în alte părți ale Moldovei⁵⁸, ca și în unele complexe din Transilvania⁵⁹, sunt socotite de tip „dunărean” fiind folosite atât ca armă de luptă dar și în gospodărie la diverse treburi. Ele dovedesc legăturile dintre aceste zone cu romanitatea de la Dunăre (cu Imperiul Bizantin).

În zona Hangului, până în secolul al XIII-lea nu sunt atestate alte urme arheologice ceea ce nu înseamnă că aici nu a existat o populație locală care s-a integrat, prin cultura sa materială și spirituală, în dezvoltarea generală a poporului român. Mai mult ca sigur că și în această zonă au apărut elementele culturii romanice Protodridu⁶⁰ care se va definitiva într-o cultură nouă (Dridu) expresia, pe plan etnic și cultural, a unui popor nou, definitiv format – poporul român⁶¹.

Tot timpul a continuat să trăiască și să locuiască aici o populație românească care avea, aici, condiții prielnice de viață. Regiunea oferea,

⁵⁵ Dan Gh. Teodor, *op. cit.*, p. 185.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 191.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 202.

⁵⁸ Dan Gh. Teodor, Romanitatea carpato-danubiană și Bizanțul în veacurile V-XI, Editura Junimea, Iași, 1981, p. 33.

⁵⁹ *Ibidem*, p. 133.

⁶⁰ Dan Gh. Teodor, Regiunile răsăritene..., p. 204.

⁶¹ *Ibidem*, p. 204.

În același timp, o securitate mai mare prin faptul că era mai departe de caile mari urmate de năvălitorii migratori. Este de presupus –și tradiția spune acest lucru- că, deseori, dinspre zona de deal și de șes se refugiau din calea migratorilor numeroși oameni în regiunea de munte.

Nu se poate stabili, pe bază de documente sau scrieri istorice, dacă această regiune a fost sau nu în atenția triburilor migratoare asiatice (pecenegi, cumani, mongoli sau tătari). Acestea au putut trece pe aici numai în măsura în care au folosit calea de trecere spre Transilvania, prin trecătoarea Tulgheș, fiind exclusă stabilirea lor în regiune, cunoscută fiind predilecția lor pentru regiunea de șes. Totuși, unele indicii pot duce la concluzia că neamuri asiatice au trecut prin Hangu. Locuitorii din Audia păstrează tradiția potrivit căreia, Calea Mare a fost drumul de trecere al năvălitorilor nomazi spre Ardeal. Se păstrează până astăzi poprecla de *Coman*, adică *Cuman*. În Hangu există toponimul „Altan”, munte pe Audia, peste care trece și Calea Mare, drum de acces dinspre răsăritul Moldovei spre Transilvania, prin Hangu. Locuitorii Hangului, în legendele lor, cred că **Altan** a fost un șef tătar, de la numele căruia a rămas și numele locului. Mai jos de Altan, există un loc numit Smizi. Pe acest loc, spun aceiași locuitori, și-au stabilit tabăra tătării care treceau pe aici. Unii dintre localnici afirmă că nu au fost tătari, ci pecenegi. În regiune exista toponime care dovedesc prezența tătarilor: Dealul Tatarului, Obcina Tătarului.

Este posibil ca, în 1241, când se produce marea invazie a mongolilor (tătarilor) în Europa centrală, unele detașamente de invadatori să fi ajuns și la Hangu. Se cunoaște că la Bâta-Doamnei (Piatra Neamț), puternic centru de locuire în secolul al XIII-lea, se constată mari distrugerii, o încetare a urmelor de viață. Distrugerea cetății de la Bâta-Doamnei este pusă în legătură cu invazia mongolă din 1241 când, o aripă a armatei lui Cadan, șeful armatei mongole care a atacat cetatea Rodnei⁶², a ales cursul Bistriței drept cale de a pătrunde în Transilvania coborând drept în centrul Moldovei⁶³. Cu acest prilej, după ce au distrus cetatea de la Bâta-Doamnei, au pătruns în Transilvania prin trecătorile Carpaților urmând, probabil și pe cele de pe cursul Bicazului și Bistricioarei. Există chiar părerea că denumirea Hangu nu ar fi altceva decât numele unui ipotetic Han-Gulai, conducător al mongolilor, ucis într-o luptă cu localnicii (vezi și capitolul Precizări privind toponimia din Hangu).

⁶² Spinei, Victor, Moldova în secolele XI-XIV, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1982, p. 161.

⁶³ Ibidem, p. 161.

Fie că au trecut sau nu prin aceste locuri cert este că prezența populației băștinașe este o realitate. Nu ne-au rămas construcții deosebite sau urme de așezări întinse în zonă. Totuși cămașa de zale descoperită la Schitu-Hangu ⁶⁴, ca și descoperirile de obiecte izolate și depozitele de arme, piese de harnașament și unelte de fier și bronz provenind din alte zone ale bazinului Bistriței ⁶⁵, vorbesc despre existența unei populații pregătită să facă față vremurilor prin care trecea. Fiind o zonă de graniță, între Transilvania și Moldova, locuitorii din Hangu au avut mult de suferit fie din pricina unor cete de migratori ce voiau să treacă în Transilvania fie din pricina oștirilor maghiare care organizau expediții de pedepsire sau de contracarare a acestor atacuri. Mai mult ca sigur că asupra regiunii Hangului s-a manifestat controlul militar al regilor maghiari, chiar așezarea întărită de la Bâta-Doamnei (Piatra Neamț) ar fi fost sub acest control după cum dovedesc obiectele de factură transilvăneană recuperate din această așezare ⁶⁶. Pornind de la aceasta s-a tras concluzia că apărătorii cetății, în 1241, ar fi fost transilvăneni, români investiți de unguri ca, împreună cu secuții, să apere granițele răsăritene ale Transilvaniei. Același lucru s-a întâmplat și cu Hangu. Acesta ocupa o poziție importantă fiind situat pe unul din drumurile care duceau spre Transilvania. Cred că, încă de pe acum, (prima jumătate a secolului al XIII-lea) datează și denumirea de Hangu care exprimă, în limba maghiară, semnificația topicului românesc – Audia ⁶⁷. De asemenea este posibil, ca în secolul al XIII-lea, populația locală să fi luat cunoștință și cu sașii din Transilvania care puteau folosi valea Bistricioarei și a Hangului pentru a merge spre Baia și spre Suceava. Singurul argument care ar putea veni în sprijinul acestei idei este topicul Pârâul Sasului care se păstrează și astăzi în Hangu.

Putem conchide că, în Hangu, ca și în întreaga Moldovă –unde izvoarele scrise și arheologice certifică existența populației românești în perioada migrațiilor- a existat și s-a dezvoltat o populație locală care, cu toate greutățile pricinuite de migratori sau de dominația străină, a continuat să se dezvolte și să se afirme. Nu ne putem explica menționarea atâtor toponime, în documentele din secolul al XV-lea și următoarele, dacă aici n-ar fi existat o populație care să ni le transmită până la data menționării lor în documente.

⁶⁴ Vezi, C.Mătasă, Cercetări din preistoria județului Neamț, în „Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice XXXI, 1938, 97, p. 131.

⁶⁵ Spinei, Victor, op. cit., p. 135.

⁶⁶ Ibidem, p. 89.

⁶⁷ Vezi și capitolul privitor la toponomie, în prezenta lucrare.

Începând cu secolul al XIV-lea și mai ales cu secolul al XV-lea, populația din regiunea Hangului, intră în atenția domniei. Acest lucru va face ca și populația regiunii Hangului să fie consemnată în documentele de cancelarie putându-se astfel cunoaște mai bine, cu mai multă precizie, elemente care să dovedească activitatea sa economică, socială și politică.

Una din marile personalități ale acestor locuri, Constantin Turcu, referindu-se la toponimia românească afirma ca ea este “ o strălucită creație, de milenii, a poporului român și a inaintașilor lui – tracii, daci sau geți și romani. Este o problemă de origine a limbii și a neamului nostru. E un tezaur neprețuit care trebuie păstrat în integritate,” și continuă : “ noi plecăm de la certitudinea că întreaga noastră toponimie a fost creată de milenii și că de la început, ea a fost românească și nu trebuie înțeles greșit faptul că avem azi și nume topice de rezonanță străină. Dacă vicisitudinile istoriei ne-au forțat să conviețuim un timp și cu alte popoare, care au venit între noi și au fost mai mult sau mai puțin trecătoare, trebuie să se știe că nu ele au creat o parte a toponimiei românești, ca acele popoare au găsit locurile numite de secole și le-au tradus numele în limba lor. Avem certitudinea că sub orice topic, aparent străin, stă la bazele lui numele vechi românesc – adevăratul nume !”⁶⁸

Am reprodus aceste cuvinte întrucât exprimă un mare adevăr și, în același timp, marele patriotism al celui care le-a scris.

Pornind de la acest adevăr și la îndemnul aceluiaș autor că avem “...datoria să știm cu precizie care au fost numele vechi.”⁶⁹ E, aceasta, o datorie patriotică științifică, o datorie către noi înșine și către urmași, “ încercăm să facem câteva precizări asupra toponimiei locale. Nu ne vom opri asupra acelor toponime a căror semnificație este clară și nu comportă discuții nici asupra acelor care constituie o reflectare a intensei vieți sihăstrești sau păstorești mai ales pe și în preajma Ceahlăului, ci numai asupra celor care au o origine și semnificație nu îndeajuns de plauzibil explicată, încercând să aduc un pic de lumină, în limita cunoștințelor mele, asupra sensului lor, ca și asupra acelor care dovedesc vechimea și continuitatea populației dacice și românești sau care vin în sprijinul unor afirmații și concluzii din cuprinsul lucrării.

Am considerat că nu este rău dacă împliesc explicarea toponimelor respective cu puțină istorie, cu fapte și evenimente care întregesc interpretarea.

Altan: munte în Hangu situat între satul Audia și comuna Crăcăoani. Originea numelui suscită discuții. Este un mister care nu a

⁶⁸ Turcu, Constantin, *Autohtonie toponimiei locale*, în monografia „ Războieni- Valea Albă și împrejurimile“, Piatra Neamț, 1977, p.47.

⁶⁹ *Ibidem.*, p. 47.

fost dezlegat până acum și nici nu se întrevăd șanse de a fi dezlegat. Între localnici circulă diverse variante asupra originii și semnificației. Foarte răspândită este părerea că "Altan" este un cuvânt turcesc sau mongol care înseamnă "aur", sau că, pe acest munte, și-ar fi așezat tabăra, un șef mongol, peceneg, cuman sau tătar, numit *Altan*.⁷⁰ Trecerea acestor neamuri prin Hangu este demonstrată de toponimie, de anumite porecle ale unor locuitori și de legende. Alexandru Săvescu, multă vreme învățator la Școala Audia, împreună cu soția sa, Aristița, aduce o informație importantă, un argument că această denumire ar avea originea de la un nume de persoană. În articolul citat spunea că un punct din apropierea acelei presupuse tabere a tătarilor purta numele de „ Bouria lui Altan“. Dacă a existat această denumire, în forma menționată, se concluzionează că Altan era o persoană de la numele căreia s-a denumit și locul respectiv. Întrădevăr, sunt localnici care își aduc aminte de această *bourie*, semnificând locul unde se duceau la păscut boii. Unii își amintesc de un Ion Amariei care păzea acolo 120 de boi ai localnicilor. În popor este adânc înregistrată credința că acest munte adăpostește o comoară aflată într-o peșteră sau cameră și că este bântuit de forțe supranaturale care o păzesc. Și astăzi există persoane care se tem să străbată acel loc. Originea comorii este incertă. Circulă mai multe versiuni. Una spune că aurul de aici ar fi dacic; alta sugerează ca aurul de acolo ar proveni de la tătari. Este și o altă legendă care susține că o babă pe nume Auda, venită din părțile de răsărit ale Moldovei, refugiată aici din cauza năvălirilor barbare, foarte bogată fiind și-a îngropat acele bogății ale sale sub muntele Altan. Îngropând averile sale sub munte, le-ar fi merit diavolului. De aici se explică și reținerea unor persoane localnice de acircula prin această zonă.

Mulți insistă nu asupra comorii ca atare ci relatează despre camera subterană care ar exista în muntele respectiv. Am întâlnit chiar părerea că acea cameră sau peșteră, despre care unii spun că au și văzut-o, ar fi acel adăpost subteran al lui Zamolxis, personalitate emblematică a lumii geto-dacice, mare preot, mare profet, rege și zeu. A fost și un civilizator al lumii dacice, după cum ne spun autorii greci din lumea antică. Mulți istorici, filosofi, geografi din antichitatea greacă au scris despre el. Iată ce scrie Herodot despre această personalitate din lumea geto-dacică care i-a impresionat atât de mult pe scriitorii greci: „ Zamolxis despre care vorbesc, fiind doar un muritor, a fost rob în Samos și anume la Pythagoras. După aceea, ajungând liber, stânse bogății mari și se întoarse în patria lui. Întrucât tricii (geto-dacii-n.n.) sunt foarte

⁷⁰ Săvescu Alexandru, *Satul Audia*, articol în „Țara Hangului“, nr. 43/2007.

nevoiași și săraci cu duhul, Zamolxis acesta,..... a clădit o casă pentru adunările bărbaților, în care îi puneă să benchetuiască pe fruntașii țării, învățându-i că nici el, nici oaspeții săi și nici unul dintre urmașii acestora nu vor muri, ci vor merge într-un loc unde vor trăi pururi și vor avea parte de toate bunătățile. În vreme ce săvârșea cele amintite, a poruncit să i se clădească o locuință subterană. Când a fost gata, Zamolxis a dispărut din mijlocul lor și coborând el în locuința lui de sub pământ, a trăit acolo vreme de trei ani. Tracii vroiau mult să-l aibă, jelindu-l ca pe un mort. În al patrulea an, el a apărut și astfel Zamolxis făcu vrednice de crezare învățăturile lui.” (Herodot-*Istorie*). Tocmai la această locuință subterană fac referire unii locuitori din Hangu când vorbesc despre Altan. Anticii spun că locuința lui Zamolxis era în muntele Kogaionon, muntele sfânt al dacilor. Am văzut că un locuitor al Hangului, preot și arheolog, C.Matasă, opina că acest munte nu poate fi altul decât Muntele Ceahlău. Există și o altă versiune, culeasă de la locuitorul din Audia, Simion Aanei, care povestea că, în timpul războiului al II-lea mondial, curier fiind și stând în preajma unor ofițeri, i-a auzit discutând despre comoara de la Altan. Tot atunci a aflat ca aceasta a fost îngropată de către un vestit comandant polonez care a plecat cu armata sa împotriva turcilor. Deci, comoara n-ar fi decât tezaurul armatei poloneze și alte podoabe și bani de aur provenite din prăzile de război și care s-au îngropat aici, la Altan. Această versiune pornește de la o realitate istorică. Între anii 1683-1699, polonezii au pornit mai multe campanii militare împotriva turcilor, toate desfășurate pe teritoriul Moldovei și chiar au stăpânit și controlat regiunea Hangului. Au fost și încercări de a descoperi comoara dar fără nici un rezultat. Locuitorul de care am pomenit, povestea că, după război, a fost căutat de unul din ofițerii respectivi, și a participat la efectuarea unor săpături în zona cetății Altan. A ajuns la comoară, într-o încăpere unde a văzut un fel de șopârlă uriașă, s-au speriat și n-au mai continuat săpăturile. Tot el afirma că au mai fost și alții, locuitori de pe la Ceahlău, care au ajuns la comoară și ar fi luat bani de acolo. Nu a dat nume. Dacă este adevărat sau nu ceea ce spune, nu pot să zic nimic, nici să confirm, nici să infirm. Ceea știu cu siguranță este că s-au făcut unele cercetări și arheologice și geologice, iar relatarea lui Simion Aanei, să fie o reflectare, în stil personal, a acestor cercetări. Un lucru este sigur. Din relatările locuitorilor, comoara de sub ALTAN este accesibilă oricui. Oricine poate lua bani de acolo, dacă se află în zonă când, o dată pe an, se deschid ușile camerei subterane, dar trebuie să fie cu băgare de seamă căci ușile nu stau multă vreme deschise ci se închid după un timp determinat.

Este posibil ca denumirea de Altan să vină și de la germanicul "Alt", vechi, bătrân dar și platformă, loc drept, neted comparându-l cu toponimul românesc *Netedu*. Problema se pune dacă pe aceste locuri au fost nemți sau germani și în ce perioadă. Răspunsul la această întrebare este afirmativ. Prin 1211 regele maghiar, Andrei al II-lea, a adus pentru a păzi granița regatului său ce cuprindea și Transilvania, pe vestiții **cavaleri teutoni**, un ordin de cavaleri și călugări în același timp, format cu prilejul cruciadelor sau a luptelor pentru recucerirea pământurilor sfinte din Palestina, ocupate de turcii lui Seldgiuc, i-a adus și i-a așezat, în Tara Bârsei, la curbura Carpaților, pentru a păzi trecerile spre Transilvania, în fața atacurilor migratorilor, pecenegi și cumani, primind și dreptul de aridica cetăți, dar numai în locurile date lor sub administrare. Nu au stat mult aici, fiind alungați de acelaș rege, în 1225, pentru că nu au respectat înțelegerea, întinzându-și autoritate lor și asupra altor teritorii din Carpații Răsăriteni. Unii istorici cred că ei ar fi construit și o cetate pe locul unde se află astăzi Cetatea Neamțului. Ajungând în această zonă a Neamțului, ei au ridicat o întăritură și pe locul care astăzi se numește Altan, ușor de apărat de latura prăpăstioasă care o mărginește și care este cunoscută sub numele de Palanca. Călătorul francez Vaillant, trecând pe aici prin 1840, spunea că , în acest loc, o mână de oameni puteau ține în loc o armată întreagă. Deci denumirea de *Altan* ar avea originea de la acești cavaleri teutoni, *teutoni* fiind o altă denumire sub care sunt cunoscuți germanii sau nemții.

Este și o alța posibilitate ca acest munte să fi primit numele din limba germană. Se știe că începând cu anul 1683 , armatele poloneze ale regelui Sobieski, au controlat partea de nord a Moldovei până-n anul 1699. Asu ocupat polonezii toate cetățile Moldovei, inclusiv Hangu, Secu și Câmpulungu. În armata poloneză erau mulți mercenari, trupe formate din germani și aceste trupe de mercenari nemți au ocupat și Altanul, întrucât de pe vârful acestuia se poate veghea până departe spre Hangu și valea Bistriței dar și spre cetatea Neamțului. De aici se putea străjui cel mai bine străvechiul drum de legătura între Transilvania și Moldova cunoscut sub numele de Calea Mare.

Prezența trupelor poloneze și a mercenarilor nemți în această armată în regiunea Hangului, este o realitate istorică, probată de mărturii contemporane evenimentelor de la sfârșitul secolului al XVII-lea, de cronicile românești dar și de documente din arhivele poloneze. Evident că armata poloneză nu putea lăsa nesupravegheat unul din drumurile care duceau spre cetatea Neamțului, spre Secu, spre cetatea Neamțului și, mai departe, spre cetatea Sucevei, locuri pe care le controlau atunci polonezii, cu atât mai mult cu cât, Transilvania intrase

sub dominația Austriei, putere carea urmărea, ca și Polonia, extinderea dominației sale și asupra Moldovei.

După cum vă dați seama, denumirea aceasta a suscitat mult interes și multe discuții. Interesul pentru acest loc, pentru cetatea care se presupune că a existat, a determinat și efectuarea unor săpături arheologice, în perioada 1953- 1958, fără a se ști rezultatul cercetărilor. Unii spun că nu au fost concludente. Se spune că locul ar mai fi fost cercetat și de alți specialiști, în scopuri geologice.

Încă din vremea dacilor și a romanilor exista drumul care trecea peste Dealul Doamnei în apropiere de muntele Altan. Astfel că încă din acele timpuri pe muntele Altan s-a construit o cetățuie care avea rolul de a supraveghea drumul respectiv. Dovada o constituie urma unui șanț care se cunoaște bine și astăzi, forma locului ca și denumirile toponimice Piciorul Cetății, Pârâul Santului. Rolul de supraveghere al muntelui Altan i-a fost conferit și în epoca feudală. Locuitorii din Audia asociază numele satului lor cu Altanul, cu cetatea Altan și cu Palanca. Potrivit tradiției, la Altan s-a construit o cetate sau o cetățuie, cu rol de supraveghere a drumului pe care puteau năvăli migratorii asiatici. Lângă Altan se află și un loc de trecere îngust și prăpăstios, unde , cu puține lucrări de apărare, un grup mic de oameni putea să se opună unor cete mari de năvălitori . Locul respectiv a fost numit Palanca, semnificând tocmai un asemenea loc cu o întăritură rudimentară din lemn și pământ. Populația retrasă din calea năvălitorilor în locurile mai ferite de pe pârâul Audia, era avertizată de străjerii de la Altan, prin sunet de corn și prin focuri aprinse pe înălțimi care se puteau ușor observa. Când dădeau semnalul din corn că năvălitorii s-au retras, locuitorii spuneau : „ Se aude buciumul “.

Legendele care circulă în legătură cu Altanul nu constituie decât o reflectare fantastică a existenței cetățuiei care, de altfel, nu a fost singura în zona Hangului.

Audia: râu și sat. Prima mențiune documentară o găsim în harta militară austriacă ridicată de Hora von Otzelovitz, în 1790 sub forma “Baudi” ca pârâu și sat în Hangul.

Unii locuitori, spun că numele acesta ar veni de la numele unei babe ce ar fi trăit aici, Auda, rămasă pe aceste locuri după retragerea pe la ținuturile lor a celor băjeniiți din cauza năvălirilor migratorilor.

Toți cei care au încercat să explice semnificația cuvântului sunt de acord în a arata că termenul este românesc și înseamnă locul de unde se aude.

Astfel, Gheorghe Ungureanu scrie că satul Audia se numește așa deoarece “se aude foarte bine din poiana Hangului până la o depărtare

foarte mare”⁷¹ Preotul arheolog Constantin Matasă exprimă opinia că numele satului Audia, de la poalele Altanului “pare a ne vorbi de străji și semnalizare în vreme de războaie”.⁷² Această explicație are și un suport plauzibil în tradiția păstrată la locuitorii Audiei, tradiție consemnată de preoții din această parohie, care amintește de reacția locuitorilor băjenii, adică refugiați în aceste locuri din calea năvălirilor barbare. Când auzeau sunetul buciului sau sunetul din corn al celor ce străjuiau și supravegheau de la Altan, Calea Mare, calea pe unde năvăleau de obicei migratorii, exclamau . „ Se *aude* buciul ! “ sau „Se *aude* cornul! “

Constantin Cihodaru spunea că (intr-o discuție avută cu dumnealui în luna aprilie 1989) nu se poate ști cu certitudine ce înseamnă cuvântul “Audia”, ar putea să facă parte din același grup de topice cu Livadia, în Crimeea și Mehadia, în țara noastră. La fel de bine ar putea fi cuvânt dacic sau roman.

În ceea ce mă privește consider că explicația lui Gheorghe Ungureanu este cât se poate de plauzibilă. Pe Audia, ori unde te-ai afla se aude și ecoul, se aud și vorbele locuitorilor de pe un mal pe celălalt mal și se auzea foarte bine și sunetul din cornul străjerilor. La fel de bine, “Audia” poate fi denumirea pe care localnicii, încă din epoca daco-romană, au dat-o apei respective care, datorită diferenței de nivel de la izvoare la vărsare, are cursul năvalnic, produce zgomot, vuet, “se aude” de departe. În felul acesta “Audia” s-ar înscrie în rândul acelor topice care și-au luat denumirea de la nume de ape, care datorită zgomotului pe care-l fac au primit denumiri deferite cum ar fi : Durău, Boboteni, Duruitoare, pentru a aminti numai câteva denumiri din zona Hangului, altminteri această familie de topice este foarte mare. Denumirea apei s-a extins asupra satului.

Eu cred că se poate stabili că există o strânsă legătură între cele două denumiri care denumesc locuri apropiate și învecinate – Audia și Hangu. Practic, pe teren, Audia este o prelungire a Hangului.

Admițând că Audia înseamnă locul **de unde se aude foarte bine din Poiana Hangului până la o depărtare foarte mare**, după cum spune Gh. Ungureanu, și că Hangu înseamnă **ecou**, ceea ce este demonstrat documentar și lingvistic, se poate concluziona că cei doi termeni se află în relație de sinonimie, adică au același înțeles.

Termenul *Audia* își are originea în limba latină populară , de la verbul latinesc *audio, audire = a auzi*. Rezonanța latină a numelui ne indică vechimea lui și continuitatea de locuire în zonă. Consider că este

⁷¹ Gheorghe Ungureanu, *Mănăstirea Hangu sau Buhalnița*, p.5.

⁷² Matasă Constantin, *Cetatea Neamțului*, în „ Boabe de grâu “, an V, 1954, nr. 3, p. 148.

unul dintre cele mai vechi topice din Hangu și chiar denumirea de Hangu nu reprezintă altceva decât traducerea în limba maghiară a cuvântului românesc Audia. Este greu de stabilit când anume s-a întâmplat aceasta. Probabil ce denumirea maghiară a râului Audia datează din a doua jumătate a secolului al XIII-lea, când, ungurii, refăcându-și puterea după marea invazie mongolă din 1241, organizau expediții militare împotriva tătarilor care-și exercitau dominația și asupra Moldovei. Este de presupus că, pentru a ajunge la est de Carpați, cetele militare maghiare, foloseau și drumul care urma apa Bistricioarei apoi a Audiei spre zona Neamtului. Întâlnind denumirea Audia ei au tradus-o în limba lor cu termenul maghiar Hang care înseamnă ecou, sunet, răsunet. Așa a pătruns în termenul în cancelariile domnești, desemnând teritoriul străbătut de râul denumit de acum încolo Hangu. Localnicii au păstrat vechea denumire, într-un loc mai lăaturalnic, Audia. S-a întâmplat același fenomen ca și cu denumirea râului Bistrița, care în cursul inferior și mijlociu, are denumirea slavă Bistrița iar la izvoare denumirea românească Repede. (Pentru explicații suplimentare, vezi și toponimul *Hangu*)

Boboteni: râu și sat din Hangu. Posibil ca numele să vină de la zgomotul caracteristic apelor de munte repezi și tumultuoase. Boboteni ar însemna, deci, apa care “băbotește”, “bolborosește”. Se vehiculează și părerea că ar veni de la numele de persoană, *Babătă*, ceea ce pare foarte plauzibil. În Catagrafia din 1774, numele de persoană *Babătă*, apare sub forma *Babotă*. De la numele de persoană, *Babotă*, s-a ajuns la numele de apă și sat, Boboteni. O situație asemănătoare se întâlnește și la Pipirig. Acolo se află toponimul *Boboiești*. Deasemenea există onomasticul *Baboi*. De la acesta s-a format *Boboiești*. Și Boboteni și Boboiești sunt asemănătoare, au aceeași rădăcină- Babo-.

Buhalnița: mosie mănăstirească, mănăstire, fostă comună. Termenul este derivat în - niță de la buhai cu transformarea lui “i” în “l”.
73

Gheorghe Ungureanu opinează că ar fi menționată documentar în 1813.⁷⁴ Adevărul este că denumirea este mult mai veche. Buhalnița apare și ca denumire și ca sat în catagrafia din 1772, apoi în celelate catagrafii.

Interesantă este tradiția păstrată și astăzi în rândul localnicilor care leagă originea acestui cuvânt de ctitoria voievodului Miron Barnovschi. Șe spune că, venind într-o zi să cerceteze cum se

⁷³ Iordan, Iorgu, *Toponimia românească*, Ed. Academiei, 1963, p. 502.

⁷⁴ Gheorghe Ungureanu, *Mănăstirea Hangu sau Buhalnița*, p.6.

desfășoară lucrările de construire la mănăstire, neplăcându-i ceea ce au lucrat meșterii, ar fi spus: “Dar ce buhai ați făcut și voi”.

Denumirea atestă o îndeletnicire de bază a locuitorilor de pe aceste meleaguri- creșterea vitelor și dintre acestea , creșterea boilor și a buhailor. În regiune există mai multe toponime care atestă acest fapt: Bouria de la Altan, Boura- Fârțiți, Buhalnița, Boulețul Mare, Bouleț.

Cercetând prin documente am gasit două care dovedesc atât originea cât și modul de formare a cuvântului Buhalnița .La 16 ianuarie 1612, Stefan Tomșa, voievodul Moldovei întărește Mănăstirii Neamț, o moară și o casă pe pârâul *Buhainți*, cumparată de la Nicoară cu 100 galbeni ungurești, din ispisoc de la Constantin voievod și de la Irimia voievod.⁷⁵ Urmatorul document datat la 14 septembrie 1616, arată că, Radu, voievodul Moldovei, întărește Mănăstirii Neamț o moară cu casă și povarnă cumparată de la Nicoară cu 100 galbeni ungurești pe pârâul *Buhalnița*.⁷⁶

Lesne se poate observa că este vorba de aceeași moară și aceeași casă, cumparată de la aceeași persoană cu aceeași sumă de bani ca și în primul document. De asemenea, primul document ne sugerează că denumirea Buhainți (Buhalnița) a existat cu mult înainte de 1612 semnificând, probabil, locul unde pășunau buhailor. Trebuie să specificăm că nu este vorba de Buhalnița –Neamț, ci Buhalnița- Iași.

La recensământul populației din 1772, în catagrafia din 1774, apoi în harta întocmită de Hora von Otzelovitz, apare denumirea Buhalnița ca localitate. În secolul al XIX-lea, denumirea se extinde și asupra Mănăstirii lui Barnovschi (numită până acum Hangu) și asupra pârâului care trecea prin apropiere (numit până acum, Giurca).

Ceahlău: masiv muntos situat între râurile Bistrița, Bistricioara și Bicaz.

Iorgu Iordan consideră că numele vine de la un cuvânt maghiar Csahlo,⁷⁷ un fel de vultur. La fel consideră și Constantin Cihodaru în lucrarea amintită aducând ca sprijin și topicul “Scăldătoarea vulturilor”, aflată în Ceahlău.

S-a exprimat și părerea⁷⁸ că Ceahlăul face parte dintr-o familie de cuvinte ca : ticlă, ticlău întâlnite în Transilvania sau chiclui, chiclău în Moldova, cu sensul de înălțime cu vârful slab rotunjit.

⁷⁵ *Documente privind Istoria României*, Moldova, III, (1611-1615), nr. 73.; vezi și. *Catalogul documentelor moldovenești*, Buc., 1957, vol. I (1387-1620), nr. 1527

⁷⁶ *Documente privind Istoria României*, Moldova, IV, (1616-1620), nr. 57.; *Catalogul documentelor moldovenești*, Buc., 1957, vol. I (1387-1620), nr. 1691.

⁷⁷ Iordan, Iorgu, *op. cit.*, p. 504.

⁷⁸ Vezi cap. Ceahlăul- istorie și legendă, în prezenta lucrare

Calea Mare : străvechi drum de legătură între Hangu și Crăcâoani, parte a drumului ce asigură legătura între Transilvania și Moldova prin Tulgheș, pe cursul Bistricioarei. A fost folosit din cele mai vechi timpuri de oierii transilvăneni în acțiunea de transumanță, de către localnici dar și de oști străine care căutau să pătrundă prin surprindere în Moldova sau să se retragă pe drumuri mai ferite și mai scurte spre Transilvania.⁷⁹ Era și vad bun pentru haiduci care atineau calea negustorilor, călătorilor cu oarecare averi asupra lor. Pe aici au hălăduit haiduci vestiți : Vasile cel Mare, Niculiță, Baltă.

Învățătorul Teoctist Galinescu consideră că acesta este motivul pentru care i se spune "Calea Mare". Cred, însă că este vorba de alta explicație. Pentru a ajunge în valea Cracăului, la Mitocul lui Bălan, este și alt drum, prin Audia, peste muntele Altan, mai puțin propice însă pentru carele și caravanele negustorilor și chiar pentru localnici care duceau spre Targu Neamț și aduceau de acolo vite și alte mărfuri. Astfel ca drumul cel mai umblat era calea cealaltă, peste dealul Doamnei, calea cea mai bună, mai largă, -Calea Mare.

Chirițeni: sat component al Hangului. Apare menționat destul de târziu. La 1895, Dictionarul Geografic al lui C.Gheorghiu, nu-l menționează. Il găsim într-o hartă întocmită de Serviciul Silvic la 1900, sub numele de Chichirițeni, denumire care vine de la cei care au locuit primii în aceste locuri – Checheriță sau Chichiriță. Numele acesta este denumirea veche pentru coropișniță. Ca sat component al comunei Hangu s-a format după acțiunea de strămutare din zona lacului de acumulare.

Dochia: stâncă în Masivul Ceahlău. În popor se păstrează vie legenda despre Dochia, o fată de domnitor, care s-a rugat de zei să fie scapată de dragoste unui împărat care o urmărea cu înverșunare. Pornind de la această tradiție, Gheorghe Asachi versifică legenda despre Dochia, fata lui Decebal, care, prin frumusețea ei, l-a cucerit pe împăratul Traian. Decebal fiind înfrânt poruncește Dochiei pentru a nu fi prinsă, să fugă. Urmarită îndeaproape și văzând că nu are scăpare, Dochia, împreună cu oile ce le păzea, se prefăce în stâncă cu ajutorul zeului Zamolxis. Legenda despre Dochia nu este altceva decât amintirea vechii Dacii în tradiția poporului și reprezintă o dovadă elocventă despre existența și continuitatea populației dacice și apoi daco-romane pe aceste meleaguri.

Drumul Hangului: este cunoscut, mai ales, sub numele de "Drumul plutașilor" fiindcă era drumul urmat de plutași la întoarcerea lor

⁷⁹ Vezi cap. Hangu în epoca feudală, în prezenta lucrare

de la Schela Pietrei. Este vechea cale de legătură între antica Petrodava, mai târziu Piatra lui Craciun și zona Hangului.

Intrucât pe Valea Bistritei nu era amenajat un drum, călătorii care veneau dinspre Piatra Neamt, mergeau până la Pângarați, de acolo apucau de-a dreptul peste munte, pe pârâul Pângaraților, trecând, apoi, peste Obcina Frasinului, prin Grohotis. De aici se putea coborî spre Bicaz și Potoci sau, ținând tot culmea Frasinului și trecând peste Dealul Bisericii, se ajungea la Buhalnița și de aici, la Hangu.

Prima atestare documentară apare într-un document din 23 decembrie 1628, prin care Barnovschi voievod, întărește vechiul hotar al Mănăstirii Pângarați: "...pe varful Muncelului, până la vârful Grohotisului la Scaun, pe drumul Hangului"⁸⁰. Apare și sub denumirea de "**potica Hangului**" sau "**calea Hangului**".

Durău: schit de călugări, mănăstire, stațiune turistică la poalele Ceahlăului. Denumirea vine de la apa cu același nume care, coborând versanții abrupti ai Ceahlăului, se prăbușește din stâncă în stâncă, formând cascade (renumită este cascada Duruitoarea) și repezișuri. Apa, curgând cu repeziciune, izbindu-se de stâncă produce un zgomot puternic, "duruieste" sau "durăie".

Fîrțiți: sat în vechea comună Hangu, azi dispărut ca urmare a formării lacului de acumulare.⁸¹ Denumirea este veche și derivă de la onomasticul Fârțig, persoană de moravuri ușoare, rea de muscă. În catagrafia din 1774 se întâlnesc mai mulți locuitori cu acest nume. Nu se știe originea cuvântului "fîrțig". Uneori satul apare și sub numele de Boura-Fîrțiți, alteori sub forma Strâmturi. Deși satul a dispărut denumirea se păstrează și astăzi.

Giurca: deal care desparte Buhalnița de Audia numit Coasta Giurcii. Numele vine de la onomasticul Giurca. În documentele din secolul al XV-lea⁸² sunt menționați mai mulți boieri cu acest nume. Cred că este vorba despre reflectarea, în toponimie, a stăpânirii asupra acestor locuri de către un Giurca.

Prima atestare documentară este din anul 1458 într-un document de la Stefan cel Mare, unde apare ca pârâu, sub numele de Giurcoale. hotar al Mănăstirii Bistrița, peste branistea cea veche ("și Baicu cu doua poienițe sub Ceahlău, iar de acolo până la Pârâul Alb, peste Bistrița la *Giurcoale*..").⁸³ Uneori apare sub denumirea de "Jercoale,"⁸⁴ "Jurcoale"

⁸⁰ *Etnografia văii Bistriței*, p.37.

⁸¹ *Documenta Romaniae Historiae*, XIX < 1969, nr. 454.

⁸² *D.R.H.*, I, 1975, p. 418-419.

⁸³ *D.I.R.*, Moldova, III, (1571-1590), nr. 93.

⁸⁴ *D.I.R.*, Veac XVII. a. Moldova, V (1621-1625), 1957, nr. 124.

sau "Gura Giurcoala"⁸⁵ adică gura de vărsare a pârâului Giurca (astăzi Buhalnița). Și în harta austriacă din 1792 apare denumirea "Bach Dzurca"⁸⁶. Cu timpul râul a luat denumirea de Buhalnița, numele Giurca rămânând pentru a desemna un afluent al Buhalniței și dealul de unde izvorăște acest afluent. Este unul din cele mai vechi toponime, atestat documentar alături de Hangu, Baicu, Pârâul Alb.

Grozăvești: sat in Hangu. Numele ar veni de la onomasticul Grozav care ar putea fi numele celui care l-a întemeiat sau a familiei mai reprezentative. Numele de familie *Grozav* apare și-n catagrafia din 1774. Este amintit in documentele din veacurile XVI și XVII. Săpăturile arheologice întreprinse între anii 1955 și 1957 au scos la suprafață o întinsă așezare medievală.⁸⁷ Așezarea a devenit siliste, probabil in secolul al XVIII-lea, locuitorii coborând spre apa Bistriței. In 1792 apare menționat in harta Otzelovitz. După înființarea lacului de acumulare locuitorii au revenit pe locul vechii așezări înființând actualul sat Grozăvești.

Hangu: râu, afluent al Bistriței; munte; schit și mănăstire, comună. Denumirea derivă de la cuvântul maghiar Hang care înseamnă ton, sunet,⁸⁸ de unde și expresia "a tine hangul" adică a se ocupa cu tonuri lungi,⁸⁹ a acompania.

Este menționat la 13 februarie 1458,⁹⁰ într-un document prin care Stefan cel Mare întărește Mănăstirii Neamțului, "Mănăstirea de la Hangu pe vechiul hotar". Această formulare ne sugerează clar că mănăstirea și numele Hangu existau înainte de data menționată.

Au fost încercări de a explica etimologia cuvântului și de stabilire a unei date de început a numelui "Hangu". Pornindu-se de la Gheorghe Săulescu, autorul unei Istории Universale, prin fostul învățător Grigore Grigorescu din Hangu, se bucură de largă circulație părerea că Hangu își are originea in numele unui șef mongol (Han Gulai) ucis in 1241 in lupta susținută cu oamenii acestor locuri. Inșă, acest Han Gulai nu este menționat nici intr-un document nici în vreo altă scriere istorică deci, este ipotetică existența acestuia. O luptă de asemenea proporții, în care mongolii să fie înfrânți iar conducătorul lor (hanul) să fie ucis, ar fi fost cu siguranță consemnată de contemporani așa cum a fost consemnată rezistența românilor împotriva tătarilor, la 1241, în alte regiuni. (pentru aceasta se poate vedea lucrarea lui Victor Spinei, Moldova in secolele

⁸⁵ Vezi schița după harta Otzelovitz.

⁸⁶ Materiale și cercetări arheologice, V, 1959, p. 54-

⁸⁷ Jordan, Iorgu, *op. cit.*, p. 56.

⁸⁸ *Ibidem*, p. 56.

⁸⁹ Vezi Anexe, Atestarea documentară a Hangului.

⁹⁰ Gheorghe Ungureanu, *op.cit.*, p.5.

XI-XIV. Buc., 1982.) Gheorghe Ungureanu, consemnând o tradiție locală (cred eu), consideră că „Hangu s-a numit prima dată poiana cunoscută mai tarziu sub denumirea de „Sesul Hangului” adăugând că: “Această poiană, din cauza așezării sale între munti, are un deosebit ecou. Locuitorii, mai toti veniți din Transilvania, au denumit-o poiana Hangului –poiana cu ecou”.⁹¹ Aceasta ar însemna că acei transilvăneni erau maghiari sau vorbeau limba maghiară, dacă i-au dat acelu loc numele de „Poiana Hangului”, cunoscut fiind faptul că *hang* este cuvânt maghiar, însemnând : *ton, sunet, ecou, locul de unde se aude ecoul*. Chiar și Bandini, călător prin Moldova, în 1641, și trecând prin Hangu, interesându-se ce înseamnă Hangu, a aflat de la însoțitorii săi, că înseamnă *ecou*, deoarece „din Dealul Doamnei până-n Bistrița ecoul se rostogolește de nouă ori .“ Este foarte adevărat că Hang înseamnă *ecou, sunet, locul de unde se aude foarte bine* , dar nu se explică suficient cum a ajuns ca *poiana cu ecou* să se numească Hangu.

Cred că, întradevăr, poiana respectivă se caracteriza prin fenomenul acustic cunoscut sub denumirea de *ecou*, dar nu cred că denumirea ar fi dat-o cei veniți aici din Transilvania, mai les că aici a fost tot timpul o populație românească care a dat nume locurilor și n-a așteptat să vină alții din Transilvania ca să le denumească. Și Catagrafia din 1774 ne arată clar că cei mai multi locuitori ai Hangului erau băștinași făcând distincție între acestia si cei care veniseră din Transilvania sau din alte locuri. Nimeni nu neagă că numeroși locuitori ai Hangului au venit din Ardeal. Și Gh. Ungureanu chiar dacă spune că locuitorii Hangului sunt veniți „ mai toți din Ardeal”, nu exclude prezența locuitorilor băștinași ai Hangului.

În vremea aceea românii nu foloseau , în exprimarea lor , termenul *ecou*, pentru simplul motiv că nu exista în limba română. Cuvântul *ecou* a pătruns în limba română prin împrumut din limba franceză, probabil prin secolul XVIII, cu alte cuvinte este un neologism. În limba română, există un alt termen pentru a desemna propagarea și întoarcerea sunetului când întâlnește anumite obstacole în cale. Este vorba despre *răsunet*. Românii folosesc expresii mai scurte pentru denumiri de locuri. Era mai ușor să spună acelu loc unde sunetul *răsună* , adică se propagă și se întoarce (reverberează) când întâlnește obstacole în cale sau produce ecou, *Audia*, nu *Poiana cu ecou*. O dovadă că fenomenul s-a întâmplat așa, îl constituie faptul că, până astăzi se mai păstrează denumirea *Audia*, adică locul de unde se produce ecoul și se aude foarte bine.

⁹¹ Cihodaru, Constantin, *Satele din zona Hangu –Bicaz, In secolele XIV-XV*, p.10.

Gh. Ungureanu opinează că „ Poiana cu ecou“ ar fi fost pe locul denumit, mai târziu, *Șesul Hangului*. Eu cred că acea poiană se afla și cuprindea numai o anumită parte a locului numit *Șesul Hangului*. Analiza unor surse istorice și situația de pe teren, conduc spre concluzia că locul respectiv era pe partea stângă, în sensul de curgere al Bistriței. Care sunt argumentele:

- -două denumiri de locuri și ape existente până astăzi, care sunt , practic, sinonime, **Hangu și Audia**, denumesc teritorii aflate pe partea stânga a Bistriței, unul în continuarea celuilalt;
- -nu mai există alte denumiri asemănătoare în toată regiunea Hangului; nici un loc, nici un pârâu, nu poartă denumirea de Hangu sau alt cuvânt asemănător, pe partea dreaptă a Bistriței
- –misionarul catolic Bandini, despre care am vorbit mai înainte, afla că Hangu înseamnă *ecou* și se numește așa fiindcă „ ecoul se rostogolește de nouă ori din *Dealul Doamnei până-n Bistrița*.” Cine cunoaște topografia din Hangu, știe că Dealul Doamnei se află în munții din stânga Bistriței. Spunând că ecoul se rostogolește din *Dealul Doamnei* spre Bistrița, Bandini ne oferă un element deosebit de prețios, pentru a afla care teritoriu s-a numit la început Hangu. Neîndoielnic că, acel teritoriu nu era altul decât cel care era străbătut de râul Hangu, afluent pe care Bistrița îl primește de pe partea stângă. La rândul lui râul Hangu primește ca afluent, pârâul Audia. Nu cred că este o coincidență întâmplătoare că pârâul Audia, care înseamnă „locul de unde se aude până departe “, se varsă într-un râu numit Hangu și care înseamnă, ecou, sau locul de unde se aude acesta, adică tot locul de unde se aude până departe.
- – Ion Neculce, referindu-se la jefuirea Ținutului Neamt, de către tătari, în timpul evenimentelor din 1716-1718, scria: „ Și până la Siretiu încolo au slobozit ceambuluri a prăda, cât au putut cuprinde Ținutul Neamțului. Și pân în Hangu și pân în Ceahlău au agiuns di au prădat și s-au întors plini de robi în Bugeag.” Se poate observa că Hangu este numit înaintea Ceahlăului, adică în ordinea în care au aluns tătarii, ce coborau dinspre Dealul Doamnei spre Bistrița și Ceahlău. Întâi au ajuns în Hangu, apoi trecând Bistrița, au înaintat până-n Ceahlău. Este aceasta, după părerea mea, un alt indiciu, că Hangu era denumirea teritoriului din

stânga Bistriței, care s-a extins asupra întregii regiuni de la poalele Ceahlăului.

- – Numai unul din schiturile, întemeiate, fie pe Ceahlău, fie la poalele lui, începând cu secolul al XIV-lea și până-n secolul XVII-lea, poartă numele de Sihăstria Hangului, devenit mănăstire și menționat , în 1458, sub numele de Mănăstirea de la Hangu. Arhimandrit, Ioanichie Balan, localizează această mănăstire pe malul stâng al Bistriței. Se numea Mănăstirea de la Hangu, fiindcă se afla pe teritoriul străbătut de râul Hangu, nu departe de locul unde Domnul Galinescu spune că erau și acei stejari seculari ce străjuiau Biserica construită în 1829 pe locul unde a fost Mănăstirea de la Hangu .
- În ceea ce mă privește, admitând că topicul Audia are semnificatia arătată, consider că denumirea Hangu nu este altceva decât traducerea în limba maghiară a denumirii “Audia”. Când s-a întâmplat acest fenomen este greu de stabilit, oricum cu mult înainte de 1458. Înainte de Dragoș Vodă și în timpul domniei lui , adică în perioada dintre secolul XIII și prima jumătate a secolului XIV , s-a exercitat o dominație politică și un control militar asupra acestor locuri de către maghiari. Ungurii, ajungând în această zonă, au denumit, în limba lor, termenul românesc *Audia* cu termenul maghiar *Hang* care are aceeași semnificație cu românescul Audia. Un control militar care a durat zeci de ani sau poate mai bine de un secol, a fost suficient pentru a determina ca locul străbătut de râul Audia, să fie denumit cu numele dat de cei ce dominau atunci și anume termenul –Hang, la care s-a adăugat terminația –u, în exprimarea românească. Așa s-a ajuns ca *Poiana cu ecou*, adică *Audia*, să se denumească *Hangu*. Denumirea ungurească a râului și topicului Audia – *Hang* sau *Hangu* – se va extinde, **treptat**, asupra întregii regiuni de la poalele Ceahlăului, pătrunzând apoi, în această formă și în actele cancelariei domnești. Evident că termenul folosit de cei care controlau regiunea s-a impus cu ușurință, însă termenul românesc *Audia* nu a dispărut, ci el desemna teritoriul străbătut de un afluent al Hangului, pârâul *Audia*.

Leua : parte a satului Grozăvești, la intrarea dinspre Hangu. Cu multă vreme în urmă, povestesc bătrânii, datorită ploilor abundente, o porțiune de teren a alunecat spre vale. Forma pe care a luat-o partea din fața a aceluși teren alunecos se aseamăna cu un cap de leu sprijinit

pe etichetele din față. De la această asemănare cu leul, locuitorii au denumit locul respectiv *Leua* și așa a rămas până acum.

Răpciuni: sat component al Hangului dispărut ca urmare a formării lacului de acumulare. Termenul vine de la cuvântul latinesc *ereptio* – “rupt”, “cules”, devenit în românește *răpciune* denumire care se dă în popor, lunii septembrie – luna culesului roadelor de pe câmp. Numele satului Răpciuni exprimă – după cum arată Constantin Cihodaru⁹² aceeași mare vechime a așezărilor din regiunea Bicaz-Hangu. La fel ca și alte denumiri de sate din zona este menționat documentar mai târziu – la 1790, în harta Oțelovitz.

Ruginești: sat în vechea comună Buhalnița (astăzi Hangu). Denumirea a luat-o de la cei care s-au așezat prima dată aici – Rogineștii, familie existentă și astăzi. Ca sat de sine stătător s-a format în urma strămutării populației din zona lacului de acumulare. Prima mențiune documentară se afla în harta întocmită de Serviciul Silvic la 1900.

Tremuriceni: islaz în Hangu, pe Audia. Se spune că, înainte de cel din urmă mare război, stăniile care se organizau pe islazuri, erau ale unor familii sau clanuri. Astfel, în zona islazului Rupturi, era stâna Irimenilor, a celor din familia lui Ion Irimia, tatăl lui Mircea Irimia, care trăiește astăzi, stâna lui Neculai Balan și a Ungurenilor, la Bleban. Locul unde aveau stâna Irimenii este cunoscut astăzi sub numele de *Tremuriceni*, de la porecla pe care o avea Ion Irimia-Tremurici.

Acestea sunt câteva dintre toponimele asupra cărora am vrut să mă opresc și să le explic, cât mai plauzibil, întrucât pentru nici unul dintre ele izvoarele nu ne dau informații în această privință. După cum s-a observat, din cele expuse mai sus, deși sunt foarte vechi, unele toponime apar târziu în documente. Izvoarele istorice interne, documentele de cancelarie, amintesc începând cu secolul al XV-lea denumiri ca: Hangu, Giurca, Ceahlău, Baicu, Paraul Alb, însă trec cu vederea alte denumiri care, ascunse de valul tăcerii, nu înseamnă că nu existau ci erau înglobate în cuprinsul altor denumiri. Harta întocmită de Dimitrie Cantemir la 1717 menționează în zona Hangului două localități – Hangu și Schitu⁹³, pentru că la recensământul populației din 1772,⁹⁴ ca și în Catagrafia din 1774,⁹⁵ să apară Hangu și Buhalnița. Dacă recensămintele populației (catagrafiile), până la jumătatea secolului al XIX-lea, amintesc numai trei nume de sate – Hangu, Schitul Hangului,

⁹² *Etnografia Văii Bistriței*, p. 37.

⁹³ Vezi harta la *Anexe*

⁹⁴ P. G. Dimitriev, *Op. cit.* VII < partea a II-a, p. 19-22.

⁹⁵ *Ibidem*, p. 19-22

Buhalnița – harțile militare, ridicate de ruși și austrieci, cu prilejul războaielor purtate cu turcii, sunt mult mai complete. Astfel, harta militară ridicată de Statul major rus în anul 1772 (aparută în 1781) notează, în zona Hangului satele: Schit, Hangul, Hangușorul, Buhalnița, Secul.⁹⁶

Mult mai completă, mai exactă și cu informații mai bogate este harta întocmită de ofiterul austriac Hora Von Otzelovitz, în anul 1790. O copie după aceasta se păstrează la Academia Republicii Socialiste România, Secția harți. În acest document cartografic, pentru zona Hangului sunt menționate satele Hangu, Schitul, Audia, Râpciuni, Buhalnița, Izvorul Alb, precum și alte denumiri toponimice.

După 1864 sunt menționate, pentru Hangu (în documentele interne), satele: Schitu, Hangu și Buhalnița arătându-se – după ce s-au înființat comunele – și cătunele care le formează.

MUNTELE CEHLĂU-PARTE A HANGULUI

Despre faima muntelui Ceahlău

Dacă Hangul a ajuns să se bucure de popularitate, în trecutele sau mai apropiatele vremuri, aceasta se datorește, printre altele și faimei deosebite a muntelui Ceahlău. Înfățișarea impunătoare, legende numeroase create în jurul său, viața sihăstrească intensă, numeroasele schituri și mănăstiri, au fost destule argumente pentru unii hangani pentru a identifica Ceahlăul chiar cu muntele sfânt al dacilor, Cogheonul.

Toți cei care au cunoscut Ceahlăul și-au manifestat admirația pentru înfățișarea lui calmă și maiestuoasă, dar și pentru frumusețile care-l împodobesc.

Cea dintâi descriere a Ceahlăului aparține domnitorului Moldovei, **Dimitrie Cantemir(1710-1711)** În lucrarea sa **“Descrierea Moldovei**”, arată că este cel mai înalt dintre toți munții Moldovei și exprima opinia că „...dacă ar fi intrat în basmele celor vechi ar fi fost tot atât de vestit ca și Olimpul, Pindul sau Pelias”.⁹⁷

Deși unele aprecieri sunt eronate (exemplu: „pe vârful lui nu se află pic de nea fiindcă pare să fie deasupra norilor de zăpadă”) acest fapt nu știrbește cu nimic faima muntelui Ceahlău. De altfel, există și alte lucrări

⁹⁶ *Etnografia Vaii Bistriței*, p. 37.

⁹⁷ Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Ed. Minerva, Buc., 1981, p. 38.

în care se exagerează sau este apreciată eronat, înălțimea muntelui. De pildă, **Uricariul**, scrie că „ Muntele Ceahlău cuprinde cel mai înalt punct al Carpaților Moldovei, a cărui vârf dezvelit întrece nourii”⁹⁸, iar un **Dicționar Topografic**, apărut în 1872, consemna pentru Ceahlău, înălțimea de 2720 m.⁹⁹. În vremea lui Cantemir, munții ce despărțeau Moldova de Ardeal erau numiți și Munții Ceahlău și se menționează tradiția că Dochia își avea sediul în muntii Ceahlău („ Dochia șede în Ceahlău.“). Dochia este închipuită sub forma unei stânci situată între Piciorul Sahastru și Stânca Detunată („Între Stânca Detunată / Si-a Sihastrului Picior/ Este o stânca ce-a fost fata/ Unui falnic domnitor.“ Aceste sunt câteva versuri, din legenda Dochiei, versificată de Gh. Asachi, legendă pe care o învățau și copiii la școală.)

Există și alți istorici, ca N. Densușianu, care apreciază că, în credințele dacilor, Zamolxis ar fi avut de soție pe Dacia, divinitate adorată și în vremea romană, sub numele de Dacia Augusta. Se mai spune că Zamolxis, ar fi însemnând, în limba dacilor, „zeul moș”, iar Dochia era „ baba”. (vezi și art. semnat de Mihai Bulai, *Ceahlăul în legende*, în „ Tara Hangului”, nr. 28.). Până astăzi se păstrează tradiția despre Baba Dochia, iar primele zile ale lunii martie (în vechime, cu luna martie, începea anul calendaristic) sunt numite „ zilele babei”, sau „ babe”. Există obiceiul ca oamenii să-și aleagă una din zilele de la 1 la 9 martie, după unii până la 12 martie. După cum va fi ziua aleasă, așa va fi și viața omului în anul respectiv.

Muntele Ceahlău face parte din șirul de munți cunoscuți astăzi sub numele de Carpații Răsăriteni. În vremea veche, acești munți erau locuiți de vestitul neam al dacilor –carpii. Se consideră că Munții Carpați sunt munții carpilor, adică de la numele lor derivă și numele munților din țara noastră.

Nu întâmplător s-a exagerat înălțimea Ceahlăului. Înconjurat de munți cu o înălțime mult mai mică decât a lui, Ceahlăul pare mult mai înalt decât este în realitate.

Alexandru Vlahuță, călătorind cu pluta de la Dorna la Piatra Neamț, scria, în **România Pitoreasca** despre Ceahlău: „ ...trufaș stăpânitor peste un popor de munți ce par pe lângă dânsul mușuroaie, înălțându-și creștetu-n nori, scormonind norii în raghila de stânci înfipite pe fruntea-i pleșuvă, mândrul uriaș farmecă râul cu puterea măreției lui și-l face să-și uite drumul și dorul de câmpie”.¹⁰⁰ Și călugărul rus, **Partenie**,

⁹⁸ *Uricariul*, VII, p. 233.

⁹⁹ Frunzeascu, Dimitrie, *Dicționar topografic și statistic al României*, Buc., 1872, p. 6.

¹⁰⁰ Vlahuță, Alexandru, *România Pitorească*, ED. Sport-Turism, Buc., 1982, p. 150- 151.

impresionat de măreția și semeția Ceahlăului, îl vedea ca pe „ un tată printre feciorii săi”.¹⁰¹

Aș vrea să mai amintesc printre cei care au vizitat Ceahlăul și au fost impresionați de farmecul ce-l emana, pe William S. Culbertson, ambasador al S.U.A. în România, în perioada 1925-1928. Datorăm această informație, unui mare prieten al Hangului, profesorului C. Prangati, care a și publicat, în paginile revistei „ Țara Hangului”, numerele 10 și 11/ 1999, articolul, Drumeți prin Țara Hangului. William S. Culbertson și Socrat Lalu pe muntele Ceahlău. Din acest articol, spicuim câteva fraze care ilustrează frumusețile întâmpinate, în periplusul lor, de cei doi drumeți.,, Singurătatea Ceahlăului, cu formele sale ciudate, niciunde perfecte, l-au impresionat pe William S. Culbertson, în așa măsură, încât a rămas, parcă, hipnotizat privindu-l din apropiere”, sau „ Aceste forme tăiate în piatră de un sculptor neștiut- scria Socrat Lalu-domnea peste marea de brădet, care, pe aripi de vânt, își trimitea parfumul îmbălsămat al codrilor, ca jertfă adusă giganticului tăcut.”și iarăși, „ În acea zi, diplomatul american a cunoscut nu numai o parte din frumusețile naturale ale țării noastre, dar a început să pătrundă și să înțeleagă mai bine unele episoade din istoria poporului român. Legendele istorice despre Dochia, fiica lui Decebal, prezentarea războaielor daco- romane și ale altor momente istorice- povestite de Socrat Lalu-au constituit primele lecții de istorie despre români, pe care ambasadorul american nu le-a uitat niciodată”. Fără comentarii.

Nu numai înfățișarea și statura lui au impresionat pe toți cei care l-au admirat, ci și numeroasele legende care vorbesc despre fapte și întâmplări trecute, sau despre personaje îmbrăcate în haina misterioasă a fantasticului, pornind însă de la o realitate, care, de cele mai multe ori, cu greu mai poate fi deslușită.

Pe Ceahlău fiecare stâncă, fiecare izvor sau pârau, fiecare poiană, fiecare loc, își au povestea lor. Toate aceste povești au fost și mai sunt încă transmise din gură în gură, din vremurile mai veche spre vremurile mai noi. Unii dintre cei care le-au auzit, le-au consemnat cu grijă și le-au dat o altă formă, îmbrăcându-le în cuvinte meșteșugit îmbinate de poeți și scriitori. Așa au ajuns până la noi legendele despre frumoasa fată Panaghia îndrăgită de Soare,¹⁰² despre viteazul Budu, viteaz astaș al lui Alexandru cel Bun, care- și ducea iubita pe „ Culmea lui Pion”,¹⁰³ despre Dochia care a preferat să se transforme într-o stâncă

¹⁰¹ Iorga, Nicolae, *Istoria românilor prin călători*, Ed. Eminescu, 1981, p. 498.

¹⁰² A se vedea, *Ceahlăul și Lacul de la Bicaz*, Ed. Uniunii de Cultură Fizică și Sport, Buc., 1963, p. 101-103.

¹⁰³ A se vedea, Asachi, Gheorghe, *Scrieri alese*, Ed. Tineretului, Buc., 1961, p. 94-62.

decât să cadă în robie.¹⁰⁴ Numeroase sunt și povestirile despre cei care s-au nevoit pe Ceahlău ducând o viața de sihaștri, despre numeroasele locuri care au adăpostit lăcașuri sfinte populate de călugări sau măicuțe.

Legendele Ceahlăului sunt, în bună parte, explicate, găsindu-se acel sâmbure de adevăr, adăpostit în limbajul mirific și criptat al lor. Sunt, însă și legende care persistă de veacuri și asupra cărora încă se mai apleacă unii spre a le descoperi semnificația sau realitatea de la care au pornit. Una dintre acestea se referă la „urieișii” care, demult, tare demult, populau grottele dinspre partea de sud a Ceahlăului. Această legendă, susținută prin unele toponime de pe Ceahlău, cum ar fi: *Jgheabul Uriașilor*, *Pârâul Jidovului* în sensul de Pârâul Uriașului, a fost versificată de Gheorghe Baltă și stârnește, încă, multe controverse și încă are susținători. C. Matasă, referindu-se la această legendă și căutând să dea o explicație, consideră că ar fi o reflectare a unor versete din *Vechiul Testament*, în care se spune că, fiii lui Dumnezeu, au intrat la fiicele oamenilor și așa au apărut pe pământ uriașii. Domnul inginer **M. Bulai**, reia această problematică, în „Țara Hangelui”, nr. 29, în articolul *Legendele Ceahlăului*, **Panaghia și Toaca**, considerând că legenda despre cele două stânci și versificată, cum am mai spus, de Gheorghe Baltă, conține informații din timpuri foarte îndepărtate, aducând în sprijinul acestei idei relatări ale istoricului N. Densușianu, din lucrarea sa „Dacia preistorică”, în care se afirmă că strămoșii geto-dacilor ar fi fost Titanii, care, fiind exterminați, au urmat Gigantii, la rândul lor, învinși de către Zeus., „Urieșii” de pe Ceahlău, ar fi, în această ipoteză, urmașii acestor giganți, fiind cu o statură și o forță deosebită. Un alt argument, prezentat tot de Densușianu, este faptul că unii poeți romani, Harațiu sau Martial, de exemplu, considerau pe daci urmașii Titanilor și Gigantilor. În același mod este explicat și toponimul *Jgheabul Armenilor*. a cărui origine s-ar afla în numele unor ascendenți ai daco-geților, *arimii*, din neamul Titanilor și menționați de Pliniu, sub numele de armeni. Domnul inginer, M. Bulai, prezintă și alte argumente, în articolul menționat. Consider că este un punct de vedere interesant și alternativ la alte interpretări și explicații care s-au dat în legătură cu celebrele stânci de pe Ceahlău și cu toponimele menționate. Problema este că, în istoriografia românească, primează, deocamdată, alte teze cu privire la originea daco-geților.

Mulți dintre scriitorii români au descris frumusețile Ceahlăului, sau l-au ales ca loc de desfășurare a unor scene din operele lor. Am amintit pe Vlahuță, însă putem enumera pe Sadoveanu, numit de criticul literar, Ciopraga, un „Ceahlău al cuvântului”, dar și pe Alecu Russo sau

¹⁰⁴ *Ibidem*, p. 89- 93.

Nicolae Gane care scria că „**Ceahlăul este un munte împărat , este podoaba , poezia țării, este izvorul tainic al legendelor și doinelor neamului nostru , este ochiul etern deschis asupra hotarelor moșiei strămoșilor.**”, sau pe Vasile Alcsandri , care, prin cuvintele lui Dan, căpitan de plai, „ *Ceahlău sub furtună nu scade mușunoi/ Eu Dan, căpitan de plai, sub vântul soartei, să cad păgân nu voi* “, considera Ceahlăul ca un simbol al statorniciei sentimentelor omenești. Se pare că și Mihai Eminescu, a fost inspirat de înfățișarea muntelui Ceahlău , pentru motivul și metafora din unele poezii ale sale, „ albul munte”.

Și oameni ai locului, pricepuți în arta scrisului, au încercat să descrie întâmplări din viața aspră a locuitorilor din Ceahlău. Amintim aici pe fostul învățător de la Școala Buhalnița, Gheorghe Baltă, care semnează un număr de 10 povestiri în ciclul „ Întâmplări și oameni de pe Ceahlău”. Au fost publicate în Revista „ Țara Hangului”.

Preotul C. Matasă, născut la poalele Ceahlăului, îl descrie ca pe un „ munte sfânt “ al dacilor, dar și al locuitorilor din vremurile contemporane.¹⁰⁵

Toți cei care au venit în preajma Ceahlăului au căutat să ajungă și pe vârful lui. Dacă Partenie, călugărul rus amintit, își exprima regretul că nu poate face o asxemenea ascensiune din cauza vârstei înaintate, în secolele XVII-XIX, se cunosc o serie de personalități, românești și străine, care au realizat acest efort. Dintre aceștia amintim pe B. Hacquet, austriac, căutător de minerale utile, urcă Ceahlăul în anii 1789-1790; domnitorul Moldovei, Mihail Sturza, în 1835; Alecu Russo, în ani 1839-1843; Wilhelm von Kotzebue, în 1840 și 1850; J.A. Vaillant, în 1841; scriitoarea franceză, Adele Hommaire de Heel, in 1842; V Alecsandri, în mai multe rânduri; mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, în 1809.¹⁰⁶ Nu trebuie să lăsăm deoparte pe Gheorghe Asachi, un împătimit al cărărilor Ceahlăului, care a și scrie și tipărit la Iași, în 1840, **Itinerariul sau călăuzul Muntelui Pion**. Este primul care aflând legendele Ceahlăului, a versificat unele dintre ele, într-un limbaj simplu și muzical, fiind foarte ușor de memorat. Așa se explică și marea lor circulație.

În secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, Ceahlăul era cunoscut și sub numele de Muntele Pion. Se consideră că această denumire vine de la numele unui sihastru, Pion sau Peon, ucenic al cuviosului Silvestru și care a dus o viața de sihastru, pe obcina unui deal din apropierea

¹⁰⁵ A se vedea, Matasă, Constantin, *Ceahlăul, Munte Sfânt*, în „ Boabe de grâu“, an V, 1934, nr. 1.

¹⁰⁶ A se vedea, Andrei, Victor, *Începuturile turismului in Carpații Moldovei*, în „ Buletinul Societății de Științe Geografice din România“, extras, p.217-221.

Sihăstriei Silvestru,¹⁰⁷ în prima jumătate a secolului al XVI-lea. Dealul pe care și-a dus viața de sihastru acest pustnic a fost denumit Dealul lui Pion, denumire ce s-a extins și asupra Schitului Hangu și asupra întregului Munte Ceahlău. De numirea de Pionul, pentru Muntele Ceahlău, a căpătat o răspândire mai mare după ce a apărut Itinerariul amintit.

Un mare prieten al românilor, al istoriei lor și admirator al frumuseților naturale românești, francezul J.A. Vaillant, călător fiind, în 1941, prin Moldova și prin Hangu, remarca, referindu-se la Ceahlău: „ ... înțeleg perfect de ce dacii au socotit sfânt acest munte căutându-și aici un refugiu, de ce marele lor preot și-a stabilit tot aici scaunul și de ce coloniștii romani l-au consacrat reședinței lui Esculap și l-au numit, deopotrivă și Pion (de la Poenus) și Ceahlău (de la șarpele Caecilia) consacrat zeului Esculap.”¹⁰⁸

Se observă că etimologia-atât pentru Pionul cât și pentru Ceahlău- este fantezistă. Este explicabil dacă avem în vedere că, în epocă curentul latinist, acea orientare în rândul intelectualilor care vroia să demonstreze prin orice mijloace că noi, românii, avem o origine romanică, latină și, ca atare, limba noastră și toponimele, toate au origine latină. S-a văzut, mai sus, că denumirea de Pion s-a dat muntelui Ceahlău nu de către romani ci de către călugării de pe Ceahlău, prin secolul al XVII-lea. Denumirea circula, mai ales, în rândul comunităților călugărești și a sihaștrilor. În documentele de cancelarie, începând cu secolul XV, peste tot, apare denumirea de Ceahlău și nu Pionul. Și în dările de seamă statistice ale Isprăvnicii Neamțului, din secolul al XIX-lea, apare tot denumirea de Ceahlău.¹⁰⁹

Ceahlăul ca „ vatră de sihăstrie“ românească.

Pe muntele Ceahlău și în jurul lui, a existat și s-a desfășurat o viață religioasă intensă, începând de la daci și până-n contemporaneitate. Aceasta s-a manifestat atât prin existența comunităților de călugări și de călugărite, prin mulțimea de pustnici sau sihaștri ce s-au nevoit prin pustietățile de aici, ducându-și „ în liniște, lui Dumnezeu, viața smerită și singuratică”,¹¹⁰ dar și prin sentimentele religioase profunde ale locuitorilor de la poalele Ceahlăului.

Astfel că ,începând cu secolul al XV-lea, de când tradiția și documentele pot dovedi, s-a spus, pe drept cuvânt, că Ceahlăul a

¹⁰⁷ A se vedea, Balan, Ioanichie, *Vetre de sihăstrie românească*, Ed. Institutului Biblic și de misiune a bisericii ortodoxe Rom'ne, Buc., 1982, p. 131.

¹⁰⁸ Turcu, Constantin, *Un călă tor francez, acum un veac, prin judetul Neamț- J.A.Vaillant*, în Anuarul Liceului „ Petru Rareș“, 1933-1934, p. 48.

¹⁰⁹ Arhivele Statului Iași, Fond Isprăvnicia Neamț, ds. 116/1829, f. 55; nr. 141/1830, f. 138.

¹¹⁰ Cantemir, Dimitrie, *op.cit.*, p.211.

devenit o „vatră de sihăstrie românească”. Încadrarea Ceahlăului și împrejurimilor în grupul acelor regiuni numite „vetre de sihăstrie românească”, aparține Ieromonahului, Ioanichie Balan, autorul unei excepționale lucrări, *Vetre de sihăstrie românească, secolele IV-XX*. Ceahlăul este numit și un Athos românesc.

În regiunea Hangului sunt sihăstria încă din secolul XIV, chiar din vremea primului descălecător al Moldovei, Dragoș vodă, din Maramureș. Tradiția locală amintește de **Sihăstria lui Dragoș** (sec. XIV-XV), întemeiată pe Ceahlău, fie de către niște ciobani moldoveni din împrejurimi, fie de către călugări originari din Moldova și Valahia și formați la Muntele Athos. Se presupune că din timpul existenței acestei sihăstria datează toponimul *Panaghia*, nume dat acelei stânci sub formă de clae de fân de pe Ceahlău. Termanul este grecesc, însemnând *Cea care este a tuturor sfinților*, adică Maica Domnului, Fecioara. După cum remarca C. Cihodaru, această denumire presupune emigrarea unor elemente din sud, vorbitoare de limbă greacă,¹¹¹ adică prezenta unor călugări formați în mediul creștin grecesc, sau călugări greci, pe Ceahlău, ceea ce este foarte posibil dacă avem în vedere că suntem în timpul când Imperiul Otoman, cucerise aproape întreaga Peninsulă Balcanică, iar în 1453, va pune stăpânire și pe Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin. Se spune că sihăstria aceasta a fost reînnoită de către voievodul Dragoș. Călugării de aici aveau strânse legături cu cei de la Mănăstirea Peri, din Maramureș. Călugării aceștia, în drumul lor spre Muntele Athos, poposeau la frații lor de la Sihăstria lui Dragoș.

Sihăstria Hangului. A fost întemeiată în secolul al XIV, de călugări veniți de la mănăstirea Neamț, fiind populată mai ales de călugări coborâți de pe Ceahlău, de cei care suportau mai greu climatul mai rece de pe înălțimi. Localizarea ei comportă discuții. Se știe că era la poalele Ceahlăului, nu departe de valea Bistriței, probabil pe malul stâng, acolo unde se va construi mai târziu biserica din Gura Hangului și detunată atunci când s-a format lacul de acumulare. Acolo este localizată de Ioanichie Balan și de D-I T. Galinescu. Eu consider că există argumente suficiente pentru a localiza această Mănăstire de la Hangu tot în acel loc. (vezi la cap. III. Precizări privind toponimia din Hangu, toponimul, Hangu.)

În secolul XV, devine mănăstire, menționată la 13 februarie 1458, într-un document de la Ștefan cel Mare, sub numele de **Mănăstirea de la Hangu**. La acea dată Mănăstirea de la Hangu, care, până atunci, era de sine stătătoare, este dată sub jurisdicția Mănăstirii Neamțului, probabil la cererea acesteia. Mănăstirea va exista până prin secolul

¹¹¹ Cihodaru, C., *Satele din regiunea Hangu- Bicăz în sec. XIV-XVIII*, p. 10

XVII, când călugării de aici s-au mutat în locuri mai izolate, biserica mănăstirii devenind parohie pentru locuitorii din Hangu.

Schitul Sahastru sau Sihăstria Ceahlău. Tradiția spune că s-a întemeiat prin secolul al XV-lea, continuând Sihăstria lui Dragoș. Se afla pe unul din locurile mai netede de pe Ceahlău, numit Piciorul Sahastrului. Pustnicii de aici aveau dese legături cu cei de la Muntele Athos. Sihăstria aceasta avea întâietate asupra tuturor celorlalte și asupra tuturor calugărilor din pădurile acestor locuri de pe Ceahlău, toate ținând de acest schit. Exită părerea că nevoitorii de aici au pus hramul muntelui, la 6 august, dată când, în calendarul creștin ortodox, se serbează „ Schimbarea la față”.¹¹² Pe vârful cel mai înalt al Ceahlăului au fixat o toacă și un clopot pe care le sunau în miez de noapte. Aceasta este explicația pentru toponimul „ Toaca”, de pe Ceahlău. Tot ei au dat și denumirea stâncii care poartă numele „ Panaghia”.

Călugării nevoitori în acest loc au contribuit nu numai la menținerea, în sufletul locuitorilor de la poalele Ceahlăului, credinței strămoșești, dar și la strângerea legăturilor între oamenii de pe versanții muntelui. Când era sărbătoarea muntelui, locuitorii din toate satele din împrejurul Ceahlăului, urcau pe vârful lui, într-un adevărat pelerinaj, sărbătorind împreună, momentul creștin și ziua muntelui.

Sfârșitul schitului a fost tragic. În anul 1704, în momentul slujbei de înviere, Schitul Sahastru a fost surprins de o avalanșă și distrus. Odată cu el au pierit și călugării de aici. După 1990, se va ridica un nou schit pe Ceahlău, care duce mai departe tradiția Schitului Sahastru, cu hramul „ Schimbarea la față”.

Schitul sau Sihăstria Silvestru. Documentar este menționată în vremea domnitorului Vasile Lupu. Acesta, la 6 martie 1636, întărește Mănăstirea Pionul, „ care mai înainte se numea *Schitul Silvestru*” (sublinierea noastră), mai multe curături. După cum indică numele, a fost întemeiat de un sihastru numit Silvestru, care, spune legenda, a construit un mic schit, din lemnul unui frasin bătrân, pe tulpina căruia a așezat altarul. În anul 1639, un frate al domnitorului, hatmanul Gheorghe, zidește o biserică de piatră, iar în anul 1676, ginerele său și domnitor al Moldovei, Antonie Ruset. Împreună cu soția sa, Anița, înconjoară biserica cu ziduri din piatră.¹¹³ Totodată, construiește și locuințe care să satisfacă pretențiile unui domnitor. Astfel s-au pus bazele unui sistem de construcții, care la început a fost curte

¹¹² Balan, Ioanichie, *op. cit.*, p. 125..

¹¹³ Vezi, Ungureanu, Gheorghe, *Mănăstirea Hangului sau Schitul Hangului și ruinele Palatului Cnezilor*, p.114-115

domnească, apoi curte boierească, cunoscut, timp de două secole, sub numele de **Palatul Cnezilor**.

După cum a reieșit și din textul de mai sus, Schitul Sivestru, a purtat și denumirea de Schitul sau Mănăstirea Pionul, sau de Schitul Hanguului. Cu ziduri de piatră și cu turnuri ca de cetate, Schitul Hanguului era un loc întărit care, multă vreme, a servit ca loc de refugiu pentru mulți boieri moldoveni și din alte părți, dar și ca loc de apărare. În anul 1841, egumenul Gavriil, povestea, lui J.A. Vaillant, ¹¹⁴ istoria Schitului- în timp ce-și ospăta musafirul cu fructe, brânză și servindu-l cu vin de Cotnari- spunându-i că „ atunci când era păzită de turnuri, mănăstirea aceasta era în stare să susție un asediu.”¹¹⁵

Cu timpul, Curtea de la Hangu și Schitul și întreaga lui moșie, întră în stăpânirea boierilor cantacuzini.¹¹⁶ Aceștia vor scoate călugării schitului și-i vor muta de acolo, făcând construcții impunătoare , întărind zidurile și ridicând alte turnuri de apărare. Ruinele acestor construcții se văd și astăzi la Ceahlău, pe valea Schitului, cunoscute fiind sub numele de Palatul Cnezilor.¹¹⁷

Schitul Cerebuc. Circulă mai multe legende cu privire la numele și, mai ales, calitatea întemeietorului acestui schit numit și Cerebuș, Cerăbuc,¹¹⁸ sau Ciribuc. Una dintre ele spune că un general de peste munți, Cerepaha mergând la luptă împotriva turcilor, a poposit într-o poiană ce se afla mai jos de Schitul Sahastru. Plăcându-i foarte mult locurile, a promis că, dacă se va întoarce nevătămat din războiul în care pleca, va veni pe aceste locuri și va întemeia un schit.¹¹⁹ Altă legendă povestește despre un Cerepaha sau Cerepuha, însoțitor al hatmanului cazacilor, Timuș Hmielnițchi, ginerele lui Vasile Lupu, domnitor al Moldovei. Acest Cerepaha, împreună cu alți tovarăși de-ai săi, au hotărât să întemeieze un schit, aici pe Ceahlău, iar ei să se călugărească. Această versiune asupra întemeierii Schitului Cerebuc, o găsim și în una din povestirile lui Gheorghe Baltă, *Balaurul de la Cerebuc*.

Personal, mai vrednică de crezare, mi se pare ceea ce spune egumenul Schitului Hangu, care, în anul 1830, adresează o jalbă chiar Obșteștii Adunări a Moldovei, întrucât exista pericolul desființării Schitului de către organisme ierarhic superioare. Rin cererea adresată Adunării Obștești, cerea ca Schitul Cerebuc să nu se desființeze, printre

¹¹⁴ Turcu, Constantin, *op. cit.*, p.42

¹¹⁵ *Ibidem*, p. 43.

¹¹⁶ Vezi, în prezenta lucrare Evoluția proprietății în Hangu.

¹¹⁷ Vezi, în prezenta lucrare, Hangu în epoca feudală.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 124.

¹¹⁹ Arhivele Statului Iași, Fond Prefectura Neamt, ds. 12/ 1830

argumentele prezentate de el fiind vechimea și faima celui care l-a înființat. Astfel el arăta că Schitul s-a înființat pe la 1710, de către un fost stareț la Mănăstirea Pion, cu numele Cerebușu, care s-a retras într-o mai mare singurătate.¹²⁰ Se pare că a fost și pornirea de a continua activitatea fostului Schit Sahastru (Sihăstria Ceahlău), întreruptă de avalanșa din 1704.

Hanganii au păstrat o amintire frumoasă călugărilor de la Cerebuc, de activitatea lor, este legată de începutul învățământului în Hangu, deprinderea cititului cărților religioase și a scrisului. Învățătorul și directorul Școlii din Gura Hangului, Grigore Grigorescu, în perioada 1915-1939, consemnează în caietele sale monografice despre școala amintită, spusele bătrânilor care-și amintesc că primii „învățători“ ai copiilor hangani, au fost călugării de la acest schit.

Schitul Răpciune . S-a întemeiat în 1774, de către călugări veniți de la Cerebuc. Sihăstria aceasta era subordonată Schitului de la Cerebuc. Nu a avut o existența prea îndelungată, pe la începutul secolului al XIX-lea, călugării s-au retras la Durău, biserica rămânând locuitorilor din Răpciuni, ca biserică parohială.¹²¹ Biserica, monument istoric, va fi desfăcută și transportată la Muzeul Satului din București.

Călugării de la Răpciuni, ca și cei de la Cerebuc, au contribuit la răspândirea științei de carte în Hangu, evident pentru cei care solicitau și rasplăteau efortul lor.

Schitul Durău. La Durău, au existat călugări încă din secolul al XV-lea, proveniți, mai ales, de la Schitul lui Silvestru (Schitul Hangului sau Pionu)¹²² Cu trecerea timpului, Durăul a devenit un schit de călugărițe. Inscripția de pe zidul exterior al bisericii de la Durău, pomenește pe cea care a întemeiat schitul, călugărița Mariana, fiică de domnitor.¹²³ La început a fost schit de călugărițe sub numele de Schitul Melania.¹²⁴

La începutul secolului al XIX-lea, crescând numărul celor care vizitau schitul și Ceahlăul, s- simțit nevoia construirii unor case care să adăpostească pe călători. În anul 1802, se construiesc asemenea case și se înnoiește vechea biserică de lemn, de către călugărul Petre . Niște negustori moldoveni, au făcut cheltuiala necesară pentru ridicarea unei biserici din piatră, așa cum se vede și astăzi.

Un oaspete deosebit de prețuit la Schitul Durău, a fost Gheorghe Panu, om politic, scriitor, cugetător, personalitate proeminentă în secolul

¹²⁰ Balan, Ioanichie, *op. cit.*, p. 126.

¹²¹ *Ibidem*, p. 127.

¹²² *Ibidem*, p.133.

¹²³ Hoge Dumitru, *Contribuții pentru un istoric al Mănăstirii Durău* , în Anuarul Liceului ,, Petru Rareș“, 1933-1934, p. 48., p. 59.

¹²⁴ Balan, Ioanichie, *op. cit.*,p. 133.

XIX. El își petrecea vacanțele de vară, timp de 20 se ani, în „ adâncă liniște” a Durăului. Prin intervențiile sale s-au efectuat mai multe lucrări la Durău, înlesnind comunicațiile spre această localitate și spre Schit. Tot prin intervențiile sale se repară biserica cea mare, se zidește clopotnița, se construiește șoseaua spre Durău, biserica de la cimitir și casele de oaspeti.¹²⁵ De asemenea se întinde linia telefonică, postul de telefonie și oficiul poștal. A intervenit și pe lângă prințul Sturza, să nu taie pădurea de brazi din jurul mănăstirii.¹²⁶ Schitul Durău fusese ridicat la rangul de mănăstire tot prin intervențiile sale¹²⁷..Durău se mândrește cu faptul că a avut oaspeti de seamă pe tot parcursul existenței sale. În timpul războiului din 1916-1918, a fost vizitat în mai multe rânduri de Regele Ferdinand și de regina Maria.¹²⁸

În jurul Ceahlăului au fost și alte schituri: **Schitul Poienile (sec. XVI-XVIII), Sihăstria Sofia(sec. XVII-XIX), și Sihăstria Casiana(sec. XVI-XVIII)**, ultimile două fiind de călugărițe.

Călători prin Hangu. Frumusețea regiunii, Ceahlăul cu aspect de catedrală și intensa viața religioasă din jurul său, faima unor schituri și vechile mănăstiri, legendele, tradițiile și obiceiurile care-și au izvorul de la daci și de la romani, reședința boierilor cantacuzini din satul Schit, erau destule motive pentru diverși călători, români sau străini, să străbată regiunea. Unii din acești călători, personalități, au fost amintiți deja, în prima parte a acestui capitol, însă sunt și altele care, prin interesul pe care l-au manifestat pentru aceste locuri, prin informațiile ce ni le oferă scrierile lor, evedențiază, încă o dată, faima de care se bucurau aceste meleaguri.

Prin anul 1646, în vremea domniei lui Vasile Lupu, misionarul catolic, **Marco Bandini**, călătorea prin Moldova. Străbătând și ținutul Neamț,¹²⁹ se interesa de drumul care ducea spre Transilvania. Însoțitorii lui îl informau că , de la Neamț, drumul trece prin Hangu. Înteresându-se de semnificația termenului Hangu, află că înseamnă **ecou**. În însemnările sale, el nota că „ din Dealul Doamnei până-n Bistrița ecoul se rostogolește de nouă ori“.

¹²⁵ Hogeia Dumitru, *op. cit.*, p. 63.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 63

¹²⁷ *Ibidem*, p. 60

¹²⁸ *Ibidem*, p. 60

¹²⁹ Pentru călătoria lui Bandini vezi Iorga, N., *Istoria românilor prin călători*, p. 220-235, iar pentru călătoria lui în județul Neamț, vezi Turcu, C., *Călători străini prin județul Neamț*, în Anuarul Liceului „ Petru Rareș“, 1936-1940, p. 107.

Pe la 1841, Hangu este vizitat de **J.A.Vaillant**. Era un mare prieten al românilor, participând, încă din 1829, de când a venit în Țările Române, la diverse acțiuni ale revoluționarilor români. Cea mai importantă acțiune revoluționară la care a participat ca membru activ, a fost cea inițiată, în 1840, de Mițu Filipescu, în Țara Românească, alături de Ion Câmpineanu și Nicolae Balcescu. Mișcarea este descoperită și conducătorii sunt arestați și închiși, iar Vaillant este expulzat. Alungat din Țara Românească vine în Moldova. Despre activitatea lui în Țările Române și despre călătoria lui în ținutul Neamț, scrie un studiu, Constantin Turcu, publicat în Anuarul Liceului „Petru Rareș” din Piatra Neamț, 1933-1934.

Vaillant a vizitat Hangu în anul 1941. Trece Dealul Doamnei amintind și de Palanca, locul unde cu puțini oameni, putea fi ținută în loc o oștire întreagă, poposește la Schitul Hangului și urcă Ceahlăul, entuziasmându-se și bucurându-se din plin de frumusețea acestor locuri (vezi și mai sus despre el).

Un alt străin care a stat mai multă vreme la Hangu, participând și la vânătorile organizate de stăpânul Hangului pe Ceahlău și pe Grințieș, a fost consulul rus la Iași și București,¹³⁰ **Wilhelm von Kotzebue**.¹³¹ Acesta ajunge și ginere al lui Gheorghe Cantacuzino, căsătorindu-se cu una din fiicele lui, Aspazia. Și cealaltă fiică a sa, Olga, se căsătorește cu un alt străin, baronul Nicolae Giers, și acesta fiind oaspete pe Ceahlău.

W. Kotzebue descrie călătoria și impresiile sale în jurnalul „Ocălătorie prin Carpații Moldovei”. Îmbarcându-se „ pe prima plută” de la Borca spre Hangu, este adânc impresionat de frumusețile locurilor pe care le străbătea scriind: „ ...și fiecare cotitură a râului ne înfățișa o nouă panoramă, atât de frumoasă și măreață încât cu greu ne luam ochii de la dânsa.”¹³²

Apreciază că Bistrița este de un mare folos pentru locuitorii de aici. „ E singurul izvor al înavușirii lor, pentrucă de vreme ce pământul neroditor nu-i îndemânează a se folosi cu agricultura apoi negoțul este singurul lor izvor de câștig.”¹³³

Un moment deosebit pentru ținutul Neamț, în anul 1935, a fost călătoria domnitorului, **Mihail Sturza**. Programul călătoriei prevedea etapele ce trebuia să le parcurgă, pe zile. În ziua de 3 iulie urma să parcurgă drumul de la Roman la Piatra, unde trebuia să prânzească,

¹³⁰Turcu, C., *Wilhelm von Kotzebue. Călători germani prin județul Neamț*, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1936-1940, p. 84-98.

¹³¹ *Ibidem*, p. 84.

¹³² *Ibidem*, p. 98

¹³³ *Ibidem*, p. 98

apoi drumul continua la Mănăstirea Bistrița, unde urma să ia masul; pe 4 iulie era programată călătoria de la Bistrița la Hangu, pe drumul plutașilor, pe la Scărișoara; pe 5 iulie se prevedea un popas (răstăg) la Schitul Hangului, urcuș pe Ceahlău și înapoi; pe 6 iulie trebuia să continue călătoria de la Schit, pe la Tulghiș și plaiurile până la Dorna; în 7,8, și 9 iulie, de la Dorna înapoi, pe Bistrița, cu pluta până la Borca.¹³⁴

Acesta a fost programul călătoriei lui Mihail Sturza, însă el nu a fost respectat întocmai. Pe 12 iulie ajunsese la Piatra, trecu pe la Bistrița, pe la Scărișoara și se opri la Schitul Hangului, unde egumenul Daniil, îi pregăti o masă strașnică. Locurile și oamenii îl determinară să mai zăbovească la Hangu până pe 18 iulie. Isprăvnicia Neamțului a organizat o mare vânătoare, în codrii ce înconjurau Mănăstirea Neamțului, strângând cei mai vestiți pușcași, printre ei aflându-se și 10 din Buhalnița.¹³⁵

Și regii României, **Carol I și Ferdinand**, au vizitat Hangu. Carol I era întâmpinat la Hangu, cu un discurs în limba germană rostit de învățătorul Petre Sălăgean. Despre vizitele lui Ferdinand, în timpul anilor 1916-1917, își mai amintesc unii hangani din cele ce le povesteau părinții lor.

Probabil că și George Coșbuc, admira Ceahlău de undeva din regiunea Hangului, atunci când a scris inspiratele versuri:

„ Priveam fără de țintă în sus,
Într-o sălbatică splendoare.
Vedeam Ceahlăul la apus,
Departate în zări albastre dus,
Un uriaș cu fruntea în Soare
De pază țării noastre pus...“.

Evident că nu numai aceste personalități au vizitat Hangu și au rămas impresionați de frumusețile sale. Am prezentat câteva din călătoriile, menționate în documente sau în diferite studii ale unor personalități locale, deoarece constituie exemple ce ilustrează importanța turistică a Ceahlăului, în special, a regiunii Hangului, în general. Este un motiv de satisfacție pentru locuitorii Hangului, că locurile acestea, au constituit o atracție turistică pentru diverse personalități, românești sau de peste hotare, încă din timpuri foarte vechi, începând de la Dragoș, descălecătorul și până-n zilele noastre.

¹³⁴ Ungureanu, Gheorghe, *Din trecutul județului Neamț*, în Anuarul Liceului „Petru Rareș“, 1935-1936, p. 135-137.

¹³⁵ *Ibidem*, p. 137.

Împrejurimile Ceahlăului au constituit și vor constitui mereu o o zonă de agrement și de reconfortare fizică și spirituală deosebită atât pentru călătorii (turiștii) români cât și pentru cei străini.

REGIUNEA HANGULUI ÎN EPOCA MEDIEVALĂ

Foarte sărace sunt informațiile pe care ni le oferă izvoarele istorice despre Hangu în această epocă. Documentele de cancelarie din secolele XV – XVIII amintesc, cu prilejul unor danii pe care domnitorii le fac diferitor așezăminte religioase, într-un mod vag, despre Hangu sau alte locuri din Hangu care constituiau obiectul daniei respective. Cronicile, la rândul lor, ne dau informații puține relative la Hangu. Astfel, Miron Costin, amintește în cronica sa de Hangu în două rânduri, dându-ne aceeași informație referitoare la întemeierea Mănăstirii Hangu – Buhalnița în timpul lui Miron Barnovschi.

Ion Neculce amintește despre Hangu de 13 ori și o dată despre Ceahlău în contextul unor evenimente politice care au frământat istoria Moldovei în secolele XVII – XVIII, evenimente în care Hangu și hanganii au avut rolul lor sau au avut de suferit în urma acestor evenimente.

Cronica Ghiculeștilor, amintește de trei ori despre Hangu dând informații pe care le găsim și la Neculce.

Informații prețioase ne oferă Catagrafiile, începând cu recensământul populației din 1772. Analiza tuturor acestor informații ca și a celor cuprinse în unele documente externe (poloneze) publicate în colecția Hurmuzache și utilizate de Grigorovici Alexandru în studiul Expedițiile regelui Sobieski în Moldova și Ținutul Neamțului, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933 – 1934 precum și cele publicate de Ilie Corfus în Documente referitoare la Istoria României, culese din arhivele polone, secolul al XVIII – lea, 1983; ne permite să spunem că, Hangu, în secolele XVII și XVIII, a fost un loc de refugiu pentru unii din boierii Moldovei atunci când Iașul, capitala țării nu mai oferea siguranță pentru viața și bunurile lor, din cauza conflictelor cu domnitorii; totodată, a avut rolul său în sistemul de supraveghere a granițelor și de apărare a Moldovei dinspre Transilvania.

Hangu ca loc de refugiu.

Prin însăși așezarea sa naturală la poalele Ceahlăului, în apropiere de granița cu Ardealul, pe întreg parcursul drumului ce lega Moldova de Transilvania, prin pasul Tulgheș, Hangu oferea cele mai prielnice condiții pentru a juca acest rol cu mult succes și l-a jucat așa

de bine, încât, toți cei care s-au refugiat aici au găsit, dacă nu un adăpost sigur, cel puțin posibilitatea de a trece oricând peste graniță atunci când pericolul devenea iminent.

Loc de adăpost fost Hangu, pentru populația românească, în perioada marilor migrații. Numeroși locuitori, din părțile răsăritene ale Moldovei, se refugiau în locurile mai adăpostite din munți, pentru a nu fi în calea năvălitorilor, în special a celor asiatici. Legende și toponimia locală constituie surse care probează acest fapt. Din aceste timpuri ale marilor migrații datează, după părerea mea, toponimul *Audia*, care demonstrează afirmația de mai sus.

Pentru a da un plus de siguranță acestui adăpost și pentru a oferi condiții demne de starea socială a celor ce veneau aici, după ce Hangu a devenit proprietate boierească, s-au construit, pe valea Schitului, curți încăpătoare, înconjurate cu puternice ziduri de piatră.

Locul acesta, de pe valea Schitului va beneficia de o serie de amenajări și construcții care asigurau și confortul dar și necesitățile spirituale și de apărare a celor ce locuiau aici. Începând cu anul 1639, fratele domnitorului Vasile Lupu, hatmanul Gheorghe Lupu, zidește, pe locul unde era un mic schit al pustnicului Silvestru, o biserică de piatră¹³⁶. Vasile Lupu, domnitorul Moldovei, în 1641, dă act de întărire a hotarelor Schitului Silvestru numit și Schitul Hangului sau Mănăstirea Pionul, care ajunge să stăpânească Ceahlău, Bistricioara și Poiana Largului. Totodată, hatmanul Gheorghe, își crează proprietatea lui, moșia sa, pe teritoriul căreia rămâne și biserica de piatră pe care o zidise. Această moșie revine ginerelui său, Antonie Ruset, apoi lui Toderașco Cantacuzino, mare vistiernic al Moldovei.

Ginerele lui Gheorghe Lupu, hatmanul, Alexandru Antonie Ruset, ridică în jurul bisericii un puternic zid de piatră după, cum ne arată pisania de la poarta de intrare.¹³⁷

Boierii Cantacuzini, având în vedere așezarea acestui schit la marginea țării, au fortificat și mai mult incinta Schitului Silvestru (Pionul), începând cu Toader Cantacuzino mare vistiernic, rudă cu Alexandru Ruset, numit „Alfa și Omega” în țara Moldovei¹³⁸. Acești Cantacuzini, fortificând Schitul Pionul, și-au făcut, pentru ei și partizanii lor politici¹³⁹, un loc de refugiu sigur, transformând mănăstirea într-o cetate capabilă să reziste unor atacuri din afară.

¹³⁶ Gheorghe Ungureanu, *Mănăstirea Pionul sau Schitul Hangului și ruinele Palatului Cnezilor Cantacuzini*, pag., 115.

¹³⁷ *Ibidem.*, pag., 115

¹³⁸ Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, Ed. Minerva, Buc., 1982, pag., 298

¹³⁹ Constantin Cihodaru, *Satele... în secolele XIV-XVII*, pag., 29.s

Au găsit adăpost aici și Cantacuzinii din Tara Românească, aflați în conflict cu domnitorul de acolo, Grigore Ghica. Printre aceștia se afla Șerban Cantacuzino, viitor domnitor al Țării Românești. Prigoniți de Grigore Ghica, se refugiază în Moldova, căutând protecție la Duca Vodă. Acesta îi trimite la Hangu unde vor sta până când voievodul Duca este îndepărtat din domnie. Din Hangu, fiind căutați de trimișii lui Grigore Ghica, reușesc să ajungă la Giurgedu, de aici la Poartă, reușind să obțină eliberarea rudelor lor închise de Grigore Ghica. (*Cronica Ghiculeștilor*, Buc., 1965, p.,249.)

Schitul Hangu (Pionul) îndeplinește rolul de loc de refugiu, pentru boierii din Moldova, ajunși în conflict cu domnitorul, în timpul celei de-a treia domnii a lui Duca Vodă (1679 - 1684). Acesta a cheltuit mulți bani cu turcii pentru a obține domnia Moldovei și Hătmănia Ucrainei. De asemenea, cheltuind, după cum spune Neculce „nu ca un domnu după putința țării, ci ca un craiu”, a pus dări grele asupra boierimii și sărăcimii, obligându-i pe toți prin bătăi și fel de fel de cazne, să plătească biruri. Așa de cruntă era opresiunea fiscală încât toți, boieri și săraci, îl urau pe Duca.¹⁴⁰ „Și se rugau toți lui Dumnezeu să-i mântuiască de mâinile lui, și-l blestema de la mic pân la mare, de audzie slugeli lui cu urechele”. Mulți boieri au fugit din țară. Plecarea lui Duca Vodă în anul 1682, alături de turci și de Șerban Vodă, domnul Țării Românești, la asediul Vienei, a fost privită ca o deosebită binefacere, de către locuitorii țării. Chiar boierii lăsați caimacami (loctiitori ai domnului) în Iași – Neculai Racoviță, logofăt, Palade Spătarul și Toderășcu Cantacuzino, vistiericul, s-au sfătuit că, de se va întoarce Duca Vodă, să nu-l mai aștepte în Iași ci să fugă în alte țări.¹⁴¹

Turcii au fost înfrânți sub zidurile Vienei. În urmărirea lor, polonezii pătrund și pe teritoriul Moldovei. Boierii și caimacamii se refugiază la Hangu. Venit la Domnești (sat în ținutul Putnei), Duca Vodă scrie acestora „să iasă din Hangu din bejenie, să meargă la dânsul la Domnești, să nu se teamă de leși, că leșii sunt niște tâlhari”. Însă boierii, „cum i-au văzut cartea, îndată au făcut pătăști și au făcut potică în Țara Ungurească, în Giurgevu (Tulgheș n.n.), cu toate casăle lor, ca să nu mai dea într-ochi cu Duca Vodă”.¹⁴²

Se observă, din acest citat, că Hangu era locul de unde, cu ușurință, boierii se refugiau în Transilvania și că, deși fortificat, nu prezenta destulă siguranță, în cazul unui atac asupra lui din partea oștenilor domniei și, prin Tulgheș, se refugiau în Transilvania.

¹⁴⁰ Ion Neculce, *op.,cit.*, pag., 264-266.

¹⁴¹ *Ibidem*, pag., 268.

¹⁴² *Ibidem*, pag.,272.

Așa se explică fuga boierilor la Giurgedu (Tulgheș). Atunci când boierii, în conflictele lor cu domnitorul nu căutau scăpare peste hotare, se refugiau în Cetatea Neamțului. Astfel s-a întâmplat în anul 1691 când, boierii Bogdan hatmanul și lordache Ruset vistiernicul, de frica lui Constantin Duca, noul domn al Moldovei, (1693-1695), au fugit din Iași în Țara Leșească (Polonia). Soțiile lor, din porunca domnului, au fost trecute prin Hangu în condiții deloc potrivite cu starea lor socială. Iată cum descrie Ion Neculce, în cronică sa (p., 352), trecerea lor prin Hangu: „le-au adus jupânesele în Iași, și le prinde vătăjii de-i muncie și femeile și fetele de casă le bâte să spuie bani și odoară și haine mistuite și bucate ce avusese... și luară tot ce găsiră și pe urmă le făcură pe giupânesele lor surgune la Focșeni. De la Focșeni le-au dusu-li cu căruți și cai răi și cu podvoz pe-n munți, pe-n Hangu și le-au trecut la Neamțu, la Cetate, la boierii lor, cu bogate lipsă și nevoi“.

Din Polonia boierii s-au reîntors în Neamț, stabilindu-se mai jos de Cetatea Neamțului, în Târg. Duca Vodă a trimis pe hatmanul Antiohie Jora, hatman, să-i prindă însă, Bogdan și lordache, fiind înștiințați de un prieten din Iași, s-au refugiat în Cetate.¹⁴³

Loc de refugiu a fost iarăși Hangu, pentru acei boieri și în anul 1700, când a fost numit domn, a doua oară, Constantin Duca. Acesta, neputând ierta faptul că boierii mai sus amintiți au contribuit din plin la mazilirea lui din prima domnie, a poruncit să fie prinși Bogdan Hatmanul și lordache Ruset. Aflând despre ceea ce li se pregătea, boierii s-au ascuns în casă la doamna lui Antioh Cantemir, fostul domn al Moldovei. La intervenția acesteia, ceilalți boieri, i-au ajutat pe cei doi să iasă din curtea domnească din Iași îmbrăcându-i în haine proaste, „în loc de slugi”, și astfel au putut să iasă printre slujitori, pe poartă afară.

Bogdan a fugit în Polonia însă lordache Ruset, bătrân fiind, n-a putut încăleca ca să fugă împreună cu Bogdan, ci s-a dus cu Ilie Cantacuzino, la țară, care l-a ascuns într-o cuhne „și apoi au fugit și Ilie pentru voia lui lordachi, depreună. Și l-a dus pen Hangu, și-au trecut în Țara Leșească amândoi, și așa li s-a tâmplat de-au scăpat”¹⁴⁴. În altă cronică se arată că lordache Ruset îmbrăcând un costum „apăresc”, a ieșit cu ajutorul lui Ilie Cantacuzino, paharnicul, și s-a dus îndată în satul său anume Hangul, de unde a fugit în Țara Leșească.¹⁴⁵

În secolul al XVIII-lea Hangu a continuat să fie „poarta” de scăpare pentru toți cei care veneau în contradicție cu puterea domnului.

¹⁴³ *Ibidem.*, pag., 368.

¹⁴⁴ *Ibidem.*, pag., 414.

¹⁴⁵ *** *Cronica Ghiculeștilor*, Ed. Academiei R.S.R., Buc., 1965, pag., 11.

În anul 1703, după o scurtă domnie, Mihail Vodă, Racoviță, este mazilit. În rândul boierilor exista teama ca domnia să fie reluată de Constantin Duca. Mulți boiri, temându-se de răzbunarea domnului, au fugit la Hangu. Tot atunci, se afla în Moldova ca sol, spătarul Toma Cantacuzino din Țara Românească. Acesta, împreună cu Ilie Cantacuzino și cu Neculai Costin hatmanul, a fugit în Hangu „că nu l-au încăput vreme, de frică, să meargă în Țara Muntenească”¹⁴⁶. Numai după ce Bogdan hatmanul, care îndeplinea funcția de caimacam, le-a scris să nu aibă nici o teamă, s-au întors înapoi, pe la casele lor.

Hangu era un loc de refugiu sigur nu atât pentru fortificațiile sale cât prin posibilitatea ce o avea de înștiințare rapidă a celor în cauză de apropierea pericolului și de a trece, în scurt timp, dincolo de graniță. Chiar domnitorii erau conștienți de faptul că cei care se află în Hangu, pribegi, nu pot fi prinși cu ușurință.

În 1704, unii boieri din Muntenia, temându-se de domnitorului Țării Românești au fugit în Moldova, la Mihail Racoviță care domnea a treia oară. Domnul din Țara Românească, a intervenit la Poartă (Imperiul Otoman), pentru a porunci lui Mihai Racoviță, să trimită pe boierii fugari, înapoi în Țara Românească. Primind poruncă din partea sultanului ca să acționeze în acest sens, Mihai Racoviță „cu gândul că se va mântui de către vezirul, că nu sînt în țara lui” i-a trimis „în Hangu, în munți, la straja ungurească”¹⁴⁷. Venindu-i porunci și mai aspre pentru a preda pe boieri „s-au căit căci i-au trimis acolo la margine, temîndu-se că nu-i va pute prinde”. A încercat să înșele vigilența boierilor, trimițându-l pe Constantin Ruset să le spună că a venit răspuns de la Poartă cum că el, Mihai Vodă, are sarcina să-i împace cu domnul lor¹⁴⁸, însă în urma lui Ruset, noaptea, Mihai Racoviță, a trimis o sută de călăreți, „repezind poruncă și la Câmpu Lung, să prindă poticile să nu scape nici unul”.

Cu toate aceste măsuri, boierii munteni refugiați în Hangu, au prins de veste, prin iscoadele lor, mai înainte de a ajunge oștenii domnitorului la Hangu și au trecut în Țara Ungurească. „Și - concluzionează cronicarul – s-au întors oamenii lui Mihai Vodă înapoi, fără nici o ispravă”¹⁴⁹.

Vedem, din cele relatate, că Hangu, prin boierii Cantacuzini, a fost implicat în unele din evenimentele importante din istoria politică a Moldovei și a fost martorul tăcut a numeroase pribegii boierești

¹⁴⁶ Ion Neculce, *op. cit.*, pag., 454.

¹⁴⁷ *Ibidem*, pag., 691

¹⁴⁸ *Ibidem*, pag., 692.

¹⁴⁹ *Ibidem*, pag., 692.

determinate de tendința boierilor de a scăpa de răspundere față de autoritatea domnească sau de abuzurile aceleiași autorități.

Hangu a îndeplinit rolul de adăpost nu numai pentru boierii care, dintr-un motiv sau altul veneau în contradicție cu domnia, ci și pentru mulți români transilvăneni, care, oprimați de nobilimea maghiară sau de stăpânitorii austrieci, din motive religioase sau erau urmăriti din cauză că s-au răsculat împotriva exploatații sociale sau naționale, treceau munții și se așezau în ținuturile de la răsărit de Carpați. Pentru aceștia Hangu s-a dovedit un loc ospitalier și sigur. Se cunosc numeroase nume de români veniți din Transilvania, nume care reflectă locul de unde au plecat: Ciucanu, Ungureanu, Bîrsanu etc. sau altele ca Mocanu. Țuțuianu ș. a. Aceste nume, ca și altele, precum și faptul că mulți hangani au conștiința că strămoșii lor sunt originari din Ardeal, dovedește cu prisosință acest fapt.

Dacă Hangu a putut fi un loc atât de căutat, în pribegia lor de boierii moldoveni din secolele XVII – XVIII, aceasta se datora nu numai comunității de interese cu stăpânii Hangului – Cantacuzinii ci, mai ales, perfectului sistem de anunțare, de avertizare. Ori acest sistem, era la porunca boierilor Cantacuzini și, în momentele de conflict cu domnia, era folosit împotriva acesteia.

Rolul Hangului ca loc de refugiu va continua să existe și pentru prima jumătate a secolului al XIX-lea mai ales în contextul evenimentelor de la 1848.

Dacă Hangu a fost, multă vreme, atras în frământările politice ale vremii, jucând în mod indirect un rol destul de important în desfășurarea unor evenimente în care au fost implicați boierii ce s-au refugiat aici, în același timp el a avut de suferit de pe urma jafurilor oștirilor străine, a confruntărilor dintre marile puteri, confruntări care, deseori, luau forma unor războaie ce se desfășurau pe teritoriul țării noastre.

Hangu în sistemul de supraveghere și de apărare a Moldovei.

Regiunea Hangului, în tot timpul Evului Mediu și până-n 1918, a fost situată la granița Moldovei cu Transilvania. Acest fapt, dar mai ales existența drumului de legătură cu Transilvania pe apa Bistricioarei, prin trecătoarea Tulgheș, a conferit Hangului și locuitorilor lui un anumit rol în ceea ce privește supravegherea graniței și a căii de acces dinspre Transilvania. De altfel acest rol l-a avut Hangu și-n epocile anterioare, încă din vremea stăpânirii romane, poate și a dacilor, preocuparea pentru supravegherea acestui drum fiind o realitate. Stabilirea graniței provinciei romane Dacia, în colțul de N-E, pe o linie care urma cursul

Bistricioarei apoi al Bistriței până la Hangu, de aici peste Dealul Doamnei în regiunea Neamțului, dovedesc acest lucru.¹⁵⁰

Nici dacii și nici romanii nu puteau lăsa nesupravegheat drumul de acces spre Transilvania. Mai mult ca sigur că detașamente militare asigurau paza drumului, iar în anumite locuri s-au construit puncte de supraveghere și de avertizare cum ar fi la Neamț, unde mai târziu se va construi Cetatea Neamțului, la Altan, Cetățuia – Hangu, Cetățuia – Ceahlău. Unele urme în toponimie vin în sprijinul acestei afirmații.¹⁵¹

Când ungurii au adus Transilvania sau Ardealul sub dominația lor, organizând acest teritoriu românesc ca un Voievodat autonom, dar dependent de Regatul Ungariei, au trebuit să asigure granița răsăriteană, dinspre Moldova, unde, din 1241, își exercitau dominația tătării. Și ei, ungurii, au controlat această regiune a Hangului, supraveghind drumul ce lega Transilvania de Moldova, pe valea Bistricioarei. Din această perioadă datează, după opinia mea, și numele de Hangu.

În epoca feudală, paza și supravegherea granițelor Moldovei, era o problemă vitală pentru existența statală și pentru stabilitatea domniei, în condițiile în care vecini puternici și acaparatori manifestau tendințe expansioniste. Pericolul ce-l prezenta Ungaria pentru tânărul stat independent – Moldova, l-a determinat pe voievodul Petru Mușat să construiască la Neamț, o puternică cetate – Cetatea Neamțului, pentru apărarea drumului spre Baia și Suceava (vechile capitale ale Moldovei) în fața unor oștiri care ar fi putut invada Moldova pe drumurile ce străbăteau Carpații Răsăriteni. Printre aceste drumuri se număra și cel ce urma¹⁵² cursul Bistricioarei, trecea prin Hangu și continua, pe Calea Mare până la Crăcăoani și Bălățești, iar de aici spre Cetatea Neamț. Pentru anunțarea garnizoanei din Cetatea Neamțului, pe parcursul drumului de la Neamț până la granița cu Transilvania, au fost organizate puncte de supraveghere la Altan, Hangu – Cetățuia și Ceahlău – Cetățuia, întărite, probabil, cu fortificații din lemn.

Deseori, oștenii și hanganii care aveau sarcina supravegherii drumului și-au îndeplinit cu cinste misiunea, anunțând din timp domnia de pericolul care apărea, domnul țării având timpul necesar pentru a pregăti oștirea și de a aștepta dușmanul în locuri unde-i putea provoca înfrângeri ce-i determinau retragerea. Se cunosc momente în care au trecut și prin Hangu oștiri străine, fie că se retrăgeau spre Transilvania,

¹⁵⁰ Se pot urmări, în aceasta privință, hărțile referitoare la Dacia în timpul stăpânirii romane din *Atlasul pentru istoria României*, Ed. Didactică și Pedagogică, Buc., 1983.

¹⁵¹ Vezi capitolul, Hangu în vremea stăpânirii romane, din prezenta lucrare.

¹⁵²

după ce suferiseră înfrângeri din partea oștirii Moldovei, fie că treceau spre zona Neamțului, încercând să ia prin surprindere apărarea Moldovei.

În anul 1395, Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, intră cu oștile sale în Moldova, distruge o parte a țării și asediază Cetatea Neamțului. Oștirea moldovenească înfrânge armata maghiară în locul numit Hindău (aproape de Ghindăoani). Ceea ce a mai rămas din oștirea maghiară s-a retras spre Transilvania, prin valea Cracăului, spre Hangu, pe Calea Mare.¹⁵³

În fața unor asemenea năvălitori s-a ridicat pe creasta cea mai înaltă a Dealului Doamnei, o întăritură rudimentară de lemn – o palancă, denumire păstrată până astăzi. J.A.Vaillant, în călătoria sa de la Iași la Ceahlău, ajungând la Cetățuia Palanca, lângă Atan, spunea că „își merită numele, căci eram acolo ca într-o cetate. Fără îndoială o mână de oameni s-ar fi putut apăra ușor acolo chiar împotriva unei armate întregi”.¹⁵⁴ Nu se poate stabili când anume s-a ridicat acea palancă, oricum însă, existența ei ne vorbește de lupta hanganilor împotriva invadatorilor.

Vor fi participat locuitorii din Hangu și la acțiunea de urmărire a oștirii maghiare, în 1467, condusă de regele Matei Corvin care, după înfrângerea suferită la Baia din partea lui Ștefan cel Mare,¹⁵⁵ pentru a scăpa de la o nimicire totală se retrăgea spre Transilvania. Regele Matei Corvin, pentru a ajunge cât mai repede în Transilvania, a ales drumurile care treceau peste Petru Vodă și pe la Mitocul Crăcăoani spre Audia.¹⁵⁶ Erau drumuri și poteci mai greu de parcurs, dar mai scurte. Urmăriți de Ștefan cel Mare, ungurii au avut de înfruntat și atacurile populației din așezările prin care au trecut,¹⁵⁷ deci și a locuitorilor din Hangu. Ajungând în munți, armata maghiară a găsit drumurile închise cu arbori, cu „palânci” ridicate de localnici. Atacate de pretutindeni și drumul fiind anevoios, ungurii sunt siliți să abandoneze tunurile și toate bagajele mai grele, pentru a accelera ritmul de marș. Jan Dlugosz, referitor la aceasta spunea că „partea cea mai mare a armatei ajungând în munți și găsind drumul închis cu arbori prăvăliți, după ce își arse carele și alte bagaje și după ce îngroapă în pământ 500 de tunuri, ca să nu pună moldovenii mâna pe ele, scapă cu fuga”.¹⁵⁸ Și dacă regele Ungariei n-a fost prins

¹⁵³ Constantin Cihodaru, *op., cit.*, pag., 11

¹⁵⁴ Constantin Turcu, *Un călător francez, acum un veac, prin județul Neamț-J.A. Vaillant*, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933-1934, pag., 42

¹⁵⁵ Zezi, Grigore Ureche, *Letopisetul Țării Moldovei*, Ed. Minerva, Buc., 1978, pag., 39-41.

¹⁵⁶ Alexandru, Gh. Savu, *Ștefan cel Mare, campanii*, Ed. Militară, Buc., 1982, pag., 63

¹⁵⁷ *Ibidem*, pag., 64

¹⁵⁸ Nicolaie Grigoraș, *Moldova lui Ștefan cel Mare*, Ed. Junimea, Iași, 1982, pag., 82

sau omorât, aceasta se datorește trădării unui grup de boieri și a cavaleriei comandate de vornicul Isaia, care n-a tăiat calea de retragere a resturilor oastei maghiare și atacului tătarilor ceea ce i-a dat posibilitatea să ajungă în Transilvania.¹⁵⁹

Tot pe aceste drumuri lăaturalnice a intrat în Moldova Petru Aron, cu scopul de a-l îndepărta pe Ștefan cel Mare din domnie.¹⁶⁰ Înștiințat despre această incursiune Ștefan îl întâmpină la Orbic, în apropiere de Buhuși. Petru Aron este prins și decapitat.

Hanganii vor contribui și ei la apărarea Moldovei și la izgonirea dușmanilor din țară în timpul marelui război de apărare din 1476. În fața invaziei oștirii otomane, în fruntea căreia se afla însuși sultanul Mahomed al II-lea, Ștefan alege ca loc al bătăliei Războieni. Stabilind tabăra în acest loc, el avea în vedere posibilitățile de retragere în cazul unei înfrângeri, pe Calea Mare spre Hangu și pe drumul ce trecea peste Petru Vodă, fiind astfel mult mai aproape de Transilvania, de unde spera să sosească în ajutor forțele promise de Matei Corvin. Datorită unei astfel de prevederi, după înfrângerea de la Războieni, Ștefan s-a putut retrage cu ușurință la adăpostul codrilor în regiunea Hangului unde și-a putut reorganiza armata,¹⁶¹ înrolând păstorii, pe cei care căutau refugiul în munți, pe țărani care și căutau familiile după alungarea tătarilor.¹⁶² Tradiția, păstrată în popor, vorbește despre Poiana Colibița, la gura Largului, nu departe de Hangu, unde s-ar fi refugiat Ștefan cel Mare după bătălia de la Războieni. De aici el putea supraveghea mișcările armatei otomane, care împânzise Moldova după jafuri și ataca cetățile – Neamț, Suceava, Hotin – fără a le putea cuceri.

O mărturie a retragerii domnitorului Ștefan în regiunea Hangului pentru reorganizarea oștirii și continuarea rezistenței împotriva dușmanului, o constituie una dintre cele mai frumoase legende din regiune – legenda despre movila călugărului.

Călugărul era un ostaș de-al lui Ștefan, care avea misiunea de a supraveghea mișcările turcilor ce se aflau la Cetatea Neamțului, asediind-o. Fiind descoperit de către turci, el este ucis. Domnitorul poruncește să fie înmormântat ca un oștean viteaz, însă din pricina terenului stâncos, neputându-i-se săpa groapa, trupul i-a fost acoperit cu crengi de brad. Toți ceilalți oșteni treceau pe lângă mormântul ostașului și aruncau câte o creangă de brad. Până astăzi toți călătorii care trec prin locul respectiv rup câte o ramură verde de brad, aruncând-

¹⁵⁹ *Ibidem*, pag., 82

¹⁶⁰ C. Cihodaru, *op., cit.*, pag., 11.

¹⁶¹ *Ibidem*, **pag., 12**

¹⁶² N. Grigoraș, *op., cit.*, pagt., 172

o peste movila călugărului. Există credința că cel care nu face acest lucru este pedepsit de anumite forțe tainice.

Tot tradiția susține că, trădat de boieri, în timp ce Moldova era atacată de turci, polonezi și tătari,¹⁶³ Petru Rareș ar fi trecut peste dealul Petru Vodă în regiunea Hangului,¹⁶⁴ iar de aici în Transilvania la Ciceu. În același an (1538) soția lui Petru Rareș, doamna Elena, trece spre Transilvania urmând Calea Mare. Dealul peste care trece acest drum, poartă până astăzi numele de Dealul Doamnei, amintind de refugiarea soției lui Petru Rareș prin Hangu.

În anul 1566, un alt pretendent la tronul Moldovei, Ștefan Mâzgă, „strângând păstori și altă adunătură” cu „mulți haiduci” a pornit din Transilvania împotriva lui Alexandru Lăpușneanu, care domnea pe atunci în Moldova. A căutat să-l surprindă nepregătit pe domnul Moldovei, alegând drept cale de năvălire în țară, drumul ce trecea prin Hangu. Datorită sistemului de supraveghere bine pus la punct, voievodul a fost informat cu atâta promptitudine încât oastea sa i-a ieșit în cale undeva mai sus de Cetatea Neamțului, zădărnicipându-i acțiunea. („ci Alexandru Vodă dacă a înțeles, au trimis împotriva lui slujitorii săi, care l-au tâmpinat mai sus de Cetatea Neamțului și dându-i războiu, l-au bătut și oamenii i-au risipit, iar pre care i-au prinsu vii, le-au tăiat nasul și urechile, iar el a scăpat în munți pedestru.” Grigore Ureche, Letopiseul Țării Moldovei, Ed. Minerva, Buc., 1978, p.149.)

La sfârșitul secolului al XVII-lea și în secolul al XVIII-lea, în condițiile creșterii rivalității dintre marile puteri vecine, a intensificării tendințelor expansioniste ale Poloniei și Imperiului Habsburgic, Țările Române erau ținta planurilor lor expansioniste. Deseori ele au avut de suportat jafurile armatelor străine, ocupația militară. În anul 1673 oastea poloneză în frunte cu hatmanul Sobieski intră în Moldova, în cadrul războiului Ligii Sfinte împotriva turcilor. Cu polonezii se aliază și Petriceico, domnul Moldovei. În 1674 polonezii părăsesc țara, însă au lăsat garnizoane în Cetatea Neamțului și a Sucevei, de unde făceau dese prădăciuni în regiunile învecinate.

Hatmanul Buhuși este trimis cu ostași moldoveni pentru a-i scoate din cetăți, reușind să le provoace o înfrângere în apropiere de Suceava. Pentru a alunga cetele de mercenari, locuitori din Hangu, împreună cu cei din Câmpu Lung, au luptat cu multă vitejie. În cronica lui N. Muste se arată că „de multe ori ieșea nemții din cetate și da război moldovenilor și-i înfrângea până la Târg, iar apoi se îmbărbăta pedestrima noastră, câmpulungenii și hanganii, ce era cu sânețe și cu

¹⁶³ Gr. Ureche, op. cit, pag., 105.

¹⁶⁴ C. Cihodaru, op., cit., pag., 12.

topoare lungi în coadă și lua pe nemți și îi ducea până la cetate și pe mulți nemți îi prindea vii și pre alții în război omora” (Constantin Cihodaru, Satele din regiunea Hangu – Bicz în secolele XIV – XVII, în Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” din Iași, serie nouă, Secțiunea a III a, a. Istorie, Tom XII, 1966, p.33). După înfrângerea armatei turcești, la Viena în 1683,¹⁶⁵ Moldova devine teatru de luptă între poloni aliați cu cazacii zaporojeni și turco-tătari. Polonezii au organizat mai multe expediții împotriva turcilor în 1683, 1686, 1691, toate pe teritoriul Moldovei, cu scopul de a cuceri teritoriul sau pentru a-și extinde influența în dauna Imperiului Otoman.

Purtând războaie pe teritoriul Moldovei, polonezii au căutat să pună mâna pe cetățile ei și pe toate mănăstirile fortificate. În anul 1691, Ion Sobieski, regele Poloniei năvălește în Moldova și la fel ca în 1686, jefuia Moldova „de nu rămânea un loc neprădat și nesticat”.¹⁶⁶

După ce a pus stăpânire pe partea de nord a Moldovei, el s-a întors în Polonia lăsând însă, în cetățile de la Neamț și Suceava ca și în mănăstirile Agapia și Secu, în Câmpu Lung și în Hangu, garnizoane puternice.

Domnul Moldovei, Constantin Cantemir, a trimis oștenii săi împreună cu tătarii ca să-i scoată pe soldați polonezi din Hangu, fără să reușească, atât de puternic s-au întărit polonezii în locurile amintite.

Stăpânind cetățile Neamțului și Sucevei, Soroca, Agapia, Secu, Hangu și Câmpu Lung polonezii își întăreau poziția în Moldova și, totodată, controlau și drumurile dinspre Transilvania, de unde habsburgii, atunci când Ardealul ar fi căzut sub stăpânirea lor, puteau să amenințe interesele Poloniei.¹⁶⁷ Cetatea Neamțului, ca și celelalte puncte întărite din apropiere – Altan, cetățile de la Gura Hangelului și Răpciune au un important rol strategic¹⁶⁸ străjuind din vremuri străvechi Calea Mare.

Stăpânind toate aceste puncte întărite polonezii controlau, practic, Țara de Sus a Moldovei.

Astfel a fost ocupat și ținutul Neamțului în care se afla și Hangu.

Ocupația poloneză a durat 8 ani. Încercarea lui Constantin Cantemir de a-i scoate pe poloni din Câmpulung și Hangu nu a avut alt rezultat decât jafuri și înrobirea cumplită asupra locuitorilor.

¹⁶⁵ C. Șerban, *Aseidiul Vienei din 1683. Semnificația lui istorică*, în Studii și articole de istorie, XLVII-XLVIII, Buc., 1983., pag., 51-61.

¹⁶⁶ Ion Neculce, *op., cit.*, pag., 310.

¹⁶⁷ Al. Grigorovici, *Expedițiile regelui Sobieski în Moldova și în ținutul Neamțului*, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933-1934, pag., 92.

¹⁶⁸ *Ibidem*, p. 95.

Ion Neculce spune clar că tătarii și moldovenii trimiși în Câmpulung și-n Hangu pentru a-i scoate pe polonezi „au prădat și au arsu” adăugând că „nu i-au putut scoate, iar duium și robii au luat multă tătarii”.¹⁶⁹

Se pare că alături de cetățile Soroca, Neamț și Suceava care au fost fortificate de polonezi, putând să susțină un asediu îndelungat,¹⁷⁰ a fost fortificat și Hangu. Așa se explică insuccesul moldovenilor și tătarilor.

În anul 1694, un emisar polonez, Brenovski, este trimis la Poartă pentru a negocia o pace separată cu Imperiul Otoman. Deși ambasadorul francez căuta să-l determine să renunțe la cele trei cetăți ocupate din Moldova,¹⁷¹ el a fost gata să renunțe la Soroca nu însă la Neamț și Suceava și, desigur, la celelalte puncte din Ținutul Neamțului, între care se afla și Hangu, având în vedere apropierea lor față de Polonia și importanța lor strategică în fața pretențiilor expansioniste ale habsburgilor.

Stăpânirea polonezilor asupra cetăților Moldovei stârnea îngrijorarea firească a domnitorilor, care căutau prin toate mijloacele să-i scoată din locurile fortificate.

Daniil Rupicki, comandantul garnizoanei polone din Cetatea Neamț, raporta la 18 noiembrie 1695 că domnul Moldovei, Constantin Cantemir, le-a întrerupt aprovizionarea cu hrană la îndemnul lui Constantin Brâncoveanu, care îi trimitea și oameni pentru recuperarea punctelor ocupate de polonezi.¹⁷² („și voiesc să ia Câmpulungul, Neamțul și Hangul”)

Domnitorul Moldovei nu numai că voia să ia aceste cetăți dar a și acționat în acest sens. L-a trimis pe hatmanul Antiohie Jora pentru a ataca Agapia, Secu și Hangu reușind să-i alunge pe polonezi. Scrie Ion Neculce, în cronica sa la pagina 363: „ Apoi oastea lui Antiohie (domnitorul Moldovei n.n.) s-au sămetit și s-au dus la Mănăstire la Agapia, și la Secu, și la Schit s-au tot bătut ș-au scos pe joimiri și pe drăgani de pen mănăstiri”.

Stăpânirea polonezilor asupra cetăților Neamț, Suceava, Soroca va dura până după pacea de la Karlowitz (1699), care prevedea și evacuarea localităților din Moldova ocupate de polonezi.¹⁷³

¹⁶⁹ I. Neculce, *op., cit., p.332*

¹⁷⁰ Al. Grigorovici, *op., cit., p.,102*

¹⁷¹ *Ibidem, p., 102*

¹⁷² Ilie Corfus, *Documente privitoare la Istoria României culese din arhivele polone, Sec. Al XVII-lea*. Ed. Academiei R.S.R., 1983, ne.206, p., 335.

¹⁷³ Al. Grigorovici, *op., cit.,p., 106*

Hangu ca loc întărit, de importanță strategică, odată cu apărarea lui de oștiri străine, pe lângă prădăciunile oștilor ocupante atrăgea atacurile și jafurile altor oștiri care veneau să le alunge pe primele. Așa s-a întâmplat în anul 1674 în vremea lui Dumitrașcu Cantacuzino, în 1686, în timpul lui Constantin Cantemir și în timpul războiului austro-turc din 1716 – 1718. Toată Moldova, din munți până la Siret era ocupată de nemți care jefuiau, alăturându-li-se și moldovenii, care nu mai puteau suferi dajdiile grele impuse de Mihai Racoviță.¹⁷⁴ Au ocupat atunci nemții și Ținutul Neamțului, cu Hangu. Mihai Racoviță a chemat în ajutor pe tătari care au reușit să înfrângă „cătanele”. Pentru serviciul adus, tătarii au cerut 10 pungi de bani, ca preț pentru întoarcerea lor, însă Mihai Vodă nu le-a dat, permițându-le în schimb să prade țara de dincolo de Siret¹⁷⁵ „că sunt toți haini, cătane”. Cu acel prilej tătarii au jefuit cumplit și Ținutul Neamțului ajungând până sub Ceahlău. Tot Neculce scria : „Și de la Siretiu încolo au și slobozit ceambuluri a prăda cât au putut cuprinde Ținutul Neamțului. Și până-n Hangu și până-n Ceahlău au agiuns și au pradat și s-au întors plin de robi în Buceag.” (Ion Neculce, *op., cit.*, pag. 465).

Bătrânii povestesc despre incendierea palatului și a bisericilor sau despre riposta dată tătarilor de hangani sub povața bătrânului Lazăr. După sfatul acestuia au fost așteptați tătarii într-un loc de pe Dealul Doamnei numit Palanca. Acolo au închis drumul cu arbori doborâți, au tăiat copacii înținându-i atât cât să nu se răstoarne singuri și-n momentul apariției cetei i-au prăvălit asupra ei nimicind-o. Numai un singur tatar a scăpat pe care un pușcaș l-a doborât mai sus, spre Călugăreni.

Amintirea trecerii tătarilor prin regiune se păstrează și într-o formă anecdotică. Preotul Simion Ungureanu din Secu Buhalniței povestea lui Constantin Mătasă: „Când au intrat tătarii în Ceahlău au ajuns cu jaful într-un sat din apropiere. Bieții oameni fugiți în mare grabă, erau sus în pădurea de pe dealul din apropiere. O nevastă, tot mocoșindu-se cu strânsul și ascunsul lucrurilor ce i se păreau mai de preț, a prins-o vremea în casă nemaiputând fugi. Fiind tânără și frumoasă, tatarul a legat-o de mâini urcând-o pe cal spre a lua calea robiei. Văzând oamenii de pe deal ce se întâmplă, îl strigară îngroziți pe bărbat, care se găsea pe aproape:

-- Vino repede, măi loane, că a luat-o tatarul pe Măriuca.

Ion se uită în vale și îmbrățișându-și mâinile zice într-un târziu, oftând:

¹⁷⁴ Ion Neculce, *op., cit.*, pag., 658.

¹⁷⁵ *Ibidem*, p.,664.

-- Săracul tătar ! " (După C. Matasă, Prin Moldova de sub munte, în manuscris aflat la Arhivele Statului Neamț).

Războaiele dintre turci, ruși și habsburgi se înmulțesc, teatrul de război fiind Principatele Române. Localitățile din Moldova au suferit când jafurile habsburgilor, când ale rușilor sau turcilor, sau și ale unora și ale altora.

După ce Transilvania a intrat sub dominația Imperiului Habsburgic, se impunea, din partea Moldovei, o întărire a pazei graniței din această parte a țării. Sunt puși pentru a supraveghea și a păzi granița, locuitorii satelor din localitățile de graniță.

Printr-o hotărâre a divanului Moldovei, din aprilie 1771, locuitorii din Hangu¹⁷⁶ erau scutiți de toate prestațiile, având sarcina de a efectua slujba de plăieși, de supraveghere a graniței. În aceeași situație se aflau și locuitorii din Bu halnița, dintre care unul, Iacob Dandul, era în slujba de panțir. Și Catagrafia din 1774 menționa pentru Buhalnița că din totalul birnicilor, 76 sunt plăieși pentru paza muntelui.¹⁷⁷

Între 1768 – 1774 se desfășoară un războiul între rusi și turci. Moldova intră sub ocupația militară rusă. Comandantul armatei ruse, P. A Rumeanțov, dorind să știe pe ce resurse materiale și umane se poate baza în lupta împotriva Imperiului otoman, a ordonat, efectuarea unui recensământ.¹⁷⁸ Este primul recensământ al populației oferindu-se informații prețioase cu privire la satele existente, la numărul caselor, a categoriilor de birnici, precum și cu privire la cei care sunt scutiți de anumite prestații, când și cine i-a scutit.

Tot în timpul acestui război, Statul major rus ridică harta Moldovei, importantă pentru cunoașterea trecutului Țării Moldovei, pentru identificarea vechilor așezări omenești.¹⁷⁹ În regiunea Hangului sunt trecute pe această hartă satele: Schit, Hangu, Hangușoru, Buhalnița, Secu.¹⁸⁰

Recensământul populației din 1772 și harta lui Bauer ridicată în 1769, sunt dovezi că Hangu a suferit și el ocupația rusească, cu toate inconvenientele ce decurgeau de aici.

În timpul războiului dintre austrieci și ruși, pe de o parte, și turci pe de altă parte (1787 - 1792) Hangu, ca și o parte a Moldovei, cunoaște ocupația militară austriacă. Armata austriacă a prințului de

¹⁷⁶ P.G. dimitriev, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, partea I, Chișinău, p., 29.

¹⁷⁷ *Ibidem*, p., 21, 22.

¹⁷⁸ *Ibidem*, p., 9.

¹⁷⁹ Marin popescu-Spineni, *România în izvoare geografice și cartografice*, Ed., Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978, p., 190.

¹⁸⁰ *** *Etnografia văii Bistriței*, Piatra Neamț, 1973, p., 37.

Coburg ocupase Moldova, până în Siret, cu intenția de a anexa acest teritoriu la Imperiul Habsburgic.¹⁸¹

Cu acest prilej, un grup de ofițeri austrieci, sub conducerea lui Hora Von Otzellovitz, în anul 1790, ridică harta Moldovei dintre Carpați și Siret cu cele cinci ținuturi – Suceava, Neamț, Roman, Bacău și Putna. Acest document cartografic este deosebit de important pentru informațiile ce le oferă, dovedind – și aceasta – că regiunea Hangului a fost sub ocupația militară austriacă.

În timpul acestor războaie a existat o bună înțelegere și conlucrare între autoritățile de ocupație ruse și Cantacuzini, stăpânitori ai moșiei Hangului. Datorită acestei conlucrări, vistiernicul Matei Cantacuzino a devenit indezirabil pentru turci și pentru domnii fanarioți ai Moldovei. Împreună cu fiii săi, în 1791, a trebuit să plece, odată cu retragerea armatelor rusești, în Imperiul Țarist, administrarea moșiei Hangului revenind soției sale Ralu Calimachi.

Hanganii, după cum am relatat deja, nu numai că supravegheau și păzeau muntele, dar participau „cu sânețe și topoare lungi în coadă” la anumite acțiuni militare dovedind că știau să se lupte cu vrednicie. Având misiunea de plăieși, de primi apărători ai graniței, hanganii erau înarmați. Cnezii Cantacuzini puteau, în orice moment, să înarmeze câteva sute de hangani. Pentru făurirea armelor au adus meșteri pricepuți din Ardeal care, localizându-se în Hangu, vor fi cunoscuți sub numele de Lăcătușu.

Hanganii străjuiau nu numai muntele, granița dinspre Transilvania ci, fiind „oamenii cneazului”, anunțau și eventualele pericole ce puteau veni din interior – cete prădalnice de tătari, turci, sau din partea stăpânirii, atunci când boierii se refugiau la Hangu. Pe muntele Hangului s-a aflat un schit de călugări care servea ca post de observație. Din mărturiile învățătorului Teoctist Galinescu care a stat de vorbă cu oamenii bătrâni, reiese că de la acest Schit se vedea perfect Palatul Cnezelor, putându-se comunica cu acesta prin semnale convenite. Se povestește că Schitul a fost ars de turci la 1821 și că, înainte de a fi părăsit de călugări, au fost ascunse clopotele și obiectele de cult. Mai târziu, obiectele respective au fost găsite, dar toate au fost luate și duse la curtea cneazului. Prin 1970, un cetățean din Chirițeni, adunând piatră pentru temelia casei pe care o desprindea dintr-o temelie veche, a găsit câteva monede austriece de argint. Se presupune că acele monede au fost îngropate în 1821.

¹⁸¹ Victor Andrei, *Harta austriacă Otzellovitz din 1790*, Extars din „Revista geografică română”, anul VI, fascicula I-II, 1943, Buc., p., 2.

Concluzionând se poate spune că Hangu, așezat pe una din căile de legătură ale Moldovei cu Transilvania, într-o regiune de graniță a indeplinit – în vremurile atât de agitate ale Evului Mediu, atât rolul de loc de refugiu, pentru marii boieri, cât și pentru români din Transilvania, oprimați pentru diferite pricini, dar și de supraveghere a drumului respectiv, a mișcărilor dușmanului, din orișice parte ar fi venit. În anumite momente istorice, în contextul rivalităților dintre imperiile vecine, Hangu dobânda o poziție strategică destul de importantă, ceea ce atrăgea de la sine ocuparea lui de forțe militare străine cu atât mai mult cu cât zidurile Palatului Cnezilor ofereau garanția unei rezistențe îndelungate, iar sistemul de alarmare, bine organizat, asigura avantajul de a nu fi luați prin surprindere de atacatori.

ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE A HANGULUI PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Viața economică și socială a Hangului se încadrează în procesul general al dezvoltării istorice a Moldovei în feudalism și-n epoca modernă, prezentând unele particularități determinate de condițiile geografice deosebite(relieful muntos, clima mai aspră, întinsele suprafețe acoperite cu păduri- principala bogăție naturală a zonei, așezarea Hangului la granița cu Transilvania), de evoluția formelor de proprietate și , nu în ultimul rând, de cerințele impuse de dezvoltarea generală a Moldovei. Ca atare dezvoltarea economică și socială va fi puternic influențată de cadrul natural, de factorii obiectivi , oferindu-i caracteristicile care fac specificul acestei regiuni a Moldovei. Totodată nu se poate face abstracție de factorii subiectivi, între care acțiunea oamenilor, în procesul de transformare a condițiilor de mediu, joacă un rol deosebit.

Este dificil de reconstituit modul de viață al oamenilor, activitatea lor economică ca și relațiile dintre ei, în condițiile în care- pentru anumite perioade de timp istoric- nu avem mărturii directe. Documentele pentru secolele XV – XVII, pe lângă faptul că sunt rare, oferă puține informații despre acestea și acelea vagi. Începând cu secolul al XVIII-lea(mai ales din a doua jumătate) sursele documentare se diversifică, informațiile devin mai bogate și mai precise, deși se referă numai la anumite laturi ale activității umane.

Având în vedere cele expuse mai sus , voi insista în analiza efectuată asupra proceselor economice și sociale, mai mult pe intervalele de timp pentru care se găsește un material documentar mai bogat, respectiv secolul al XVIII-lea și al XIX-lea, când, datorită unor acumulări anterioare, au avut loc importante prefaceri care au accelerat și ritmul de dezvoltare economico-socială.

În regiunea Hangului, până-n 1864, sunt cunoscute trei așezări omenești mai importante-**Schitul, Hangu și Buhalnița**. Acestea erau sate foarte întinse, cu numeroase cătune ce vor deveni, la rândul lor sate de sine stătătoare.

Populația din regiune va dezvolta aceleași activități economice și va cunoaște aceleași relații sociale pe tot cuprinsul său, cu unele particularități pentru Buhalnița, particularități care vor fi evidențiate în cuprinsul capitolului.

Locuitorii Hangului.

Documentele, până la jumătatea secolului al XVIII-lea, nu ne dau nici un fel de informații directe cu privire la locuitorii din Hangu. Se amintește doar de anumiți călugări care s-ar fi așezat fără învoirea proprietarului în anumite locuri sau de „oamenii de la Hangu”, fără să se specifice nimic altceva în legătură cu satele, cu numărul locuitorilor sau cu ocupațiile lor. Se deduce doar că s-ar ocupa cu pescuitul și cu creșterea vitelor. Abia **Catagrafia** (recensământul) **din 1772**, pe lângă faptul că amintește satele Hangu (luat împreună cu Largu)¹⁸², în care, fără îndoială, era inclus și Schitul, precum și Buhalnița¹⁸³, amintește de numărul locuitorilor și de categoriile acestora. Sunt trecuți numai capii de familie. Regiunea Hangului era relativ bine populată după cum ne indică cele 462 de familii care ne dau cifra de aproximativ 2300 locuitori (vezi tabel nr.1). Existau 443 de case locuite și 9 case pustii (pe moșia Buhalnița) părăsite de locuitori, probabil din cauza dărilor grele, a exploatării mai mari la care erau supuși pe moșiile mănăstirești. Majoritatea locuitorilor sunt moldoveni, adică români (se află numai trei familii de țigani). Toți locuitorii sunt birnici, în afară de clerici, pe care catagrafia nu i-a înregistrat (cu excepția unuia singur la Hangu). Dintre birnici un număr de 24 sunt scutiți de bir, îndeplinind slujba de plăieși, având drept sarcină asigurarea pazei și supravegherea graniței dinspre Transilvania.

Tabel 1. NUMĂRUL LOCUITORILOR LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1772

Satele	Case		Locuitori							
	Cu oameni	Pustii	Preoți	Mazili	Sârbi	Țigani boierești	Țigani domnești	Moldoveni	Total locuitori	Din care scutelnici și slugi
Hangu*	406	-	1	-	-	2	-	431	431	23
Buhalnița	37	9	-	-	-	1	-	31	31	1
TOTAL	443	9	1	-	-	3	-	462	462	24

a) Hangu este împreună cu Largu

¹⁸² P.G.Dimitriev, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, partea a II-a, Chișinău, 1975, p.19-22.

¹⁸³ Ibidem, p., 30

Recensământul ne dă amănunte despre toți cei care sunt scutiți, de când și de către cine. Astfel, în Hangu, erau 8 scutelnici ai boierului Ioniță Caintacuzino, stăpânul Moșiei Hangului la acea dată; 10 oameni scutelnicii Schitului Hangu și trei poslușnici (oameni aduși de peste graniță, folosiți de episcopi sau egumeni ca meseriași: morari, berari, grădinari, curelari, butnari, etc., sau ca oameni pricepuți la meșteșugul armelor –vezi Al. I. Gonța. *Satul în Moldova medievală. Instituțiile*. Ed. Științifică și Enciclopedică, 1986,pag.,291) ai pustnicului Ilarion de la Ceahlău și doi poslușnici ai Schitului Durău. La Buhalnița era un singur scutit, paștirul Iacob Dandul. Toți aceștia erau scutiți de boieresc, adică de munca de clacă pe moșia boierului sau a mănăstirilor. Conform legiurilor lui Constantin Mavrocordat se stabilea un număr de 24 zile muncă de clacă pe moșia boierului. Pe lângă aceasta clăcașii erau obligați să dea dijma (a zecea parte din produse) stăpânului moșiei. În 1766, domnitorul Grigore Ghica, reduce numărul zilelor de clacă la 12, specificând că locuitorii de la hotarul țării să lucreze numai 6 zile¹⁸⁴ pe an pe moșia boierului, „numai dijma să o dea după obicei”.

Catagrafiile din 1772 și din 1774 sunt singurele care menționează existența țiganilor în Hangu

Catagrafia din 1774 publicată în lucrarea lui P.G. Dimitriev,¹⁸⁵ este mult mai completă decât cea din 1772, realizând și înregistrarea nominală a capilor de familie. Aici Hangu apare singur, fără Largu, cu 232 de case iar Buhalnița cu 96 din care 12 pustii.

Tabel 2. NUMĂRUL LOCUIITORILOR LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1774

SATELE	SUMA CASELOR	PREOȚI	BIRNICI	ȚIGANI
HANGUL	234	4	228	-
BUHALNIȚA	96*	2	76	2
TOTAL	328	6	304	2

*12 case pustii

Catagrafia aceasta este și mai exactă înregistrând și preoții din cele două așezări însă nu mai pomenește de scutiții de la Hangu ci numai de plăieșii de la Buhalnița. Prețioase sunt informațiile ce ni le oferă numele de familie ale locuitorilor. (vezi Anexe). Cei mai mulți

¹⁸⁴ Gheorghe Platon, *Geneza revoluției române de la 1848*, Ed., Junimea, Iași, 1980, p.,. 155.

¹⁸⁵ P.G.Dimitriev, *op., cit., p., 19-22.*

locuitori au numele deplin formate și sunt, după părerea mea, autohtoni, locuind din vechime tinutul Hangului. Sunt unii locuitori veniți din altă parte, din Transilvania mai ales, numele lor indicându-ne locul de unde au plecat. Din acela 312 familii menționate în regiunea Hangului, 43 ne indică clar proveniența lor din alte părți (12 ungureni, 17 din Țara Bârsei, 3 de dorneni, 3 vicoveni, 1 ciucan, 2 ruși, 2 sârbi, 1 moroșan, 1 topolicean, 1 mocan). Este un număr destul de mare de familii care s-au stabilit în Hangu ca urmare a greutăților ce au avut de întâmpinat în locurile lor de baștină. Printre motivele care i-ar fi putut determina să plece din locurile lor și să vină în Hangu se pot enumera rezistența românilor în fața presiunilor exercitate de biserica catolică și de statul habsburgic pentru „unirea” cu Biserica Romei, represiunea în urma mișcării călugărului Sofronie din 1760.

Mulți locuitori poartă numele ocupației pe care o practică (crâșmar, butnar, morar, mrejer, trăistar, , ciocan, cojocar) sau a anumitor responsabilități (vaman, jitar, pațâr).

Informații deosebite ne oferă și **Condica vistieriei Moldovei din anul 1803**. Aceasta menționează, alături de satele Hangu și Buhalnița , Schitul ca o așezare distinctă de Hangu. Condica este cunoscută și sub denumirea de Condica liudilor. Liudi erau oamenii aduși de proprietarii de moșii de peste hotare, pe un timp determinat. Vistieria nu percepea nici o dare¹⁸⁶ de la acești oameni străini o perioadă de timp.

Pentru toate cele trei sate ale Hangului, condica menționează un număr de 477 familii din care 8 erau liudi pe moșia boierilor Cantacuzini, unde , stăpân temporar era vornicul Teodor Balș. Ceilalți locuitori sunt birnici (455 familii) și 14 familii de breslași. Aceștia din urmă plăteau toate birurile fiind scutiți de havalele¹⁸⁷ (prestatii în muncă către stat).

Pentru prima dată aflăm care era suma birurilor, a banilor încasați de stat de la locuitorii Hangului. Birul se încasa în patru sferturi (rate), ridicându-se, anual, la suma de 8.168 lei. Suma birului plătită de locuitorii Hangului nu era aceeași în cele trei sate, existând diferențe însemnate. Astfel locuitorii satului Hangu plăteau în medie-17,40 lei într-un an, cei din Schit 15,20 lei iar cei din Buhalnița plăteau 22 lei. Breslașii plăteau mai puțin: 7,60 lei pe moșia Schitului, 12,30 pe moșia Buhalnița.

Condica vistieriei din 1816,¹⁸⁸ asemănătoare cu cea din 1803, cuprinde un număr de locuitori mult mai mic decât cel consemnat în

¹⁸⁶ *Uricariul*, Iași, 1886, VII, p., 241.

¹⁸⁷ *Războieni, Valea Albă și împrejurimile*, 1977, p., 130.

¹⁸⁸ Corneliu Istrate, *Condica vistieriei Moldovei din 1816*, în *Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie*, „ A.D. Xenopol “, Iași, 1979, p. 7.

1803 (378 familii de birnici față de 455) . Este vorba, cred, de o evaziune fiscală a stăpânilor moșiei Hanguului, moșie pe care sunt declarați cu 110 oameni birnici mai puțin.

Un interes deosebit prezintă **Catagrafia din 1820**.¹⁸⁹ Această catagrafie este mult mai complexă, oferindu-ne, pentru prima oară, informații cu privire la diferențierea țăranimii. Birnicii nu mai apar ca o categorie fiscală omogenă ci sunt clasificați, în funcție de starea lor materială, în trei categorii-frunțași, mijlocași și codași.

Tabel 3. NUMĂRUL LOCUITORILOR LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1820

Satele	Birnici			Total	Animale		
	Frunțași	Mijlocași	Codași		Boi și vaci	Cai	oii
Schitul	5	7	47	59	77	5	215
Hangu	58	48	136	242	386	87	2032
Buhalnița	15	14	59	88	116	37	445
Total	78	69	242	389	589	129	2.682

Diferențierea birnicilor se făcea după numărul vitelor. Deasemenea se observă o creștere a numărului breslașilor ceea ce înseamnă o dezvoltare a activităților meșteșugărești. Catagrafia consemnează și alte categorii de locuitori:clerici, slugi, nevolnici.

Tabel 4. STRATIFICAREA LOCUITORILOR LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1820

Satele	Birnici	Breslași	Slugi	clerici	nevolnici	Total
Schitul	59	5	-	3	14	81
Hangu	242	38	4	28	12	324
Buhalnița	88	19	-	40	13	129
Total	389	62	4	71	39	534

¹⁸⁹ Arhivele Statului din Iași, tr. 166, nr. 8, f. 7-14.

Se fac aprecieri generale și asupra stării locuitorilor satelor. Astfel starea locuitorilor din satul Schitul , de pe moșia Schitului era „proastă „iar a celor din Hangu și Buhalnița „de mijloc,,.

În anul 1830 se costată apariția unor noi categorii fiscale (*băjenarii hrisovoliți*) alături de birnici numiți *havaleliți*. De remarcat este faptul că în toate satele crește numărul slugilor fără bir (26 în satul Schit ¹⁹⁰, 83, în Hangu ¹⁹¹, și 27 în Buhalnița¹⁹²). Aceasta se explică prin faptul că mulți birnici căutau să scape de impozitul pentru vistierie devenind slugi ale stăpânilor moșiilor respective. Acum apar și *băjenarii* – oameni aduși de boieri pe moșiile lor din alte părți ale țării.

În tabelul următor se poate urmări atât numărul locuitorilor cât și stratificarea socială a lor.

Tabel 5. NUMĂRUL LOCUITORILOR LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1830

Satele	Bărbați									Fe-meii	Su-ma sufletelor	Familii
	Total	Băjenari hrisovoliți	Havaleliți	Slugi fără bir	Orândari	călugări	Preoți	Dascăli	Țigani			
Schitul	162	10	51	26	1	46	2	2	24	116	497	80
Hangul	296	-	200	83	-	-	6	4	-	316	1786	296
Buhalnița	197	-	145	27	4	7	10	7	-	101	624	99
TOTAL	655	10	396	136	5	53	18	13	24	533	2907	475

Toate aceste date le găsim într-un document emanat de la Isprăvnicia Neamț care, pe lângă datele referitoare la categoriile fiscale, ne dă și o statistică a populației pe sexe, menționând și suma sufletelor adică totalitatea locuitorilor. În Hangu , la anul respectiv, erau 655 bărbați și 533 femei la un număr de 475 familii la care corespundeau 2.907 suflete. Tot pentru prima dată aflăm și numărul călugărilor: 7 la Buhalnița și 46 la Schitul Hangului.¹⁹³

Catagrafia din 1832¹⁹⁴ este mult mai precisă, înregistrând cu mai multă

¹⁹⁰ Arhivele Statului Iași, fond, Isprăvnicia Neamț, ds. 142/1830, f. 249

¹⁹¹ *Ibidem*, f. 132-133.

¹⁹² *Ibidem*, f. 138

¹⁹³ *Ibidem*, f. 128-131, 132-133, 138.

¹⁹⁴ Arhivele Statului Iași, *Catagrafia din 1832*.

exactitate numărul locuitorilor, dar și mai elaborată în sensul că menționează apariția unor categorii fiscale, inexistente până acum în Hangu. Acest aspect evidențiază faptul că procesul de diferențiere socială este mult mai accentuat. Între categoriile fiscale noi se numără **mazilii** (țărani cu situație materială mai ridicată ce se bucurau de anumite privilegii fiscale ca: plata individuală a dajdiei, dări mai reduse pentru vite, iar în locul havalelelor îndeplineau porunci domnești cu caracter executiv¹⁹⁵); **ruptașii** (categorie fiscală privilegiată care plătea un impozit personal trimestrial. Sunt menționați și **oamenii fără căpătâi** sau **căpătâierii**, adică cei care nu aveau un domiciliu stabil, fiind angajați în gospodăriile boierești sau ale călugărilor¹⁹⁶ .

Printre locuitorii nesupuși la dări, alături de clerici, apar privilegheții, bătrânii, văduvele, străjerii și slujbașii volnici care înlocuiesc slugile fără bir din catagrafiile anterioare.

Catagrafia din 1832 este mult mai precisă, înregistrând cu mai multă exactitate numărul locuitorilor, conform noii legiuri care reglementa organizarea Moldovei-Regulamentul Organic.

De altfel, Regulamentul Organic, desființa treptele intermediare (scutelnici, breslași, slujbași), pentru întărirea sistemului financiar și pentru evitarea evaziunii fiscale¹⁹⁷ .

Tabel 6. NUMĂRUL LOCUITORILOR LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1832

Satele	Bir-nici	Trepte ce plătesc dajdii				Locuitori nesupuși la dări								Total
		Căpătâieri	Mazili	Ruptași	Orândari	Preoți	dascăli	Diaconi	Privileghii	Străjeri	Bătrâni	Văduve	Slujbași volnici	
Schitul	68	8	1	-	3	2	1	2	1	1	6	5	13	110
Hangul	280	15	1	4	4	13	4	8	-	2	12	21	28	392
Buhalnița	129	6	-	2	1	15	3	4	-	-	8	20	12	200
TOTAL	477	29	1	6	8	30	8	14	1	3	26	46	53	702

Catagrafia din 1845¹⁹⁸ este mult mai simplă , nemaînregistrând ruptașii, străjerii și privilegheții, toate aceste categorii fiscale fiind

¹⁹⁵ Uricariul, vol., IV, p.73-87.

¹⁹⁶ Platon, Gheorghe, *op. cit.*, p.134.

¹⁹⁷ Arhivele Statului Iași, Tr. 885, ds. nr. 23. (Catagrafia din 1831)

¹⁹⁸ Arhivele Statului Iași, Catagrafia din 1845, *Ocolul Muntele, satele Schitul, Hangu și Buhalnița.*

asimilate birnicilor al căror număr este în creștere, după cum în creștere este și numărul familiilor-752.

Tabel 7. NUMĂRUL LOCUITORILOR LA RECENSĂMÂNTUL DIN 1845

Satele	Birnici	Căpă tăieri	Preoți	Diaconi	Das căli	Vă tafi	Nevolnici	Văduve	Total
Schitul Hangului	81	1	6	-	5	1	13	10	117
Hangul	304	24	11	4	8	1	49	18	419
Buhalnița	157	15	4	1	6	1	19	13	216
TOTAL	542	40	21	5	19	3	81	41	752

În sfârșit, harta rusă tipărită în 1835 și în 1853, prezintă o importanță aparte pentru regiunea Hangului, menționând și alte sate care, până acum erau cuprinse sub denumirea celor trei sate menționate până acum, ele fiind cătune ale satelor respective.

Tabel 8. SATELE DIN HANGU ȘI NUMĂRUL LOCUITORILOR DUPĂ HARTA RUSĂ DIN EDIȚIILE DIN 1835 ȘI 1853 (după Cihodaru.C, *Satele din regiunea Hangu- Bicz în sec, XVIII și prima jumătate a sec XIX*, În Analele științifice ale Universității „ al. I. Cuza”, Iași, Secțiunea a III-a, tom.13, 1967.)

SATELE	LOCUITORI	
	LA 1835	LA 1853
SECUL	55	55
IZVORUL ALB	54	47
BUHALNIȚA	81	236
HANGUL	181	181
RĂPCIUNI	68	170
SCHITUL HANGULUI	120	89
TOTAL	559	778

Se observă că sunt amintite satele, Secul, Izvorul Alb și Răpciuni, sate care nu au mai fost amintite în nici una din catagrafiile menționate.

Numărul familiilor este în continuă creștere atât datorită sporului natural, dar, mai ales, stabilirii, în Hangu, a multor români refugiați din Transilvania. Unii din aceștia au venit în Moldova după mișcarea lui Horea, Cloșca și Crișan (se cunoaște numele unuia dintre ei- Ioan Vici zis Lupu), alții s-au refugiat aici, după revoluția de la 1848, din

Numărul familiilor este în continuă creștere atât datorită sporului natural, dar, mai ales, stabilirii, în Hangu, a multor români refugiați din Transilvania. Unii din aceștia au venit în Moldova după mișcarea lui Horea, Cloșca și Crișan (se cunoaște numele unuia dintre ei- Ioan Vici zis Lupu), alții s-au refugiat aici, după revoluția de la 1848, din Transilvania. Dintre aceștia este cunoscut Petre Sălăgean, stabilit în satul Răpciuni, în anul 1852.

Evoluția formelor de proprietate

Proprietatea domnească. După întemeierea Moldovei, ca stat feudal, întreg pământul țării era în proprietatea domniei. Voievodul, în calitate sa de domn, adică stăpânitor al întregii țări, acorda pământuri (moșii), sate și alte bunuri, boierilor, mănăstirilor și tuturor celor ce aduceau servicii deosebite domnitorului și țării.

În secolele al XIV-lea și al XV-lea, regiunea Hangului era, aproape în întregime, în proprietatea domnitorului. Începând cu domnia lui Alexandru cel Bun (1400-1431), documentele permit să se întrevadă, că și în această parte a țării, se fac **danii** către mănăstiri, pentru înzestrarea lor, sau către unii slujitori și boieri.

Care au fost aceste locuri dăruite mănăstirilor nu se știe cu precizie, ele fiind denumite „Poiana” sau „Poienile de sub Ceahlău”. Se pare că primele mănăstiri care au fost înzestrate cu moșii în Hangu, au fost, **Bistrița**, ctitorie a lui Alexandru cel Bun și Mănăstirea Hangului. Astfel, într-un document, de la Ieremia Movilă, din 30 iulie 1604, acesta scrie slugii sale credincioase, Apostolache, fost comis, să dea zi la domnie, în pricina dintre călugării de la Mănăstirea Hangu și cei de la Bistrița, pentru o poiană de sub Ceahlău, pe care călugării de la Bistrița spun că o stăpânesc de la Alexandru cel Bun (D.I.R., Moldova, V, (1601-1605, nr., 248, p. 174.).

De asemenea, la 13 februarie 1458, Ștefan cel Mare, pune Mănăstirea de la Hangu sub oblăduirea Mănăstirii Neamțului. Documentul¹⁹⁹ care consemnează acest fapt este important nu numai pentru că atestă documentar termenul Hangu dar, în același timp, pune în evidență încă două aspecte: specificând că Mănăstirea de la Hangu, cu teritoriul din jurul ei, este dată Mănăstirii Neamțului, „pe dechiul hotar”, se poate interpreta că mănăstiora exista de mai multă vreme și că a fost înzestrată cu pământuri din proprietatea domnească, pământuri care au fost hotărnicite la vremea respectivă; precizând, încă odată, „iar hotarul acestui sat (Băloșești-n.n.) și al mănăstirii(Hangului-n.n.) sa fie pe vechiul hotar pe unde au folosit din veac”, se arată grija domnitorului de indica Mănăstirii Neamțului, cât anume să

¹⁹⁹ *Documenta Romaniae Historiae*, A. Moldova, II, 1980, p. 99.

stăpânească din domeniul domnesc de la Hangu, pentru a preîntâmpina tendința manifestată de feudali, fie laici, fie clerici, de a-și extinde stăpânirea asupra unor teritorii mult mai întinse decât cele ce le erau atribuite.

Într-un alt document, de la același domnitor,²⁰⁰ datat la 10 octombrie 1458, se întăresc, mănăstirii Bistrița, hotarele peste braniștea ei cea veche, prilej, pentru domnitor, de a acorda mănăstirii alte terenuri din moșia domnească de la Hangu, anume, Baicul cu două poiennițe sub Ceahlău. Deși documentul este considerat un fals, totuși este important că amintește alte denumiri din zonă: Pârâul Alb și Giurcoaia.

În anul 1462, Ștefan cel Mare donează alte teritorii din Hangu („și poiana de sub Ceahlău“, pentru „mănăstirea noastră de la Piatra lui Crăciun“), document aflat în D.R.H.,II,1976, Moldova,nr.142, p. 204-205.

Unele denumiri în toponimia locală ca: Turnul lui Budu, Piciorul Baicului, Dealul Giurca, Dealul Harman, Dealul Cozmului, testă stăpânirea în aceste locuri a unor boieri menționați în documente de la Alexandru cel Bun și de la urmașii săi, boieri care, în documentele respective sunt numiți: pan Budu, Pan Baicu, pan Cozmița, Pan Harman²⁰¹. Constituie aceasta încă o dovadă că, pentru slujbe credincioase aduse domnului și țării, acești boieri au fost dăruiți cu moșii în regiunea Hangului.

Se observă că, locurile pe care le revendică deseori, Mănăstirea Bistrița, sub Ceahlău, nu sunt localizate cu precizie, sunt numite în mod vag „Poiana“ sau „Poienițele de sub Ceahlău“. Constantin Cihodaru dă o explicație pentru faptul acesta, punându-l pe seama politicii generale a domnitorului de întărire a domeniului domnesc, prin retragerea unor dării făcute, anterior, unor mănăstiri și boieri.²⁰² Astfel că și domeniul domnesc de la Hangu trebuia refăcut, pentru că trebuia să satisfacă trebuințele mărite ale Cetății Neamțului și ale Curtii domnești de la Piatra Neamț.²⁰³

Documentele nu pomenesc nume de sate, nu amintesc nici pe locuitori. Păstrează o tăcere deplină. Totuși existența satelor trebuie presupusă și ele nu puteau fi decât sate domnești, ai căror locuitori aveau obligații numai fața de domnie. Sigur, satele de atunci nu trebuie văzute ca cele de astăzi, având vatra satului, cu locuințe grupate, cu ulițe printre ele etc. Este vorba de un teritoriu pe care se aflau câteva

²⁰⁰ *Ibidem*, I, 1975, Doc. IV, p. 418 și urm.

²⁰¹ *Ibidem*, nr. 34,48,160; vezi și Matasă.C., Ceahlăul Munte Sfânt, în „Boabe de grâu“, V, 1934, nr. 1, p. 225

²⁰² Cihodaru, Constantin, *Satele din regiunea Hangu- Bicaz*, în *Analele Științifice ale Universității „Al. I. Cuza“*, Iași, serie nouă, secțiunea a II-a, a. Istorie. Tom.XII, 1966, p.14

²⁰³ *Ibidem*, p. 14

familii, cu locuințe modeste, un fel de bordeie situate, de cele mai multe ori, pe dealuri sau chiar în munți. Casele erau rare fiindcă populația era rară. Pentru secolul al XVI-lea se apreciază că Moldova întregă avea vreo 400.000 de suflete . Și zona Hangelui nu a făcut excepție de la o situație care era generală. Raritatea populației s-a menținut și în secolele următoare, deși, pe total țară, evoluția demografică se înscrie pe o curbă ascendentă. Mulți din cei care știu că strămoșii lor au venit în Hangu din alte regiuni ale spațiului locuit de români, nu uită să menționeze că bunicii lor spuneau că erau puține case și depărtate unele de altele.

Locuitorii satelor foloseau terenurile în obște. O dovadă în sprijinul acestei afirmații o constituie termenul „obcină“, foarte răspândit în zonă, numeroși munți ²⁰⁴ păstrând această denumire, pe crestele lor, dovada stăpânirii lor de către locuitorii de o parte și de alta a muntelui. Locuitorii asigurau exploatarea resurselor acestui domeniu al domnului, care, așa cum s-a menționat le direcționa spre satisfacerea necesităților Cetății Neamtului și ale Curtii domnești de la Piatra Neamț.

Se creșteau aici mari turme de vite, oi, cai boi, mai ales pe domeniile domnești sau ale mănăstirilor și boierilor. Un indiciu este satul Buhalnița, derivând de la Buhainți (Buhainiță)²⁰⁵, denumire care derivă de la **buhai** , însemnând locul unde pășteau și creșteau aceste animale . Cred că multă vreme a fost acest loc destinat creșterii buhailor, de vreme ce a determinat formarea toponimului respectiv. Există și toponimul *Bourie* sau *Boura*, indicând și acestea creșterea unui număr mare de boi

Satele aveau un conducător, ales de obște, care asigura îndeplinirea obligațiilor satului față de domnie, fiind răspunzător în fața pârcălabului de la Cetatea Neamțului. Una din obligațiile locuitorilor hangani, era, fără îndoială, asigurarea pazei graniței dinspre Transilvania ²⁰⁶, a drumului de pe valea Bistricioarei.

După cum remarca Constanțin Cihodaru, cercetător care a adus contribuții foarte importante la cunoașterea așezărilor de pe Valea Bistriței ²⁰⁷, comunitățile țărănești care păzeau granițele, se înfățișau ca niște obști a căror hotare erau foarte întinse și pe care se formează cătune fără ca ele să fie menționate în documente. Abia spre sfârșitul secolului XVIII, încep să fie amintite ca sate deja constituite

²⁰⁴ *Ibidem*, p. 14

²⁰⁵ Vezi capitolul, Precizări privind unele toponime din Hangu.

²⁰⁶ Vezi capitolul, Hangu In epoce feudală.

²⁰⁷ Cihodaru, C., *op. cit.*, p. 15

Domeniul domnesc de la Hangu se menține și-n secolul al XVI-lea, însă , spre sfârșitul secolului, proprietatea mănăstirească ajunge predominantă în vremea domniei lui Petru Șchiopul și în timpul domnitorilor din familia Movileștilor.

Mănăstirile impun interdicții ²⁰⁸ în ceea ce privește tăiatul copacilor, vânătoarea și pescuitul, fără aprobarea prealabilă a călugărilor. În vremea aceea, astfel de proprietăți, în care existau astfel de interdicții se numeau **braniști**. De exemplu, este cunoscută **braniștea** Mănăstirii Bistrița, care se întindea, în vremea lui Petru Șchiopul, de la Pângărați, până la Pârâul Giurca, cuprinzând și două poieni sub Ceahlău.²⁰⁹

În timpul domniei lui Ieremia Movilă, domeniul domnesc al Hangului se diminuează drastic, atât prin daniile domnitorului, cât și ale altor dregători. Se cunoaște cazul în care , fratele domnului, Gheorghe Movilă, care ocupa scaunul mitropolitan de la Iași, ca un adevărat stăpân asupra Hangului,²¹⁰ donează Mănăstirii Sucevița, o poiană sub Ceahlău care aparținea Mănăstirii Bistrița. Aceasta din urmă, intervine la judecata domniei,²¹¹ pentru a i se restitui drepturile asupra acelei poienițe. La 12 februarie 1612, domnitorul Ștefan Tomșa, porunca călugărilor de la Sucevița să lase fânul cosit din Poiana de sub Ceahlău, căci el aparține călugărilor de la Bistrița , poiană ce fusese luată de Gheorghe Mitropolit și dată Suceviței.

Același Gheorghe Mitropolit, construiește Schitul Poienile,²¹² pentru care fratele său, domnitorul Ieremia Movilă, donează, la 1 ianuarie 1599, un teritoriu vast din Hangu, având între hotarele sale Muntele Netedu, de aici , peste Bistrița, la piciorul Secului, până la Piscul Panaghia și la Piciorul Șchiopului, de aici la Bradu (Bicazul Ardeal), apoi din nou la Bistrița, până la Gura Potociului.²¹³

Tot din această perioadă primesc teritorii în Hangu și mănăstirile Hangu și Bisericiani.(... și au arătat călugării de la Sfântul Schit Bisericiani, zăpis de danie și de miluire de la părintele domniei mele și zăpis de întărire de la unchiul domniei mele, pe această poiană de sub Ceahlău, unde este sfânta biserică întemeiată de unchiul domniei mele, arhiepiscopul Gheorghe, care acea poiană a fost dreaptă domnească (sublinierea noastră) și părintele domniei mele a dat-o mai înainte și a

²⁰⁸ *Ibidem*, p. 13

²⁰⁹ *D.I.R.*, Moldova, III, (1571-1590) , nr. 93, p. 74- 75.

²¹⁰ Cihodaru. C., *op. cit.*, p. 20.

²¹¹ *D.I.R.*, Moldova, III, nr. 100, p. 62.

²¹² Balan ,Ioanichie, *Vetre de sihăstrie românească*, p.124; *D.I.R.*, Moldova, III, nr.44, p. 27-28.

²¹³ Cihodaru. C., *op. cit.*, p. 20

miluit cu acea poiană Sfânta Mănăstire Bisericiani, ca să-i facă pomenire din an în, cât va sta Sfânta Mănăstire.).

Se cunosc și cazuri când călugării încalcă proprietatea unor locuitori din Hangu, determinându-i să facă apel la judecata domnului.²¹⁴ Astfel, voievodul Constantin Movilă, poruncea, la 20 iulie 1609, Mănăstirii Bistrița, să lase în pace curătura din Hangu a lui Ion din Băltătești.

Lupta pentru moșii în Hangu este crâncenă. Mănăstirile Bistrița, Bisericiani și Schitul de sub Ceahlău (Poienile, n.n.), revendicau, fie teritorii, fie respectarea regimului de braniște. O expresie a acestor aprige lupte pentru pământ o constituie dese intervenții pe lângă domnitori, pentru a face să li se respecte drepturile.

În 1622, fac plângere la domnitorul Ștefan Tomșa, călugării de la Bistrița, împotriva oamenilor mănăstirii Bisericiani, care au sărit asupra lor, le-au luat peștele și i-au bătut. Domnitorul, pe lângă faptul că întărește din nou dreptul de proprietate al Mănăstirii Bistrița, poruncește călugărilor de la Bisericiani să nu mai tulbure pe oamenii oamenii Mănăstirii Bistrița "de la Gura zisă Giurcoia până la Doamna, deoarece le este hotar această vale".²¹⁵ Și oamenii Schitului Poienile îi opreau pe cei de la Bistrița să pescuiască, întrucât voievodul atenționa ,cu severitate, să nu-i mai tulbure sau să-i oprească: "... iar voi oameni de la Hangu , să nu-i turburați sau să-i opriți înaintea acestei cărți a mele."²¹⁶

Și voievodul Gașpar, intervine într-o pricină ridicată de mănăstirea Bisericiani, întărind acesteia dreptul de stăpânire asupra poienilor Cîrnu, Bicazul și Biserica, asupra cărora ridicau pretenții de stăpânire și Mănăstirea de sub Ceahlău.²¹⁷

Uneori se realizau unele înțelegeri între mănăstiri pentru ca să trăiască " în iubire frățescă", așa cum a fost " unirea în dragoste" a călugărilor de la Mănăstirea Hangu cu cei de la Mănăstirea Bisericiani.²¹⁸ Care a fost obiectul aceste înțelegeri nu reiese din document.

Mănăstirile își apărau cu strășnicie proprietățile având grijă ca nimeni să nu se așeze pe pământurile lor și să le diminueze ceva din drepturile lor. Când se producea o încălcare a dreptului de proprietate, interveneau cu promptitudine la domnie pentru a li se recunoaște și întări încă o dată acest drept sau pentru repararea pagubei suferite, indiferent dacă erau călugări sau alte persoane. Astfel, voievodul Gașpar, la 18

²¹⁴ *Catalogul Documentelor Moldovenesti*, I, 1387-1620, Buc., 1957, nr. 1423, p. 327.

²¹⁵ *D.I.R.*, Veac XVII, a. Moldova, V, (1621-1625), 1957, nr. 124, p. 327.

²¹⁶ *Ibidem*, p. 89.

²¹⁷ *D.I.R.*, IV, nr. 428, p.339.

²¹⁸ *Ibidem*, nr.204, p. 147,

august 1619, trimeea poruncă ureadnicului din Piatra, să strice și să ardă casele făcute de călugărul Simion și de alți oameni de la Hangu, în niște poiene aparținând Mănăstirii Bistrița adăugând imperativ: "și pe ei să-i gonești de acolo."²¹⁹ Somația respectivă o reînnoiește domnitorul Ștefan Tomșa, la 1 mai 1622, cerând să le ia și dijma cuvenită²²⁰ (" a dzecea, după obiceiul"), din " pâine".

După cum remarca Constantin Cihodaru, se pare că braniștile mănăstirilor erau diferite de teritoriul satelor.²²¹ În regiunea Hangului, deși nu sunt amintite în mod explicit,²²² erau teritorii ale satelor Buhalnița, teritoriul satului Hangu, de la Gura Cozmului la Pârâul Rotarului²²³ și al satului Răpciuni, între Izvorul Alb și Răpciunița.²²⁴

Satele respective, care și-au păstrat până acum libertatea, fiind, după cum am arătat, sate domnești, la începutul secolului al XVII-lea, vor ajunge în proprietatea fie a mănăstirilor, fie a boierilor. În 1627 este ctitorită Mănăstirea Hangu- Buhalnița,²²⁵ de către voievodul Miron Barnovschi. Teritoriul satului Buhalnița intră în proprietatea mănăstirii, locuitorii satului devenind **vecini** (iobagi) ai mănăstirii, fiind și legați de glie, adică fără drept de strămutare, ca urmare a **așezământului** aceluiși domnitor, din 1628.

La 7 aprilie 1627, Miron Barnovschi dăruia ctitoriei sale de la Hangu satele Băltătești și Mânjești,²²⁶ pe care acesta le-a obținut de la boierii Dumitrașcu Șoldan și lordache Cantacuzino, cărora le-a dat satele sale, Miclăușeni și Cicăceni. Motivul acestui schimb este evident: trebuia înzestrată ctitoria sa, Mănăstirea Hangu, cu teritoriile și satele din jur. Astfel Mănăstirea Hangu a ajuns să stăpânească întreg teritoriul Hangului, adică toată întinderea de la Potoci la Gura Largului, din culmile Stânișoarei până la hotarele Transilvaniei.²²⁷ Această situație se va menține până-n anul 1653, când schimbul de sate va fi anulat. (*vezi amănunte în pagina următoare*).

Un alt proprietar mănăstiresc în Hangu ajunge Schitul Silvestru (numit mai târziu Shitul Hangului sau Mănăstirea Pionul) . Călugării schitului au făcut multe **curături** pe valea Pârâului Alb. Domnitorul Ștefan Tomșa emite acte prin care Schitul Silvestru devine proprietar

²¹⁹ *Ibidem*, nr. 502.

²²⁰ D.I.R., V, nr. 177, p.129.

²²¹ Cihodaru, C., *op. cit.*, p. 20.

²²² D.I.R., a, Moldova, III, (1611-1615), nr. 73, p.45-46.

²²³ Cihodaru, C., *op. cit.*, p.20

²²⁴ *Ibidem*, p.20.

²²⁵ D.R. H., a, Moldova, IX, 1969, nr.153, p. 183.

²²⁶ *Ibidem*, nr. 174, p. 274.

²²⁷ Cihodaru, C., *op. cit.*, p.21.

asupra acestor curături, acte confirmate de Miron Barnovschi, care donează schitului și alte curături cuprinse între Răpciunița, Panaghia și Obcina Boiștea , iar în 1631, Moise Movilă, acorda schitului Secătura de la Hârtop ²²⁸ . Schitul obține și alte confirmări de la voievozii Moise Movilă și Vasile Lupu , apoi de la domnitorii: Eustratie Dabija, în 1663, Antioh Cantemir, Grigore Ghica, în 1740, Mihai Racoviță, în 1750, Alexandru Mavrocordat, în 1775, Alexandru Moruzi, în, 1778, Alexandru Ipsilanti, în 1779, Mihail Șuțu, în 1801.(după, C Cihodaru, op cit., p.22).

Se poate concluziona că, până la jumătatea secolului al XVII-lea, proprietatea mănăstirească devenise atotstăpânitoare în regiunea Hangului. Erau trei mari proprietari:Schitul de sub Ceahlău (Poienile), Mănăstirea Hangu- Buhalnița, Schitul Silvestru (Shitul Hangului sau Mănăstirea Pionul), iar celelalte mănăstiri, amintite înainte, stăpâneau diverse poiene, poienițe etc.

Proprietatea boierească. Proprietatea domnească din Hangu face loc și proprietății marilor boieri. Încă din anul 1609, domnitorul Constantin Movilă, dăruia, după obiceiul timpului, vornicului Pătrașco Șoldan, satele Bălțătești și Mânjești,²²⁹ adică și o mare parte din Hangu, întucât teritoriul Bălțăteștiului se întindea de la actualul Bălțătești, până la granița cu Transilvania.²³⁰ Satele intră sub stăpânirea lui Costea Bucioc, o rudă a lui Șoldan, apoi a ginerilor săi, Dumitrașco Șoldan și lordache Cantacuzino. Între anii 1627 și 1653 aceste sate vor fi , așa cum am scris mai sus, stăpânite de Mănăstirea Hangu- Buhalnița.

În anul 1639, fratele domnitorului Vasile Lupu, hatmanul Gheorghe, cumpără, în Hangu, o curătură și o parte din Poiana Colibița, ridicând și o biserică nouă pentru călugării de la Schitul Silvestru. .(după, C Cihodaru, op. cit., p.22). iar ginerele său, Antonie Ruset, care ajunge și voievod al Moldovei, împrejmuește biserica schitului cu un zid de piatră contribuind la înălțarea lui și marele boier, vistiernicul Toderașco Cantacuzino. Astfel, biserica și teritoriul din jurul ei , intră sub stăpânirea acestuia din urmă.

În anul 1653, în fața domnitorului și a sfatului domnesc, are loc o judecată, care va înrâuri și viitorul regiunii Hangului, în formarea marii proprietăți boierești de aici. Era vorba de moștenirea satelor Miclăușeni și Cicăceni, unul în ținutul Dorohoiului, altul în ținutul Hârlău. Aceste sate le stăpânise hatmanul Isac Balica, trecând de la acesta la Miron

²²⁸ Ungureanu Gheorghe, *Mănăstirea Pionul sau Schitul Hangului și ruinele Palatului Cnezilor*, în Anuarul Liceului „ Petru Rareș“, 1933-1934, p. 105.

²²⁹ *Uricariul*, V, p. 365-377.

²³⁰ Cihodaru, C., *op. cit.*, p. 21.

Barnovschi,²³¹ care le-a schimbat cu satele Bălțătești și Mânjești, după cum am văzut mai sus. Domnitor era atunci Gheorghe Ștefan și, în fața lui și a sfatului domnesc²³², se înfățișează Ileana, fata lui Ion Movilă, pretinzând recunoașterea dreptului ei de moștenire asupra satelor Miclăușeni și Cicăceni, ea fiind moștenitoarea cu drepturile mai mari decât ale lui Barnovschi. Constatând acestea, domnitorul anulează schimbul de moșii realizat de Barnovschi cu Pătrașco Șoldan și lordache Cantacuzino, în 1627, anulează și dania sa către Mănăstirea Hangu- Buhalnița. Satele Miclăușeni și Cicăceni revin Ilenei, iar satele Bălțătești și Mânjești lui lordache Cantacuzino,²³³ respectiv lui Dumitrașco Șoldan. Ulterior, devine proprietar și asupra satului Mânjești. Astfel s-a format pe valea Bistriței, la Hangu, un mare domeniu boieresc, cuprinzând terenuri, deocamdată, de la Cetatea Neamțului până la hotarul cu Transilvania și de la Fârțiți, în Hangu, până în Largu.²³⁴ Acest domeniu se va mări prin alipirea unor teritorii care aparțineau Mănăstirii Neamțului, situate între Gura Răpciuniții, Boiștea și Culmea Ceahlăului.²³⁵

Stăpânirea boierilor Cantacuzini asupra Hangului a fost contestată în anul 1715, în timpul lui Nicolae Mavrocordat, primul domn fanariot. Atunci, călugării de la Mănăstirea Hangu-Buhalnița, au dat în judecată pe proprietarul moșiei Hangului, Maria, văduvă în urma morții lui Ilie Cantacuzino, stăpânul moșiei Hangului. Călugării solicitau dreptul lor de proprietate asupra celor două sate luate în 1653, Bălțăteștii și Mânjeștii, venind cu două documente care atestau drepturile lor: actul de înzestrare a mănăstirii lor dat de Miron Barnovschi în 1627 și actul dat de Vasile Lupu care întărea dania lui Barnovschi.²³⁶

Se pare că procesul acesta avea și un alt substrat, evidențiat de faptul că a participat și patriarhul Alexandriei din Egipt, Samuil, pe de o parte și de soluția care s-a dat, pe de altă parte. Patriarhul, după cum se remarca într-o cronică, venise în Moldova „pentru milostenie”, având scaunul patriarhicesc „împovărat cu grele datorii”,²³⁷ iar soluția a fost în favoarea Mănăstirii Hangu- Buhalnița, după care, domnitorul închină

²³¹ Ibidem, p. 21.

²³² Ungureanu, Gheorghe, *Mănăstirea Hangu sau Buhalnița*, Extras din Arhiva, XXXVIII, Iași, 1931, p.17

²³³ Ungureanu, Gheorghe, *op. cit.*, p.21.

²³⁴ Cihodaru, C., *op. cit.*, p. 28.

²³⁵ Ibidem, p. 29.

²³⁶ Ibidem, p. 30-31; Ungureanu, Gheorghe, *op. cit.*, p.23-24; *Condica Ghiculeștilor*, p. 187.

²³⁷ *Cronica Ghiculeștilor*, p.187.

mănăstirea cu toate pământurile și veniturile sale, Patriarhiei din Alexandria.

Anul 1716 aduce înlocuirea domnitorului Nicolai Mavrocordat cu Mihai Racoviță. Acest eveniment este un bun prilej pentru văduva lui Ilie Cantacuzino să redeschidă procesul cu Mănăstirea Buhalnița, adresându-se noului domnitor. Acesta era interesat direct în proces, după cum spune Nicolae Iorga, în *Studii și documente*, V, pag. 419), având de recuperat niște bani de la Ilie Cantacuzino. Cercetându-se plângerea Mariei Cantacuzino, s-a considerat că în procesul din 1715 a fost nedreptățită și i s-au înapoiat cele două sate²³⁸. Întrucât nu a putut recupera datoria ce i se cuvenea, Mihai Racoviță, în anul 1721, ia pentru sine cele două sate, pe care le va da, mai târziu, lui lordache Cantacuzino,²³⁹ care, la rândul lui, le va lăsa moștenire lui Ioniță Cantacuzino.

Procesele vor continua, călugării de la Buhalnița neîmpăcându-se cu gândul că nu mai sunt stăpânitorii Hangului. Atunci când au considerat momentul favorabil au readus cauza respectivă în fața domnitorului vremii. Așa s-au petrecut lucrurile și-n anii 1742, 1743, 1759, 1792, însă, de fiecare dată, domnitorul a judecat în favoarea Cantacuzinilor.

Domeniul Cantacuzinilor se va extinde prin alipirea terenurilor stăpânite de Mănăstirea Neamțului, teritorii ce se întindeau de la Gura Răpciuniții la Boiștea și culmea Ceahlăului, precum și pe teritoriile situate între Dreptu și Bușmei. Așa s-a format marele domeniu al boierilor Cantacuzini, cunoscut sub numele de Moșia Hangului.²⁴⁰

Pentru un timp (1791-1792) Moșia Hangului va intra sub stăpânirea marelui boier, vornicul Toader Balș, în urma unui schimb de moșii²⁴¹ efectuat cu soția lui Matei Cantacuzino, Ralu Calimachi²⁴². Aceasta administra moșia Hangului, în lipsa soțului ei, refugiat în Rusia.

În anul 1798 Schitul Hangului intenționează proces Cantacuzinilor, însă Ralu Cantacuzino amână procesul invocând motivul absenței soțului ei și faptul că nu era pe deplin proprietară. Procesul are loc abia în anul 1811, când Schitul Pionul dă în judecată și pe proprietarii Hangului și Mănăstirea Buhalnița, pentru încălcarea proprietăților lui de

²³⁸ Uricariul, V, p. 365-377; Gheorghiu, C., D., *Dicționarul geografic asupra județului Neamț*, Buc., 1895, p. 225.

²³⁹ Ungureanu Gheorghe, *op. cit.*, p. 25

²⁴⁰ Cinodaru, C., *Satele din regiunea Hangu-Bicaz, în secolul al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în *Analele științifice ale Universității „Al. I. Cuza” Iași*, secțiunea a III-a, A. Istorie, Tom XIII, 1967, p. 14.

²⁴¹ *Ibidem*, p. 14

²⁴² *Ibidem*, p. 14

către arendașii moșiei Hangului, Hagi Trifan și Hagi Paraschiv. Procesul este câștigat de Schitul Hangului,²⁴³ însă , în anul următor, procesul este redeschis de către Ralu. Pe tronul Moldovei se urcase fratele său, Scarlat Calimachi, care sprijină pe sora sa să pună mâna pe aproape toate terenurile schitului.

Proprietatea Schitului Hangu (Mănăstirea Pionul) este lichidată după anul 1813, când se întoarce în Moldova, din Rusia, fiul lui Matei Cantacuzino , Gheorghe. Acesta purta titlu de **cneaz**, titlu primit de cantacuzini, de la țarul Rusiei, drept răsplată pentru colaborarea lor cu rușii, în timpul războiului dintre aceștia și turci, dintre anii 1787-1792. Cneazul Gheorghe, câștigă procesul și devine stăpân definitiv pe proprietățile schitului. Un teritoriu ce a mai rămas Schitului Hangu, dar care era sub oblăduirea Mănăstirii Varatec, va fi cumpărat de către Smaranda Sturza, soția domnitorului Mihail Sturza, cu 5.000 de galbeni.²⁴⁴

Astfel, Moșia Hangului ajunsese la cea mai mare întindere, formându-se pas cu pas, printr-o luptă continuă purtată de Cantacuzini, cu ceilalți proprietari din zonă, mănăstirile și schiturile. Dacă stăpânii Moșiei Hangului au reușit să-și impună voința în procesele cu mănăstirile, nu vor reuși să stăvilească ruina ce venea din interior.

În anul 1849, stăpâni ai moșiei Hangului ajung fiii lui Gheorghe Cantacuzino: Mihai, Leon, Neculai . Aceștia au mutat pe călugării de la vechiul schit într-o altă locație, au modernizat Palatul Cantacuzinilor, numit și Palatul Cnezilor. Au dus o viață luxoasă, plină de petreceri și cu cheltuieli pe măsură. Nemaiputând face față datoriilor, Moșia Hangului este scoasă la vânzare și în urma licitației este adjudecată de Smaranda Sturza contra sumei de 142.000 galbeni, actul de vânzare- cumpărare fiind perfectat în anul 1852 (după cum spune Gheorghe Ungureanu, actul se află la Arhivele Statului Iași, Fond Tribunalul Neamț.)

Moșia Hangului își schimbă stăpânul. Va continua să existe timp de 100 de ani, în proprietatea unei vechi și mari familii din Moldova- familia Sturza, în timp ce proprietatea Mănăstirii Buhalnița va fi desființată, prin secularizare, în 1863. Singura proprietate mănăstirească care mai există în Hangu după secularizarea din 1863, este cea a Mănăstirii Durău (o poiană și 15 fălci teren, întărite de către

²⁴³ *Ibidem*, p. 14

²⁴⁴ *Ibidem*, p. 15; Ungureanu, Gh., *Mănăstirea Pionul sau Schitul Hangului și ruinele Palatului Cnezilor*, în Anuarul Liceului „ Petru Rareș“, 1933-1934, p. 125.

mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache²⁴⁵, în 1830. Schitul va mai primi 29 hectare teren la împrumutarea din 1921.²⁴⁶

Așadar, în regiunea Hangelui, proprietatea a cunoscut o evoluție similară cu cea din celelalte părți ale Moldovei-de la proprietatea domnească, prin dani și în detrimentul proprietății domnești, s-a ajuns la formarea proprietății mănăstirești, în secolul al XVII-lea pe deplin constituită. Au fost mai mulți proprietari mănăstirești care stăpâneau moșii în Hangu, mai mult sau mai puțin întinse: Mănăstirile Bistrița, Bisericiani, Neamț, Schitul Hangu, Buhalnița.

Incepând cu secolul al XVII-lea, se formează și proprietatea boierească, având ca nucleu, dania lui Constantin Movilă, din pământul domnesc, în anul 1609, către vornicul Pătrașco Șoldan. Aceasta se va extinde mereu în dauna proprietății mănăstirești.

Două au fost marile moșii din Hangu: **moșia Mănăstirii Hangu-Buhalnița**, extinsă și pe teritoriul satului Crăcăoani, cu existența între anii 1627-1863, din 1715 fiind închinată Patriarhiei din Alexandria; **Moșia Hangelui**, stăpânită, pe rând, de două mari familii boierești din Moldova: Cantacuzinii și familia Sturza. Existența ei se poate socoti din 1609 până-n 1948, cu excepția terenurilor expropriate prin legile de reformă agrară din 1864, 1921-1922 și 1945.

Activități economice

Pentru perioada dinaintea de primele catagrafii (1772, 1774), nu avem documente care să se refere explicit la ocupațiile locuitorilor din Hangu. Documentele eminate de la cancelariile domnești conțin unele informații care permit să se presupună existența unor activități economice specifice condițiilor de climă și de relief ale zonei, influențate și de resursele umane și bogățiile naturale. Informațiile din documente, completate cu date oferite de alte surse istorice, pot conduce spre creionarea unui tablou al unei vieți economice active.

Pentru perioada dinaintea de secolul al XVIII-lea, pe marile proprietăți, fie că aparțineau domniei, mănăstirilor sau boierilor, principala activitate economică era **creșterea vitelor**. Sunt unele indicii care ne sugerează creșterea unui număr însemnat de animale. Astfel, majoritatea documentelor se referă la diferite „ poieni de sub Ceahlău „, date sau reconfirmate mănăstirilor. Aceste poieni nu sunt altceva decât terenuri pentru fânețe sau pentru pășunatul animalelor. Între animale sunt menționate oile. De pildă, într-un document de la Ștefan cel

²⁴⁵ Hoge Dumitru, *Contribuții pentru un istoric al Mănăstirii Durău*, în Anuarul Liceului „ Petru Rareș“, 1933-1934, p.61.

²⁴⁶ *Ibidem*, p.63.

Mare,²⁴⁷ se menționa, în 1458, atunci când întărea Mănăstirii Bistrița, hotarele braniștii sale, ca nimeni „ să n-aibă a paște acolo oi “
Și Dimitrie Cantemir, referindu-se la locuitorii din munți, spune ca au din belșug „ oi, miere și poame”.²⁴⁸ Creșterea buhailor era o realitate în regiunea Hangului. Denumirea satului Buhalnița este o dovadă de netăgăduit și ne dă prilejul să afirmăm că aceasta s-a practicat vreme îndelungată de vreme ce a determinat formarea acestui toponim.
Creșterea animalelor se practica pe scară întinsă. Numărul vitelor era un etalon pentru un anumit loc pe scara socială și economică. Cei cu vite mai multe erau cei înstăriți, adică cei cu putere economică mai mare. Așa se explică și permanenta luptă între mănăstiri și între mănăstiri și boieri sau între mănăstiri și locuitori, pentru a stăpâni terenuri în Hangu, sau pentru a nu le fi încălcate drepturile de proprietate.

Locuitorii Hangului, în gospodăriile lor, practicau creșterea vitelor, atât pentru hrana lor cât și pentru nevoile de muncă. Numărul vitelor era un etalon pentru un anumit loc pe scara socială și economică. Cei cu vite mai multe erau cei înstăriți, adică cei cu putere economică mai mare.

Uneori, locuitorii hangani încălcau proprietatea mănăstirilor și nu înțelegeau să respecte drepturile acestora, decât numai la somația domnitorului sau a celor care duceau la îndeplinire poruncile lui. Ați observat, mai sus, cum voievodul Gașpar porunca ureadnicului de la Piatra să strice și să ardă casele făcute de călugărul Simion și de alți oameni (sublinierea noastră), în poienile de la Hangu ale Mănăstirii Bistrița. La fel porunca, în 1622, voievodul Ștefan Tomșa, care cerea, spre deosebire de Gașpar , ce ordona ca locuitorii să fie alungați (și pe ei să-i gonești de acolo) , să le ia și „ a dzecea, cum este obiceiul”, adică să le ia dijma cuvenită.

Cultura plantelor se practica în așa numitele „curături“. Un document din 1609, amintește „curătura din Hangu a lui Ion din Bălățești“(Catalogul documentelor moldovenești,1,327.). Se cultiva meiul,cânepa, curechiul după cum ne indică unele toponime (Mălăiștea, Curechiștea, Topile), iar dintre cereale orzul și secara. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea, se introduce și cultura porumbului, în zonă creindu-se un soi de porumb foarte bine adaptat la condițiile locale-porumbul hângănesc. Culturile de orz, secară și porumb aveau o pondere mai mare pe moșia Cantuacuzinilor și datorită faptului că erau folosite pentru obținerea materiei prime necesare fabricării rachiului. Constantuin Matasă amintește că erau vestite culturile respective, nu

²⁴⁷ Bogdan Ion, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol.I, Buc.,1913,p.22

²⁴⁸ Cantemir, Dimitrie, *Descrierea Moldovei*, Ed. Minerva,Buc.,1981,p.201.

numai pentru că erau „ nesfârșite“, ci și pentru faptul că erau situate pe dealuri, chiar la „ mari înălțimi“. În vremea lui erau încă pomenite „ ogoarele cnezilor“, situate pe dealurile Buba, Muntele Hangu și Dosul Bubei.²⁴⁹

Pescuitul și vânătoarea erau ocupații secundare și se practicau în folosul proprietarilor, având în vedere supunerea terenului de aici regimului de braniște. Și în acest domeniu se produc încălcări ale dreptului proprietarilor, ceea ce determină certuri, bătăi, intervenții la autoritatea domnească. În 1622, călugării de la mănăstirea Bistrița, fac plângere la domnie, împotriva celor de la Bisericiani, fiindcă „ au sărit asupra lor și le-au luat peștele și i-au bătut“. Domnitorul poruncește oamenilor de la Bisericiani și celor de la Hangu să nu-i mai tulbure și nici să nu-i mai oprească pe călugării de la Bistrița să practice pescuitul, „ de la Gura zisă Giurcoaia, până la Doamna“. ²⁵⁰

Se practicau diverse meșteșuguri legate de prelucrarea materiei prime locale, oferită, din belșug, de pădure și de mulțimea vitelor.

Constantin Cihodaru amintește un document din 9 mai 1729, care arată că țăranii din regiunea Hangu- Bicz, vindeau pe la târguri: sucman, chingi, brânză, brâie, catrințe, cergi, lână, miei și cai.²⁵¹ Deasemenea, locuitorii Hangului produceau: varuri (numeroasele locuri numite Varnița dovedesc acest fapt), oale din lut, dohotul de mesteacăn și multe obiecte casnice din lemn,²⁵² pentru necesitățile gospodăriei dar și pentru a fi vândute prin târguri.

Informații deosebite , în legătură cu meșteșugarii Hangului, transpar din Catagrafia din 1774. Consultând lista locuitorilor Hangului, la acea dată, găsim un număr destul de mare de locuitori al căror nume este cel al meșteșugului sau ocupației pe care le practică. Astfel, în Hangu, găsim un crâșmar, doi cojocari, un butnar, trei ciubotari, doi olari, un trăistar, doi morari, iar la Buhalnița un cojocar, un ciubotar și un morar.

Documentele amintite dovedesc existența unor activități economice variate, între care meșteșugurile au un rol important, asigurând necesitățile de produse meșteșugărești fiecărei gospodării dar și disponibilități pentru comerțul practicat în târguri sau iarmaroace.

Meșteșugurile tradiționale se practicau în fiecare gospodărie (torsul lânii și al cânepii, țesutul sucmanelor, adică a postavurilor, a lăicerelor și prosoapelor, a brâielor și catrințelor, confecționatul

²⁴⁹ Matasă, C., *Palatul Cnezilor*, p. 19.

²⁵⁰ D.I.R., a. Moldova, (1621-1625), 1957, nr.124, p.89.

²⁵¹ Cihodaru, C, *op. cit.*, p.3.

²⁵² *Ibidem*, p.3.

cămășilor, ițarilor și a altor piese din portul țăranilor etc.). Existau și meșteșuguri care presupuneau o anumită specializare și erau practicate de meșteri în propriul lor atelier (o cameră din propria casă, dotată cu uneltele necesare). În fiecare sat existau cojocari care confecționau cojoace, bundițe, brâie din piele, căciuli etc., butnari care prelucrau lemnul producând butii, donițe, ciubere, poloboace etc., curelari, fierari, ciubotari, olari, trăistari.

Toate aceste meșteșuguri erau practicate și pe marile domenii din Hangu, pentru acoperirea nevoilor proprii dar și pentru a răspunde solicitărilor sătenilor de pe domeniu. În afară de meșteșugurile amintite, pe marile moșii existau mori de apă, care constituiau, deseori, obiect al daniilor domnitorilor către boieri sau mănăstiri, pive pentru băutul sumanelor, vâltori sau șteze, după cum existau velnițe pentru fiertul poamelor și preparatul țuicii sau rachiului.

Am observat, din documentele amintite, că locuitorii Hangului efectuau un comerț intens, scoțând în târguri produse variate, specifice locului. La începutul secolului al XVIII-lea, în documente se fac referiri generale cu privire la negoțul practicat de hangani, la ocupațiile locuitorilor și la starea lor. Astfel, în **Condica liuzilor**, din 1803, se menționează că " alіșveriu" locuitorilor din zona de munte a Moldovei, adică negoțul, „...este cu oi, scânduri și alte lemne și cu sucmane. Neavând loc de hrană și hrana lor o aduc pe cai din alte părți .”²⁵³

Și Catagrafia din 1820, precizând că, locuitorii din Hangu, se află la "...loc de munte, păduriș, hrânindu-se și pe moșii străine ", adaugă: " chiverniseala (îndeletnicirile-n.n.) și alіșveriușul lor cu vitele și facerea cherestelelor”²⁵⁴, iar pentru Buhalnița, "chiverniseala și alіșveriușul lor cu vitele și lucrul mânilor”.²⁵⁵

Cele două documente ne arată că, în regiunea Hangului, în secolul al XVIII-lea, alături de creșterea vitelor, meșteșuguri și negoț, o altă activitate care ocupa un loc foarte important,²⁵⁶ la care erau antrenați o mare parte a locuitorilor, era lucru la pădure sau exploatarea pădurilor și facerea cherestelelor, adică a scândurilor și dulapilor prin despicarea butucilor din lemn de brad sau fag.

Exploatarea lemnului nu era o activitate nouă pentru locuitorii din regiunea de munte. Ea s-a practicat întotdeauna, însă pe scară restrânsă, pentru necesarul local. Încă înainte de întemeierea Moldovei,

²⁵³ D.R.H., A. Moldova, VII, nr.134, p. 190-191.

²⁵⁴ Uricariul, Iași, 1886, vol., VII, p. 255.

²⁵⁵ Arh. Stat. Iași, Tr. 166, nr.8, f.7.

²⁵⁶ *Ibidem*, p. 14.

erau negustorii sași de la Rodna și Bistrița ²⁵⁷ care au intensificat exploatarea pădurilor, însă o activitate susținută și de amploare, este dovedită, începând cu a II-a jumătate a secolului al XVII-lea, ca urmare a cererii tot mai mari din partea negustorilor turci, pentru lemnul din munții Moldovei, pădurile din sud nemaifiind disponibile, fiind oprită exploatarea lor.²⁵⁸⁷⁶

Pentru comerțul cu Imperiul Otoman, pădurile din zoana Hangu – Bicz, prezentau un interes aparte, fiind așezate pe munții situați, de o parte și de alta a Bistriței, cale lesnicioasă și ieftină de transport a buștenilor și cherestelelor.

Importanța Bistriței pentru transportul sării, dar și a lemnului (spunem noi), este evidențiată de Mihailic de Hodocin, care scria, în 1842, Sfatului administrativ al Moldovei : „ Asemenea și pentru exportăția sării la Basarabia, iar mai ales la Turcia , ar fi poziția Ocnei de la Piatra mai favoritoare decât aceea de la Ocna, fiindcă pe Bistrița s-ar putea trimite la Turcia cele mai mari câtimi de sare, cu cheltuieli... puțin însemnate, deci și prin acest chip s-ar înmulți foarte veniturile statului.”²⁵⁹ Plutăritul pe Bistrița era practicat din vechime. Este menționată această îndeletnicire într-un document emanat de la Cancelaria domnească a lui Ștefan cel Mare. În 1466, domnitorul acorda „mare slobozenie”,²⁶⁰ adică scutire de orișice taxă sau bir pentru toate mărfurile ce le vor vinde, inclusiv plutele (sublinierea noastră), pentru toți cei care se vor așeza și vor popula satul Negoiești. Este acesta un document care, indirect, dovedește că și locuitorii din susul Bistriței practicau plutăritul, însă, intensificarea și practicarea sistematică a lui se va produce începând cu secolul al XVII-lea, și mai ales al X VIII -lea, odată cu creșterea cererii de material lemnos din partea negustorilor otomani . Cererea era așa de mare încât, pentru a preîntâmpina o exploatare nerațională a pădurilor, s-au dat și legi pentru protejarea²⁶¹ suprafețelor forestiere.

Intensificarea exploatării pădurilor, a determinat ca una din principalele ocupații dar și obligații a locuitorilor din Hangu, să fie lucru la pădure-tăiatul și transportul lemnului, facerea de plute și cherestele, transportul plutelelor pe Bistrița . Lucru la pădure era ocupația majorității bărbaților și va fi până-n secolul XX, iar gospodăria și creșterea

²⁵⁷ Istrate, Corneliu, *Meșteșugurile țără naști în regiunea de munte a Moldovei, în prima jumătate a secolului al XIX-lea*, în „Memoria Antiquitatis”, IX-XI, p.317.

²⁵⁸ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.7.

²⁵⁹ *Ibidem*, p.14.

²⁶⁰ *Uricariul*, VII, p. 213.

²⁶¹ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.8.

animalelor din gospodărie rămâne pe seama nevestelor și copiilor mai mari.

Practicarea plutăritului este evidențiată tot mai mult pentru satele de pe malul Bistriței din ce în ce mai des, în diverse documente de la începutul secolului XIX. Se cunoaște faptul că în anul 1813, unii locuitori din Hangu, încheiau un contract prin care se obligau să ducă la schela din Piatra, 2000 de plute formate din dulapi și să taie scânduri cu fierăstraiele lor.²⁶²

Fierăstraie aveau atât proprietarii moșiilor dar și unor locuitori. Se menționează existența, în 1814, unui ferăstrău aparținând preotului Ștefan, din Izvorul Alb, și diaconului Ștefan, din Secu Buhalniței.²⁶³ Unii săteni se asociau între ei, pentru a suporta cheltuielile legate de procurarea și funcționarea ferăstraielelor, evident și pentru împărțirea profiturilor. C. Cihodaru, scrie că, între anii 1827-1832, țărani asociați de pe domeniul Hangu, vând 9 ferăstraie și părți de ferăstraie,²⁶⁴ și că aceștia erau puțin numeroși și exploatau munca celorlalți țărani²⁶⁵ care tăiau și transportau lemnul la ferăstraie.

Catagrafia din 1820 menționează meseria de plutaș pentru ținutul Neamțului, în Ocoalele (subdiviziuni administrativ teritoriale ale ținuturilor. Erau formate din mai multe sate.) Bistrița și Piatra, însă cu plutăritul se ocupau locuitori și din partea de sus a Bistriței, între care se numărau și hanganii.

Într-un studiu care a mai fost citat²⁶⁶ se arată că plutașii care transportau plute de la Dorna la Piatra purtau numele de „ hangani “, iar cei care duceau lemnul de la Piatra la Galați, se numeau „ pietreni “.

Plutașii se organizau în grupuri conduse de dragomani. Prin aceștia se realiza legătura cu negustorii de lemn și cherestele, care îi angajau pe plutași în schimbul unei plăți în bani. Negustorii, la rândul lor, negociau vânzarea lemnului cu oamenii funcționarului ce reprezenta statul otoman numit „ derecibașa “.²⁶⁷

Meseria de plutaș era grea și implica și riscuri, însă aducea venituri bănești mai mari decât alte activități. Plutașii sunt, practic, primii lucrători salariați, pe valea Bistriței. Erau conștienți ca formează un grup social aparte, de aici și o anumită mândrie ce o manifestau în relațiile cu

²⁶² *Etnografia văii Bistriței*, p. 247-248; Marin Ionel, *Scurt istoric al dezvoltării județului Neamț între anii 1840-1944*, în „Memoria Antiquitatis“, IX-XI, p. 351.

²⁶³ Gorovei, Artur, *Comisia de la Buhalnița (documente cu privire la istoria țăranului român)*, în „Viața Românească, 1912, anul VII, nr. 1, p.28.

²⁶⁴ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.9.

²⁶⁵ *Ibidem*, p.10.

²⁶⁶ *Ibidem*, p.322 .

²⁶⁷ Arh, STAT. Iași, Isprăvnicia Neamț, Ds. 141/ 1830, f. 128-133.

alte grupuri sociale din lumea satelor. Totuși, în lumea satului, practicarea plutăritului revenea locuitorilor mai săraci, fiind o ocupație care necesita multă muncă fizică și expunere la anumite pericole care amenințau atât sănătatea cât și viața lor.

Este demn de remarcat că plutașii coborau de la Dorna la Piatra cu plutele, însă se întorceau pe jos, căutând să scurteze drumul pe cărări de munte, urcând pe apa pâraielor și traversând munți sau urmând obcinile muntilor. Este cunoscută scurtătura pe care o făcea plutașii ce se întorceau de la Piatra. Ajungând la Pângărați, urmau cursul acestui pârâu, treceau culmea Grohotișului și ajungeau la Hangu. Era vestitul drum al plutașilor sau drumul Hangului.

Exploatarea pădurilor se practica atât de intens încât a determinat o reducere treptată a fondului forestier.

Statistica din anul 1830,²⁶⁸ menționează, pentru Hangu, cu cele trei sate ale sale, o suprafață de 10.500 fălci (o falce = 80 prăjini sau 1,5 ha.) pădure de brad 1050 fălci pădure amestecată, de mesteacăn și alte specii). Până-n 1854, suprafața ocupată de păduri s-a diminuat considerabil, ajungând la 7500 fălci pădure mare și 580 fălci pădure mică.

În ceea ce privește creșterea vitelor pe teritoriul Hangului, documentele secolului al XIX-lea, prezintă informații tot mai variate care permit să se surprindă o intensificare a activităților economice atât pe moșiile proprietarilor cât și în gospodăriile țăranilor.

Catagrafia din 1820 ne ofera primele informații în legătură cu creșterea animalelor, cu numărul acestora în gospodăriile țărănești. Din anul 1820 și până în anul 1854 se poate constata o creștere constantă a numărului de animale mari. Pentru exemplificare dăm, mai jos, următorul tabel:

Anul	Vite mari	Oi	Cai
1820	589	2629	147
1830	1152	7577	143
1843	954	6500	146
1848	1250	5800	77
1854	1500	5400	129

Ceea ce surprinde, în situațiile statistice, este numărul mare de vite pe care-l au locuitorii și suprafața mică pentru pășunat și fânaș, în

²⁶⁸ Arh. Stat. Iași, Statisticești, Tr. 1772, op. 2020, nr. 32790, Satele Hangu, Schitul și Buhalnița, Ds. 44037, f. 89, nr. 16593, f. 9.

raport cu situația proprietarilor. Se poate observa aceasta urmărind tabelul prezentat mai jos, pentru anul 1854:

	Suprafața imaș și pășune	Nr. vite mari	Nr vite mici (oi)
Proprietari	1603	495	950
Țărani	1539	1009	4450

De altfel, mare parte din suprafețele destinate pășunatului și imășurilor, erau arendate de către proprietar, fie clăcașilor, de la care se încasa dijma, fie transilvănenilor,²⁶⁹ cunoscuți sub numele de mocani sau țuțuieni.

În anul 1848,²⁷⁰ suprafața destinată, pășunatului vitelor, era de 3960 fălci, în timp ce suprafața ocupată de culturile agricole, însuma 530 fălci, un alt indiciu al ponderii mai mari și importanței creșterii animalelor în regiune.

Cultura plantelor se practica, mai ales, pe terasele Bistriței și în curățuri. Locuitorii cultivau porumb, numit în zonă păpușoi, cu producții mulțumitoare, având în vedere condițiile de mediu. În regiune s-a creat un soi de porumb adaptat la condițiile climatice, porumbul hângănesc, răspândit în toată zona de munte. Faima lui a ajuns și peste hotare, de vreme ce francezii vroiau să-l aclimatizeze în regiunea franceză a Pirineilor.²⁷¹

Suprafetele cultivate de locuitori și producțiile de porumb obținute nu asigurau decât o mică parte din necesarul pe plan local. De exemplu, în anul 1830, în satul Hangu, statistica înregistrează o cantitate de 425 kile păpușoi, însă, necesarul era de 1500 kile.²⁷² Era firesc ca locuitorii să-și aducă hrana, pe cai, din alte părți.

Foarte interesant este faptul că, pe moșia Cantacuzinilor, înainte de 1845, alături de păpușoi, orz și ovăz, se cultiva și grâu, iar pe la 1848 se menționează și cultura cartofului. În 1854, pe moșia Hangului se menținea doar cultura cartofului. (vezi la Anexe, situațiile statistice pe anii respectivi)

Din cele 17 sate ce alcătuiau Ocolul Muntele (Pipirig, Plotun, Boboiești, Galu, Gura Largului, Schitul Hangului, Hangul, Pângărați, Stejarul, Vadurile Bistriței, Pângărăciorul Bisericanilor, Cârnu Bisericanilor, Cârnu Bistriței, Bicazu cu Chișirigul, Buhalnița cu cătunele

²⁶⁹ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.6.

²⁷⁰ *Ibidem*

²⁷¹ *Ibidem*

²⁷² Arh, Stat. Iași, Isprăvnicia Neamț, nr. 141/1830, f. 132-133.

și Bistricioara), cele din regiunea Hangului aveau o pondere însemnată în ceea ce privește suprafețele de pădure, imaș, fânaț, în numărul de vite²⁷³ ca și în cel al morilor și ferăstraielelor.

Pe moșiile proprietarilor existau mori, ferăstraie, velnițe și pive de bătut sumane. În anul 1832, un inventar al Schitului Hangu, citat de Gheorghe Ungureanu, arăta că pe moșia Schitului, „ funcționau 17 ferăstraie, din care 9 lucrează în folosul mănăstirii, 3 mori din care două sunt noi, una chiuă de făcut sucmani cu patru ciocane, o crâșmă bună , la drumul mare ce merge la hotarul Țării Ungurești, un iaz fără apă ce se sapă de niște țigani ai cneazului.”²⁷⁴

Pe moșia Smarandei Sturza, în anul 1856, în cele 12 cătune ale moșiei era: 17 biserici, 18 crâșme și rateșe, 11 mori, 5 moriști, 10 pive, 55 ferăstraie, un pod peste Bistrița, 6 coșere și hambare, 3 șuri, o velniță cu casă pentru maistru și moară proprie, două livezi cu peste 200 pomi fructiferi, o havră evreiască, 17 case din care una pentru vânat și două pentru proprietari.²⁷⁵ Totodată, proprietarul, avea curtea sa din satul Schit, înconjurată de un zid puternic din piatră, cu o locuință ce avea 24 de camere, cu un turn, pivniță și alte dependențe cum ar fi: șură, grajd, bucătărie, hambar, spălătorie, biserică și o livadă.²⁷⁶

Schimburile. Proprietarii și locuitorii Hangului practicau schimbul de mărfuri. Produsele obținute din exploatarea pădurilor, din creșterea animalelor dar și din activitățile meșteșugărești, erau scoase la vânzare, după ce erau satisfăcute necesitățile proprii. Documentele arată că hanganii desfășurau un comerț înfloritor. Am amintit deja produsele cu care ieseau hanganii în piețele de atunci: târguri, iarmaroace, bâlciuri. De asemenea, locuitorii care aveau ferăstraie, puteau să vândă ceea ce lucrau, fără nici o piedică²⁷⁷, după ce plăteau dijmele către stăpânul moșiei.

Lemnul era produsul cel mai căutat. Din vânzarea lui ca atare sau sub formă de plute de cherestele (scânduri sau dulapi), se obțineau cele mai mari venituri. Lemnul era vândut negustorilor fie că erau armeni, evrei sau localnici.²⁷⁸

La rândul lor, aceștia revindeau lemnul negustorilor turci, care cumpărau și porumb și grâu, creind unele nemulțumiri, întrucât ofereau

²⁷³ Arh, Stat. Iași, Ministerul de Interne, ds., 16593, f. 9.

²⁷⁴ Ungureanu, Gheorghe, *op. cit.*, p. 123.

²⁷⁵ Arh, Stat. Iași, tr. 1772, op. 2020, nr. 36708, f. 23-24.

²⁷⁶ *Dezvoltarea economică și socială a Moldovei între anii 1848-1844*, Ed. Academiei R.S.R., 1963, p. 137.

²⁷⁷ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.13.

²⁷⁸ *Ibidem*, p. 11.

prețuri de monopol și refuzau să plărească adetiul moșiei.²⁷⁹ Se cunoaște și faptul că negustorii turci formau înțelegeri între ei pentru a cumpăra lemnul din Hangu.²⁸⁰

În anul 1848, satele din Ocolul Muntele, exportau 5000 de plute și 300 stânjeni de lemn de foc. Desigur, o cantitate însemnată din acest volum de marfă, revenea moșiilor și satelor din Hangu, care ofereau și 15.000 coți sucmane.

O expresie a intensului schimb de mărfuri din regiunea Hangului, o reprezintă înființarea târgului Aspazienii, de către proprietarul moșiei Hangului, Gheorghe Cantacuzino (Aspazia, una din fiicele lui.). Obținea aprobarea pentru înființarea târgului, la 1 iulie 1838, cu iarmaroace ce aveau loc în fiecare duminică și încă patru, cu ocazia diferitelor sărbători.²⁸¹

Prin Hangu treceau, venind dinspre Transilvania, importante cantități de mărfuri și mari turme de oi, prin trecătoarea Prisecani. La 1848, un document amintește că au trecut pe aici și au fost înregistrate „ 400 șâpuri stecle geamuri și altele, precum și 300 lăzi burcuturi, câte 50 șâpuri în ladă și 1000 plute chiristele.”²⁸²

Pentru vămuirea unor astfel de produse a luat ființă, în prima jumătate a secolului al XVIII –lea, vama de la Hangu. În 1783 ea se arenda unei slugi a marelui vistier cu 300 lei anual.²⁸³ În secolul al XIX-lea vama se afla în satul Bistricioara, într-o casă a proprietarului Hangului.²⁸⁴

Se poate aprecia că Hangu, locuitorii lui și proprietarii moșiilor, participau din plin la schimbul de mărfuri. Primele documentele care ne indică existența legăturilor de schimb, angajarea hanganilor în circuitul pieței libere, sunt Condica liudilor și Catagrafia din 1820. Precizând că „ alișveriușul este cu oi, scânduri și alte lemne și cu sucmane, neavând loc de hrană și hrana lor o aduc pe cai din alte părți “,²⁸⁵ sau că una din ocupațiile locuitorilor este „ facerea de cherestele “,²⁸⁶ aceste documente ne dau măsura participării necesare la schimbul intens de mărfuri cu satele învecinate sau cu alte regiuni ale țării și chiar cu Imperiul Otoman. Trebuiau să participe la acest schimb deoarece, în felul acesta, își realizau necesarul de hrană și de alte produse

²⁷⁹ *Ibidem*, p. 11.

²⁸⁰ *Ibidem*, p. 12 .

²⁸¹ *Ibidem*, p. 5 .

²⁸² Arh, Stat. Iași, Ministerul de Interne, ds.,16593, f. 9

²⁸³ *Ibidem*, f.9.

²⁸⁴ Cihodaru, C., *op.cit.*,p.5.

²⁸⁵ *Uricariul*, VII, p.255.

²⁸⁶ Arh, Stat. Iași, tr.166, nr. 8 f. 7, 14.

meșteșugărești; totodată , locuitorii, obtineau sumele de bani necesare acoperirii obligațiilor fiscale.²⁸⁷

Volumul cel mai mare de mărfuri era realizat pe marile domenii din Hangu. Pentru export se creșteau vite se produceau cherestele și lemn de tot felul . Ferăstraiele, pivele și ștezele erau tot ale marilor proprietari și dacă erau și țărani care aveau asemenea instalații, trebuiau să cumpere acest drept , prin contract cu stăpânul moșiei, obligați fiind la plata embaticului.

Proprietarii marilor moșii din Hangu intrau pe piața de mărfuri și cu produse care făceau obiectul monopolurilor feudale.²⁸⁸ Pe teritoriul Hangului era vorba de băuturile realizate în instalații numite velnițe. C. Cihodaru indica existența unei velnițe în satul Răpciuni, având un „ maistor “. În interior era o moară nemțească și o morișcă de fier pentru cartofi. O alta velniță exista la Boboteni. (Cihodaru, C., op. cit., p. 3).

Rachiul se obținea din cartofi, după cum am văzut, însă se foloseau și fructele din livezile ce le-am amintit deja. Comercializarea rachiului se făcea prin cele 18 crâșme și rateșe existente pe domeniul Cantacizinelor. O crâșmă bună, „ la drumul mare“, adică la vad bun, avea și Schitul Hangului.

Schimbul de mărfuri între satele învecinate, continua pendulare a oierilor transilvăneni prin trecătoarea Prisecani, mărfurile care veneau din Transilvania pentru Piatra sau Târgu Neamț, vor fi contribuit la dezvoltarea legăturilor economice dintre Hangu și alte regiuni ale Moldovei. În felul acesta locuitorii Hangului au contribuit, după posibilitățile lor, la dezvoltarea pieței interne a Moldovei și la strângerea legăturilor economice cu Transilvania.

Relațiile sociale. Obligațiile țăranilor. Având în vedere evoluția formelor de proprietate în Hangu de-a lungul timpului, locuitorii de aici au trăit în sate care aparțineau domniei, mănăstirilor sau boierilor.

Existența satelor domnești nu este menționată în documente, însă ea trebuie presupusă atâta vreme cât a existat domeniul domnesc. aceste sate nu putea fi altele decât cele care, mai târziu, apar sub denumirea de Hangu, Buhalnița, Răpciuni sau Schitu. Evident că populația acestor sate era puțin numeroasă în perioada secolelor XIV-XVI, însă ea exista de vreme ce , la

începutul secolului al XVII-lea, documentele fac referire la oamenii de la Hangu.

Locuitorii satelor domnești ascultau numai de domnul țării și aveau obligații numai față de acesta , care avea reprezentanții săi în

²⁸⁷ Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p.170.

²⁸⁸ *Ibidem*, p. 168

ținut- în cazul acesta fiind vorba de pârcălabul cetății Neamțului sau de vornicul Curții domnești de la Piatra. Locuitorii erau liberi stăpânind pământul dat în folosință de domnitor, în cadrul obștii sătești.

Obligațiile locuitorilor erau numai față de domnitor și constau în asigurarea pazei graniței ²⁸⁹și participarea la apărarea țării atunci când domnitorul o cerea. Deasemenea , erau obligați să răspundă solicitărilor pîrcălabului Cetății Neamțului, la acțiunile de reparare sau de refacere și pentru alte necesități ale cetății, ²⁹⁰ precum și la punerea în valoare a domeniului domnesc de la Hangu. Obligațiile locuitorilor față de domnie nu erau atât de împovărătoare, sătenii având o situație asemănătoare răzeșilor

În urma acțiunii de desființare a proprietății domnești, satele Hangului au ajuns în proprietatea mănăstirilor sau boierilor, devenind sate mănăstirești sau boierești, iar locuitorii au devenit birnicii acestora. Din domeniul boierului se dădea în folosință satului, o numită suprafață de teren, în scimbul unor obligații pe care țăranii trebuiau să le presteze la cererea boierului sau mănăstirii. Obligațiile pe care țăranii trebuiau să le îndeplinească erau: *dijma* numită și *a zecea*, adică a zecea parte din produsele obținute de fiecare locuitor revenea stăpânului; *claca* sau *boierescul*, consta în munca gratuită depusă de țăranii în folosul călugărilor sau boierilor. Satele se aflau sub totala autoritate a boierului sau a mănăstirii iar obligațiile ce aveau de îndeplinit erau realizate prin grija unor slugi ale acestora cunoscute sub numele de *vătafi* sau *vechili*. Locuitorii aveau și obligații către domnie, paza graniței și banii birului, însă , cei care asigurau paza graniței se bucurau de anumite înlesniri, cum ar fi efectuarea unui număr mai mic de zile de clacă.

Se poate aprecia că, în regiunea de munte, țăranii nu au fost supuși unui regim al obligațiilor către stăpânii moșiilor așa de înrobitor ca în regiunile de deal sau de șes. Cu excepția perioadei când moșia mănăstirii Buhalnița a ajuns pe mâna unor arendași nemiloși și fără scrupule, exploatarea țăranilor a cunoscut forme mai blânde, aceștia bucurându-se de o anumită libertate, generând o anumită mândrie a țăranului de la munte. Alexandru Vlașu, consemna că, locuitorii de pe Moșia Hangului, spuneau cu satisfacție, atunci când erau întrebați pe ce moșie trăiesc, că sunt „oamenii cneazului”.

Despre obligațiile locuitorilor din Hangu față de stăpânul feudal, fie mănăstire, fie boier, documentele vorbesc relativ târziu.

²⁸⁹ D.I.R., Veac.XVII, A. Moldova, (1621-1625), 1957,nr.177.p.129.

²⁹⁰ Cihodaru, Constantin, *Satele din regiunea Hangu-Bicaz în secolul XVIII.,, prima jumătate a secolului XIX,* în Analele Științifice ale Universității „ Al.I. Cuza“ . A. Istorie, Tom XIII, 1967, p. 23.

Primul document ce amintește dijma ce se lua locuitorilor hangani, este datat la 1 mai 1622, emis de domnitorul Ștefan Tomșa. Prin acest document, ureadnicul din târgul Piatra, primea poruncă să dărâme casele făcute de oameni, pe locul Mănăstirii Bistrița de la Hangu,²⁹¹ adăugând: „...și din pâine încă ca să aibă a lua a **dzecea** , cum iaste obiceiul.” Este evident că, acest document menționează dijma cu termenul „ a dzecea”, însemnând a zecea parte din produse, dar și faptul că acesta era un obicei (după cum iaste obiceiul), deci exista de multă vreme.

Boierescul (claca sau munca gratuită) este amintit în anul 1772, într-un document al vistiernicului Ioniță Cantacuzino, care scria vătafului (administratorului) său de la Hangu, să scutească opt oameni de această obligație. Era vorba despre niște oameni care stăteau pe moșia Schitului Hangu. Schitul nu avea posibilitatea să dea acestor oameni pământ în folosință și, de aceea, apelau la stăpânul moșiei Hangului , care, dându-le terenul necesar, le pretindeau munca de clacă.²⁹²

Până-n secolul al XVIII-lea, obligațiile țăranilor nu erau reglementate prin nici o lege ceea ce năștea , deseori, abuzuri din partea proprietarilor. Abia în 1746, domnitorul fanariot, Constantin Mavrocordat, făcea o reformă socială, prin care desființa legarea de glie, țăranii devenind liberi dar fără pământ și obligați să plătească dijmele și să presteze claca pe moșia proprietarului. Țăranii deveneau **clăcași**. Numărul zilelor de clacă era stabilit la 12 zile pe an.²⁹³ Reforma aceasta s-a aplicat în Moldova începând cu 1749. În anul 1766, domnitorul Grigore Ghica, dădea un așezământ prin care clăcașii erau datori să presteze 12 zile de clacă pe an, cu **nart**. Nartul era norma de muncă pentru o zi de muncă. Nartul permitea stăpânului moșiei să stabilească norme mult mai mari decât putea țăranul să îndeplinească într-o zi, astfel că numărul zilelor de muncă putea spori la 17-18 sau chiar la 24.²⁹⁴

Țăranii din regiunea Hangului aveau o situație care, într-un anume fel, îi favoriza. Fiind la graniță, se bucurau de excepția satelor de margine, excepție care le reducea numărul zilelor de clacă la 6 zile pe an, zile care trebuiau efectuate în sezonul agricol.²⁹⁵ Cu timpul, apar reglementări prin care claca sau renta în muncă, putea fi transformată în

²⁹¹ D.I.R., Veac XVII, A. Moldova, vol. V (1621-1625), 1957, nr. 177, p. 129.

²⁹² „, Satele din regiunea Hangu-Bicaz în secolul al XVIII-lea-prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Analele Științifice ale Universității „ Al. I. Cuza “, Iași, A. Istorie, Tom XIII, 1967, p. 23.

²⁹³ Platon, Gheorghe, *op. cit.*, p. 148-149.

²⁹⁴ *Ibidem*, 156.

²⁹⁵ *Ibidem*, 155.

bani. Țăranii din regiunile de graniță era favorizați și prin faptul că puteau să-și răscumpere obligațiile față de stăpânul feudal, plătind numai jumătate din prețul răscumpărării (10 bani, în loc de 20). Își puteau răscumpăra obligațiile chiar dacă proprietarul nu ar fi dorit aceasta.²⁹⁶

Nu exista o uniformitate în ceea ce privește obligațiile locuitorilor, atât față de stat (Domnie), cât și față de proprietarul moșiei. Apare și o stratificare a locuitorilor, după avere, în funcție de numărul de vite pe care le dețin.

Unii erau scutiți de dări către stat: boierii și fiii de boieri, clerul și slujitorii bisericii, supușii străini, vătafii și slugile, țigani boierești și mănăstirești, cei care îndeplineau slujbe militare. Alții plăteau biruri: nevolnicii, neguțătorii, mazilo-ruptașii, căpătăierii, hrisovoliții, evreii.²⁹⁷

De multe ori, proprietarii, pentru a-și spori câștigurile, treceau pe unii birnici ca slujitori ai lor, așa numiții slujbași volnici, care erau , în felul acesta scutiți de impozite, însă erau la dispoziția proprietarului care-i folosea acolo, unde și când avea nevoie.

O înăsprire a situației locuitorilor, din regiunea de munte, se produce în secolul al XIX., odată cu dezvoltarea relațiilor capitaliste, a relațiilor marfă- bani și odată cu extinderea arendășiei.

Moșiile Mănăstirii Buhalnița și ale Schitului Hangu, dar și moșia Hangului, erau arendate. Arendașii sunt producători care produc pentru piață. Scopul lui este de a realiza un profit cât mai ridicat și, evident, aceasta nu se putea realiza decât prin creșterea obligațiilor țăranilor²⁹⁸ de pe moșia pe care o aveau în arendă. Cererile tot mai mari de material lemnos, din partea negustorilor otomani, speranțele în realizarea unui profit ridicat și rapid, constituiau motivații suficiente pentru înăsprirea obligațiilor locuitorilor și pentru sporirea ritmului de lucru. Lemnul capătă o valoare deosebită. Se iau măsuri de protejare a pădurilor. Istoricul, C. Giurescu, în lucrarea sa, Istoria pădurii românești, arăta că, voievodul Scarlat Calimachi, dădea poruncă ispravnicilor de Neamț, ca să oblige pe locuitorii Hangului, a domniței Ralu Cantacuzino, să nu mai taie chereștea și scânduri din codru. Prin astfel de măsuri pădurile devin proprietate absolută a proprietarilor, tot mai mult li se interzice locuitorilor să pășuneze vitele în păduri întrucât stricau pădurile.²⁹⁹ Numai fagul se tăia pentru lemne de foc. Când se

²⁹⁶ Cihodaru, C, *op. cit.*, p.24.

²⁹⁷ Arh. Stat. Iași, tr. 166, nr.8, f. 7 și 14

²⁹⁸ Șuțu, Nicolae, *Notițe Statistice asupra Moldovei*, Iași, 1852, p. 58-59.

²⁹⁹ Platon, Gheorghe, *Despre exploatarea țăranilor din regiunea de munte a Moldovei în vremea Regulamentului Organi*, în „Revista Arhivelor“, III,2, 1961, p. 177.

tăiau haragi, pari, bețe de cercuri sau chereștea pentru negoț, țăranii trebuiau să dea dijma³⁰⁰ sau erau obligați la învoieli păgubitoare pentru ei, învoieli care presupuneau o creștere a obligațiilor în muncă sau a dijmei din materialul lemnos.³⁰¹

Începând cu anul 1832, în Moldova, se aplică prevederile Regulamentului Organic. Acesta legifera stratificarea țăranimii în cele trei categorii: frunțașii- locuitori cu 4 boi și o vacă, mijlocașii-locuitori cu 2 boi și o vacă, codașii- locuitori fără vite.³⁰²

Țăranii din regiunea Hangului aveau obligația să presteze 12 zile de clacă în folosul proprietarului, cu excepția celor care asigurau paza graniței. Cu fiecare pereche de boi trebuiau să transporte, din pădure până la ferăstrău, sau până la locul unde era calea ferată pentru transportul buștenilor, sau unde vroia proprietarul, două care de lemne. Cei care nu aveau vite de muncă, lucrau 4 zile pe an, la pădure, în folosul proprietarului. Totodată, țăranii aveau obligația de a participa la repararea acareturilor sau la orice altă treabă la care erau solicitați, încă 4 zile pe an. Din 25 de locuitori unul era la dispoziția proprietarului.³⁰³

Abuzurile nu lipseau, însă ele erau frecvent sau sistematic practicate de către arendași. Se pare că, datorită abuzurilor acestora, obligația în muncă a locuitorilor Hangului, ajungea până la 60 de zile pe an.³⁰⁴

Moșiile din regiunea Hangului erau arendate și subarendate. Se cunoaște că moșia Mănăstirii Buhalnița, în anul 1831, era arendată la doi negustori din Piatra, Alecu Hristea și Iordache Teodoru. Aceștia subarendau moșia unor mocani (proprietari de turme de oi) din Transilvania. Arendașii percepeau toate dijmele și toate celelalte obligații ale țăranilor în bani, ceea ce complica mult situația țăranilor, care nu puteau face rost așa de ușor, de sumele de bani necesare. De cele mai multe ori, țăranii rămâneau cu datorii, care neputând fi plătite, aveau ca efect preluarea altor bunuri ale lor de către arendași. C. Cihodaru, în lucrarea citată, la paginile 30 și 33, menționează aceste fapte și prezintă cazul unui țăran, care a pierdut boii de 400 de lei, pentru o datorie de 8 lei și vaca pentru o datorie de 6 lei.

Există un studiu al istoricului Artur Gorovei, intitulat *Comisia de la Buhalnița (Documente cu privire la istoria țăranului român)*, studiu care ne oferă mărturii zguduitoare referitoare la exploatarea nemiloasă la

³⁰⁰ Cihodaru, C, *op. cit.*, p.8.

³⁰¹ *Ibidem*, p.8.

³⁰² Platon, Gheorghe, *op. cit.*, p.177.

³⁰³ Platon, Gheorghe, *Geneza revoluției române de la 1848*, Iași, 1980, p. 164.

³⁰⁴ Artur Gorovei, *op.cit.*, p19

care au fost supuși țăranii de pe moșia Buhalnița, din partea arendașilor.³⁰⁵ Prezentăm, în continuare, prescurtat, studiul amintit, cu atât mai mult cu cât el vine să concretizeze situații și relații între proprietari și arendași, între arendași și locuitorii de pe una din marile moșii din Hangu, dar și pentru faptul că înfățișează tabloul activităților economice pe moșia respectivă.

La 19 august 1834, marele boier Lupu Balș, încheia contract de închiriere cu episcopul Mănăstirii Buhalnița, Sevastian, prin care lua în posesie veniturile moșiei, care, în Tinutul Neamț, cuprindea satele: Crăcăoani,, Cracăul Negru, Ghindăoani, Buhalnița cu Potoci și Poienari, Săcul și Izvorul Alb. Contractul era încheiat pe trei ani, cu începere de la 23 aprilie 1835, până la 23 aprilie 1838. Arenda era de 80 mii lei pe an, la care se adăugau: 10 merțe grâu, 10 merțe cartofi, 25 merțe păpușoi, 10 merțe orz, 10 dimerlii mazăre, 10 dimerlii fasole, 10 dimerlii bob, 20 vedre brânză cu urdă, 50 cași sărați, 2000 culbeci, 2000 păstrăvi, 5 capre vâdate.

Contractul prevedea numeroase condiții impuse de episcopul Sevastian, arendașului. Astfel, se prevedea ca să nu fie aduși locuitori de pe alte moșii pentru a face chereștea, să nu îngăduie dărâmarea pădurilor pentru vite, preoții, diaconii și dascălii să aibă loc uri pentru hrană, pentru fânaș și pentru imaș și să nu fie supărați de arendaș cu cererile lui.

Erau prevăzute și drepturile arendașului: să-și tragă adetiul, adică chiria, de la mori, ferăstraie, de la pive și dîrste, să ia boierescul de la locuitori după pravilele (legile) stăpînirii, sau după cum se putea învoi cu dînșii

Lupu Balș subarendează moșia căminarului Dimitrie Stan. Acesta subarendează satele Poienari, Potoci, Izvorul Alb și Săcul, la doi negustori din Piatra, Apostol Z. și Neculai Albu.

Dimitrie Stan, care păstrase pentru sine, din moșia Buhalnița, satele: Crăcăoani,, Cracăul Negru, Ghindăoani și Chișirigul, încheia cu țăranii o învoială prin care le lăsa loc de hrană, imașul și fânașul, pentru care le lua dijma din tot locul; îi lăsa să taie tot soiul de lemne din pădure, pentru nevoile lor, îi scutea de boieresc, adică de munca la arat, la secere și la prașilă; îi obliga să dea în fiecare an 20.000 lei, să care 4.500 butuci lungi de 12 palme, să ducă, la Târgu Neamț, câte două palme lemne foc; să dea câte un pui și o găină, un miel la 50 de mînzări, o ocă de lână, 1000 culbeci, 1000 păstrăvi, 50 irunci; să treiere pe moșiile ce le avea în posesie, să meretisească (să repare) acareturile și ferăstraiele.

³⁰⁵ *Ibidem, p. 19-20*

Dimitrie Stan făcuse o învoială și cu locuitorii satelor Poienari, Potoci, Izvorul Alb și Săcul, dar se pare că, zicem noi, locuitorii de aici manifestau rezistență la condițiile impuse, de vreme ce, în studiul amintit, se face precizarea că învoiala a fost silnică, adică realizată cu forța, „*prin închidere și bătăi cumplite*”. Să lăsăm, însă, pe autorul studiului, să ne povestească, mai departe, metodele prin care negustorii din Piatra, Neculai Albu și Apostol Z., obligau pe țărani să-și îndeplinească obligațiile: *prin abuzuri, lovituri cu bicele, harapnicele, închidere prin poiști și legături cu lanț de fier și cu lacăt la gât, obligau pe locuitori să plătească toate îndatoririle lor în bani, sau în chereștea de plută, sa plătească câte 25 lei dijmă pentru fiecare plută care o vindeau, să facă câte trei și cinci plute în loc de una. Arendașul plătea cât vroia el pentru plută- 30 sau 35 lei.*

Țoți cei care nu-și efectuau obligațiile, erau pedepsiți. Sunt enumerate multe nume de locuitori de pe moșia Buhalnița care au suferit fel de fel de chinuri: Gheorghe Aluculesei cu fratele său Vasile, Toader Horșteanu, Gheorghe Amariei, Neculai Amariei. Aceștia au fost legați de gât cu lanț de fier, apoi legați de gard și bătuți până ce au dat tot ce le pretindeau arendașii; Gheorghe Cazacu, se spune, a fost bătut și tras de musteți până ce a promis să facă pluta ce i se cerea și să o tragă la Bistrița. Este amintit și cazul lui Gavril Nistor din Săcu, care „buimăcit”, din cauza bătăilor, și-a dat foc, iar soția sa s-a spânzurat.

Studiul citat, prezintă și alte forme ale abuzurilor practicate de arendași, pe moșia Buhalnița. Și slujitorii bisericii erau victime ale acestor abuzuri. Astfel, preotul Ștefan și diaconul Neculai, pentru un ferăstră ce aveau pe apa Izvorul Muntelui, sun obligați să dea, ca dijmă 1600 scânduri, deși aceștia avuseseră o învoială, mai veche, cu arhimandritul Daniel, de 100 scânduri.

Astfel de abuzuri, i-au nemulțumit și pe locuitori, și pe clerici. În studiul respectiv, se arată că, locuitorii, îndemnați de călugări și de arhimandritul Ioasaf, adresează numeroase jalbe la Divanul domnesc și la domnitor, chiar și consulului rus la Iași, în care sunt descrise abuzurile la care au fost supuși.³⁰⁶ Ca urmare, se formează o comisie de anchetă, pe care autorul studiului o numește „Comisia de la Buhalnița”, pentru cercetarea, la fața locului, a celor descrise de locuitori în jalbele lor. Comisia a constatat abuzurile arendașilor, însă nu a luat nici o măsură împotriva lor, deoarece beneficiau de sprijinul marelui boier, Lupu Balș și de cel al lui Dimitrie Stan, ajuns ispravnic, între timp.

Locuitorii adresează noi plângeri, se formează o nouă comisie de

³⁰⁶ *Ibidem*, p.28-30.

anchetă³⁰⁷ Chiar arhimandritul Ioan adresază o plângere Departamentului Dinlăuntru. I s-a răspuns că s-a luat măsura îndepărtării din slujba de vornic al satului Ghindăoani, Iftimie Doroftei. Reprezentanții țăranilor sunt pedepsiți cu izgonirea lor din sat, pentru că au îndemnat la răzvrătire satele respective.³⁰⁸

Și locuitorii Hangului au avut un proces cu arendașul moșiei Cantacuzinilor, Enache Contăvici.³⁰⁹ Acesta din urmă, pretindea de la săteni, despăgubiri pentru niște pagube ce le făcuseră pe moșie. Câștigând procesul, i-a obligat pe țăranii să plătească prin prestarea transportului unui număr de 1500 plute, cu câte 150 dulapi fiecare, restul scânduri, câte 300 și să dea dijmă, pentru fiecare ferăstrău, câte o plută de cherestea.³¹⁰ De asemenea, se cunoaște că, în 1851, țăranii de pe moșia Hangului, adresau o plângere Cnezilor Cantacuzini, pentru abuzurile vechilului, Vasile Zaharia. Cnezii au înaintat plângerea spre a fi soluționată, Isprăvniciei Neamț.³¹¹ În anul 1855, au fugit 72 de locuitori de pe moșia Hangului. Arendașii și locuitorii cereau, prin Buletin oficial, căutarea și readucerea înapoi a acelor țăranii „ce au pribegit de pe acea moșie pe la deosebite locuri”.³¹²

Moșiile din Hangu aduceau, proprietarilor și arendașilor, venituri însemnate. După o hartă a ținutului Neamț, întocmită de Osvat, elev al lui Gheorghe Asachi, moșia Hangului avea o suprafață de 29.655 fălci. În anul 1848, ea se arenda Smarandei Sturza, cu 118.000 galbeni, anual. Moșia Buhalnița, avea 11.500 fălci și se arenda cu 80.000 lei, din care 70.600, se vărsau la Patriarhia din Alexandria.³¹³

Schitul Pionul, în 1840, avea un venit de 60.000 franci, după cum singur mărturisește, părintele Gavriil, egumenul mănăstirii.³¹⁴

Aceste venituri se obțineau prin exploatarea resurselor materiale și umane ale moșiilor. Sistemul subarendărilor făcea ca exploatarea țăranilor să fie și mai apăsătoare. Existau și țăranii mai înstăriți care, fie aveau ferăstraie, fie cumpărau plute și foloseau munca țăranilor pentru a face cherestele sau pentru transportul plutilor. Aceștia se îmbogățeau, folosind munca țăranilor mai săraci.³¹⁵ Astfel, apare, în

³⁰⁷ *Ibidem*, p. 208-218

³⁰⁸ Platon, Gheorghe, *Despre exploatarea...* . p.181.

³⁰⁹ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.13.

³¹⁰ *Ibidem*, p. 30.

³¹¹ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.19.

³¹² *Ibidem*, p.43.

³¹³ Andrei, Victor, *Două hărți ale Ținutului Neamț*, 1940, Piatra Neamț, 1940, p.8.

³¹⁴ Turcu, Constantin, *Un călător francez, acum un veac, prin județul Neamț: J.A. Vaillant*, în *Anuarul Liceului „Petru Rareș”*, 1933-1934, p. 43.

³¹⁵ *Etnografia Văii Bistriței*, p.438.

sânul țărănimii o categorie de oameni mai întreprinzători și mai avuți. Se produce fenomenul de stratificare a țărănimii,³¹⁶ de consolidare a țărănimii înstărite.

Din cele expuse se observă că în regiunea Hangului au pătruns tot mai mult noi relații, bazate pe economia de schimb, pe obținerea profitului. Acest fenomen a determinat, în mai mare măsură, extinderea sistemului arendării și subarendarii moșiilor. Urmarea acestor practici, a determinat o creștere a obligațiilor țăranilor datorită abuzurilor arendașilor. Țăranii au manifestat o anumită opoziție, anumite forme de împotrivire ca: refuzul de a îndeplini lucrările ce li se impuneau și de a plăti banii ceruți, fuga de pe moșii, plângerile către autorități. De multe ori țăranii nu respectau interdicțiile impuse de proprietar sau de arendaș, pășunau vitele în pădure și luau lemn din pădure fără invoirea proprietarului. Dacă, în general, nu se cunosc date care să arate că proprietarii moșiilor din regiunea Hangului au adoptat măsuri aspre împotriva țăranilor, în schimb, arendașii moșiilor respective, împovărau cu fel de fel de sarcini pe țărani, recurgând și la pedepse deosebit de aspre, pentru ca aceștia să-și îndeplinească obligațiile.

³¹⁶ Dezvoltarea economică a Moldovei între anii 1848 și 1864, Buc., 1963, p.162.

REGIUNEA HANGULUI ÎN CONTEXTUL MARILOR EVENIMENTE ALE ISTORIEI MODERNE

Epoca modernă este una din cele mai fământate perioade dar și mai bogate în împliniri, din istoria poporului român. Este perioada când s-a format națiunea română, s-a consolidat conștiința națională, când, printr-un șir de revoluții, naționale și sociale, națiunea română și-a realizat statul național și unitatea și-a câștigat și întărit independența, s-a organizat în conformitate cu spiritul epocii moderne, pregătind condițiile pentru înfăptuirea, în 1918, a Unirii celei Mari, când România s-a constituit în hotarele sale firești, naționale.

La fel ca și celelalte teritorii Românești, regiunea Hagului, va cunoaște transformările înnoitoare ale vremii, va participa, mai mult sau mai puțin, la toate marile evenimente ale acestei epoci sau va suferi consecințele acestora.

Hangu în timpul revoluției de la 1821.

Revoluția de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, deschide epoca modernă. Ea reprezintă, un moment important în luptele pentru libertate și dreptate socială, pentru înlăturarea dominației străine și afirmarea drepturilor naționale ale poporului român. reprezintă „puntea de legătură” între două lumi. Atunci poporul s-a ridicat la luptă pentru dreptate și slobozenie ceea ce implica, în același timp, înlăturarea regimului fanariot, expresia politică a dominației Imperiului Otoman. Deși s-a desfășurat în Țara Românească ea a fost un fenomen românesc,³¹⁷ fiind generată de cauze care au fost proprii ambelor Principate, ecoul și consecințele ei fiind la fel de puternice și în Moldova. După cum aprecia, autorul cursului de Istoria modernă a României, de la Universitatea din Iași „dacă sub raportul mișcării de masă ea s-a manifestat doar pe teritoriul Țării Românești, sub cel al pregătirii și al acțiunii politice a cuprins, în mod egal, și Moldova”.³¹⁸

În timpul evenimentelor de la 1821, marcate de ridicarea la luptă pentru dreptate socială și libertate națională a maselor sub conducerea lui Tudor din Vladimiri, în Țara Românească, și de acțiunile Eteriei, în Moldova, Hangu a fost atras și el în vârtoarea acestor evenimente.

După cum se cunoaște deja, Matei Cantacuzino, proprietarul moșiei Hagului, în timpul războiului ruso-turc din 1787-1792, s-a situat în tabăra boierilor rusofili. În fruntea unei delegații de boieri Moldoveni el a plecat în Rusia purtând tratative cu guvernul Ecaterinei a II-a,

³¹⁷ Platon, Gheorghe, *Istoria modernă a României*, Buc.,1985, p. 31.

³¹⁸ *Ibidem*, p.54.

împărăteasa Rusiei.³¹⁹ Compromis în ochii turcilor, el se va refugia în Rusia în anul 1791, împreună cu fii săi. De altfel, tot în acea vreme, în Rusia au plecat și alți Cantacuzini, însă din Țara Românească. Este vorba de Ioan și Nicolae Cantacuzino care tot în acea vreme, au plecat în Rusia și au primit moșii pe malul Bugului, întemeind, acolo, târgul Kantacuzinka.³²⁰

Fiul lui Matei Cantacuzino, Gheorghe, a intrat în armata Rusă ajungând la gradul de polcovnic(colonel). În momentul intrării armatei eteriste în Moldova (februarie 1921) el a aderat la mișcarea eteristă și a intrat în Moldova odată cu Alexandru Ipsilanti, conducătorul Eteriei, în calitate de general-maior și aghiotant al acestuia.³²¹ Este de la sine înțeles că, Gheorghe Cantacuzino, a pus la dispoziția lui Ipsilanti ajutorul și influența sa, pentru ca să-și recruteze armata de 2000 de oameni din Moldova.

Alexandru Ipsilanti conta, sau cel puțin așa lăsase să se înțeleagă, pe sprijinul Rusiei, însă, la Congresul Sfintei Alianțe de la Laybach, țarul Rusiei dezavuează și revoluția lui Tudor și mișcarea eteristă.³²²

Dezavuarea țarului însemna, practic, că turcii au liberate de acțiune în Principatele Române. Știind că nu va rezista în Țara Românească, Alexandru Ipsilanti îl trimite pe Gheorghe Cantacuzino să organizeze o rezistență în Moldova. Acesta, a ajuns la Iași, dă o proclamație prin care chema poporul să se ridice la luptă împotriva turcilor,³²³ proclamație rămasă fără nici un ecou în rândul locuitorilor.

Eteriștii, retrași în Moldova, sunt înfrânți la Secu. Probabil că o parte dintre ei – împreună cu Gheorghe Cantacuzino – s-au refugiat la Palatul Cnezilor. Atitudinea cneazului Gheorghe Cantacuzino, de sprijinire fățișă a Eteriei, de chemare la luptă deschisă împotriva dominației otomane, a atras asupra moșiei sale din munți, represaliile turcilor. Eteriștii care s-au retras în Hangu, au fost măcelăriți de turci, în apropiere de Poiana Largului, lângă satul Moligelu (astăzi dispărut). Altă ceată a lor a fost distrusă, după o scurtă rezistență, la Palatul Cnezilor.³²⁴

În rândul celor care au luptat împotriva turcilor au fost și țărani din Hangu. Se cunoaște numele lui Cujbă, fost stegar în armata lui

³¹⁹ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.44.

³²⁰ Rădulescu, Sorin-Mihael, *Asupra unui nou manuscris cantacuzinesc*, în „ Studii și articole de istorie“, LX_-LXI, 1988, p.255.

³²¹ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.44.

³²² Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p. 49

³²³ Cihodaru, C., *op.cit.*, p.46.

³²⁴ *Ibidem*,45.

Ipsilanti.³²⁵ Gheorghe Cantacuzino este nevoit să se refugieze, din nou, în Rusia.

Represaliile turcilor au fost aspre. După ce au măcelărit ultimile cete eteriste, au ars Palatul Cnezilor, Schitul Hangului și un alt schit aflat pe Muntele Hangului, deasupra satului Chirițeni de astăzi. Acel schit aveași rol de supraveghere și de strajă pentru Palatul Cnezilor. Se spune că, din locul unde se afla, se vedea perfect la palat și, prin semnale anume convenite, putea fi anunțată primejdia care se apropia. Tot atunci a fost arsă și Biserica din Gura Hangului. Trecerea turcilor prin Hangu, la 1821, este dovedită prin însemnările dintr-un pomelnic, aflat la Academia Republicii Socialiste România, care menționează: „Milostenii pentru acoperirea bisericii și pentru tencuitul ei. Neamul egumenului acestei mănăstiri, Iosif, ieromonah, a dat 1200 lei la al doilea facere a mănăstirii, fiind arsă de turci”.³²⁶

În anul 1840, când J. A. Vaillant vizitează Schitul Hangului, amintirea despre anul 1821 era încă vie în Hangu. Un călugăr de la Schitul Hangului, îi povestește legenda Serafimei, spunându-i „În vremea revoluției de la 1821 – care a răvășit atâtea averi și a zdrobit atâtea speranțe – a venit o tânără necunoscută, îmbrăcată în negru, nu se știe de pe unde și s-a așezat în aceste locuri periculoase”. După un timp, Serafima, este găsită de un cioban prinsă, cu piciorul, într-o capcană de urși. După ce bea o gură de apă dintr-un pârâu își dădu sufletul. De atunci, acel pârâiaș, se numește Pârâul Serafimii.³²⁷

Revoluția de al 1821 a fost înfrântă de către turci. Represaliile au fost cumplite și, - după cum am văzut, - Hangu nu a fost lăsat deoparte. Deși înfrântă revoluția a avut un rol foarte important. Anul 1821 a însemnat o deșteptare a românilor. În anul următor a fost înlăturat, ca urmare a revoluției, regimul fanariot din Principate. Generația viitoare de revoluționari, va prelua programul revoluției de la 1821 și-l va duce mai departe. Așa cum sublinia Nicolae Bălcescu, revoluția de la 1848, va fi „dezvoltarea progresivă”³²⁸ a celei din anul 1821.

Hangu în timpul revoluției de la 1848.

Revoluția română de la 1848, a cuprins toate țările românești, exprimând programul unitar al întregului popor, în centrul căruia, obiectivul imperios era unirea tuturor românilor în granițele aceluiași stat național, democratic, modern și independent.

³²⁵ *Ibidem*, 45.

³²⁶ Ungureanu, Gheorghe, *Mănăstirea Pionul sau Schitul Hangu și ruinele Palatului Cnezilor*, în ANUARUL LICEULUI „Petru Rareș”, 1933-1934, p. 122.

³²⁷ Turcu, Constantin, *Un călător francez acum un veac prin Tinutul Neamțului, J.A Vaillant*, în ANUARUL LICEULUI „Petru Rareș”, 1933-1934, p. 45.

³²⁸ Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p. 55.

Revoluția de la 1848, în țările române, a început prin evenimentele de la Iași când, la hotelul Petersburg, este convocată o adunare populară. Adunarea, desfășurată într-o atmosferă de mare entuziasm revoluționar, a numit o comisie care trebuia să redacteze Programul revoluționar, cunoscut sub numele de Petițiunea-Proclamațiune în numele tuturor stărilor Moldovei³²⁹ Printre cei care semnează, în comitetul de redacție, se află și proprietarul moșiei Hangu – Gheorghe Cantacuzino.³³⁰ Deși supus rus și filo-rus, cneazul Gheorghe Cantacuzino, era împreună cu revoluționarii, semnând programul care trebuia să întroneze dreptatea, libertatea și să relizeze unitatea națională.

Petiția este înaintată domnitorului Mihail Sturza, care o respinge.³³¹ O parte a conducătorilor³³² revoluției sunt arestați și trimiși peste graniță. Gheorghe Cantacuzino se refugiază pe moșia sa de la Hangu.

Deși mulți conducători ai revoluției au fost arestați, revoluția continuă prin activitatea ce o desfășoară unii conducători revoluționari pe moșiile lor. Aceștia caută să ridice poporul, să cheme la luptă locuitorii de pe proprietățile lor. Nu întâmplător, ținutul Neamț, figurează printre cele în care agitațiile revoluționare erau foarte puternice. La 2 aprilie 1848, prin ofis domnesc, Gheorghe Carp este însărcinat de a merge în ținuturile Roman, Suceava, Neamț și Bacău pentru a lua măsurile necesare spre liniștirea spiritelor.³³³ În județul Neamț, spiritele trebuiau liniștite pe moșia Cantacuzinilor, la Hangu și la Bălțătești, care erau un fel de centru de adunare al revoluționarilor.³³⁴

Când Vasile Alecsandri se refugiază din Iași, în fața represiunii brutale a lui Mihail Sturza, el veni în munții Hangului, cu gândul mărturisit de a acționa pentru „deșteptarea poporimii muntene”. Sosind la Hangu el a găsi în curtea casei boierești, 200 de țărani înarmați cu topoare, cu lănci, coase și cu puști, pregătiți de către cneazul Gheorghe, pentru apărarea în caz că ar fi fost atacați de slujitorii domniei, dar și pentru o ridicare armată, din interior, așa cum plănuiau revoluționarii. De altfel și pe celelalte moșii ale Cantacuzinilor se făceau pregătiri. La Grozești-Bacău, Dimitrie Cantacuzino, organiza cete armate. Fratele său Gheorghe, împreună cu Wilhelm Kotzebue, făceau același lucru pe

³²⁹ Bodea, Cornelia, *1848 la români. O istorie în date și mărturii*. Ed. Științifică și Enciclopedică, Buc., 1982, I, p. 359.

³³⁰ *Ibidem*, p. 361-362

³³¹ Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p. 119-133

³³² *Alexandru i. Cuza. Acte și scrisori*. Ed. Junimea, Iași, 1973, p.159.

³³³ *Ibidem*, p. 114-115.

³³⁴ Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p. 125

moșia Bălțătești, intrând în legături și cu revoluționarii polonezi. Distribuiau steaguri tricolore la oamenii pe care-i înarmau. Ispravnicul de Neamț, Dimitrie Stan, se făcea că aderă la revoluție, dar, pe ascuns, trimitea rapoarte la Iași. (Cihodaru, op. cit., p. 45-46.).

Evident că asemenea manifestări nu puteau fi tolerate de autorități. Palatul Cnezilor este atacat de trimișii domniei și jefuit.

Vasile Alecsandri în Protestație în numele Moldovei, a omenirii și-a lui Dumnezeu, condamnând regimul lui Mihail Sturza, scrie printre altele „casa cneazului Gheorghe Cantacuzino, este călcată noaptea, deși stăpânul casei este stăpân sudit. (sudiții erau considerați cetățeni supuși altui stat și se bucurau de o serie de privilegii fiind și la adăpost de ingerințele statului pe teritoriul căruia locuiau). Armele cneazului, ceasornicele de preț și alte, tot ce se găsește sub mîinile arnăuților, este prădat”.³³⁵

Gheorghe Cantacuzino este nevoit să fugă din Moldova. În continuare el va participa la activitatea revoluționarilor moldoveni, la Blaj, la Brașov și la Cernăuți.

La 12 mai 1848, îl găsim pe Gheorghe Cantacuzino, între semnatarii documentului programatic, redactat la Brașov – sub impresia Marii Adunări Populare de la Blaj din 3/5 mai – intitulat Printipiile noastre pentru reformarea patriei,³³⁶ iar în iunie 1848 semnează Apelul revoluționarilor aflați în Bucovina către locuitorii Moldovei,³³⁷ cerând „unire și bărbăție”, împotriva regimului „corupt” al lui Mihail Sturza, îndemnând pe toți să zică hotărâți „Avem dreptul de a face îmbunătățiri în țara noastră, căci sîntem stăpîni pe pămîntul nostru”³³⁸ însă, tocmai pentru că țaranii nu erau stăpîni pe pămînt, nu au sprijinit acțiunile boierilor.

Activitatea revoluționară a cneazului Gheorghe continuă la Cernăuți, în Bucovina. La 25 iunie 1848 asistă la ședința comitetului revoluționar din Cernăuți referitoare la înființarea unei case de bani și alegerea unui Comitet executiv³³⁹ pentru sprijinirea acțiunilor revoluționare.

La 2 iunie, participă la ședința Comitetului revoluționar din Cernăuți, în care se hotărăște trimiterea a doi emisari cu scopul de a se informa despre rolul armatelor țariste care intraseră în Moldova și de a aduna bani de la patrioți.³⁴⁰

³³⁵ Bodea, Cornelia, *op.cit.*, p.396.

³³⁶ *Ibidem*, p. 508.

³³⁷ *Ibidem*, p. 622-624.

³³⁸ *Ibidem*, p. 624.

³³⁹ Alexandru I. Cuza. *Acte și scrisori*. p. 148.

³⁴⁰ *Ibidem*, p. 153.

Câteva zile mai târziu, la 18 iulie, Comitetul din Cernăuți al revoluționarilor moldoveni, adresau un apel Comitetului revoluționar din Iași. Gheorghe Cantacuzino este primul care semnează apelul și unele din ideile apelului, reprezintă rodul propunerilor sale, mai ales în ceea ce privește ideea retragerii boierimii la munte.

Este important acest apel, prin faptul că se manifestă hotărârea de a se întări unitatea și de a se face apel la intervenția Europei, în sprijinul cauzei românești. „Și dacă în Moldova s-ar opri o armie dușmană noi socotim că, atunci, dacă Preasfinția sa mitropolitul cu vlădicii s-ar pune în fruntea boierilor adunați acum la Iași, și, părăsind capitala, s-ar retrage cu toții la munte, acest act de bărbăție ar fi, deocamdată o foarte însemnată protestatie împotriva călcării țării noastre, o protestatie energetică, care nu numai că ar răsuna în întreaga Europă, dar ar deștepta simpatia lui pentru cauza neatârării noastre.

Acea retragere a boierimii la munte s-ar face totodată și un centru a tuturor bărbaților cu inimă din Moldova, un centru de scăpare către care ar alergera toți locuitorii înspăimîntați de venirea dușmanilor; un centru care, întemeindu-se atât pe puterea adunată din țară, cât și mai virtos pe puterile din Transilvania și din Banat, ar fi în stare să facă manifestații mult mai serioase și mai mîntuitoare în înțelegerea cu Valahia.”³⁴¹

Evident că această „retragere la munte” nu putea să fie decât pe moșiile Cantacuzinilor între care, Hangu, avea o poziție extrem de favorabilă, cunoscut fiind rolul său ca loc de refugiu și de apărare, încă din vremurile trecute.

Despre acțiunile revoluționare, pe moșiile Cantacuzinilor vorbesc și corespondențele de presă. Astfel, la 27 iulie 1848, într-o corespondență însemnată de „Vossische Zeitung” se fac referiri la înarmarea țăranilor de pe moșia Cantacuzinilor, la eforturile acestora de a se înțelege cu muntenii asupra unei înarmări comune.³⁴²

Pe moșia lui Dimitrie Cantacuzino, la Grozești, în ținutul Bacău, apoi la Băltătești și Hangu, s-a organizat o armată destul de numeroasă și bine înarmată, cuprinzând două steaguri de oaste a câte 250 călăreți și 1000 de pedestrași cu steaguri tricolore,³⁴³ ceea ce denotă că ce se scria în programele revoluționare se voia pus și în faptă. Aceste unități militare românești n-au opus rezistență detașamentelor trimise împotriva lor. Ele s-au dizolvat în urma sfaturilor date de organizatorii lor care se temeau de consecințele unei ridicări violente a poporului la luptă,

³⁴¹ Bodea, Cornelia, *op.cit.*, p.639.

³⁴² Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p.134.

³⁴³ *Istoria României*, Editura Academiei, vol.IV, 1969, p.58.

ridicare ce ar fi afectat și pe boieri. Erau proaspete în mintea lor evenimentele din Galiția unde proprietarii au fost masacrați, de către țărani,³⁴⁴

În cele din urmă, conducătorii revoluționari fiind arestați, sau trebuind să fugă din țară, țărani fără conducători sau retras în satele lor.

Într-un raport înaintat de Isprăvnicia Neamț domnitorului, se arată că s-a descoperit un complot pe moșiile Bălțătești și Hangu ale fraților Cantacuzini. Organele de ordine au fost prompte și au făcut arestări. În urma descoperirii complotului s-a constatat că se făcuseră înarmări și au fabricat arme cu „oameni anume aduși”.³⁴⁵

Amintirea evenimentelor din 1848, a impresionat profund pe hanganii contemporani. Învățătorul Grigore Grigorescu, în a sa încercare de Monografie a școlii din Gura Hangelui, menționează: „Iată ce am cules de la fostul elev a lui I. Teodorescu, I. V. Săvoaea: Dascălul Ion așa de frumos ne mărturisea despre răzmerița cea mare (revoluția de la 1848). N-am să uit că ne-a înșirat o mulțime de nume a unor domni și țin minte numai de numele lui Vasile Alecsandri și Nicolae Bălcescu. Aiștia mi-o rămas în cap. Știu că multe nume ni-o spus, da le-am uitat.”

Tot el consemnează că la 1848, școala la care preda I. Teodorescu, a fost închisă și nu s-a deschis decât în iarna anului 1849. Este aceasta o dovadă a agitațiilor și frământărilor care au cuprins Hangu în anul mării revoluții.

Revoluția de la 1848, a fost înfrântă, prin voința puterilor străine care au intervenit în țările române cu forțele militare puternice.

Hangu în epoca reformelor lui ALEXANDRU IOAN CUZA.

Marile obiective ale revoluției, unitatea și independența, vor fi realizate în anii următori de către poporul român, prin voința sa, punând marile puteri, în fața faptului împlinit. Se îplineau astfel aspirațiile cele mai scumpe ale revoluționarilor de la 1848.

În anul 1859, la 5 și 24 ianuarie, Alexandru Ioan Cuza este ales domn al Moldovei și al Țării Românești. Se forma, astfel statul român modern, prin unirea Moldovei cu Țara Românească.

Pentru consolidarea tânărului stat român, Alexandru Ioan Cuza a inițiat și a împlinit o serie de reforme care au dus la modernizarea instituțiilor statului și deschideau largi perspective pentru dezvoltarea capitalismului în România.

Pentru marea majoritate a poporului – țărănimea – cea mai așteptată reformă era împrumutării țăranilor cu pământ pe moșiile pe care au fost clăcași.

³⁴⁴ Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p. 133-134.

³⁴⁵ Ungureanu, Gheorghe, *op. cit.*, p 128.

Reformele înfăptuite în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza, au avut consecințe directe și asupra regiunii Hangului.

În anul 1863, la 13 decembrie, este prezentată în Adunarea țării, de către Mihail Kogălniceanu – primul ministru în timpul lui Alexandru Ioan Cuza – legea privind secularizarea averilor mănăstirești, pregătită de mai multă vreme.

Legea prevedea că, pământurile mănăstirilor închinare locurilor sfinte, sunt trecute în proprietatea statului. Totalitatea pământurilor secularizate la 1863, cuprindeau 25,26% din teritoriul țării.³⁴⁶ Aplicarea legii a determinat un lung conflict cu călugării greci. De altfel, conflictul cu egumenii mănăstirilor închinare s-a declanșat încă din 1859, când, ca urmare a refuzului acestora de a vărsa în vistieria statului ¼ din venituri, a fost pus sechestru asupra averilor acestora.

La 22 decembrie 1863 Camera a votat o lege prin care suma de 20 milioane lei, provenite din arendarea moșilor mănăstirești a fost trecută în bugetul statului.³⁴⁷

Secularizarea averilor mănăstirilor închinare era o dorința mai veche a revoluționarilor români de la 1848. În Programul revoluționarilor moldoveni din Bucovina, „Dorințele partidei naționale din Moldova”, la punctul 28, se specifica: „Toate averile dăruite de evlavioșii noștri domni, Locurilor de Jos (mănăstirilor ortodoxe aflate în teritoriile cucerite de turci-n.n.), sunt condiționate. Ținere de sobor, de școli, de spitale, de case de nebuni, de mese pentru săraci, acestea sunt principalele condiții din care însă, nici una nu s-a ținut de părinții greci. O singură mănăstire închinată nu mai ține sobor, mai multe sunt prefăcute în case de arendatori și ocupate de mirenii, bunăoară mănăstirile din Buhalnița și Aron Vodă.”³⁴⁸ Având în vedere această situație, Mihail Kogălniceanu cere înturnarea către stat a averilor mănăstirilor închinare locurilor străine.

După cum se știe Mănăstirea Buhalnița a fost închinată Patriarhiei din Alexandria, în anul 1715, de către domnitorul Neculai Mavrocordat. Egumenii mănăstirii arendau moșiile ei unor arendașilor, care, în goana lor după un câștig cât mai mare, exploatau până la sânge pe țărani, pentru a-i obliga la învoielile cerute de ei, recurgeau la pedepse care sunt – prin cruzimea lor – asemănătoare cu cele descrise de Dinicu Golescu în scrierea sa Însemnare a călătoriei mele (vezi capitolul, Viața economică și socială, din prezenta lucrare).

³⁴⁶ Platon, Gheorghe, *op.cit.*, p. 194.

³⁴⁷ *Ibidem*, p. 193.

³⁴⁸ Bodea, Cornelia, *op.cit.*, p.658.

Călugării greci de la Buhalnița, așteptându-se la secularizare, au căutat să lichideze averea mănăstirii înainte de aplicarea legii.

Inventarul încheiat de autorități, cu prilejul secularizării, ne indică starea jalnică în care au lăsat mănăstirea și jaful asupra averilor ei. Inventarul ³⁴⁹menționează că, la 1863, s-au găsit următoarele bunuri ale mănăstirii: un potir mare de argint poleit cu aur; un discos de argint poleit cu aur; o vezdă de argint; una linguriță mare de argint, cu cruce, poleită cu aur; una cruce tiparos poleită cu aur; una evanghelie în limba română îmbrăcată în catifea roșie, ferecată în argint și suflată cu aur; cădelnițe de argint; cutie de argint; patru candelile de argint la icoanele împărațești; una candelă de argint la serafimi; una cădelniță de alamă veche; un sfeșnic de alamă veche; un sfeșnic de alamă pentru prohod; un sfeșnic de alamă pentru sfânta masă; un aghiazmatar de fier alb cu capacul lui; un talger de alamă pentru anaforă; două candelile de alamă veche; opt faloane preoțești; șapte stihare preoțești; 35 cărți bisericești legate în piele; 35 icoane de lemn; patru clopote în clopotniță; pe afară doi boi și două vaci cu viței.

Prin secularizarea averilor acestei mănăstiri, s-a înlăturat posibilitatea, ce o aveau călugării greci și arendașii, de a mai exploata munca țăranilor de aici. Pe moșiile pe care munceau clăcașii, pentru a spori averile călugărilor și arendașilor, vor fi împrumutate foștii clăcași ai mănăstirii.

Nemaivând nici un venit din care să se întrețină, nici posibilitatea de a exploata munca țăranilor, cei câțiva călugări bătrâni de la mănăstirea Buhalnița, au mai stat câțiva timp aici, apoi s-au retras la Durău. Pe la 1880 se cunoștea numele monahului Pantelimon, egumen al mănăstirii, care primise pământuri cu prilejul împrumutării însurățeilor. Dintr-o anchetă ordonată de prefectul județului Neamț aflăm că mănăstirea servea, acum, și ca biserică de mir, încă de la anul 1874.³⁵⁰ În chiliile mănăstirii s-a înființat școala primară în care învățau copiii satului Buhalnița și a celorlalte sate din împrejurimi. În anul 1900, pe ruinele vechilor case egumenești, s-a ridicat un local nou pentru școala primară.

Secularizarea averilor mănăstirești a avut drept urmare nu numai consolidarea statului român dar a creat și disponibilități pentru împrumutarea clăcașilor.

³⁴⁹Ungureanu, Gheorghe, *Mănăstirea Hangu sau Buhalnița*, în „Arhiva“, vol.XXXVII, 1931. p.

³⁵⁰.

Legea așteptată cu nerăbdare de țărani, Legea pentru împrăștierea țăranilor ³⁵¹ (Legea rurală) a fost adoptată la 14 august 1864, cu termenul de aplicare la 23 aprilie 1865.

Cu acest prilej domnitorul Alexandru Ioan Cuza, a adresat o proclamație către clăcași, care preceda și textul legii, în care scria: „Îndelungata voastră așteptare, marea făgăduință dată vouă de Înaltele puteri ale Europei, prin articolul 46 al Convențiunii, interesul patriei, asigurarea proprietății fonciare, și dorința mea cea mai vie s-a înfăptuit. Claca (boerescul) este desființată pentru de-a pururea și de astăzi voi sînteți proprietarii liberi pe locurile supuse stăpînirii voastre, în întinderea hotărâtă prin legile în ființă ... De astăzi voi aveți o patrie de iubit și de apărât.”³⁵²

Legea care trebuia să fie popularizată în toate localitățile, prevedea, ³⁵³ trecerea în proprietatea sătenilor a locurilor supuse posesiunii lor, în funcție de cele trei categorii de clăcași: fruntași, mijlocași și pălmași; se limita dreptului de împrăștiere asupra a 2/3 din moșia boierească; timp de 30 de ani se interzicea dreptul de înstrăinare sau ipotecare al pămînturilor primite prin împrăștiere; se menținea dreptul țăranilor la păduri, se desființau servituțile feudale (claca), prin plata unei despăgubiri, din partea țăranilor, într-un termen de 15 ani. Legea prevedea și constituirea vetrei satului, a teritoriului comunal, fără nici o despăgubire.

Paralel cu explicarea, prin județe, a legii rurale, avea loc și constituirea comisiilor care trebuiau să procedeze la aplicarea legii.³⁵⁴

Comisia trebuia să fie alcătuită din: delegatul proprietarului, delegatul comisiilor comunale și delegatul fiscalului. Comisia avea, ca principală atribuție, îndatorirea de a întocmi tabelele cu numele clăcașilor, categoria pămînturilor atribuite și despăgubirea datorată. De asemenea se forma o comisie ad-hoc, în fiecare comună, alcătuită dintr-un reprezentant al moșierului și unul al autorității comunale.³⁵⁵ La sfârșitul acestor operații, inginerul topograf al statului, trebuie să înceapă ridicarea în plan a liniilor despărțitoare a terenurilor locuitorilor de cele ale proprietarului și liniile de hotar ale vetrei satelor, după semnele făcute de comisia ad-hoc.

³⁵¹ Adăniloaci, Nichita., Berindei, Dan, *Reforma agrară din 1864*, Editura Academiei R.S.R., Buc., 1967

³⁵² *Ibidem*, p. 212.

³⁵³ *Ibidem*, p. 213-214.

³⁵⁴ *Ibidem*, p. 231-232.

³⁵⁵ *Ibidem*, p. 213-214.

Conform prevederilor legii, în comuna Hangu, s-au întocmit tabelele cu cei care trebuiau să fie împrorietăriți (tabele litera A). Numărul locuitorilor, care trebuiau să fie împrorietăriți era de 1440.³⁵⁶

Pe cele trei categorii de clăcași, repartitia pământului era următoarea: frunțașii (clăcașii cu 4 boi) erau împrorietăriți cu 5 fălci 40 prăjini; mijlocașii (clăcașii cu 2 boi) primeau o suprafață de pământ de 4 fălci iar codașii (clăcașii cu brațele) primeau 2 fălci și 40 de prăjini. Mai era un număr de locuitori ce trebuiau să fie împrorietăriți cu 10 prăjini.

Tabelul cu suma fălclilor necesare împrorietării diferitor categorii de clăcași, se prezintă astfel:³⁵⁷

Nr. loc. împrorietăriți	Clăcași cu 4 boi		Clăcași cu 2 boi		Clăcași cu brațele	Împrorietăriți cu 10 prăjini
	Fălci	Prăjini	Fălci	Prăjini	Fălci	
1440	797	40	1344	-	1685	2850 prăjini

Suma fălclilor astfel repartizată, ar fi trebuit să corespundă unui număr de 144 locuri pentru clăcașii cu 4 boi, 330 locuri pentru clăcașii cu 2 boi, 674 locuri pentru clăcașii cu brațele și 285 locuri pentru cei împrorietăriți cu 10 prăjini.

În tabel era prevăzută și despăgubirea ce trebuia să o plătească țărani. Astfel, prețul pentru 5 fălci și 40 de prăjini era de 94 lei și 10 bani; pentru 4 fălci , 73 lei și 2 bani; pentru 2 fălci și 40 prăjini era de 51 lei și 36 de bani. Suma totală a despăgubirii era de 73.191 lei și 26 de bani.

În acelaș tabel erau trecuți și slujitorii bisericii care trebuiau împrorietăriți după cum urmează:

- 19 preoți cu 6 fălci, 16 prăjini
- 3 diaconi cu 4 fălci, 16 prăjini
- 28 dascăli cu 2 fălci, 50 de prăjini

În total, slujitorii bisericii, trebuiau să primească 196 fălci, 630 prăjini.³⁵⁸

Tabelul este semnat, din partea locuitorilor de Vasile Cădere.

Situația privind împrorietărirea locuitorilor din Hangu, din tabelele întocmite de comisia din 1864, nu mai corespunde cu constatările și măsurătorile, privind hotărnicia moșiei comunei Hangu în

³⁵⁶ Ar. Stat. Neamț. Fond Prefectura Neamț, ds.6/ 1864, p. 1-19.

³⁵⁷ *Ibidem*, f. 19

³⁵⁸ *Ibidem*, f. 19.

vederea împrăștiării, executate de inginerul topograf și geometru al statului, Eduard Dobias.

Copia procesului verbal, întocmit cu acest prilej, la 31 august 1865, de același inginer, constata următoarele.³⁵⁹

1. Pentru 30 locuitori frunțași cu 4 boi se cuveneau 165 fălci 17 prăjini
2. Pentru 185 locuitori mijlocași cu 2 boi se cuvenau 740 fălci
3. Pentru 428 locuitori cu brațele se cuveneau 1071 fălci
4. pentru 146 nevolnici și vadane se cuveneau 22 fălci
5. Pentru 643 locuitori câte 12 prăjini și 1/2 loc de casă și grădini , împreună cu drumuri și medean, se cuveneau 100 fălci și 37 prăjini.

Trebuiau, deci, să fie împrăștiți 789 clăcași, dintre care 643 trebuiau să primească loc de casă și de grădină, drumuri de medean, câte 12 prăjini și 1/2.

Pentru a ne elucida asupra diferențelor privind numărul locuitorilor pe cele trei ctegorii de clăcași, dăm mai jos, un tablou comparativ după situațiile întocmite la 1864, la 1865 și la 1909 (la 1909 s-a cerut de către Prefectura județului să se întocmească situația în care se află pământurile date la 1864 și 1865).

Categoria împrăștiilor	Situația la 1864	Situația la 1865	Situația cerută la 1909
Frunțași	144	30	24
Mijlocași	330	185	170
Cu brațele	674	428	513
Împrăștiți cu 10 prăjini	285	-	63
Nevolnici și vadane	-	146	-
Împrăștiți cu 12, 1/2 prăjini	-	643	-
Total	1438	1432	770

Se observă cum, cei mai mulți dintre țaranii frunțași au fost trecuți în categoria mijlocașilor, iar mijlocașii în categoria pălmașilor. Dintre pălmași o parte au format o nouă categorie, nevolnicii și vadanele, care, ar fi trebuit să primească câte 12,5 prăjini. În felul acesta s-a scăzut cu

³⁵⁹ *Ibidem*, f. 6.

mult suprafața de pământ ce trebuia luată din moșia Hangului, pentru împroprietărirea țăranilor.

Conform situației din 1864 ar fi fost necesară o suprafață de aproximativ 4180 fălci, pe când, în 1865, suprafața delimitată pentru împroprietărirea țăranilor din Hangu, a fost de 2207 fălci, 33 prăjini, 12 stânjieni.

Procesul verbal din 1865 prevedea, totodată, împroprietărirea a 14 dascăli cu 12,5 prăjini, 12 preoți cu câte 8 fălci, 50 de prăjini și casa comunală cu 12 prăjini.

Bisericile primeau următoarele suprafețe:

Biserica din Hangu – 10 prăjini, 0 stânjieni

Biserica din Boboteni – 9 prăjini, 20 stânjieni

Biserica din Schitu – 12 prăjini, 6 stânjieni

Biserica din Gura Audiei – 12 prăjini, 28 stânjieni

Biserica din Izvoru Alb-63 prăjini, 32 stânjieni

Biserica din Strîmpturi – 48 prăjini, 32 stânjieni

Biserica din Răpciuni – 10 prăjini, 20 stânjieni.

Suprafața totală pentru împroprietărire se ridica la suma de 2207 fălci, 33 prăjini, 12 stânjieni.

Totodată, se delimitau și locurile rezervate pentru proprietate. Dăm, mai jos toate aceste locuri, întrucât ne edifică asupra activității economice pe moșia Hangului dar și asupra proprietarului (păstrăm denumirile din procesul verbal).

1. Firisteu de sub Durău; 2. Firisteu la Fântâna; 3. Chiuă; 4. Schitu; 5. Schițșoru; 10. Idem; 11. Firisteu la Capu Dealului; 12. Crășma din Capu Dealului; 13. Curți și beciuri; 14. Grădina și ferideu; 15. Velnița; 16. Casa ferăstrăoarului și alte două case; 17. Hanu lângă pod cu locu; 18. Schele lângă Bistrița dinspre Răpciuni; 19. Locu între drum și Bistrița; 20. Moara; 21. Schele lângă Bistrița despre Hangu; 22. Schele lângă Bistrița despre Răpciunița; 23. Moara din jos de casa vătafului, la Hangu; 24. Casa vătafului la Hangu; 25. Hanul la Hangu; 26. Crășma și grădina la Hangu; 27. Han la Boboteni; 28. Schele la Hangu; 29. Firisteile la Hangu; 30. Schele la Strîmpturi și tot locul pentru Firisteie; 31. Hanul și drumul; 32. Lunca de la Izvor spre Bistrița; 33. Hanul de la Izvor și Moara; 34. Ceiru lângă Bistrița.

A fost astfel delimitată, ca locuri rezervate proprietarului o suprafață de 52 fălci, 55 prăjini. Au fost prevăzute ca locuri neproductive, Pârâul Schit, Pârâul Hangului, Pârâul Audiei și Sasu, apa Bistriței, toate însumând 200 fălci.

Suma totală delimitată a fost de 2631 fălci, 1 prăjină, 14 stânjieni.

Din marea moșie a Smarandei Sturza, au fost delimitate, în 1865, pentru locuitorii din Hangu, Bistricioara și Călugăreni 6873 fălci, 71

prăjini, 15 stânjeni³⁶⁰ ceea ce nu reprezenta decât o mică parte din cele 29.655 fălci cât avea moșia în 1853. Au rămas, mai departe, în proprietatea familiei Sturza, munții și cu pădurile, marea bogăție a proprietății.

Pe moșia Buhalnița – acum a statului – nu am găsit tabele de împrumut. Totuși, dintr-o situație întocmită în 1909 cunoaștem că au fost împrumutate în număr de 353 clăcași din care 11 fruntași, 117 mijlocași, 177 pălmași și 48 au fost împrumutate cu 10 prăjini.³⁶¹ Arendașul moșiei, împreună cu autoritățile, a acționat în așa fel încât terenurile să fie delimitate în favoarea lui, dând locuitorilor locurile cele mai rele.

Locuitorii de la Buhalnița adresează numeroase jalbe autorităților, care arată că pământurile care li s-au dat sunt „locuri netrebnice”, „râpi neproductive”, „măguri”, „costișe prundoase cu ponoară și stușiș rău”, sau „spini, hucașuri, munți”.³⁶²

Modul cum s-a realizat împrumutarea în Hangu a nemulțumit pe țărani; ei nu mai încetează cu jalbele. Este trimis, ca urmare, un superarbitru ca să rezolve neînțelegerile. Acesta decide în favoarea proprietarului. În iunie 1865, hanganii se adresează Ministerului de interne plângându-se că „după nămol de jalbe” în care au arătat că superarbitru a dat decizie în favoarea proprietarului, răpindu-le toate locurile de hrană și repartizându-le în schimb, pământuri „netrebnice” – plâng cu suspine și lacrimile nu li se mai usucă pentru că nu au obținut nici un rezultat în privința drepturilor lor. În încheierea plângerii lor ei cer: „Faceți să se respecte dreptatea, fără abuz, nimic alta decât dreptate și veți avea plată de la Dumnezeu, iar de la noi, obștea a 800 de clăcași, primiți lacrimile care se varsă astăzi. Obștea Hangului, iscăliți unul pentru altul și toți pentru unul”.³⁶³

Plângerile țăranilor, opoziția delegatului comunei, supărau pe proprietari și autoritățile. Au recurs chiar la măsuri abuzive. Din ordinul subprefectului și „făcând plăcerea proprietarului pentru faptul că și-a exprimat dezacordul în privința alegerii și delimitării pământului”, delegatul comunei este arestat.³⁶⁴

În urma unor noi jalbe ale țăranilor este trimis, din nou, un superarbitru ca să rezolve neînțelegerile dintre membrii Comisiei ad-hoc de la comuna Hangu.

³⁶⁰ Ar. Stat. Neamț. Fond Prefectura Neamț, ds. 2/1965, f. 1.

³⁶¹ *Ibidem*, f. 7.

³⁶² Ar. Stat. Neamț. Fond Prefectura Neamț, ds. 51/1909, fila referitoare la Buhalnița.

³⁶³ Adăniloiaie, N., Berindei, Dan, *op. cit.*, p. 295.

³⁶⁴ *Ibidem*, p.309.

S-a format o comisie alcătuită din Gheorghe Diaconu, delegatul comunei, Iordache Grigoriu, vechil, și Petru Mavrogheni, plenipotentul principesei Smaranda Sturza.³⁶⁵ Procesul verbal întocmit la 16 august 1865, pune în evidență hotărârea cu care delegatul comunei a susținut interesele obștei. În procesul verbal se notează că, „s-au admis cererile delegatului comunal pentru a se da din locurile de arătură rămase pe seama proprietății o suprafață de pământ spre a se îmbrăca cu ea văduvele și nevolnicii ce nu aveau loc de casă dându-se 10 fălci din locul ce posedă proprietatea în partea despre Buhalnița”.³⁶⁶ De asemenea se specifica că locuitorii vor avea voie „a-și adăpa vitele în toate timpurile și pe la ce locuri le va fi îndemână, fără oprire”, întrucât „gîrlele, morile și ferăstraiele, precum și drumurile erau rezervate proprietății”.³⁶⁷ S-a admis și cererea locuitorilor din Izvoru Alb ca o bucată de pământ numită Zăvoiu, „expusă la măliturile râului Bistrița, să rămîie pe seama proprietății deși este cu totul deosebită de pământul proprietărescu”.³⁶⁸

Cu toate că s-au acordat unele concesiuni țăranilor, delimitarea, în cea mai mare parte, s-a făcut tot în folosul proprietarilor. Plîngerile țăranilor continuă ajungînd pînă acolo încît au intentat proces proprietății.

Dintr-un proces verbal datat la 9 iulie 1882, încheiat de subprefectul plasei Piatra Muntelui, însărcinat să meargă prin comune să constate la care lipsesc actele de împrumut și delimitarea locurilor foștilor clăcași formate în 1864 și 1865, aflăm că în Hangu era ajutor de primar Gheorghe Tolomei și notar vasile Ștefănescu. Nu există la comună nici un fel de acte, decît Raportul din 25 ianuarie 1880, adresat de primarul ad-interim Gheorghe Mîndru, fostului subprefect al Plasei Muntelui, prin care spunea că „lipsa documentelor respective provine de acolo că D-l inginer Eduard Dobies, rînduit cu delimitarea locurilor, însemnînd pe suprafața pămîntului hotarele de delimitare și locuitorii fiind nemulțumiți cu pămînturile pe rezon că ar fi de calitate ră, precum și cu măsura, au intentat proces proprietății, judecîndu-se la Curtea de Apel și Casație, însă că, pînă acum, nu se poate ști cum s-a tranșat.”³⁶⁹

Cu o zi mai înainte se făcuse aceeași cercetare și la Buhalnița, primar fiind Chirilă Stahie, iar notar Costache Angheliescu. Aici s-au

³⁶⁵ *Ibidem*, p.263.

³⁶⁶ Ar. Stat. Neamț. Fond Prefectura Neamț, ds. 2/1865, f. 2-4.

³⁶⁷ *Ibidem*, f. 7-8

³⁶⁸ *Ibidem*, f. 8.

³⁶⁹ *Ibidem*, f. 8.

găsit numai procesul verbal și planul de delimitare, păstrate la fostul delegat al comunei, Vasile Cădere și o copie după tabelele Litera A întocmite de fostul primar Gheorghe Andronescu.³⁷⁰

După cum recunoaște și subprefectul, într-un raport înaintat superiorului său, „lipsa acestor acte determină faptul că nu se pot face cercetările ce se cer adeseori și interesele locuitorilor sufăr ... dînd loc la neconținute neînțelegeri și gîlcevi.”³⁷¹

Într-un alt loc raporta că „nu s-au făcut o parcelare justă între toți locuitorii prin a se ține cont de calitatea pămîntului și chiar de cantitatea cuvenită fiecăruia.”³⁷²

Nemulțumirile sunt și școlile de modul cum li s-a repartizat pămîntul și de calitatea lui. La 11 octombrie 1882, învățătorul Gheorghe Cădere, din Buhalnița, cerea prefectului „să se dea școlei cel puțin 80 prăjini locu de cultură în jurul ei” întrucît „domnii ingineri delimitatori au delimitat tot pămîntul școlei pe un vîrf de munte și acestea de mai proastă calitate”.³⁷³

Unii dintre locuitori, deși au primit pămînt mai puțin decît era prevăzut în tabele sau refuzaseră să primească terenurile repartizate din cauza proastei calități sau a cantității necorespunzătoare, erau siliți să plătească despăgubirea pentru tot pămîntul prevăzut în acte. Semnificativă, este în această privință, reclamația Anei, soția preotului Vasile Balan, adresată prefectului, în care spunea că a fost trecută cu pămînt la 1864, dar nu a primit „nici o palmă de pămînt, spunându-i primăria că nu sunt trecută în numărul celor care au să primească pămînt. Acum, în 1881, la expirarea plății pămîntului mi s-au spus de primărie că la 1864 și eu am fost trecută cu pămînt și ca să plătesc banii pămîntului pe 15 ani în urmă. Așa am fost silită, prin execuție, să vînd tot ce am și am plătit bani pentru 15 ani.

... Acuma au trecut un an și mai bine de cînd am plătit banii și pămîntul nu mi s-a mai dat, ba ce e mai mult că, în prezent mă văd dezbrăcat de suman pentru foncialul pămîntului.”³⁷⁴

Procesul verbal încheiat cu prilejul soluționării reclamației sale, menționează că, Ana, a fost împrumutată cu 210 prăjini, dar nu a stăpînit decît 37 prăjini de arătură, restul refuzând să-l primească, fiind în islaz „deși a plătit despăgubirea cerînd să i se dea loc de arat și de finaț.”³⁷⁵

³⁷⁰ Ar. Stat. Neamț. Fond Prefectura Neamț, ds. 12/1880, f.49.

³⁷¹ *Ibidem*, f. 51.

³⁷² *Ibidem*, f. 66.

³⁷³ *Ibidem*, f. 143.

³⁷⁴ *Ibidem*, f. 140.

³⁷⁵ *Ibidem*, f. 162.

Și situațiile întocmite, din ordinul Prefecturii, în 1909, cu privire la pământurile date locuitorilor la 1864-1865, ne arată că suprafețele delimitate țăranilor erau mult mai mici decât cele prevăzute în tabelele de la 1864. Astfel, tabelul întocmit de primarul comunei Hangu, Gheorghe Nofarian în anul 1909, diferă mult față de situația întocmită la 1865, de Eduard Dobias. La 1865 erau 789 clăcași care trebuiau să fie împrorietăriți. Situația din 1909 ne arată că au fost împrorietăriți numai 770, 19 locuitori rămânând fără pământ. (vezi tabelul de la pagina 113)

S-a redus numărul frunțașilor cu 6, al mijlocașilor cu 15, o parte din nevolnici și vadane trecând în categoria celor cu brațele, al căror număr a crescut de la 428 la 513. nu se mai pomenește nimic de cei care trebuiau împrorietăriți cu 12,5 prăjini, ci doar de 63 locuitori împrorietăriți cu 10 prăjini.

Dintre pământurile primite la 1864, de către țărani, numai 12 pământuri erau vândute sau stăpânite de alții decât împrorietăriții sau rudele lor.

După datele din 1909, suprafața de 2207 fălci, 33 prăjini cu care trebuiau să fie împrorietăriți țăranii, în 1865, s-a redus la 1706 fălci. Acest fapt ne arată că una era scris în tabelele pe care le alcătuiau autoritățile și alta era situația pe teren. Așa se explică și nenumăratele jalbe adresate autorităților și procesele intentate proprietății.

Cu toate limitele ei, reforma agrară din 1864, a avut o mare importanță. A eliberat pe țărani de servituțiile feudale și a deschis câmp larg dezvoltării capitaliste.³⁷⁶ Țăranii au devenit proprietari de pământ.

Situația locuitorilor din Hangu s-a îmbunătățit simțitor, ei fiind acum, proprietari pe o parte a moșiei Hangu. Deși n-a rezolvat complet necesarul de pământ pentru țărani, reforma agrară din 1864, desființând claca și dependența personală și împrorietărind pe foștii clăcași, a dat un puternic impuls progresului societății românești. De aceea ea este reprezentată ca fiind unul dintre cele mai importante evenimente din istoria României moderne.³⁷⁷

Hangu în timpul războiului pentru independența României. Împrorietărirea însurășilor.

După înfăptuirea unirii din 1859, a doua revoluție ce trebuiau să o înfăptuiască românii, era cucerirea independenței de stat. Eveniment dorit cu ardoare de întregul popor român, independența a fost proclamată la 9 mai 1877, prin memorabilul discurs rostit de Mihail Kogălniceanu, în care a declarat limpede și hotărât: „În stare de război (

³⁷⁶ *Ibidem*, f. 161.

³⁷⁷ Ar. Stat. Neamț. Fond Prefectura Neamț, ds. 51/1909, fila referitoare la Hangu.

cu Imperiul Otoman-n.n.), cu legăturile rupte, ce sîntem? Sîntem independenți, sîntem națiune de sine stătătoare ...”³⁷⁸

Proclamarea Independenței, în Parlamentul țării, trebuia să fie urmată de cucerirea ei pe câmpul de luptă, consfințită prin jefa de sânge a ostașilor români.

Județul Neamț, și în cadrul lui comuna Hangu, a contribuit la efortul întregului popor român pentru cucerirea Independenței. Pe lângă oamenii care au fost mobilizați și au luptat pentru cucerirea Independenței, județul Neamț, a contribuit, prin numeroase ofrande, la efortul de înzestrare a armatei, pentru necesitățile războiului. S-au organizat comitete pentru strângere acestor ofrande: „Comitetul pentru ajutorul armatei în timpul Campaniei-Neamțu”, „Comitetul damelor petrene”, „Comitetul Central al județului Neamțu”, „Subcomitetul damelor din orașul Neamțu.”

Soldații din județul Neamț au luptat eroic pentru cucerirea independenței. Înrolați în Regimentul 15 Dorobanți ei au participat la luptele de la Plevna și-n alte lupte din timpul războiului din 1877-1878.

În ordinul de zi numărul 60, dat cu ocazia luptelor din 6 septembrie 1877, pentru cucerirea redutei Grivița 2, se spunea: „Cu ocazia asaltului dat redutei turce în ziua de 6 septembrie am putut vedea că, din trupele destinate a lua parte, al cinsprezece-lea de dorobanți, a dat probe de curaj și bravură de care nu mă îndoiam de acel regiment; dacă fac mențiunea specială prin ordin de zi, de al cinsprezece-lea dorobanți, o fac ca să servească de exemplu atât trupelor care au participat cu dânsul la luptă, cât și pentru cele ce în viitor vor fi chemate la luptă.”³⁷⁹

Atacul din 6 septembrie a fost sângeros. Comandantul batalionului, maiorul Nicolae Ion, căpitanul Năstase Ion, locotenenții Valentineanu și Dănescu, au căzut la asaltul redutei. Alături de ei, luptând cu vitejie, au căzut sergentul **Loghin Petre** și soldatul **Ferăstrăoaru Ioan**, amândoi din comuna Hangu. La luptele de la Grivița și Plevna au luat parte și alți hangani: soldații Ciubotaru Toader, Ghecheriță Ion, și alții. Din Buhalnița au căzut eroic, luptând la Plevna, **Andonescu Neculai** și **Rogin Toader**.

George Cojbuț, în cartea sa Războiul nostru pentru neatârănare, apărută la București în 1889, la pagina 129 scria următoarele despre Petre Loghin: „era isteț la vorbă, și până n-a fost străpuns de baionetă, își tot îndemna oamenii cu glumă. Când a văzut pe Gheorghe al lui Găină din Bogdănești azvârlindu-se spre șanț, a strigat : „haida, zboară

³⁷⁸ Adăniloiaie, N., Berindei, Dan, *op. cit.*, p. 347.

³⁷⁹ Platon, Gheorghe, *op. cit.*, p. 341.

Găină, zboară!” și întorcându-se spre dreapta „cântă-le Scripcă, de petrecanie!”. Bietul Scripcă, om mai în vârstă, din Ruginoasa, n-a apucat să cânte multe, căci a căzut lovit de glonț în clipa aceea.

Și prin șanț, în învălmășeala cea mare, s-auzeau vorbe de acestea. Mulți oameni se numeau după mame și după neveste și cum își strigau unii altora se părea că prin șanț sunt numai femei: „sări Dochită, haide Măriucă, străpunge-l Anghelină!”.

În anul 1906, cu prilejul Jubileului celor 40 de ani de domnie a regelui României, Carol I, s-a conferit medalia jubiliară Carol I, veteranilor războiului de Independență, între care se afla și un locuitor al Hangului – Ciubotariu Toader.

Majoritatea celor care au luptat pentru independența țării erau țărani. Toți aceștia doreau ca România să devină independentă și au luptat fără să-și cruțe sângele în luptele de pe câmpiile Bulgariei, legând, de îndeplinirea acestei aspirații naționale, dorința lor pentru pământ, pentru o viață mai bună.

Toți cei care primiseră pământ în 1864-1865, dar mai ales cei care nu primiseră, așteptau cu nerăbdare, decizia guvernului pentru a fi împrorietăriți.

Erau mulți țărani care nu primiseră pământ în 1864. Se numărau între aceștia și cei care se aflau „sub steaguri” (încorporați). Față de aceștia, un Jurnal al Consiliului de Miniștri, hotăra ca toți sătenii aflați sub steaguri să fie împrorietăriți: cei care făcuseră clacă înainte de a pleca în armată să primească pământ ca orice clăcaș, iar ceilalți care nu fuseseră însurați la încorporare, să se socotească în rândul **spornicilor (însurăței)** și să li se dea locuri pe moșiile statului. După multe tergiversări, în 1878, se încep lucrările de împrorietărire a însurăteilor însă, aceste lucrări, se desfășurau cu mare încetineală.³⁸⁰

Pe baza articolului 5 și 6 din Legea rurală din 1864, în județul Neamț, împrorietărirea însurăteilor a început la 21 noiembrie 1878 și s-a prelungit până în anul 1884.³⁸¹ Pe domeniile statului din județul Neamț, nefiind suficiente suprafețe disponibile pentru împrorietărirea însurăteilor, s-a procedat fie la excluderea de pe liste a țăranilor ce primiseră suprafețe mai mici pe moșii strămte, fie la împrorietrirea unui însemnat număr de însurăței în alte județe, fie la îngustarea – la minimum – a suprafețelor de pământ cuvenite acestora.³⁸²

³⁸⁰ *Pagini din lupta poporului român pentru independența națională*, Editura Politică, Buc., 1967, p. 216-217.

³⁸¹ Adăniloie, N., Berindei, Dan, *op. cit.*, p. 323.

³⁸² *Ibidem*, p. 338.

În regiunea Hangului împrăștierea însurăților, s-a făcut pe moșia statului – Buhalnița. Arendașul acestei moșii căuta să împiedice prin orice mijloace pentru a da pământ „pe mulțumirea însurăților” înțelegându-se cu inginerul delimitator al pământului, pentru a da pământ ce nu era de nici un folos pentru țărani.³⁸³ Tactica, cea mai des utilizată, era tergiversarea.

La 26 mai 1881, primarul Ilie Dîrțu, din Buhalnița, raporta prefectului că: „Subscrisul a pusul în vedere tuturor însurăților din această comună ce sîntu a se împrăști pe moșia statului Buhalnița, cetindu-se din cuvîntu în cuvîntu la ușa bisericii și adunîndu-i la primărie spre a subscrie și dînșii de vedere.

Prin urmare daru sînt singuru a zice că delimitarea pământurilor noilor însurăți ce sîntu a se împrăști pe moșia statului Buhalnița, este nici măcaru începută pînă în prezentu”.³⁸⁴

Locuitorii propuși a fi împrăștiți s-au săturat de atîta așteptat. La 14 iulie 1880, un număr de 18 locuitori din Buhalnița, scriau prefectului: „este acum patru ani de zile de când îndelungata și mult dorita noastră așteptare pentru a ne vide și noi odată adevărați proprietari pe puținul pământ ce ne este hărăzit prin actele de împrăștiere și care întîrziere se tot prelungește, neputîndu răbda aceasta, aducem la cunoștința dumnevoastră ultima reclamațiune”.³⁸⁵

Se pare că exista o tactică, a celor interesați, pentru a-i determina pe însurăți să refuze locurile primite. În acest sens, se delimitau, pentru împrăștiere, pământuri neproductive. Un număr de 32 de locuitori de la Bistricioara care, după o așteptare „de 15 ani de zile trecuți”, au fost împrăștiți pe moșia Buhalnița, la un loc „cu totul stîncos”, cer să fie împrăștiți pe moșia Pîngărați. În caz contrar renunță la împrăștiere.³⁸⁶

Nevoia de pământ îi determină pe locuitori să realizeze unele înțelegeri între ei, în legătură cu împrăștierea. Astfel, un număr de 8 bătrîni și văduve din Buhalnița refuză pământurile primite la împrăștierea însurăților, pe motiv că nu sunt în stare a le cultiva și a plăti despăgubirea clăcii, fiind bătrîni și slabi. În același timp, alți 9 locuitori, reclamă prefectului, ca să primească ei pământurile respective, angajându-se să plătească despăgubirea clăcii „căci subscrișii (Vasile Căderea, Smaranda Lalău, Ion Apostol, Gavriil Diaconu, Bîrsan

³⁸³ Tănase, Gheorghe, *Noile așezări rurale înființate pe moșiile statului din județul Neamț, cu ocazia împrăștiării însurăților din anul 1878*, în „Memoria Antiquitatis”, II, 1970, p. 456.

³⁸⁴ Tănase, Gheorghe, *Împrăștierea însurăților, pe moșiile statului din județul Neamț*, în „Memoria Antiquitatis”, II, 1970, p. 456.

³⁸⁵ *Ar. Stat. Neamț. Fond Prefectura Neamț*, ds. 2/1879, f.226.

³⁸⁶ *Ibidem*, ds. 5/1880, f. 96.

Gheorghe, Căderea Ion, Gheorghe Zaharia, Vasile Chirilă Rogin și Chirilă V. Neamțu) sîntem neîmproprietăriți nici după legea din 1864 și nici între noii însurăței și sîntem împovărați de familie.”³⁸⁷

Dintre locuitorii Buhalniței, au fost împroprietăriți, pe moșia Buhalnița, 42 capi de familie, primind pămînt la cîmp (în țarină) după cum urmează: 38 locuitori cîte 3 fălci și 32 prăjini, 4 locuitori cîte 3 fălci și 12 prăjini și în sat 32 locuitori cu 20 de prăjini și 4 cu 40 prăjini.³⁸⁸ În același timp un număr de 18 locuitori din Buhalnița și 62 din Hangu au fost împroprietăriți pe moșia Șipotete, trupul Buhăieni, din județul Iași.³⁸⁹

Cu toată această împroprietărire cerințele pentru pămînt ale multor țărani nu au fost satisfăcute. În anul 1890, în județul Neamț, se afla un număr de 3956 de însurăței care nu aveau nici o palmă de pămînt.³⁹⁰

Totuși împroprietărirea însurățeilor, realizată în condițiile creșterii dorinței țăranilor pentru pămînt și desfășurată sub presiunea evenimentelor din 1877 și 1878, a constituit un pas înainte pe calea dezvoltării capitalismului la sate.³⁹¹

Aspecte ale dezvoltării economice a Hangului la sfîrșitul secolului al XIX-lea, începutul secolului al XX-lea.

În ceea ce privește regiunea Hangului, dezvoltarea relațiilor capitaliste este mai înceată decît în alte zone ale țării, totuși, aceste relații, sunt o realitate și în această regiune.

Populația este în continuă creștere deși cifrele sunt contradictorii. În 1872, *Dicționarul topografic și statistic al României* dădea pentru întreaga regiune a Hangului, cifra de 6205 locuitori. În anul 1895, după datele furnizate de Gheorghiu, C.D., op. cit., p. 88 și 195, în regiunea Hangului, exista o populație de, 6146 locuitori (4167 în Hangu și 1979, în Buhalnița). În anul 1916, numai pentru comuna Hangu, este amintită o populație de 1583 capi de familie, ceea ce ar corespunde unui număr de aproximativ 7000 de suflete (Arhivele Statului Neamț, Fond Consilieratul agricol,Ds.473/1921, f, 30).

Cea mai mare parte a populației,erau țăranii, foștii clăcași. Aceștia își desfășoară viața – în cea mai mare parte – tot după tiparele vechi, fără prea multe schimbări în situația lor economică. Deși sunt proprietari pe pămînturile primite în 1864 – 1865 și în 1878 – 1879, pămîntul este insuficient, fiind nevoiți să închirieze pămînt pentru islaz

³⁸⁷ *Ibidem*, f. 273.

³⁸⁸ *Ibidem*, ds. 1/1881, f. 65-66.

³⁸⁹ *Ibidem*, f. 69.

³⁹⁰ *Ibidem*, f. 69

³⁹¹ ds. 34/1909.

și fânaț de la proprietari. Pământul și vitele care le au nu sunt suficiente pentru a le asigura traiul. De aceea sunt împinși de nevoi și pentru a-și completa veniturile să-și vândă forța de muncă la proprietari și arendași, angajându-se ca lucrători în pădurile proprietarului, la ferăstraiele și schelele acestuia sau ca plutași fie pentru legatul, fie pentru transportul plutelor. După cum se menționează, într-un dicționar geografic, ocupațiile locuitorilor din zona Hangului sunt „cu agricultura, plutăria și creșterea vitelor”³⁹² dar și cu „comerțul”³⁹³ adică cu vânzarea produselor obținute din creșterea vitelor, a produselor meșteșugărești, a cherestelei și a plutelor.

La sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea tot mai mulți Hangani, lucrători la pădure sau la legatul și transportul plutelor, sunt muncitori. Pentru multe familii grija gospodăriei și a creșterii animalelor rămâne, pentru anumite perioade ale anului, exclusiv în seama membrilor familiei care rămâneau acasă, în timp ce bărbații erau plecați la lucru.

„Comerțul” pe care îl practicau locuitorii din Hangu, ne indică o extindere a relațiilor marfă – bani în zonă.

Creșterea vitelor rămâne ocupația principală, aceasta asigurând hrana familiilor dar și produse pentru comercializare. Numărul vitelor este în continuă creștere, accentul căzând pe creșterea vitelor mari (boi și vaci) și a oilor.

În 1895, Hangu avea un număr de 6416 capete vite iar Buhalnița 6224 capete. Ponderele oilor este evidentă, dacă arătăm că din cele 6224 capete de vite, la Buhalnița, erau 240 boi, 104 vaci, 4550 oi, 68 cai, 80 porci.³⁹⁴

Adunate, suma capetelor de vite din cele două comune ne dă un total de 12.630, cifră care justifică aprecierea făcută mai sus, cu privire la creșterea vitelor ca ocupație principală a locuitorilor din regiunea Hangului. Numărul capetelor vitelor continuă să crească, ajungând în 1916 – numai pentru comuna Hangu – la 6666.³⁹⁵

Se constată și o extindere a culturii plantelor, a culturii porumbului, mai ales. În comuna Hangu, la 1895, din cele 461 hectare rezervate pentru cultura plantelor, 433 erau cultivate cu porumb, 20 cu ovăz, restul cu alte culturi.

Pentru măcinatul porumbului erau numeroase mori, majoritatea purtate de forța apei. În regiunea Hangului existau 25 mori (14 la

³⁹² ds.1/1881, f. 457.

³⁹³ Tănase, Gheorghe, *op. cit.*, p. 466.

³⁹⁴ *Ibidem*, p. 467.

³⁹⁵ Gheorghiu, C.D., *Dicționar geografic asupra județului Neamț*, Buc., 1985, p. 98..

Buhalnița, 11 la Hangu). Progresul se face simțit și în acest sector al vieții economice, prin introducerea motoarelor. În 1917, este menționată existența unei mori purtată cu un motor de 6 cai putere, aparținând lui Balan Vasile (Arhivele Statului Neamț, Fond Consilieratul agricol, Ds. 33/ 1917, f.117.). Pentru prelucrarea primară a lemnului, adică transformarea butucilor în cherestele , existau ferăstraiile, purtate tot de forța apei. În comuna Hangu se aflau un atelier de ferăstrău cu trei pânze la care lucrau 13 oameni și timp de 7 luni tăiau 3832 m.c. lemn; un ferăstrău cu o pânză cu 7 lucrători care tăiau 1344 m.c. lemn; un ferăstrău cu 4 pânze, cu 27 lucrători, care tăiau 5376 m.c.

În Buhalnița se afla un ferăstrău sistematic.

Pentru prelucraturile sumanilor erau 5 pive la Hangu și una la Buhalnița. Între meșteșugari se amintesc doi cismari, opt fierari, un rotar, doi cojocari, un dulgher.³⁹⁶

Locuitorii Hangului, efectuau un intens comerț cu regiunile învecinate, cu atât mai mult, cu cât populația regiunii este în continuă creștere, având nevoie de surse suplimentare de câștig și hrană. Proprietarul Hangului (familia Sturza), a cerut (la fel cum ceruse și vechiul proprietar, Gheorghe Matei Cantacuzino în 1838)³⁹⁷ dreptul de a înființa un târg pe moșia sa, în satul Răpciuni. Ministerul de Interne îi autorizează cererea, la 11 februarie 1885,³⁹⁸ dându-i dreptul pentru înființarea unui iarmaroc pentru care s-a construit o piață mare cu 6 bărăci din lemn, acoperite.³⁹⁹ În această vreme, pe lângă drumurile vechi – Calea Mare și Calea Hangului sau Drumul Plutașilor – locuitorii Hangului beneficiază de construirea șoselei Piatra Neamț – Prisecani, ceea ce permite o legătură mai lesnicioasă, atât cu Piatra Neamț, cât și cu Transilvania. Șoseaua respectivă a început să fie construită în anul 1871, în timp ce prefect al județului era colonelul Gheorghe Ruset – Roznovanu, în perioada 1871-1876, când s-a executat tronsonul piatra Neamț – Tarcău și Hangu – Prisecani. Restul șoselei, Tarcău – Hangu, a fost opera succesorului său, Nicu Albu.⁴⁰⁰

Pentru asigurarea nevoilor de credite pentru țărani și pentru asigurarea cu unele bunuri, s-au înființat băncile populare – „Ceahlăul” și „Durăul” – la Buhalnița și Hangu; ele serveau și pentru aprovizionarea populației.⁴⁰¹

³⁹⁶ *Ibidem*, p. 195

³⁹⁷ *Ibidem*, p. 188, 195.

³⁹⁸ *Arhivele Statului Neamț, Fond Consilieratul agricol, Ds.473/1921, f.30*

³⁹⁹ Toate datele sunt luate din Gheorghiu, C.D., *op.cit.*, p. 89-90, 195.

⁴⁰⁰ Ungureanu, Gheorghe, *op. cit.*, p.

⁴⁰¹ *Ibidem*, p.30.

Hangu, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, era cunoscut și pentru izvoarele cu ape minerale. Aceste izvoare se aflau și pe moșia Hangului, la o depărtare de patru ore de Gura Hangului, aproape de Pîrîul Pintecul.⁴⁰² Sunt ape clorurate sodice, cunoscute sub numele de Burcutul de la Arșița Crețului și Burcutul Terjosei (Târșoasei-n.n.). Au fost analizate, primul, de farmacistul Anton Abrahamfi, (1833) și de Dr. Caillat (1853), al doilea de Dr. Th. Steinner (1856)⁴⁰³. În anul 1862 erau cunoscute ca ape minerale de fier.⁴⁰⁴ Erau folosite de proprietarul moșiei Hangu și, se pare că, aduceau un anumit venit de vreme ce, la 1896, se cerea ca să fie trecute printre bunurile moșiei.⁴⁰⁵

O intensă activitate economică se petrecea pe marele domeniu a lui Mihail D. Sturza – moșia Hangului. Date interesante despre întinderea domeniului și despre activitățile economice ce se practicau în cadrul ei, găsim într-un dosar, aflat la Arhivele Statului din Piatra Neamț, fond Tribunalul Neamț, care conține actele privind urmărirea moșiei Hangului, în vederea scoaterii ei la vânzare. Dosarul, ne sugerează și anumite raporturi între membrii familiei Sturza, dar mai ales, pune în evidență discrepanța deosebită dintre uriașele averi ale marilor proprietari și situația economică precară a locuitorilor din regiune. În timp ce membrii familiei Sturza se judecau pentru milioane de lei, numeroși locuitori ai Hangului nu aveau cu ce plăti despăgubirea pentru locurile primite în urma legilor de reformă agrară (o despăgubire infimă raportată la veniturile uriașe ale proprietarilor, dar mare, raportată la posibilitățile țaranului) dar să lăsăm documentele să vorbească.

La 8 mai 1884 a fost ziua deschiderii la succesiunea averii fostului domn al Moldovei, Mihail Sturza,⁴⁰⁶ între care figura și moșia Hangului „această proprietate considerabilă și cu pădure seculară”, cumpărată de Smaranda Sturza, în 1852, cu 142 mii galbeni (1.700.000 lei).⁴⁰⁷

Valoarea bunurilor, descoperite la moștenirea fostului domn se ridica la uriașa sumă de 49.714.672 lei.⁴⁰⁸ Pentru fiecare din cei patru moștenitori, (Grigore Sturza, Smaranda Sturza, Maria Gorceacoff și Mihail Sturza), reveneau câte 12.428.668 lei,⁴⁰⁹ însă Grigore Sturza

⁴⁰² *Arhivele Statului Neamț, Fond Tribunalul Neamț*, ds. 26/1896, f. 32.

⁴⁰³ Tănase, ghe., Diaconu, I., *Contribuții la cunoașterea istoriei sindicale din județul Neamț*, Piatra Neamț, 1973, p.28.

⁴⁰⁴ *Arhivele Statului Neamț, Fond Consilieratul agricol*,Ds.33/1917, f. 86.

⁴⁰⁵ 230; Gheorghiu, C.D., *op. cit.*, p. 197.

⁴⁰⁶ Gheorghiu, C.D., *op. cit.*, p. 197.

⁴⁰⁷ Frunzescu, D., *op. cit.*,p. 230.

⁴⁰⁸ *Arhivele Statului Neamț, Fond Tribunalul Neamț*, ds.26/1896, f. 29.

⁴⁰⁹ *Ibidem*, f. 3.

primise bunuri și moșii în valoare de numai 10.000.204 lei, situație ce trebuia reglată printr-un proces împotriva principesei Maria Gorceacoff și fiului ei minor – Mihail D. Sturza. Ca urmare, se adresează Curții de Apel din București, care, prin decizia 7/95, condamnă pe Maria Gorceacoff și pe Mihail D. Sturza la plata sumei de 2.438.464 lei cu dobânda de 5% plus cheltuielile de judecată⁴¹⁰ în sumă de 30.000 lei.

Adresându-se Tribunalului Neamț, Grigore Sturza, cerea ca din suma de 2.438.464 lei să se scadă 630.150 lei, reprezentând venituri din averea personală a Smarandei Sturza, și să fie urmărită Moșia Hangelui, numai pentru jumătate din suma de 1.789.314 lei, pentru cealaltă jumătate a sumei urmărindu-se un imobil.

Dând urmare acestei cereri, avocatul I. C. Barozzi, se adresează președintelui Tribunalului, cerându-i să ordone portăreilor facerea procesului verbal de situație a moșiei Hangu cu „toate siliștile și părțile în lungime din hotarul Transilvaniei, spre răsărit, până la opcina Bălțăteștilor, iar în lățime din plasa Mănăstirii Buhalnița, spre miezul nopții, până-n hotarele Mănăstirilor Slatina și Rîșca, cu toate cele sădite și zidite, cu privilegiile de târg și iarmaroace, cu tot venitul locurilor de hrană, pământ de arătură, pădure, drumuri de fier, mașini și canale, ape minerale, moșia lui M. D. Sturza domiciliat în Iași, desp. II, Strada Adamache”.⁴¹¹

Președintele Tribunalului trimite la Hangu pe Vasile Safta, agent judecătoresc, care a făcut descrierea și situația întregii moșii.⁴¹²

Pentru datele deosebit de interesante pe care ni le oferă reproducem, în întregime, situația respectivă: „*Acest imobil cade în circumscripția a trei comune: Hangu, Bistricioara, Călugăreni.*

Întinderea moșiei: 30.000 de fălci, după informațiile luate de noi din care 1500 fălci fânaț, restul păduri, răpi, ponoare, poene, munți goli, neproductivi.

Hotare: în răsărit: Mitocul Balan, Bălțătești, Coroiu, Schitul Buhalnița și Izvorul Alb; la Apus: frontiera Ungariei; la Miază-zi: Izvorul Alb, frontiera Ungariei; la miazănoapte: moșiile Pipirigu, Galu, Farcașa.

Acareturi și instalațiuni:

- a) *La Bolătău – Han mare care servește pentru funcționarii liniei ferate, cu 4 odăi și o săliță.*
- b) *Un grajd mare pentru vite, lipit pe dinăuntru și pe dinafară.*

⁴¹⁰ *Ibidem*, f.10.

⁴¹¹ *Ibidem*, f.17

⁴¹² *Ibidem*, f.18.

- c) O linie ferată de 10 kilometri cu locomotivă și 40 de vagoane, de la Bolătău la Malul Bistriței.
- d) La Malul Bistriței, 4 pânze de ferăseși în stare bună purtate cu apă aduse pe un canal de dulapi, lung de 2 kilometri; atelier de fierărie, una șură pentru mașină, și altă șură pentru lemne de foc necesare mașinii.
- e) Una casă în Gura Hangului pentru subadministratori cu 5 odăi și un antreu, una cămară și una sobiță; un grajd pentru cai, un hambar și o șură, o fântână, o grădină pentru legume.
- f) una moară cu trei pietre în Hangu, cu locuință de trei odăi pentru morar; lângă moară o șură și o piuă cu trei găvane.
- g) Ministerul de Interne a autorizat la 11 februarie 1895, pentru înființarea unui iarmaroc, pentru care s-a construit o piață mare cu 6 bărăci de lemn acoperite.
- h) Una casă la Podul Hangului cu 4 odăi, cu dugheană și magazie, un hambar și un grajd.
- i) Podul peste apa Bistriței, la care se percepe de la trecători o taxă.
- j) Una casă tot la Podul Hangului cu 4 odăi și una odaie pentru crâșmă.
- k) O casă în Gura Hangului cu dugheană și magazie.
- l) O casă în Gura Hangului cu crâșmă.
- m) O casă în Răpciuni cu grajd și bucătărie.
- n) O casă în Răpciuni și încă o casă.
- o) O casă mare în Răpciuni, în care se află poșta, telegraful și hotelul cu 9 odăi și un antreu mare.
- p) Una casă în Răpciuni, în care se află școala evreiască și o dugheană.
- q) O casă tot în Răpciuni.
- r) O casă în Răpciuni, din lemn și cărămidă, cu bucătărie, și spălătorie, odăi pentru servitori, prevăzută cu șură, hambar, grajd.
- s) una livadă.
- t) O altă casă în Răpciuni.
- u) Una casă în Capu Dealului cu dugheană și crâșmă.
- v) Un ferăstrău cu o pânză în Capu Dealului, purtat de apă.

- w) *Un loc mare închis cu gard în care se află palatul vechilor proprietari, acum numai ruinele, cu o livadă și cu biserică.*
- x) *Două mori cu două pietre pe pârâul Schit.*
- y) *O piuă cu 4 găvane.*
- z) *Un ferăsău la Durău, cu o piuă.*
- aa) *Un ferăsău la Gura Martin cu 3 kilometri canal pentru transportul lemnului de la Martin la apa Bistriței.*
- bb) *Schitul Durău, întreținut de proprietar.*

În Bistricioara: una moară cu două pietre la Grințieșu, una moară la Grințieșu Mare, 11 pânze ferăsăi, alimentate cu apă aduse pe un canal de 5 kilometri, 7 kilometri drum de fier, vagoane purtate de cai, casă la moară, casă cu crâșmă și dugheană, o casă în Gura Primatarului, casă la Păltiniș, una casă la Prisecani cu crâșmă și dugheană, casa în care se află poșta și telegraful.

La Călugăreni: crâșma, moară cu o piatră, casă pentru crâșmă, dugheană, una moară cu o piatră, crâșmă, una moară cu o piatră la Fundul Largului, casă în Fundul Largului, casă în Gura Largului.”

În afară de aceste bunuri imobiliare, pe moșia Hangului erau 1100 oi, 100 boi, 50 vaci, 25 cai, 20 cotigi.⁴¹³

Această imensă moșie, cu o arendă anuală de 115.000 lei,⁴¹⁴ era orientată spre economia de piață, prin exploatarea resurselor și a forței de muncă a hanganilor, cu scopul de a obține mărfuri (lemn, cherestea, animale și produse animaliere, băutură, etc.) care, la rândul lor, se transformau în bani pentru proprietari. Proprietarii Hangului nu puteau să admită scoaterea la vânzare a unui asemenea izvor de venit. Același avocat (I.C. Barozzi), se adresează Președintelui Tribunalului Neamț, cerând să se scoată de sub urmărire moșia Hangului întrucât principele Dimitrie M. Sturza, a plătit suma de 899.157 lei și 15.000 lei cheltuieli de judecată.⁴¹⁵

Deși veniturile moșiei erau foarte mari, proprietarul recurgea, deseori, la diferite mașinațiuni în defavoarea arendașului, pentru a-și spori veniturile.

Semnificativă este în această privință, cererea adresată de Semelia Bacal, tutoarea copiilor minori, L. Kibrik și L. Bacal, arendașii moșiei Hangu, în 1905, de a se face o anchetă la Hangu pentru a se măsura cu exactitate lemnul luat de pe proprietatea lui M.D. Sturza,

⁴¹³ *Ibidem*, f.1.

⁴¹⁴ *Ibidem*, f.29.

⁴¹⁵ *Ibidem*, f.31-35..

întrucât nu este mulțumită de modul cum măsoară D.A. Sturza, mandatarul general al lui M.D. Sturza, materialul lemnos, ieșind în pierdere.⁴¹⁶ În cerere ea arăta că, a încheiat un contract pentru o cantitate de lemn (nu se specifică cât anume, oricum cantitatea era imensă) din care a vândut 54.000 m.c. anual D-lui Lalu, pe o perioadă de 3 ani.⁴¹⁷

Au fost stabiliți și martorii, care pot proba, că măsurătorile nu se fac în mod cinstit.

Tribunalul numise, inițial, pentru a face anchetă la Hangu, pe inginerul silvic C. Armășescu, dar acesta, fiind plecat din țară, Tribunalul a numit în locul lui pe inginerul M. Anania.⁴¹⁸

Neînțelegerea dintre D.A. Sturza și arendașii moșiei Hanguului se tranșează în favoarea lui Sturza. Astfel, D. A. Sturza, într-un memoriu către Președintele Tribunalului, contestă competența Tribunalului în această afacere, respinge lucrarea expertului M. Anania, pe motiv că nu acesta trebuia să o facă ci inginerul Armășescu, respinge martorii pe motiv că nu li s-a întocmit, conform legii, citații și nu au semnat înștiințare⁴¹⁹ (deși aceste înștiințări se află la dosar).

Luând în considerare petițiunea lui D.A. Sturza, judecătorul supleant, Dimitrescu,⁴²⁰ dispune declinarea competenței lui în această afacere,⁴²¹ lăsând nerezolvată cererea arendașilor, care, probabil nu au mai insistat nici ei să li se facă dreptate, întrucât, cu toată măsurătoarea necinstită, câștigul lor era considerabil.

Hangu la 1907.

Sunt cunoscute cauzele care au dus la izbucnirea celei mai mari răscoale țărănești din istoria României moderne. Lipsa de pământ i-a determinat pe țărani la o răscoală de proporții fără precedent.

Legea rurală din 1864 a dat țăranilor pământ de arătură, dar nu a asigurat islazurile necesare pentru vitele lor.⁴²²

Lipsa pământului silea pe țărani să ia în arendă pământ de la proprietar, care le-a impus învoielii agricole înrobitoare.

Nici împrumutarea în surăteilor și nici legile de vânzare a pământurilor statului către țărani nu au rezolvat chestiunea țărănească.

Și în județul Neamț, reforma agrară din 1864, a menținut marea proprietate moșierească, iar aplicarea ei a contribuit la întărirea marilor

⁴¹⁶ Gheorghiu, C. D., *op. cit.*, p. 194.

⁴¹⁷ *Ibidem*, p. 194.

⁴¹⁸ *Arhivele Statului Neamț, Fond Tribunalul Neamț*, ds. 26/1896, f. 43

⁴¹⁹ *Ibidem*, ds. 259/1905, f. 2.

⁴²⁰ *Ibidem*, f. 2

⁴²¹ *Ibidem*, f. 18.

⁴²² *Ibidem*, f. 1, 17, 18.

proprietari și a relațiilor capitaliste în agricultură,⁴²³ făcând să se manifeste și aici „problema agrară”. Aceasta va determina și în județul Neamț, izbucnirea unor răscoale ale țăranilor. Astfel, în 1888, izbucnește răscoala la Buhuși, comuna Rusu, apoi în comunele Negri, Rușii, Călugăreni, Chilii, Hăncești, din fostul județ Roman. Principala revendicare a țăranilor era împrumutarea cu pământ⁴²⁴. În anul 1907, marea răscoală a țăranilor, a cuprins și meleagurile nemțene. Primele agitații țărănești au fost semnalate, încă de la 5 martie, în localitățile Roznov, Podoleni, Zănești, Buhuși, Costișa. Din cele 159 localități ale județului, 59 au fost cuprinse de răscoală.⁴²⁵

Forma în care s-a desfășurat răscoala, în județul Neamț, era asemănătoare cu cea din județele din nordul țării. Țăranii se strâneau în grupuri, discutau asupra desfășurării răscoalei în restul țării și hotărâu să pornească și ei la acțiune. Se prezentau apoi la primărie și la locuințele arendașilor, impunând satisfacerea revendicărilor lor – învoielii agricole mai lesnicioase.⁴²⁶

În general, răscoala a cuprins comunele din zona de câmp a județului⁴²⁷ însă nemulțumiri ale țăranilor au izbucnit și la munte, întrucât majoritatea țăranilor au rămas cu pământul dat la 1864, pământ care s-a divizat prin moștenire.⁴²⁸

Principala nemulțumire a țăranilor din zona de munte era faptul că nu aveau pământ pentru islaz. Pentru rezolvarea problemei pășunatului, obștea țăranilor trebuia să arendeze pământurile respective de la proprietarul moșiei sau de la arendași care, deseori, nu se mulțumeau cu plata arenzii ci impuneau condiții înrobitoare țăranilor.

Țăranii din regiunea Hangului, erau deja nemulțumiți de felul cum s-a făcut reforma agrară din 1864 și împrumutarea însurăteilor.⁴²⁹ Modul în care s-a făcut împrumutarea însurăteilor, calitatea pământurilor delimitate, i-a făcut, pe mulți țărani, în semn de protest, să renunțe la pământurile respective.⁴³⁰

Nemulțumiți au fost și însurăteii din Buhalnița, care împreună cu cei din Galu, au refuzat a plăti despăgubirea, plata cheltuielilor de

⁴²³ *Ibidem*, f. 19.

⁴²⁴ *Ibidem*, f. 20.

⁴²⁵ *Marea răscoală a țăranilor din 1906*, Editura Academiei, Buc., 1967, p. 15.

⁴²⁶ Tănase, Ghe., *op. cit.*, p. 453.

⁴²⁷ Tănase, Ghe., Țepeș, Ghe., *Contribuții la istoria județului Neamț, (1878-1914)*, în „*Memoria Antiquitatis*”, III, 1971, p. 332.

⁴²⁸ *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, p. 220

⁴²⁹ *Ibidem*, p. 220

⁴³⁰ A se vedea, în lucrarea de față, capitolele respective.

delimitare și a-și cultiva loturile.⁴³¹ Mânați de nevoile lor și sub influența evenimentelor din celelalte zone ale țării și locuitorii din zona Hangului au căutat să-și arate nemulțumirea.

Trebuie specificat faptul că, în regiunea de munte, în general, în zona Hangului în special, exploatarea țăranilor nu a cunoscut formele aspre întâlnite în alte zone ale țării. Nemulțumiri ale țăranilor au existat, îmbrăcând însă forma unor jalbe sau proteste, fără a se manifesta în forme violente. Totuși, nemulțumirea, i-a determinat pe țăranii din regiunea Hangului, la 12 martie 1907, să se „răzvrătească” în Buhalnița, cătunul Secu.⁴³²

Nu știu cum s-au manifestat țăranii cu prilejul acestei „răzvrătiri”, documentele numai consemnează faptul fără să dea alte explicații. O asemenea „răzvrătire” a fost și în comuna Hangu. Învățătorul Balan Victor relatează că, umblând printre hârțile bunicului său, Balan Vasile – fost primar al comunei Hangu – a găsit o adresă a acestuia către Prefectura județului Neamț prin care cere sprijin de la județ întrucât țăranii s-au „răzvrătit” adică, adunați în număr mare, au venit în fața primăriei, cerând să li se dea anumite suprafețe de pământ stăpânite de unele persoane din Hangu (după relatările învățătorului amintit).

Faptul că adresa a fost înaintată Prefecturii dovedește că „răzvrătirea” a fost de mică proporție, țăranii au putut fi liniștiți, pe plan local. Adresa menționată nu mai există acum întrucât ea a fost luată de la învățătorul Balan Victor de un „culegător de documente” și nu se știe unde este.

Se cunoaște faptul că intelectualii satului i-au îndemnat pe țărani să se ridice la luptă pentru drepturile lor.⁴³³ Așa au procedat și Gavriil Galinescu din comuna Hangu care, după cum singur mărturisește, în anul 1907 a făcut „agitație revoluționară” în rândurile țăranimii. A fost, mai întâi, agitator în plasa Videle, județul Vlașca, apoi a venit în Hangu, satul său natal. Alături de alți colegi, încearcă să organizeze răscoala țăranilor împotriva abuzurilor moșierului și arendașilor.⁴³⁴

Faptul că a sprijinit cauza țăranimii Hangane, la 1907, va avea repercursiuni asupra carierei sale. În 1940 este destituit din postul de profesor universitar și reclamat „Parchetului județului Neamț”⁴³⁵ pentru că a instigat pe țărani.

⁴³¹ Tănase, Ghe., *op. cit.*, p. 462.

⁴³² 1/1908. f. 815.

⁴³³ *Marea răscoală a țăranilor din 1907*, p. 227.

⁴³⁴ Vasile Margareta, *Un militant nemțean din 1907- Gavriil Galinescu*, în ziarul „Ceahlăul“, nr.2075.

⁴³⁵ *Ibidem*

Oricum ar fi fost „răzvrătirile” țăranilor din Hangu și Buhalnița, ele ne arată că dorința pentru pământ, pentru o viață mai bună, pentru îndepărtarea exploatării era un ideal prezent aici, ca pretutindeni în România. Aceste mișcări ale țăranilor din regiunea Hangului se înscriu în lupta generală a țăranimii din România pentru pământ, pentru o viață mai bună.

Hangu în timpul războiului pentru întregirea neamului.

În anul 1914, marile puteri capitaliste au declanșat prima mare conflagrație a secolului nostru, în scopul întăririi dominației lor coloniale și a reîmpărțirii sferelor de influență.⁴³⁶

Războiul pornit în 1914 a fost un război imperialist – pentru marile puteri, dar aceasta nu implica, așa cum s-a subliniat,⁴³⁷ pentru toate popoarele participante, acest caracter. Românii vor intra în război urmărind realizarea dezideratului național – unirea tuturor românilor în cadrul granițelor aceluiași stat.

Timp de doi ani (1914-1916) România a păstrat neutralitatea, timp în care guvernul român a purtat tratative cu puterile Antantei, (Rusia, Franța, Anglia) în vederea perfectării unui tratat de alianță, care să țină cont de interesele României.⁴³⁸

Tratativele s-au concretizat, la 4 august 1916, prin semnarea (la București) a tratatului de alianță cu Rusia, Franța, Anglia și a convenției militare ruso-române.⁴³⁹

Conform tratatului, cele patru state, garantau integritatea teritorială a României, iar România se obliga să declare război Austro-Ungariei și să înceteze orice legătură cu dușmanii aliaților.⁴⁴⁰ Totodată, erau recunoscute drepturile României asupra teritoriilor ei, aflate sub stăpânirea Austro-Ungariei – Transilvania, Banatul, Bucovina.

Convenția militară prevedea mobilizarea tuturor forțelor militare române, atacarea Austro-Ungariei, cel târziu la 15 august 1916, opt zile după declanșarea unei ofensive în Salonic. Armata rusă se obliga să declanșeze o ofensivă pe frontul austriac, în Bucovina. Flota rusă trebuia să apere coastele maritime românești și malurile Dunării. Rusia se mai obliga să trimită în Dobrogea, două divizii de infanterie, pentru a coopera cu armata română. Cele patru state aliate trebuiau să furnizeze României, muniții și material de război, minimum 300 tone pe zi.⁴⁴¹

⁴³⁶ *România în relațiile internaționale(1699-1939)*, p. 376.

⁴³⁷ *Ibidem* , p. 376.

⁴³⁸ *Ibidem*, p.,376-398.

⁴³⁹ *Ibidem*, p.,398

⁴⁴⁰ *Ibidem*, p.,398

⁴⁴¹ *Ibidem*, p.,398

Conform înțelegerii, la 14 august 1916, România a declarat război Austro-Ungariei, iar în 15 august armata română a trecut Carpații, având drept ideal unitatea națională, „hotarele etnice ale românilor de peste Carpați”,⁴⁴² unirea, cu România, a Transilvaniei, Banatului și Bucovinei. În campania din 1916, după un prim succes, când armatele române au pătruns adânc în Transilvania ocupând orașele Sibiu, Brașov, Toplița, Miercurea Ciuc, România a suferit înfrângeri. Insuccesele armatei române se datoresc, în primul rând, atitudinii marilor puteri care nu și-au îndeplinit obligațiile asumate prin convenția militară. O mare parte din teritoriul țării intră sub ocupația dușmană. Guvernul și armata se retrag în Moldova.

În iarna anului 1916-1917 s-a desfășurat o uriașă activitate organizatorică, efortul principal fiind îndreptat spre reorganizarea armatei române în vederea continuării războiului, păstrării independenței țării. Un rol important, în reorganizarea armatei române, l-a avut misiunea militară franceză condusă de generalul Henri Mathias Berthelot.⁴⁴³

Comandamentul german, elaborase planul pentru a ocupa Moldova, însă armata română refăcută, cu un moral excelent și mobilizată de deviza „Pe aici nu se trece”, a dat peste cap planurile germane, dezlănțuind ofensiva la Mărăști, desfășurând cu succes operațiile de apărare la Mărășești și Oituz.⁴⁴⁴

Victoriile de la Mărășești, Mărăști și Oituz, au făcut să eșueze planurile de desființare a statului român.⁴⁴⁵ În ordinul de zi dat de generalul Eremia Grigorescu, la sfârșitul bătăliei de la Mărășești, se spunea: „În rezistența ce ați opus cu piepturile voastre la Mărășești și Muncelu, ați făcut să se întunece visurile de cucerire ușoară a părții ce ne-a mai rămas din sfânta noastră țară ... ați făcut să reânvie în mintea tuturor amintirea glorioasă a faptelor străbunilor noștri. Fiți gata să arătați, liftelor sălbatice, că românul nu are de dat din pământul scump al țării decât locul de mormânt ... Din sângele vostru se va ridica, curat și măreț, o țară românească a tuturor românilor.”

Regiunea Hangu, în timpul războiului, s-a aflat în imediata vecinătate a frontului. S-au luat toate măsurile pentru mobilizarea soldaților. Conducerea comunelor, în aceste vremuri grele, era asigurată

⁴⁴²Popescu-Puțuri, Ion, *Pentru o cauză dreaptă. Intrarea Rrom'niei în război, în august, 1916*, în „Analele de istorie”, nr. 6, 1977, p. 21.

⁴⁴³Platon, Ghe., *Op. cit.*, p. 476.

⁴⁴⁴*Ibidem*, p. 477.

⁴⁴⁵*România în relațiile internaționale(1699-1939)*, p. 421.

de primarii Ion Matasă la Hangu și Gheorghe Cădere la Buhalnița, notari fiind A. Niculescu respectiv N. Botez.⁴⁴⁶

S-au luat măsuri pentru păzirea principalelor obiective de importanță strategică – podul de beton armat de la Buhalnița, lung de 125 de metri și podul de la Hangu, lung de 113 metri. Pentru buna desfășurare a mobilizării și paza acestor obiective, erau trei posturi de jandarmi cu câte trei șefi de post, întărite cu câte trei soldați fiecare și supuse sub controlul Campaniei de Jandarmi Neamț.⁴⁴⁷

Greutățile războiului s-au repercutat și asupra Hangului. Pentru numeroase familii lipseau brațele de muncă ale bărbaților și feciorilor plecați la război; multe instalații nu funcționau din aceeași pricină. În 1917, sergentul Balan Vasile, din Hangu, încorporat în compania I, Batalionul 4 luptători, cere concediu, pentru a pune în funcțiune moara purtată de un motor de 6 cai și o presă de făcut ulei.⁴⁴⁸ Dincolo de subterfugiul folosit de soldatul respectiv pentru a ajunge acasă, se întrevedea o realitate – lipsa brațelor de muncă.

Unele unități rusești au fost dizlocate și în regiunea Hangului. Deseori, în relațiile cu localnicii, se purtau samavolnic.

Astfel, într-un raport înaintat la Piatra Neamț, se arăta că „trupele ruse cumpără și ridică cu forța vite, porci și alte produse de la locuitorii din zonele ocupate”⁴⁴⁹.

Cea mai mare nemulțumire a locuitorilor din Hangu, față de armata rusă, era legată de problema pășunatului deoarece, rușii pretindeau terenuri de pășunat pentru caii lor. Nemulțumirile cetățenilor a făcut ca să se înregistreze numeroase plângeri ale lor ceea ce a determinat, comandamentul militar român de la Piatra Neamț, să dea o decizie ocoalelor silvice de a nu permite armatelor ruse și române să ia în arendă terenuri de la proprietari și arendași fără autorizație.⁴⁵⁰

Căpitanul rus Golubof, cerea Ocolului silvic Buhalnița o suprafață de iarbă pentru pășunatul a 250 cai, amenințând că va intra samavolnic în fânețele locuitorilor dacă nu i se permite pășunarea cailor pe Piciorul Vânăț. Fără a avea autorizație el intrase deja cu caii la păscut, când i s-a cerut să plătească arenda pentru 100 hectare și recipisa pentru plata lor.⁴⁵¹

Totuși căpitanul Golubof a fost corect, cerând autorităților române, aprobarea pentru pășunatul cailor. Erau însă, alții care nu se

⁴⁴⁶ *Ar. Stat. Neamț, Fond Prefectura Neamț, ds. 1/1915, f. 22.*

⁴⁴⁷ *Ibidem, f. 35.*

⁴⁴⁸ *Ar. Stat. Neamț, Fond Consilieratul Agricol, ds. 7/1917, f. 117.*

⁴⁴⁹ *Ibidem, f. 134*

⁴⁵⁰ *Ibidem, f. 64*

⁴⁵¹ *Ibidem, f. 64*

formalizau. Comandantul Brutăriei nr. 239 și comandantul Intendenței din Secu – Buhalnița, fără să întrebe, au intrat în terenurile arendate locuitorilor.⁴⁵² Greutățile provocate de război, rechizițiile și abuzurile unităților militare rusești, determinau pe locuitori, chiar conducerea comunei, să se sustragă de la anumite cerințe, impuse de asigurarea hranei armatei ruse. Astfel, în 1917, cerându-se primăriilor să comunice care este situația porcilor din comune, de la Buhalnița s-a raportat că „nu se află crescători de porci care să aibă cel puțin 2 scroafe de prăsilă” iar la Hangu s-a spus că „în astă comună nu sunt crescători de porci, neavând locuitorii nici câte o scroafă”.⁴⁵³

Față de abuzurile și pagubele provocate de armata rusă, locuitorii din județul Neamț, autoritățile locale, nu aveau nici o putere. La întrebarea adresată de acestea forurilor superioare „Ce să facă cu aceștia?” (cu cei care abuzau) li se răspundea ca să se adreseze jandarmului local.⁴⁵⁴

Populația suferea din cauza lipsei de cereale. Pentru a veni în sprijinul populației, regimentele donau anumite cantități de porumb, dar acestea intrau în mâna speculatorilor, care înșelau și la cântar⁴⁵⁵ ceea ce a stârnit un val de reclamații din partea locuitorilor. Pentru a preîntâmpina astfel de cazuri, în ceea ce privește porumbul donat de regimentul 55/67 pentru zona Hangului, Consilieratul Agricol dispunea de distribuirea porumbului să se facă exact după tabloul care a fost înaintat spre avizare sfătuind, totodată, ca aprovizionarea locuitorilor să se facă prin băncile populare.⁴⁵⁶

Dintr-un raport al Judecătoriei Ocolului rural Hangu, adresat ministrului, prin care se cerea mutarea Judecătoriei din Hangu la Bicaz, aflăm că Hangu, a suferit stricăciuni mari, fiind în zona frontului, distrugându-se multe case.⁴⁵⁷ Deasemenea s-a răspândit și în Hangu boala contagioasă, care a provocat mii de victime în rândul soldaților dar și a populației civile- tifosul exantematic. Au fost și în Hangu bolnavi de această boală, provocată de mizerie și de păduchi, murind mulți oameni. Chiar și preotul Costache Gheorghiu, care a păstorit la Gura Hangului din 1895 până-n 1918, s-a îmbolnăvit, contaminându-se îngropând morții bolnavi de tifos și a decedat.

Dincolo de greutatea prin care a trecut populația Hangului în timpul războiului (greutăți inerente) hanganii au fost animați de dorința

⁴⁵² *Ibidem*, f. 64

⁴⁵³ *Ibidem*, ds. 33/1917, f. 3 și 16.

⁴⁵⁴ *Ibidem*, ds. 7/1917, f. 65.

⁴⁵⁵ *Ar. Stat. Neamț, Fond Consilieratul Agricol*, ds. 7/1917

⁴⁵⁶ *Ibidem*, f. 81, 86.

⁴⁵⁷ *Ar. Stat. Neamț, Prefectura Neamț*, ds. 99/1919, f. 3.

împlinirii idealului național – unirea românilor într-o singură patrie. Cei care au fost înrolați, au luptat cu vitejie la Mărăști, Mărășești și Valea Oituzului. Numai în comuna Hangu numărul celor care s-au jefit pentru apărarea țării și întregire a neamului s-a ridicat la 117 morți și 40 dispăruți. Între aceștia se număra locotenentul Ghervasia Ștefan, înaintat la gradul de căpitan, post-mortem, sergenții Cojoc Alexandru, A. Păvăloaiei Neculai, Năfăreanu Iordache, Tuțu Dumitru, Lazăr Mihai, Ungureanu Gavril, A. Popoaiei Vasile, caporalii Irimia Haralamb, Parfichi Gheorghe, Acojocăriței Neculai, Pipirigeanu Gheorghe (vezi și Anexe, Tablou de ostașii din comuna Hangu, județul Neamț, ce s-au jefit pentru apărarea țării și întregirea neamului). De la Buhalnița se cunosc numele celor 34 de eroi ai războiului de întregire a neamului.

Cu mânie și cu obidă priveau ostașii români actele de trădare și pactizare cu dușmanul a unora dintre ofițerii români.

În 1917, colonelul Al..... S....., comandantul Regimentului 27 Vaslui, a trădat pe români, trecând de parte dușmanului, îndemnând de acolo pe soldații români, să înceteze lupta.

Veteranul Amarinei Ion de la Buhalnița, la cei 89 de ani ai săi, prezent în 1917 pe valea Oituzului, la Poiana lui Boboc, povestea, cu durere, în 1983, despre acest eveniment și reda poezia ce au făcut-o ostașii români trădătorului.

„La Cașin sus pe o stâncă veghează un străjer
Și-n vale odihnește divizia de fier.
El plânge și blestemă un mare vânzător,
Pe Al..... S....., ce țara și-a vândut
Călcându-și jurământul, la dușman a trecut.
În orișice parte a lumii, tu vânzător spurcat
Ajungă-te osânda grozavului păcat.
Ai dus întâi la moarte pe căpitanul Ciulei
Ca să nu poată spune că-ai fugit fără teimei.
Și ti-ai ucis soldatul, ca orișice tâlhar
Și apoi ai trecut noaptea la dușmanul barbar,
Și cum stăteai pe munte ne ischiteai frumos
Dar noi te blestemam, că ești un ticălos.
De câte ori de nume, acuma-ți auzim
Ca și de neagra ciumă acum de tine ne ferim.
Căci frate ești cu Iuda ce vinde pe Hristos
Și nouă ne e scârbă de un fugar ticălos.
Credința sfântă, în suflet, de-a pururi o purtăm
Și noi murim cu cinste, dar noi nu ne predăm.”

Pentru merite deosebite, în timpul războiului, pentru vitejia ce a dovedit-o la Cireșoia, un hangan, Neculai Gheorghiu, a fost distins cu

înalțul „Ordin de cavaler Mihai Viteazu”, de la însuși regele Ferdinand I. Inginerul silvic Neculai Gheorghiu,⁴⁵⁸ va participa și la cel de-al II-lea război mondial, cu aceleași merite deosebite.

Jerfa soldaților români, între care s-au aflat și hangani, nu a fost zadarnică. Sfârșitul războiului va aduce împlinirea visului pentru care au luptat și s-au jefit generații de-a rândul. În anul 1918, a devenit o realitate România întregită, în urma exprimării voinței românilor din toate provinciile românești, de a se uni cu România.

La 27 martie 1918 Basarabia se unește cu România. La 15 noiembrie 1918 românii din Bucovina au hotărât „Unirea necondiționată, pentru vecie, a Bucovinei, în vechile ei hotare cu regatul României”,⁴⁵⁹ iar la 1 decembrie 1918 cei 1228 delegați și cei 100.000 de oameni adunați la Marea Adunare de la Alba Iulia, reprezentând voința tuturor românilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, au hotărât unirea cu România.⁴⁶⁰

Într-un consens cu toți locuitorii țării, hanganii au întâmpinat unirea din 1918 cu cel mai mare entuziasm. În biserici s-au înălțat „Te Deum”-uri, în școli s-au organizat serbări, exprimându-se, peste tot, bucuria înfăptuirii României Mari.

Învățătorul și directorul școlii primare din Hangu, Grigore Grigorescu, raporta Revizoratului școlar, despre manifestările dedicate evenimentului, exprimându-și speranța că „pe lângă o Românie Mare să avem și o Românie puternică și temută de toți dușmanii” și „Să ne putem bucura de roadele sfinte ale izbânzii în acest grozav război”.⁴⁶¹ La Buhalnița, învățătorul Gheorghe Baltă, înaintând informarea sa în legătură cu adunarea populară ce s-a ținut în localitate, în ziua de 23 decembrie, sublinia: „popoarele vrednice de a trăi, nu plâng pe morții lor, iar acei care cad pentru scopuri mărețe, nu vor nici ei să fie plânși”.⁴⁶²

Învățătorul Teoctist Galinescu, își amintește cântecul care emoționa sufletele Hanganilor, cântec care se auzea în fiecare casă.

”Cântați voioși cu mic cu mare
Un vis de veacuri s-o împlinit,
De-acum e România Mare
Un soare nou a răsărit.

⁴⁵⁸ Informația este luată din *Cartea familiei Gheorghiu*, aflată la D-I Teoctist Galinescu.

⁴⁵⁹ Platon, Ghe., *op. cit.*, p. 489.

⁴⁶⁰ *Ibidem*, p. 497.

⁴⁶¹ Radu, Ghe., *Marea Unire- sărbătorită cu entuziasm și în județul Neamț*, în „Ceahlăul”, nr. 2631.

⁴⁶² *Ibidem*,

Voi dragi copii cu vrednicie
Mărețul vis l-ați împlinit
Cântați, cântați cu bucurie
Un soare nou a răsărit.

Răsună cântu-n depărtare
Pe drum cu sânge așternut
Căci falnic România Mare
Și-a înălțat mărețul scut.

Surâde azi întreaga fire
Că tot ce-i suflet românesc
Își dat-au mâna cu-nfrățire
Pe-ntreg ogorul strămoșesc.

Trăiască România Mare
Mărit să fie al ei popor;
Să fâlfâie cu adorare
Stindardul falnic tricolor.”

Gavriil Galinescu, directorul gimnaziului din Hangu, cu elevii gimnaziului pregătea serbări cu conținut patriotic pentru frații uniți cu România, la Tulgheș și Vatra Dornei. Cu un larg răsunset a fost serbarea de la Prisecani, pe locul unde a fost hotarul care, atâtea veacuri, a despărțit Transilvania de Moldova.

Consecințele Marii Uniri din 1918 asupra regiunii Hangului.

Unirea Transilvaniei cu România, în general, Marea Unire din 1918, a avut consecințe importante pentru viitorul națiunii române. Așa cum s-a remarcat "Unirea cea Mare nu poate fi apreciată doar pentru modificarea dimensiunilor teritoriale ale țării; ea a făcut necesare, a impus transformări adânci, de structură, în acord cu stadiul de dezvoltare a societății românești, dar și în raport cu noua situație, cu nevoia de omogenizare administrativă și socială, de democratizare a vieții politice, creând condiții pentru dezvoltarea forțelor de producție, în cuprinsul pieței unitare și naționale."⁴⁶³

În cadrul mai larg al consecințelor Marii Uniri asupra României și asupra Hangului, unirea din 1918, a avut urmări importante.

Odată cu alipirea Transilvaniei la România, Hangu nu mai este o regiune de graniță. Dispare bariera de la Prisecani, care, veacuri în șir a separat românii din aceste locuri. Totodată dispare și vama de la Hangu, ca expresie a făuririi unei piețe naționale unice la nivelul României Mari.

Reforma electorală din 1918, înlocuia votul censitar cu cel universal. Se democratizează viața politică, importante categorii de cetățeni, țărani și muncitori, sunt chemați să participe la viața politică. Cetățenii Hangului vor fi atrași și ei în vârtoarea luptelor politice, vor cunoaște și ei febra alegerilor din timpul regimului burghezodemocratic, unii dintre ei vor adera la diverse partide politice burgheze.

În 1925, Parlamentul țării adoptă Legea pentru unificarea administrativă a țării, prin care, pe întreg cuprinsul României Mari, se institua o organizare administrativă unitară.

Județul Neamț a suferit și el modificări, în situația unităților administrative, creîndu-se 60 de comune rurale și 30 urbane. Tot atunci, s-au alipit, la județ, comune noi: Bicazul Ardeal, Borca, Broșteni, Crucea, Farcașa, Mădei, Blăgești, Buda și Valea lui Ion. Din comuna Hangu se desprind trei sate: Răpciuni, Schit și Lețești, care, împreună, formează comuna Ceahlău.⁴⁶⁴

Intenționat am lăsat la urmă cea mai importantă urmare, a unirii din 1918, asupra vieții întregii țărănime din România, deci și asupra țăranilor din Hangu – împrăștierea din anul 1921.

⁴⁶³ Platon, Ghe., *op. cit.*, 499.

⁴⁶⁴ *Ar. Stat. Neamț, Prefectura Neamț, Expunere asupra situațiunii județului Neamț la 1927*, p.2.

Ca întotdeauna, când au participat cu arma în mână la realizarea marilor idealuri ale României, țărani și-au legat speranțele lor, pentru pământ, pentru o viață mai bună, luptând până la sacrificiu de sine în vederea împlinirii acestor idealuri.

În anul 1917, prin două proclamații succesive (la 23 martie și 23 aprilie) regele României, Ferdinand, dădea asigurări țăranilor⁴⁶⁵ privind înfăptuirea unei reforme agrare.

Animați de speranța că vor primi pământ, țărani soldați, au făcut minuni de vitejie, în vara anului 1917, apărând ființa statului român.

În condițiile în care, lupta pentru pământ a țăranimii se intensifica, după război, guvernele au trebuit să ia în discuție problema reformei agrare.

În 1918 s-au dat două decrete – legi, care prevedeau exproprierea marilor proprietăți rurale din România precum și condițiile concrete de expropriere. Decretele stabileau: sunt expropriate terenurile arabile ale Coroanei, Casei Rurale, instituțiilor de mână moartă, cele care aparțin supușilor statelor străine, absenteiștilor. Se expropriau 2 milioane hectare din proprietățile particulare, lăsându-se fiecărui moștenitor un minim între 100 și 500 hectare.⁴⁶⁶ Al doilea decret prevedea ca pământul expropriat era arendat obștilor sătești, alcătuite din țărani, care aveau mai puțin de 5 hectare. Obștile plăteau Casei Centrale a Cooperației și Împroprietăririi, o arendă, iar aceasta achita proprietarilor suma convenită de răscumpărare.⁴⁶⁷

În comune – din ordinul ministrului I.I.C. Brăteanu, se face o largă publicitate decretului din 14 decembrie 1918. Prefectul județului Neamț, anunță primarilor că, din ordinul primului ministru și al Ministerului de Interne, s-a hotărât exproprierea a 2,5 milioane de hectare pentru săteni, iar pentru regiunea de munte se declară expropriată, din proprietatea particulară, suprafața necesară pentru formarea islazurilor.⁴⁶⁸

Situația la sate era așa de explozivă încât, se cere tuturor: prefectilor să facă o largă publicitate decretelor- legi,⁴⁶⁹ jandarmilor să expună „afișele” la toate cazărmile,⁴⁷⁰ revizorilor școlari să ție întruniri în toate satele și comunele din județ, pentru explicarea decretelor legi,⁴⁷¹ primarilor și notarilor să convoace, în toate duminicile și sărbătorile,

⁴⁶⁵ Platon, Ghe., *op. cit.*, p. 472.

⁴⁶⁶ Scurtu, Ion, *Viața politică din România. 1918-1944*, Editura Albatros, Buc., 1982, p. 88.

⁴⁶⁷ *Ibidem*, p. 88.

⁴⁶⁸ *Ar. Stat. Neamț, Prefectura Neamț*, ds. 106/1918, f. 1.

⁴⁶⁹ *Ibidem*, f. 2.

⁴⁷⁰ *Ibidem*, f. 12.

⁴⁷¹ *Ibidem*, f. 18.

sătenii la primărie și să le explice legea de expropriere,⁴⁷² toate acestea pentru „mulțumirea satelor”.

În septembrie 1920 se promulgă legea islazurilor comunale, pe baza căreia s-au constituit islazuri în aproape toate comunele rurale.⁴⁷³

Abia la 17 iulie 1921 a fost votată Legea pentru reforma agrară în Oltenia, Muntenia, Moldova și Dobrogea.⁴⁷⁴

În ceea ce privește regiunea Hngului, formarea islazurilor comunale și a loturilor pentru împrăștierea țăranilor, trebuia să se facă prin exproprierea moșiei Hnagului, proprietatea lui M.D.Sturza.

Potrivit legii de reformă agrară, proprietățile care au fost arendate și cultivate prin arendași continuu, în ultimii 10 ani (adică de la 23 aprilie 1910 până la 24 aprilie 1920) trebuiau să fie expropriate în întregime, indiferent de întinderea lor.⁴⁷⁵

Ori, de când era proprietatea familiei Sturza, domeniul Hangu fusese, în permanență, arendat și subarendat. Domeniul Hangu avea o suprafață de 65.790 hectare din care 39.250 hectare goluri de pădure și 26.540 hectare păduri, principalii arendași fiind: Gridov Panaitache, până în 1860, familia Ciontu, în perioada 1860-1890, Kibrik Bacalu, între 1890-1910, Vück Et Söhne, Ionel Diaconescu între 1910-1920.⁴⁷⁶

Arendașii subarendau părți ale moșiei; la rândul lor, subarendașii dădeau în arendă pământ pentru pășunatul vitelor, obștilor de țărani care-și asigurau, astfel, necesarul de pășune pentru vitele lor. Iată un asemenea contract de subarendare, încheiat între locuitorii din satul Răpciuni și subarendașii Augustin și Dimitrie Dobreanu: „Subsemnații locuitori de profesie agricultori, domiciliați în satul Răpciuni, comuna Hangu, județul Neamț, declarăm că am luat în subarendă de la domnii Augustin și Dimitrie A. Dobreanu, arendași ai moșiei Hangu, mutarea de pășune numită Muntele Răpciuni de pe moșia Hangului, cu veniturile pe care și d-lor o au în subarendă de la firma M' Vück Et Söhne și A. Renert și fiul, în baza contractului autentificat de Tribunalul Neamț la numărul 265 din 29 ianuarie 1918.

Noi locuitorii contractanți ne obligăm a întocmi și ține o listă exactă de toți locuitorii din comuna noastră care vom avea vite în mutarea arendată nouă, obligându-i pe fiecare a plăti domnilor Dobreanu dreptul de fumărit stabilit de pe acum astfel: lei 14 pentru locuitorii cu boi, lei 11

⁴⁷² *Ibidem*, f. 22.

⁴⁷³ Scurtu, Ion, *op. cit.*, p. 92.

⁴⁷⁴ Lungu, Traian, *Reforma agrară din 1921, pe unul din marile latifundii din nordul Moldovei*, în „Studii și materiale de istorie contemporană”, Buc., Tom. II, 1062, p. 466.

⁴⁷⁵ *Ibidem*, p. 465.

⁴⁷⁶ *Ibidem*, p. 465-466.

pentru cei palmași, și lei 4 pentru vădane; valoarea totală anuală a acestui drept de fumărit noi părțile o fixăm la suma de 500 lei”.⁴⁷⁷

Comisia locală de expropriere, a hotărât la 29 iulie 1920, exproprierea totală a moșiei, ca urmare a faptului că moșia Hangului fusese arendată permanent. S-a fixat prețul pământului expropriat astfel: prețul unui hectar de pădure a fost stabilit la 4020 lei, a unui hectar de islaz la 2000 lei, iar clădirile și toate accesoriile la sume de 632 mii lei. Suma totală ce trebuia să o primească M.D. Sturza era de 185.822.800 lei.⁴⁷⁸

Hotărârea comisiei locale de expropriere a fost contestată de soția proprietarului – Olga Sturza. Comisia județeană, stabilită pentru a judeca contestația, alcătuită din membri ce susțineau drepturile proprietarilor, a anulat, la 23 noiembrie 1922, hotărârile Comisiei de Ocol Hangu,⁴⁷⁹ scoțând de sub expropriere suprafața împădurită, terenurile de fânaș și de imaș, etc. sub motivul că legea din 1921 nu a avut în vedere exproprierea pădurilor.

Împotriva acestei hotărâri s-au ridicat obștile țăranilor din Hangu, Călugăreni, Buhalnița, cerând revizuirea hotărârii din 23 noiembrie.⁴⁸⁰

Comitetul agrar, care trebuia să revizuiască hotărârea, sub pretextul că arendările domeniului Hangu au avut în vedere doar exploatarea lemnului și arendarea terenului împădurit, a respins cererea de revizuire;⁴⁸¹ a invocat, în favoarea lui Sturza, că n-a putut să-și lucreze în regie moșia, fiind funcționar public, făcând parte din Consiliul Superior al Agriculturii, în perioada 15 ianuarie 1917-16 mai 1918. Era, și aceasta, o stratagemă de a scăpa moșia de la expropriere.

Locuitorii Hangului scriau următoarele despre această funcție: „Prințul M. D. Sturza a fost numit provizoriu în Consiliul Superior al Agriculturii de la 1917 la 1918, pe timpul absenței și până la reîntoarcerea domnilor Dobrovici și Carabetescu. Această numire n-a fost serioasă, căci prințul Sturza n-a cultivat niciodată o moșie personală, nu-i recunoscut ca un bun agricultor, cu practică și nici nu are vreo diplomă în agronomie. Și apoi detesta funcțiile și ocupațiile din țară, având reședința la Dieppe în Franța, deosebit de situația d-sale materială de mare latifundiar, proprietar a zece moșii, nu i-ar fi convenit ca să fie fixat la un serviciu și să primească salariu de 1500 lei lunar, când venitul d-sale numai de la o singură moșie era de 1.200.000 lei

⁴⁷⁷ *Ibidem*, p.465-466

⁴⁷⁸ *Ibidem*, p. 467.

⁴⁷⁹ *Ibidem*, p. 467.

⁴⁸⁰ *Ibidem*, p.468.

⁴⁸¹ *Ibidem*, p.468.

anual. Adică era altă socoteală. Prințul Sturza fiind ofițer mobilizat a vrut să scape de rigorile și riscurile frontului de luptă, deci un ofițer ambuscat.”⁴⁸²

Cu toate eforturile locuitorilor, M.D. Sturza, a reușit să –și impună punctul de vedere și să scoată domeniul Hangu, din rândul moșiilor care trebuiau expropriate în întregime.

Din suprafață de peste 65.000 hectare, rămăneau expropriate doar aproximativ 5000 hectare, pentru fânaș și islazuri comunale.

În anii următori, Sturza, reușește să răpească de la țărani și alte suprafețe de teren ce le fuseseră atribuite.⁴⁸³ Chiar autoritățile județului recunosc nedreptatea făcută țăranilor la împrumut. Astfel, în 1927, prefectul județului, Leon Pșepelinischi, arăta că „În privința achitării reformei agrare, ea este aproape terminată, dar totuși a provocat nemulțumiri și a mai rămas mulți săteni neîmprumutați și multe comune neînregistrate cu suficient izlaz” și, în continuare, arăta că „pentru a satisface cât mai grabnic nevoile locuitorilor, am obținut vizita d-lui Agetoianu, ministru de domenii, a d-lui C. Opran, administratorul Casei Pădurilor și a d-lui I. Radian, secretar general al Comitetului Agrar, care aici la fața locului, la Hangu și la Piatra Neamț, au ascultat rând pe rând toate delegațiunile locuitorilor.”⁴⁸⁴

Memoriul⁴⁸⁵ adresat de prefectul județului Neamț comisei, în frunte cu Argentoianu, - care venise să soluționeze plângerile țăranilor, între care cele ale locuitorilor din Hangu predominau - exprima un mare adevăr atunci când spunea că, în fața justiției, „sătenii ... au fost slab apărați” dar nu din cauza lipsei de cultură ci a mașinațiunilor proprietarilor și alcătuirii comisiilor respective care au dat câștig de cauză moșierilor. Memoriul amintit, deși se referă la înfăptuirea reformei agrare în tot județul, exprimă o situație ce se regăsește întru totul în comuna Hangu. De aceea voi da câteva extrase care sunt așa de concludente încât nu mai necesită comentarii:

„La opera mare a exproprierii, dacă proprietarii au făcut mari sacrificii, sătenii în schimb au fost slab apărați, în special lipsa de prevederi și de cultură, le-a dat o inferioritate în lupta dinaintea justiției. La o așa operă natural că se fac greșeli, care au adus pagube enorme ...”

„s-au împrumutat în total 9272 (în județ- n.n.) locuitori săteni, rămânând nesatisfăcuți 18.587 săteni îndreptățiți și ei la împrumutare.”

⁴⁸² *Ibidem*, p.469.

⁴⁸³ *Ibidem*, p.469.

⁴⁸⁴ *Ar. Stat. Neamț, Prefectura Neamț*, Expunere asupra situațiunii județului Neamț la 1927, p.X

⁴⁸⁵ *Loc. cit.*, p. X-XI.

„În ceea ce privește islazurile s-a dat în 1919-1924 circa 8154 hectare, terenul cultivabil și poieni și 14.591 hectare pădure care încă nu s-a defrișat complet.

În fața unei așa situațiuni pentru 2/3 din îndreptățiții mobilizați au rămas fără hrană, când în județul Neamț, nu este destul loc de cultură, refugiul mijloacelor de existență sunt la creșterea vitelor, munca în păduri, în fabrici și la plutărit.“

„ Mai putem avea un izvor de câștig din creșterea vitelor, însă creșterea lor e în funcție de suprafața de izlaz pentru hrana vitelor ... Din expunerea de mai sus, se vede că s-a căpătat mai puțin izlaz decât prevedea Legea.”

În comuna Hangu, împrăștierea din 1922, a lăsat mulți locuitori fără să beneficieze de prevederile legii agrare. Trebuiau să fie împrăștiți 1028 săteni și au primit pământ numai 558.⁴⁸⁶

Suprafața cu care au fost împrăștiți cei 558 locuitori era de 1671 hectare din care 209 teren arabil pentru care se plătea o arendă de 28 lei/hectar, 1215 hectare fânaț cu o arendă de 50 lei/hectar și 246,50 hectare izlaz cu o arendă de 18 lei/hectarul.(vezi, Anexe, tabelele privind împrăștierea din 1921).

Faptul că numeroși țărani au rămas fără pământ, a determinat numeroase plângeri ale locuitorilor, pe parcursul întregii perioade interbelice.

În 1930, 14 cetățeni de la Buhalnița adresează o cerere către prefectul județului din care aflăm că „au cheltuit mii de lei numai pe timbre, făcând o groază de petițiuni” „și că au parcurs drumul până la București de două ori.⁴⁸⁷ Ei cereau prefectului, fiindcă sunt „în cea mai neagră mizerie din cauza sărăciei” „să dispună, împrăștierea lor cu pământ de fânață, pământ de care au absolută nevoie”. Dacă nu li se satisface cererea să li „se facă, măcar formele necesare pentru emigrare în Statele Unite ale Americii”. Locuitorii din Călugăreni și Ceahlău pornesc „adevărate războaie” atât de accentuată a ajuns lupta locuitorilor pentru izlaz, după cum aflăm printr-un raport al Prefecturii județului Neamț către Ținutul Prutului.⁴⁸⁸

Raportul respectiv menționa că „din martie și până la jumătatea lui iulie, Prefectul, întreaga Administrație, Camera Agricolă, organele silvice și chiar jandarmeria sunt absorbite de grija de a împăca și de a

⁴⁸⁶ *Ar. Stat. Neamț, Fond Consilieratul Agricol*, ds. 463/1921, f. 28

⁴⁸⁷ *Ar. Stat. Neamț, Prefectura Neamț*, ds. 91/1930.

⁴⁸⁸ *Ibidem*, ds. 137/1931, f. 9.

liniști și la nevoie de a reprimă atitudinile și violențele care se produc până ce vitele sunt aranjate definitiv unde pot”.⁴⁸⁹

În anul 1934, se ceartă pentru izlaz hanganii și cu locuitorii din Largu. Este vorba de izlazul cunoscut sub numele de „Cireșul”, de pe Muntele Hangu, pe care îl folosesc locuitorii din Chirițeni. Islazul a fost dobândit de hangani în 1921, în urma reformei agrare. O parte a izlazului se afla pe versantul de apus al Muntelui Hangu, înspre Largu. Ca atare lărgenii au considerat că această porțiune de teren este a lor. Lărgenii au închiriat cândva și au folosit izlazul Cireșul, după cum spun hanganii și ar fi vrut să-l stăpânească în continuare dar în mod abuziv. Se prevalau și de un titlu de proprietate care, după părerea lor, le dădea dreptul asupra izlazului Cireșul. Se pare că acel titlu specifica că izlazul lor se întindea până la izlazul Cireșul. Conflictul s-a desfășurat în instanțele de judecată, consumând timp, resurse și mulți nervi de-a lungul unor procese interminabile, câștigate când de unii, când de alții. În anul 1947, conflictul a fost tranșat în favoarea hanganilor, în urma unei acțiuni când stâna făcută de lărgeni a fost desfăcută și mutată de hangani. Islazul a fost stăpânit fără probleme de locuitorii din Chirițeni până-n 1989. După evenimentele din acela an, au izbucnit conflictele pentru izlazul Cireș. Au fost evenimente și pe teren care putea duce la agresiuni; a fost nevoie și de interpunerea forțelor de ordine; s-a făcut apel și la televiziune; s-a reluat scenariul cu procesele, câștigate când de hangani, când de lărgeni. Conflictul a durat și în vremea mandatului primarului Pintilie Grigore și al lui Pântea Ion. În cele din urmă hanganii au reușit să li se recunoască stăpânirea pe acel trup de izlaz și de către lărgeni, în vremea primului mandat al primarului Lupu Gavril, după ce a fost ales primar la Poiana Teiului, Bâia. Acesta din urmă a înțeles că actul hanganilor este perfect legal și că lărgenii nu aveau dreptate. Este drept că a avut loc și o negociere, lărgenii obținând loc de trecere pentru turmele lor pe o porțiune din izlazul hanganilor, ceea ce mi se pare normal între vecini.

Pentru izlaz a izbucnit un conflict deosebit și în aprilie 1936, când locuitorii comunei Ceahlău întrerup lucrările de plantare a unei suprafețe de teren pe domeniul principelui Sturza, întrucât se lua, astfel, o anumită porțiune de teren ce era până atunci acordată pentru pășunatul vitelor locuitorilor. Situația era așa de gravă încât, primarul comunei cere Legiunii de jandarmi să intervină la Administrația proprietății Sturza, pentru a nu pune plantația, „altfel se degajă de orice răspundere și de tulburările ce se pot întâmpla”.⁴⁹⁰

⁴⁸⁹ *Ibidem*, f. 9.

⁴⁹⁰ *Ibidem*, ds. 297/1936, f. 2.

Locuitorii satului Schit se opun cu hotărâre și întrerup lucrările de plantație,⁴⁹¹ deși la 12 iunie, Administrația domeniului se adresase la Piatra Neamț, cerând un efectiv mai mare de jandarmi.⁴⁹²

Cu toate limitele sale reforma agrară din 1921 – deși a provocat multe și îndelungate nemulțumiri – a reprezentat un bun câștigat pentru locuitorii Hanguului. Crearea islazurilor comunale a rezolvat, în mare parte, necesarul de pășune pentru vitele sătenilor. Hanganii, deși aveau multe răni de vindecat, vor intra într-o perioadă de dezvoltare economică și de emulație spirituală.

Viața în Hangu în perioada dintre războaie.

Evocările, relatările sau amintirile Hanganilor, referitoare la această perioadă (1918 –1940), cercetările etnografice, permit să apreciem că modul de viață al locuitorilor hangani nu s-a schimbat fundamental. Aceleași ocupații, practicate de secole continuă să existe și să fie fundamentale pentru existența lor. În continuare, creșterea vitelor și practicarea agriculturii, pe loturile personale, sunt ocupațiile principale, dar nu și singurele. Pentru o bună parte a bărbaților, o sursă bună de câștig, continuă să fie plătăritul. Meșteșugurile casnice sunt o preocupare pentru fiecare familie, deși există și meșteșugari specializați. Oamenii continuă să comercializeze surplusul de produse animale sau vegetale, sau pe cele meșteșugărești. Viața se desfășoară după niște tipare bine stabilite și cu o periodicitate care impune un calendar și chiar un anumit ritm biologic, care se reiau, an de an. Cred că aceste tipare și această periodicitate din viața săteanului, schimbările nesemnificative în ceea ce privește modul de viață , ocupațiile, ca și păstrarea, timp de secole și chiar de milenii a celorăși credințe și obiceiuri, l-a determinat pe Lucian Blaga să afirme că veșnicia să născut la sat.

Nu s-au produs schimbări semnificative dar, totuși, se simte un duh nou, comparativ cu perioada precedentă, când săteanul încă era legat de foștii lui stăpâni, deși fusese emancipat și devenise proprietar în timpul lui Alexandru I. Cuza. Duhul nou se simte peste tot, deși, după cum am văzut, problemele locuitorilor nu au dispărut, fie că erau legate de vindecarea rănilor provocate de război, de împrăștiere, de islazuri sau de altele, obișnuitele griji zilnice.

Pretutindeni în lume, în Europa și în America, sfârșitul unui război devastator cum a fost primul război mondial, a determinat o descătușare, o eliberare a sufletului oamenilor, o tendința de a se bucura de tot ce înseamnă viață. Hanganii nu au făcut excepție. Aveau motive să fie optimiști și încrezători, cu atât mai mult cu cât idealurile

⁴⁹¹ *Ibidem*, f. 12.

⁴⁹² *Ibidem*, f. 7.

pentru care luptaseră , au devenit realitate. Se înfăptuise Unirea cea Mare, se democratizase viața politică prin acordarea votului universal, hanganii simțindu-se, cu adevărat, cetățeni, s-a realizat împrăștierea, aveau propriile lor idealuri. Mulți hangani erau oameni înstăriți, averea lor măsurându-se în multele hectare de pământ și în multele vite. Crescuse forța lor economică. Cei care nu aveau prea mult pământ și vite și nu-și asigurau traiul din lucrul pământului și creșterea animalelor, ocupații care pentru ei erau complementare, găseau de lucru, cei mai mulți la tăiatul lemnului din pădure sau la facerea plutelor și transportul lui pe Bistrița, fie la fabrica de cherestele a greului Sanacli.

După munca din cursul săptămânii, hanganii, se întâlneau duminica sau în zilele de sărbători, în centrul comunei și discutau problemele lor. Îmbrăcați în costumul național, ofereau o priveliște impresionantă. Îmbrăcămintea era lucrată în casă, de către femei și fete. Bărbații purtau pantaloni groși , confecționați din stofă de căsă, abă, cămașă albă, trânsă la brâu cu o curea lată de piele (chimir), peste care purtau o bundiță din blană de miel, frumos înflorată. Pe cap purtau pălărie, iar în picioare bocanci, unii, cei mai mulți, opinci, picioarele fiind înfășurate în obiele albe, strânse cu șnururi negre făcute în casă sau curele din piele. Iarna, purtau sumane, tot din stofă lucrată în casă, de culoare închisă , largi și groase, dând impresia de trăinicie.

Femeile, în costumul tradițional, produceau o impresie și mai agreabilă, împodobind, parcă, natura din jurul lor și amplificând atmosfera de sărbătoare. Nu umblau cu capul descoperit, purtând casânci negre, iar cele mai tinere, basmale înflorate.

La centrul comunei, aflat la Gura Hangului, se simțea pulsul vieții economice. Aici se aflau locurile pentru petrecerea timpului liber sau pentru procurarea lucrurilor care nu se putea produce în gospodăriile proprii. Iată cum este descris „ centrul economic“ al comunei Hangu, într-o evocare semnată de Emilia Cojoc- Gheorghiu, profesoară de limba și literatura română, în, „ Țara Hangului“, nr. 40: „... aici erau prăvălii, crâșma, brutăria și o cofetărie. Niște țigani-Turică-aveau un atelier de ferărie, unde oamenii își potcoveau vitele de muncă. Existau două case mari cu un etaj, una pe dreapta drumului, veche cu balcon la etaj, alta nouă fără balcoane și fără nici un stil și una și alta. Nici o podoabă nu le infrumuseța; ambele erau destinate comerțului: prăvălii urâte cu rafturi încărcate cu mărfuri așezate alandala: aici halva, alături sâneală și mai încolo opinci și săpun. Pe un raft stămburi de cea mai proastă calitate, cumpărate de femei pentru fuste de îmbrăcat la muncă. Nici o stofă de calitate căci femeile preferau costumul național, făcut în cea mai mare parte în casă: ie cu motive naționale de o mare frumusețe și catrinte din lână fină și fire aurii. „ Lumea bună“ își cumpăra mărfuri

din Piatra Neamt de la un negustor Stambier, cu care oamenii de pe valea Bistritei se împăcau foarte bine. Avea mărfuri bune și la nevoie dădea și pe datorie.”

Aici se aduna lumea duminica și în sărbători. Aceași Emilia Cojoc- Gheorghiu descrie atmosfera din acele zile: „ Oamenii erau chipeși și străluceau hainele pe femei când se adunau duminica la Gura Hangului, centrul comunei. Atunci tot văzduhul era parfumat de busuioc și dumbrăvioare, căci oamenii nu cunoșteau alt parfum. Erau gospodari pașnici fără litigii, de aceea adunările lor din Gura Hangului erau liniștite, monotone chiar, căci și vinul care îl beau la crășmarii Ceucă și Roșu era cu măsură, fie din rațiuni economice, fie din cumpătarea lor firească. Problemele pe care le discutau, fără aprindere, erau cele referitoare la plutărit, la munca la pădure, mersul care îi nemulțumea, dar fiecare problemă în parte nu le dădea mari dureri de cap.”

Școlile organizau serbări cu recitări de poezii, cu mici piese de teatru, cântece patriotice interpretate de corul format din elevi. Serbări deosebite se organizau cu prilejul zilelor de 10 mai și 24 ianuarie, care se caracterizau prin solemnitate deosebită. Domnul Teoctist Galinescu, a evocat, în „ Țara Hangului“, asemenea manifestări: „ În aceste zile nu se tinea clasă și ne prezentam în costume naționale la școală. Înainte de ora 10 ne incolonam ca pentru paradă, cu drapele tricolore și mergeam la Biserica „ Sf. Neculai“ din Gura Hangului, unde erau adunate toate notabilitățile localității: primar, notar, preoți, medici, avocați, directorul Gimnaziului din Hangu și elevii. Preotul Mihai Coroamă, în veștminte strălucitoare, oficia tedeumul zilelor naționale, iar directorul Grigorescu, îmbrăcat în haine militare cu grad de locotenent, veteran de război, ținea cuvântări cu evocări vibrante, mai ales de Înălțarea Domnului, ziua Eroilor, care storceau lacrimi mulțimii prezente.”

Intelectualii acelei vremi, învățători, preoti, avocați, judecători, medici, depuneau toată strădania pentru a fi demni de domeniul în care lucrau și pentru propășirea locuitorilor. Sunt cunoscute eforturile lui Gavriil Galinescu, a avocatului Hotnog, a preotului Pantelimon Grigoriu, pentru reînființarea gimnaziului. Medicii rezolvau problemele de sănătate ale populației, judecătorii, Eugen Cârdei și Buta, avocații, I. Hotnog și D. Simionescu derulau procesele , respectiv susțineau cauzele părților, profesorii, Tazlăoanu și Boueanu, continuau eforturile profesorilor pe care i-a avut , până acum gimnaziul din Hangu.

Mulțumiți de activitatea lor, intelectualii, în clipele de răgaz, ieșeau la plimbare pe drumul care despărțea în două vestitul Șes al Hangului, sau pe podul Hangului, care, peste Bistrița, lega Hangu de Răpciuni. Nu erau lăsați deoparte nici veresanții împăduriti care mărgineau localitatea.

Casa avocatului Hotnog erau un loc căutat de mulți, pentru atmosfera care se crea pentru o adevărată desfătare spirituală. Profesorul Ioan Tăzlăoanu, descrie una din serile pe care le-a petrecut, deseori, în acest loc: „ Orice aș fi făcut ziua, după orele de clasă, seara soseam la familia Hotnog, de cele mai multe ori singur. Aici era locul de reculegere, de reconfortare, de distracție, de voie bună. În camera lui Conu Nicu era cerc literar și științific și, de cele mai multe ori, camera lui se transforma în sală de muzică, în sală de concerte.....Ce nu știa Hotnog, magister: drept, literatură (proză, poezie),artă plastică, noutăți la ordinea zilei, etc., menținând și prin aceasta urbanistica satului. Hotnog cunoștea muzică cultă. El nu era un instrumentist flautist după ureche ci un notist. Putea și aranja, armonizând, partiturile de fiecare seară...” (Prof. Ioan Tazlăoanu, *Amintiri despre oameni, locuri și fapte din Hangu anului 1930-1931*, „Tara Hangului”, nr 9/ 1991.)

Copii sătenilor urmau cursurile școlilor primare sau ale Gimnaziului (cât a existat), deși mulți dintre ei rămâneau în afara școlii. Preoții, învățătorii, profesorii și ceilalți intelectuali ca și locuitorii mai înstăriți, își trimiteau copiii la școli, mai departe, la seminarii, la licee, apoi la diferite facultăți. Mulți dintre acești copiii au ajuns oameni ce au îndeplinit diverse profesii și au ocupat funcții importante în diverse ramuri de activitate. Dintre locuitorii simpli ai Hangului, care și-a susținut copiii să parcurgă diverse trepte de învățământ și care au ajuns, unii dintre ei, personalități, amintesc pe Sava Pancu din Audia. Acesta, căsătorit cu Maria lui Toader Farcașanu, a avut nouă copii: Gheorghe, Dumitru, Teodor, Ion, Filofteea, Haritina, Ana,Maria, Haralambie. Dintre aceștia, Gheorghe a ajuns procuror exercitând această profesie la Ismail și București. Unul din fiii lui Dumitru, Octav, a fost ambasador al României în Canada; altul, Dumitru, a ajuns grefier la Judecătoria Hangu și la Tribunalul din P. Neamț, căsătorit cu Domnica, născută Hogea, soră cu mama Steluței, la rândulei căsătorită cu Neculai Caia, socrul lui Ion Manolache, actualul director al Școlii din Hangu.Copii de-ai lui, de asemenea s-au realizat ,bineînțele într-o altă perioadă istorică: Stela, profesor la Liceul „ V. Alecsandri“-Bacău , căsătorită cu prof. dr. în istorie, Ion Ciută ; Dumitru (Puiu), un ștab mare pe la Cooperăție, Adrian, profesor de matematică la un liceu din Piatra Neamț, cu rezultate deosebite, elevi olimpici, chiar și în anul acesta (2007). Maria Pancu, cu o inteligența deosebită, a reușit să urmeze Gimnaziul din Hangu, însă nu a fost trimisă la alte școli;căsătorită, fără voia ei, cu Gheorghe Popoaia , cunoscut ca Gheorghe a Zoiței, a avut opt copii: Ion, Gheorghe, Maria (Aneta), Costică, Olga, Florentina, Elena, Rodica. Rămași orfani de tată, au reușit fiecare să-i croiască un drum în viață, întemeind familii sau gospodării în diferite localități. Dintre aceștia, Elena

a devenit învățătoare în satul Audia, toate generațiile de copii, dintre anii 1965-2003, trecând prin mâinile ei. Este cunoscută, mai ales, sub numele Lenocica, căsătorită cu profesorul Gheorghe Drugă; Rodica a functionat ca educatoare la Căminul pentru copii de pe lângă C.L.A.-Bicaz, făcând parte din corpul de îndrumare și control al Inspectoratului Școlar Neamț; căsătorită cu Ion Asavei, bibliotecar la Biblioteca Orășănească-Bicaz, redactor la cotidianul „Monitorul de Neamț“.

Am prezentat acest exemplu, pentru a arăta că nu numai copiii de preoți, de dascăli, învățători, profesori sau avocați puteau să îmbrățișeze diferite profesii, ci și cei din rândul țăranilor puteau birui greutățile materiale și reușeau să spargă barierele sociale, afirmându-se în diferite domenii ale vieții economice sau social- culturale.

Viața majorității copiilor nu era ușoară. Din fragedă copilărie erau obișnuiți cu greutățile vieții țăranilor de la munte. Participau, după puterile lor la activitățile din gospodărie. Fetele erau obișnuite să spele, să coase, să toarcă, să țese la stative, să pregătească mâncarea. Și băieții și fetele trebuiau să-și ajute părinții la făcutul fânului, la melițatul cânepii la păzitul cârlanilor și vițelilor pe islazuri și la alte treburi gospodărești. Erau învățați să fie respectuoși cu părinții și cu cei mai în vârstă. Duminicile și-n celelalte sărbători religioase participau, alături de părinți, la slujbele de la biserică. Cei mai mulți frecventau cursurile școlilor primare, însă puțini dintre ei urmau alte școli după absolvirea cursurilor primare. Timpul liber era destinat treburilor în gospodărie dar și distracției specifice vârstei. Jocurile mai obișnuite erau *țurca*, *bătutul untului*, *oina*. O atracție deosebită pentru copii era scăldatul în *știoalnel*e realizate tot de ei în apa pâraielor sau la Bistrița pentru cei ce erau mai aproape de râu. De asemenea o mare plăcere era pescuitul și răstocitul gârelor.

Viața hanganilor în perioada interbelică, se caracterizează printr-o anumită frenezie și este prezentată într-un mod ușor idilic, pentru categoriile de oameni mai înstăriți și a celor din clasa de mijloc. Aceasta nu înseamnă că nu existau probleme pentru alte categorii sociale: văduve, cei cu pământ puțin și cu familii numeroase, cei săraci, în general. Exista și analfabetism și sărăcie cronică. Pe ansamblu însă viața economică, socială și culturală, nivelul ei, se ridica la niște standarde muțumitoare, care dădea motive de satisfacție și împlinire.

Un aspect al vieții, în care hanganii au fost întotdeauna în frunte, este cel al vieții spirituale. Se continuă tradițiile de spiritualitate ale secolelor precedente. Credința este o componentă nelipsită din viața comunităților și a fiecărui om în parte. Pentru a slăvi pe Dumnezeu, pe Fiul și pe Sfântul Duh, hanganii au nevoie de lăcașuri mai încăpătoare. Populația a sporit și vechile bisericiuțe, ridicate în timpuri mai vechi, nu

mai corespund nici numărului sporit de locuitori, nici standardelor acestora. Hanganii devin constructori de catedrale. Termenul este puțin pretențios, dar exprimă o realitate a Hangului, în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Primii care se pun pe treabă și-și ridică o biserică pe măsura evlaviei lor sunt hanganii din Audia. Cele 50 de familii ale satului, sub oblăduirea vrednicului preot Ion Pântescu, prin 1900, încep construirea unei biserici din piatră, care, comparativ cu vechea bisericuță de lemn, pare o catedrală. Se spune (într-un art. din „ Țara Hagului“, nr. 42, *Satul Audia*, semnat de un fost învățator la Școala din Audia, Alexandru Săvescu, că vechea biserică s-ar fi construit în 1828. Este o informație denaturată de amintirea celor de la care a cules-o. Se dau și numele unor preoți „ ce-au păstorit“, în Audia : Vasile Bătrânu, N. Cilihoescu. I. Pântescu, V. Prundeanu, fără să se menționeze perioada de păstorire. Și această informație este denaturată, preoții fiind enumerați nu în ordinea în care au păstorit, însă este valoroasă deoarece menționează numele unui alt preot care nu a mai fost amintit în alte surse, preotul N. Cilihoescu. Preotul Ioan Papuc, în „ Țara Hagului“, nr. 2, în art. *Una din bisericile Țării Hangului* , afirmă că bisericuța din lemn, construită în formă de cruce, în stil ardelenesc, exista din a II-a jumătate a secolului al XVII-lea, și a fost pictată de Ioan Zugravu . Cred ca este undeva o greșeală strecurată fie la redactare fie la tehnoredactare, în ceea ce privește secolul, fiindcă pictorii de biserici, Gheorghe și Ioan Zugravu, sunt menționați în secolul XVIII, printre altele pictând și biserica Sihăstriei Râpciune, construită pe la 1733. Tot preotul Papuc, scrie că biserica a fost renovată de Vasile Bătrânu zis și Prundeanu și Nicolae Sachelarie, în 1829, operațiune repetată după alți 48 de ani. Catagrafia din 1832, menționează biserica cu hramul „ Sfinții apostoli Petru și Pavel“, și pe cei doi preoți, Vasile și Neculai.

Însemnările de la Biserica din Audia consemnează că prima biserică a satului a fost construită în a II-a jumătate a secolului al XVIII-lea. Nu se spune nimic despre stilul în care a fost construită, nici cum arăta. În anul 1929, se spune că a fost renovată *în întregime* , de către preoții Vasile Prundeanu și Neculai Sachelarie. Astfel se confirmă și prin tradiție catagrafia din 1832 care menționa la Audia doi preoți. De data aceasta se fac precizări detaliate despre aspectul bisericii. Stilul arhitectonic era cel al bisericilor ardelenesti, cu un plan treflat cu acoperiș cu pantă mare sau repede a apei de ploaie și a zăpezii, din șindrilă. Era construită din bârne de brad, fasonate în fabrică, adică la ferăstrău; bârnele erau prinse cu pene (cuie) de stejar; peste perții din bârne s-a aplicat tencuiala din var și nisip. Pictura bisericii a fost realizată de zugravul Ion, originar din Râpciuni. În partea de sud s-a lipit

de zidul exterior un pridvor micuț, având stâlpi sau coloane de susținere; deasupra pridvorului s-a ridicat un turnuleț care servea drept clopotniță. Întradevăr, după 48 de ani, adică în 1877, biserica din lemn a fost din nou reparată, rezistând până-n 1946, când va fi cu totul demolată, mai ales că, în 1944, un obuz (brand) a căzut peste ea dărâmand o parte din acoperiș și din pereți.

Chilia din curtea bisericii, construită sub forma unei case țărănești, cu tindă și două încăperi, cu un acoperiș în patru table, cu pante repezi, datează din 1829. Bătrânii din Audia susțin că un motiv pentru care s-a construit a fost acela de a adăposti pe unii călugări care s-au nevoit aici. În susținerea acestei păreri este și numele sub care era cunoscută- chilie-, dar și menționarea numelor unor monahi pe vechiul pomelnic al vechii bisericuțe. A fost renovată în 1971 de preotul Ștefan Vlad, apoi de preotul Gavril Vlad. Casa de prăznuire își are începuturile tot în anul 1829, executându-se lucrări de renovare în 1972 de către Aurel Vlad, continuate de Gavril Vlad:

Informațiile culese până în acest moment ne dau posibilitatea să stabilim care au fost preoții de la biserica Audia, până-n 1864: preot Simion, Vasile Bătrânul zis Prundeanu, care era fiul preotului Simion, Nicolae Sachelarie, Teodor Onu. Probabil că după preotul Teodor Onu, a păstorit și preotul N, Cilioescu, amintit de învățătorul Săvescu, citat mai înainte, după care a urmat preotul Ion Pîntescu, care a păstorit până-n anul 1922.

Preotul Ion Pîntescu, a realizat, împreună cu enoriașii din Parohia Audia, biserica nouă, lângă mai vechea bisericuță.

Biserica nouă, mare cât o catedrală, este construită din piatră și are planul în formă de cruce. Meșterul care a zidit biserica era de origine macedoneană și purta numele de Petrea Cristea. Biserica a fost acoperită cu draniță, acoperișul fiind străpuns de patru turle: trei în formă cilindrică, a patra de formă paralelipipedică, folosită și ca clopotniță. Fiecare turlă era prevăzută cu descizături pentru luminarea podului. Interiorul bisericii nu a fost pictat. Impresionează însă catapeteasma, cred eu de mare valoare artistică, fiind sculptată sub conducerea profesorului de la Școala de arte și meserii din Iași- Constantin Bocec, în stil renascentist. Catapeteasma este prevăzută cu icoane deosebi de expresive, pictate de un profesorii de la Academia de arte frumoase din Iași – pictorii Popovici Lespezi- Fălticeni și Constantin Paneu.

Fără alt sprijin decât cel pe care ți-l dă credința în Dumnezeu, în mai puțin de 20 de ani, locuitorii Audiei au ridicat biserica care se vede și astăzi. În anul 1918, este sfințită, și are hramul, așa cum l-a avut și mai vechea bisericuța, „ Sfinții apostoli Petru și Pavel”.

Pisania (inscripția) situată deasupra ușii de la intrare menționa: „ S-au pu temelia fundamentală, în anul 1900; s-au terminat în anul 1918, luna iunie, ziua 29, prin stăruința preotului Ioan Pântescu și cheltuiala enoriașilor, în sumă de 50 mii lei. S- asfintit în timpul Prea sfințitului Mitropolit Pimen (Protoiereu fiind Preotul Gh .Popovici). A fost reparată în anul 1950, de preotul Aurel Vlad și enoriașii Parohiei Audia“. Sfințirea bisericii a fost realizată de Prea sfințitul episcop Vartolomeu al Râmnicului, la 14 octombrie 1918. La această biserică au mai păstorit, după moartea preotului Ion Pântescu (1900- martie 1922), preoții: Iosif Bistriceanu(1922-1925), C. Alexandrescu 1925-1927), Pantelimon V. Balan (1927-septembrie-1927), Vasile Iosifescu (1927-iunie, Vasile Vatamanu (1928?-1931), Teodor Sava (1932-1935), Ion Ungureanu (1935-1937), Neculai Bejan(1937-noiembrie 1940), Aurel Vlad (noiembrie, 1949-1970), Stefan Vlad 1970- 1 iulie 1973) M. Hogeia (august 1973-septembrie 1974), Gavril Vlad (1974-1988), Ioan Papuc (1988-februarie 2000), Ioan Simiraș (iulie 200- în prezent). Cronologia este stabilită de preot, Ioan Simiraș, după registrele de evidența a botezurilor de la parohia Audia și a altor evidențe.

Este rândul hanganilor de la Răpciuni să- și ridice un nou locaș de cult. Biserica lor veche, construită în 1773, ca biserică a Sihăstriei Răpciune, un „ monument de artă țărănească de pe Valea Bistriței“, cum îl numește Gh. Iacomi, devenise neîncăpătoare. În anul 1903, sătenii din Răpciuni (vezi art., Domnului inginer, Bulai Mihai, *Biserica Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril*, în „ Țara Hagului“, nr. 40), încep construcția și o termină în 1940. Construcția a fost realizată de antreprenorul Carol Zani, din piatră fasonată de meșteri specializați, aduși din Italia . Construcția se remarcă prin dimensiuni, eleganță și monumentalitate. Pictura a fost executată de pictori din Iași dar și un pictor originar din Ceahlău, Roman Hotnog. Ocazional participa și Corneliu Baba, care venea de la Durău, în grupul de studenți ce-l însoțeau pe N. Tonitza care executa pictura de acolo.. Evident că pictura impresiona prin calitatea artistică, după cum impresionantă era și catapeteasma, suflată cu aur, stratele executate artistic de meșteri ieșeni ca și icoanele. La decorarea interiorului contribuția financiară a aparținut prințului Dimitrie Sturza. Impresionantă prin mărime și prin lucrarea artistică, adevărată catedrală, biserica din Răpciuni este demolată înainte de venirea apelor viitorului lac de acumulare. Elemente ale ei au fost dăruite catedralei din Rădăuți, iar catapeteasma, clopotele au fost duse la Schișor.

Enoriașii din Gura Hangului s-au folosit, până pe la jumătatea secolului al XVII-lea, de biserica Mănăstirii de la Hangu, menționată în 1458, într-un document de la Ștefan cel Mare. Călugării de aici retrăgându-se în locuri mai izolate, biserica mănăstirii rămâne biserică

de sat, existând până-n 1775, când Ion Vici- Lupu și Ion Cracoveanu, construiesc, pe locul celei vechi, o biserică nouă, arsă de turci, în anul 1821. Ctitorii amintiți reconstruiesc biserica, pe un teren mai ridicat, între anii 1821-1829. Această biserică este construită din lemn, în forma de cruce, a fost pictată de Gheorghe , zugravul . Un element care dă o notă specifică acestui locaș de cult, este pictura în frescă pe peretele frontal al pridvorului.

După primul război mondial, preotul Teodor , fiul preotului Costache Gheorghiu, care urma lui Mihail Galinescu, mort în 1985, având în vedere creșterea populației și a numărului credincioșilor, ia inițiativa construirii unei biserici monumentale din beton armat, lângă biserica veche. În 1921 se sfințește locul însă lucrările vor începe și se vor desfășura în timpul noului preot, Mihai Coroamă. Antreprenorul lucrării a fost, ca și în cazul bisericii de la Râpciuni, Carol Zani, din Piatra Neamt. Se cunoaște și numele maistrului de lucrări- Vasile Budiș. Pentru executarea picturii au fost angajați pictorii Laurențiu Profeta și Ion Moraru.

Ridicarea bisericii a necesitat eforturi financiare foarte mari la care au contribuit și politicieni din județul Neamț (Nicu Guranda, Gică Măcărescu) și săteni, dar și multă muncă din partea enoriașilor. Pentru armarea betonului s-au folosit șinele de la o cale ferată dezafectată din Hangu. Biserica va fi terminată abia în 1951, când va fi și sfințită. D-l Teoctist Galinescu a evocat în mai multe rânduri munca hanganilor pentru ridicarea acestei construcții deosebite. Redăm evocarea sa din „Țara Hangului“, nr. 36: „ Toate echipele de lucru au fost formate din săteni, unii permanenți cu plată, meseriași, șefi de echipe și necalificați, în general cu zile de clacă. Îmi amintesc că într-un an , în ziua de 8 septembrie, de Sfânta Maria Mică, s-a desfășurat o clacă mare: echipe de lucrători pe malul Bistriței pregăteau balastul și îl încărcau în căruțe trase de cai sau boi și făceau depozite în curtea bisericii; unii, cu târgi, îl duceau la masa de pregătit betoane, alții cărau betonul, după ce fierul beton era fixat și treaba mergea ca pe roate. Preotul și cântăreții Ion Galinescu și Vasile Bălan, împreună cu epitropul principal , Ilie Acojocăriței, supravegheau echipele așa fel ca totul să meargă ca pe sfoară, punând și ei mâna la lucru.Î mi aduc aminte de meseriașii fierari, Turică Vasile și Alexandru, care montau fier- betoanele, meșterii tâmplari sau dulgheri Gavril Mitronici, Iftimie Catrinou, Dumitru Conuț, Petre Popa și alții, care lucrau la montarea cofrajelor sau la decofrări, recuperând materialele re folosibile ceea ce constituia o economie substanțială. Se lucra cu voie bună, cu glume bine plasate și îndreptate către cei mai puțin harnici.

Lucrau cu mult devotament pentru ridicarea acestui edificiu știind că este al lor. Interesant este că a fost o lucrare destul de periculoasă și nu s-au întâmplat accidente.

Un aport foarte important a fost cel al gospodarului Vasile Onu, care locuia vis-a vis de biserică, săritor la treburile ivite: primirea materialelor, cazări și alte prestații la care se cerea sprijin imediat.

La familia Onu, ca și la Haralambie Bejan, erau găzduiți maiștrii, pictorii Profeta și Moraru, fără a le percepe însă vreo taxă."

Astfel lucrau hanganii la ridicarea bisericilor lor asemenea unor catedrale, îngrijindu-se de sufletul lor și nici prin gând nu le trecea că dincolo de orizont se îngrămădeau norii aducători de furtună și de nenorociri.

Hangu în timpul celui de-al II-lea război mondial.

Se știe că România, după ce în anul 1940, a fost desmembrată, pierzând Basarabia și ținutul Herța, în favoarea U.R.S.S., Ardealul de Nord, luat de Ungaria, Cadrilaterul, rășluit de Bulgaria, trecea printr-o criză deosebită. Regele Carol al II-lea pierduse și bruma de autoritate ce o mai avea în rândul populației, a armatei și a întregii clase politice. Simțind ostilitatea acestora, a chemat, de la Mănăstirea Bistrița- Vâlcea, unde avea domiciliul forțat, din ordinul regelui, pe generalul Ion Antonescu, cunoscut pentru atitudinea sa anticarlistă, pentru a guverna țara. Generalul Antonescu, a acceptat oferta dar a cerut regelui să abdice, ca unul care se făcea vinovat de dezastrul țării. Regele a abdicat și este declarat rege, fiul său, Mihai.

Luând conducerea, generalul Antonescu, considerând că soluția pentru salvarea țării nu era alta decât o alianță cu Germania hitleristă, puterea care domina Europa în acei ani, a aderat la Pactul Tripartit (Alianța dintre Germania, Italia, Japonia) și ca urmare, conducea țara împreună cu Horia Sima, conducătorul legionarilor, singura forță politică care activa în mod legal. De altfel și statul român fusese declarat stat legionar, adică stat fascist. Este drept că, în urma acțiunilor legionare de pedepsire a tuturor celor care, într-un fel sau altul, fuseseră împotriva lor și, mai ales, tentativa lor de a prelua întreaga putere în stat, l-a determinat pe Ion Antonescu să-i îndeapărteze din guvern și să le interzică activitatea, conducătorii lor fiind arestați și multi membri ai mișcării legionare fiind internați în închisori

La 22 iunie 1941, Antonescu, angajează armata română, alături de cea germană, în războiul antisovietic. Școpul era eliberarea teritoriilor răpite de U.R.S.S., în 1940, Basarabia și Ținutul Herța. Ordinul de zi, dat armatei române era clar: „ *Ostași, vă ordon, treceți Prutul! Zdrobiți vrăjmașul din Răsărit și Miază- Noapte. Dezrobiți din jugul roșu al bolșevismului pe frații noștri cotropiți. Reîmpliniți în trupul țării glia*

străbună a Basarabiei și codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile noastre."

După circa o lună, armata română, în care se afla și hangani, mobilizați sau concentrați pe front, au eliberat Basarabia și Bucovina de Nord. Participanții la această strălucită campanie militară, care a adus lui Antonescu, acordarea gradului de mareșal, își amintesc și de măsurile luate de Antonescu, împotriva evreilor de aici care desfășurau acțiuni împotriva armatei române. Șocoțiți toți agenți sovietici au fost toți deportați dincolo de Nistru și internați în lagăre. Mulți evrei au pierit atunci, circa 100. 000. Aceste acțiuni, ca și altele luate în țară, au constituit motivele pentru care Antonescu este considerat un antisemit, evident și sub presiunea internațională puternică a comunităților evreiești. Se uită însă că Antonescu a refuzat să predea, de pe teritoriul României, pe evrei spre a fi exterminați în lagărele germane.

În luptele pentru eliberarea Basarabiei au participat și hangani. Amintim, aici pe câțiva dintre ei, tineri învățători și oameni de cultură ai Hangului: învățătorii- ofițeri, Aurel și Ion Grigorescu- fiii învățătorului și directorului Școlii de la Gura Hangului, Grigore Grigorescu; învățătorul erou Vasile Aflorii, din Răpciuni, căzut în luptele pentru eliberarea Basarabiei; învățătorul sublocotenent în rezervă-erou, Gheorghe Cotosa, mort, mai târziu, pe teritoriul Ucrainei, în localitatea Malaya Balavskyorca; Constantin Tanasă- Teiu, căzut în luptele de la Odessa; Gavril I. Galinescu, mort și ele în bătăliile din preajma aceluiaș oraș, la 17 august 1941. Hanganii de astăzi evocă cu mult respect aceste figuri de eroi ai neamului, originari din Hangu. Inginerul Mihai Bulai a evocat viața și activitatea eroului Vasile Aflorii, Teoctist Galinescu pe cea a lui Gheorghe Cotosa, în numărul 19, al revistei „ Țara Hangului". Teoctist Galinescu a prezentat o biografie a lui C. Tanasă –Teiu, în numărul 7 al revistei amintite. Este aceasta o atitudine de respect și de pioasă aducere aminte pentru cei care și-au jertfit viața pentru idealurile naționale și o dovadă că hanganii nu-și uită eroii, au un adevărat cult pentru aceștia.

După eliberarea teritoriilor românești, Ion Antonescu a continuat campania împotriva URSS, dincolo de Nistru, cucerind Crimeea, participând la luptele de la Stalingrad și la luptele din Kuban și Caucaz. După bătălia de la Stalingrad (noiembrie,1942-ianuarie,1943), unde numeroși români, inclusiv hangani, au căzut prizonieri la ruși, armata română alături de cea germană este nevoită să se retragă, astfel că , în aprilie 1944, armatele sovietice reintră pe teritoriul Românesc, frontul stabilindu-se pe linia Chișinău- Iași-Tg. Neamț-Focșani. Hanganii își mai amintesc bubuitul tunurilor și faptul că membrii familiilor care aveau soți sau frați pe front mergeau la ei, la Boroaia, unde lupta compania Hangu

sub comanda locotenentului Vasile Scripcaru, învățător în viața civilă. Referitor la acesta, pot spune că și eu l-am cunoscut ca profesor ce preda istoria la Școala din Farcașa. Venea la școală în haine militare, însă fără însemne pe ele, prin 1961. La toate aceste lupte au participat și hangani, multi dintre ei făcând parte dintre cei aproximativ 600.000 de români căzuți în războiul din Răsărit.

Ceea ce au simțit hanganii în timpul cât soții, fiii, rudele și prietenii lor participau la război și mureau pe câmpurile de luptă, se regăsește în versurile cântecului cules de domnul Teoctist Galinescu de la Cădere Ecaterina din Chirițeni.: *„Douăzeci și două iunie/ S-a pornit plânsul pe lume/ Iar soldații săracii/ Încercându-și armili/ Blestemându-și maicili/ Care i-a făcut pe ei/ Așa-nați și subțirei/ De trec gloanțele prin ei/ Mai bine mai mititei/ Ca să treacă peste ei./ Din Crimeia mai la vale / Stau cimitirile-n cale/ și răniții pe-o cărare/ și strigă în gura mare.(...)”*, iar durerea celor plecați să se jertfească pentru patrie se resimte în ficare vers, inventat anume, pentru a le ușura suferința: *„Frunză verde fir boboc/ Eu mândruță – așa te rog/ Dacă n-oi avea noroc/ Înapoi să mă întorc/ Să vii mândră să mă cați / Colo-n munții Caucaz/ C-acolo suntem bogați/ Sute și mii de soldați/ și o mie de gradați/ și să vii pe ploi și vânt/ Până-i da de-al meu mormânt/ și să vii pe vreme rea/ Până-i da de crucea mea/ Că deasupra, sus pe cruce/ Sunt trei picături de sânge/ Jos în iarba înverzită/ șăde arma ruginită !”*, sau în versurile: *„Au căzut morții și răniți/ și de ruși încercuiți/ N-au lăsat părinți să-i vadă/ Cum stau morții pe zăpădă. (...) Puși în mormânt câte opt/ Înveliți în foi de cort/ Câte cinci și câte șase/ În ismene și-n cămașă/ Câte patru, câte cinci/ Și-au rămas copiii mici/ Câte doi și câte trei/ Îngropați fără sicrie/ câte unu, câte doi/ Poartă nume de eroi.”* Cât timp a durat războiul, cele mai grele momente, povestesc femeile mai în vârstă, au fost cele în care veneau la Primăria comunei comunicările de front, comunicări de deces sau de dispariție. Atunci tragedia războiului era resimțită adânc de cei care îi pierdeau pe cei apropiați. Tot bătrânii afirmau că nu există cuvinte care să exprime cu exactitate, dramatismul acelor momente.

Urmează actul de la 23 august 1944, arestarea guvernului Antonescu, armistițiu cu URSS, moment de mare dezorganizare pentru multe unități ale armatei române din Moldova, unele dintre ele fiind capturate și mulți soldați români fiind luați prizonieri de sovietici și trimiși în lagăre, ostașii români și între ei și cei din Hangu, trăind sentimentele amare ale înfrângerii și umilinței. Confuzia acelor momente, este evocată și în paginile revistei „Țara Hangului”, de către un hangan, Grigore Tărăță, numerele 27 și 28.

Frontul s-a desfășurat efectiv la Hangu, începând cu seara zilei de 23 august 1944. Hangu a devenit pentru un timp (două săptămâni)

teatru de operații militare, între unități militare germane aflate în retragere spre Ardeal și armatele sovietice care se revărsau dinspre Dealul Doamnei și de pe Audia spre Bistrița. Au murit mulți ruși în Hangu, doborâți de mitralierele și brandurile germane. Încă se mai pot observa urmele tranșeelor și adăposturilor realizate în acele timpuri. când armata română a întors armele împotriva Germaniei hitleriste. Rușii aflați în această zonă au luptat cu înverșunare împotriva nemților. Localnicii au fost nevoiți să se refugieze în păduri, pe dealuri unde aveau bordeie, pe albiile pâraurilor, în văi, unde erau mai izolați și ferți oarecum de dezastrul frontului. Pe dealurile mai înalte soldații au săpat tranșee și au improvisat posturi de observație, iar copiii din sat le duceau hrana și apa. În satul Boboteni s-a înființat un spital de campanie, unde femeile duceau soldaților răniți mâncare și haine. Atunci a fost avariata și biserica din Audia, un proiectil german căzând peste ea. Războiul acesta a avut urmări și după cea trecu mai ales pentru unii copii curioși, care jucându-se cu arme încărcate sau cu grenade neexplodate au murit sau au rămas mutilați pentru toată viața.

Tâmplarii vorbesc despre scândurile tăiate din copacii care au fost scrijeliți de schije și de gloanțe în timpul luptelor. Sătenii, care erau copii pe atunci, povestesc cum nemții, atunci când nu luptau, le ofereau ciocolată, pâine și biscuiți, probabil cu gândul la copiii lor de acasă.

Au putut vedea, atunci, hanganii, celebrele katiușe, un fel de rampe de lansare a câte 9 obuze și care produceau un zgomot înfiorător. În retragerea lor, pentru a îngreuna înaintarea rușilor, nemții au distrus podul Hangului, au distrus și șoseaua ce ducea spre Borsec, aruncând în aer porțiuni întregi de șosea și creind breșe, mai ales în locurile mai înguste, pentru a îngreuna înaintarea unităților militare rusești. Hanganii își mai amintesc că , tineri fiind, erau luați și duși spre a munci la repararea acelei șosele. Alți hangani au fost concentrați pentru nevoile frontului din apus . Este vorba de cei care aveau boi. Pancu Ion de pe Audia își amintește că tatăl său, Petrea Pancu, a ajuns cu boii săi până la Careii Mari. A plecat la Sfânta Marie Mică și s-a întors de Sfântul Nicolai, după cum ținea socoteala trecerii timpului povestitorul . Își mai amintesc locuitorii Hangului și de apetitul deosebit al rușilor pentru oi. Se spune că se duceau pe la stâni și luau oi în funcție de cât era de bogat proprietarul oilor. Ungurenilor socotiți chiaburi, le-au luat toate oile, desființându-se, atunci. stâna lor.

Din timpurile acestea, când era pusă în pericol și viața locuitorilor , este evocată figura lui Constantin V. Balan, (vezi art. despre Invățătorul Constantin V. Balan, de Teoctist Galinescu, în nr. 13, din „ Țara Hangului”) învățător la școala Audia, care, mobilizând tineri din sat, amenaja adăposturi în spatele bisericii din Audia. De asemenea, fiind

multă sărăcie și foamete, în anii 1945-1947, a susținut ,pe lângă prințul Sturza, cauza înființării unei cantine pentru săraci,cantină care a funcționat trei ani. Constantin Balan, este tatăl învățătorului Victor Balan, de la Școala Grozăvești și al lui Ștefan Balan, inginer, mare iubitor al istoriei Hangului și sprijinitor (sponsor) fidel al revistei „Țara Hangului“.

Despre cantina săracilor, înființată pe lângă Spitalul „ Regele Carol I “, beneficiari fiind și elevii Gimnaziului Unic Hangu, înființat în 1945, care primeau o masă pe zi, „ salvatoare“, își amintește, într-o corespondență plină de nostalgii și poezie, una din elevele de atunci ale gimnaziului din Hangu, și care semnează prof. Florentina Bădău, corespondență trimisă de la Cluj-Napoca, revistei (vezi , art. *Scrisoare către „Țara Hangului“*, în „Țara Hangului“, Nr. 43.). Tot din această corespondență aflăm că prințesa Sturza, care patrona „întrucâtva“ gimnaziul, venise într-o vizită la școala respectivă însoțită de o prințesă suedeză, venită în Hangu tot în scopuri umanitare.

Nemții au fost alungați din Hangu și din Ceahlău, retrăgându-se în Transilvania. Războiul nu s-a terminat pentru români. Armata română, alături de cea sovietică, a participat la războiul din Vest, adică la războiul împotriva fostei aliante, Germania. Luptele s-au purtat pe teritoriul Ardealului, Ungariei și Cehoslovaciei. Scopul participării armatei române, de data aceasta era recuperarea Ardealului. Basarabia intrase din nou sub stăpânirea sovietică, astfel că jertfele românilor în războiul din Est, au fost zadarnice. Românii trebuiau acum, să mai salveze ce se mai putea salva, din teritoriile răpite în 1940. Alături de noii aliați, U.R.S.S., S.U.A. și Anglia, se lupta acum pentru Ardeal. Astfel că și pentru hangani ca și pentru întreaga țară, războiul nu se terminase. El va continua până la 9 mai 1945, când, Germania este nevoită să semneze actul de capitulare necondiționată. Armata română a participat timp de șase luni la acest război (23 august 1944 - 9 mai 1945), alături de armata sovietică, cooperare care a lăsat românilor un gust amar, întrucât ostașii români, unitățile militare românești, suportau diverse umilințe, umilințe pe care le-au resimțit și hanganii mobilizați atunci pe front.

Convenția de armistițiu cu URSS, semnată abia la 12 septembrie 1944, pe lângă obligația României de a participa la războiul împotriva Germaniei și Ungariei, singura aliată care mai rămăsese nemților, prevedea anularea prevederilor Diktatului de la Viena, din 30 august 1940, prin care România era nevoită să cedeze Ungariei partea de nord a Ardealului, precum și despăgubiri de război datorate ca urmare a războiului purtat de România pe teritoriul URSS, în valoare de 300 milioane dolari.

După ce Transilvania a fost eliberată de sub ocupația germano-ungară, în octombrie 1944, a intrat sub administrația militară sovietică, fiind cedată, în martie 1945, României, pentru a întări prestigiul guvernului Petru Groza, impus la 6 martie 1945 la conducerea țării, de către URSS. Astfel, o parte din teritoriile răpite în 1940, revenea la trupul țării.

Încheierea celui de-al doilea război mondial a constituit bucuria care a izbucnit în sufletele tuturor românilor, iar locuitorii acestei regiuni nu puteau face excepție. În ziua de 9 mai 1945, bucuria înflorise pe chipurile tuturor hanganilor, iar copii strigau din tot sufletul, pe ulițele satelor : „S-a terminat războiul ! “

Eroii.

Războiul a lăsat răni adânci în sufletul Hanganilor. Numărul celor uciși în război, dispăruți sau căzuți în prizonierat era semnificativ. Avem și prezentăm niște date din *Registrul pentru înscrierea invalizilor, accidentaților, decedaților și dipăruților și urmașii lor*, numai din comuna Hangu, din anii 1941-1944, adică numai pentru războiul din Est. Potrivit acestui document, 48 de hangani au pierit pe frontul de răsărit, 80 sunt dispăruți, 27 invalizi sau accidentați. Dacă adunăm și cei 26 de eroi ai satului Buhalnița numărul eroilor hangani în ultimul război mondial se ridică la 154. O parte dintre ostașii declarați dispăruți au fost luați prizonieri fie la Odesa, este vorba despre Checheriță Ilie, fie la Cotul Donului, Iuteș Gheorghe, Lazăr Iacob, Mătasă Simion, Iosub Grigore, Baci Gavril, Baci Ioan, Baci Chirilă, etc, care s-au întors din prizonierat. Invalizii de război: Ungureanu Constantin, Apânte Vasile și Popa Vasile povestesc despre duritatea condițiilor în care au luptat, cum se ghemuia spaima înfrângerii în sufletele lor, când sute de soldați români cădeau secerăți de gloanțe și de schijele obuzelor.

Soldații plecați din Hangu, ca de altfel toți soldații români, s-au purtat vitejește pe câmpul de luptă, curajul lor fiind recunoscut prin medaliile cu care au fost decorați: Ciucanu I. Ion, din Buhalnița, decorat prin Înalt Decret cu „Crucea Serviciului Credincios“ cu Spade cls. a II-a și „Virtutea Militară“ de război, cls. a II-a, iar prin Ordin de Zi, cu „Serviciul Credincios“, cu Spade, cls. a III-a și „Bărbăție și Credință“ cu Spade, cls. a III-a; Babă Ion, decorat cu „Serviciul Credincios“ cl. a III-a cu Spade, și „Virtutea Militară de război cl. a II-a, cu spade“, Hagi Vasile, decorat cu „Crucea – Meritul Sanitar“, Baci Gavril decorat cu „Serviciul Credincios“ cu spade, Popa Vasile decorat cu „Serviciul Credincios“ cu Spade, cls. a III-a, Lalău Gheorghe decorat cu „Serviciul Credincios“ cu Spade, cls. a III-a, etc. Dintre eroii Hangului amintim pe: locotenentul- Grigorescu Aurel, învățător în viața civilă; sublocotenenții: Simionescu Gavril, Cotosa Gheorghe, Grigorescu Ioan,

Mustea Vasile, de asemenea învățatori; elevii sergenți, Galinescu I. Gavril și Balan Ștefan, dascăli.

Hanganii cinstesc cum se cuvine memoria celor care au căzut pe câmpurile de luptă în anii 1941 –1945, ca și pe cei din alte războaie purtate de români. În timpul regimului comunist nici nu se pomenea de eroii din războiul antisovietic. Unii dintre ei erau chiar urmăriți de Securitate. Așa s-a întâmplat și cu Babătă Ion, zis Ciontu, un hangan care a luptat cu deosebită îndrăzneală în răsărit și care și-a salvat camarazii din încercuire. Urmărit de securiști, unul din aceștia i-a luat și un caiet în care descria acțiunile sale din acest război.

După 1989, eroii și veteranii au primit cinstea cuvenită de la țara pentru care au luptat. La fiecare biserică s-au ridicat troițe ale eroilor sau au fost refăcute aceste troițe și la fiecare biserică se află liste cu numele eroilor pentru a fi pomeniți de ziua eroilor și se oficiază slujbe religioase, în fiecare an, la Înălțarea Domnului; la Hangu s-a ridicat un monument pe care s-au așezat plăci de marmură pe care sunt înscrise numele eroilor; veteranii și elevii școlii depun coroane de flori, sunt intonate imnuri și cântece patriotice, se evocă evenimentele pentru care eroii și-au jertfit viața. Pe lângă recompensele morale, urmașii eroilor și veteranii au primit recompense bănești. De asemenea, potrivit Legii 44/1994, veteranilor posesori ai medaliilor „Seviciu credincios cu spade”, sau „Bărbăție și credință”, au primit 500 m. patrați teren de construcții (moștenitorii lui Iosub Toader de la Chirițeni și Lungu Haralambie, de la Buhalnița); alții au primit câte un hectar de teren din izlaz (Babătă Ion, Apopei Vasile, Lalău I, Gheorghe, Rogin V. Vasile, Baciuc I, Gavril, Ciubotariu C. Ion); și pentru eroul din decembrie 1989, Mîndru Modest, s-a acordat acest hectar de teren. Alți trei veterani au optat pentru despăgubiri bănești, în valoare de 11.600 lei (Galinescu Teoctist, Acojocăriței Petru, Crudu Maței Constatin). Aceste reparații vorbesc de la sine, deși sunt insignifiante față de suferințele și pericolele la care s-au expus. Totuși trebuie să remarcăm atitudinea pozitivă a organelor locale ale administrației de stat, care și în acest caz a dovedit sollicitudinea așteptată.

Împroprietărea din 1945

Evident că, după acest război, care a costat viața a sute de hangani, în perioada imediat următoare, au crescut speranțele legate de noua împroprietărea, decretată la 23 martie 1945, de guvernul condus de Petru Groza., primul guvern controlat de comuniști. S-a format și la Hangu, Comisia comunală care trebuia să alcătuiască tabele pentru cei îndreptățiți la împroprietărea. Terenurile necesare împroprietăririi trebuiau luate din Moșia Hangului (Sturza). Unii au fost propuși spre a fi împroprietăriți cu 1, 5 hectare teren, alții cu 1 hectar, iar

altii numai cu câte o,5 ha. Unora chiar li s-au întocmit și titluri de proprietate, însă nu le-au fost înmânate; altora li s-au trecut numele pe tabele, fiind propuși pentru a fi împrorietăriți cu diferite suprafețe, așa cum am arătat mai sus; unii au fost trecuți pe tabele, fără să se indice suprafața convenită. Până la final, vom vedea că aceștia din urmă, vor fi mai câștigați decât ceilalți. Lucrarea executată de comisia comunală a fost verificată de o *Comisie pentru verificare tabelelor de îndreptățiți la împrorietărire*. Comisia era alcătuită din Președintele de plasă pentru aplicarea reformei agrare de la Plasa Ceahlău- Neculai Borșa, Pretorul Plășii-Mircea Savencu, inginerul agronom,delegat al Camerei Agricole Neamț-Neculai A Mariutei. Verificarea s-a facut in ziua de 10 iunie 1946 și a constatat că au dreptul de a fi împrorietăriti 524 de plugari, împărțiți în trei categorii: categoria I-146; categoria a II-a-5 ; categoria III-a-57;categoria a IV- 50; categoria a V-a.- ; categoria a VI-a-265. Probabil că erau foarte grăbiti, altfel ar fi observat că cifrele din dreptul categoriilor, adunate, nu dau cifra 524 ci 523.

Deocamdată, nici unii, nici alții, nu au fost puși în posesie, cu terenurile promise. Tot ce li s-a promis atunci a rămas literă moartă deoarece în anii următori ,vor fi luate măsuri pentru a fi sistată acțiunea de punere în posesie. Cei îndreptățiți să primească pământ conform reformei agrare din 1945, vor intra în posesia lui abia după ce se vor da legile de reconstituire a dreptului de proprietate, după anul 1989.

Alegerile din 1946.

În anul 1946, au fost programate alegeri parlamentare. Nu se mai organizaseră alegeri de acest fel din 1937. Participau partidele istorice: Partidul National Liberal și Partidul National Tarănesc,aflațe în opoziție, precum și partidele de stânga, Partidul Social- Democrat și Partidul Comunist, aflate la guvernare și grupate in Blocul Partidelor Democratice. Se știe că a fost o participare mare a cetățenilor la vot, însă voturile lor au fost măsluite, în sensul că s-au fraudat alegerile, pentru a ieși invingători, reprezentantii B. P. D.

S-au organizat alegeri și la Hangu. Îată cum descrie, domnul Teoctist Galinescu, delegat la sectia de votare nr. 2, din partea B.P.D. Amintește ca delegat al opozitiei pe Ion Trifan. „ Votarea s-a desfășurat fără incidente, dar la numărătoarea voturilor s-a procedat ilegal, orchestrare condusă de însuși judecătorul șef al secției de votare, care a ordonat ca delegatii opozitiei, să asiste într-un colt al clasei(secției de votare-n.n.), să nu poată vedea voturile scoase din urnă, îngărdindu-i cu o masă lungă. Puteau vedea voturile numai asistentii B.P.D., printre care eram și eu. Aproape de masa cu voturile era un godin (o sobă metalică-n.n.)instalată, chipurile pentru a da căldură, încins de jar. Un

comunist, anume instruit pentru numărarea voturilor, striga semnul votat: soare, cercul, stâlpul, fântâna...

Cel care striga (foarte repede), nu ținea cont pe ce se votase și striga: soarele, soarele, soarele... și foarte rar, cercul sau alt semn al opoziției. Delegații opoziției fierbeau, fiindcă voturile strigate erau introduse repede în godin și arse. Opoziția era păzită în colțul ei de soldați înarmați și nu putea decât să protesteze să nu fie arse voturile, pentru a fi văzut rezultatul legal .“.

Astfel s-a format Parlamentul României, care având majoritate comunistă, a putut vota, nestingherit, legile pentru lichidarea , pe cale economică și politică, a vechii clase politice. De asemenea se cunoaște că, la 30 decembrie 1947, comuniștii au pus mâna pe întreaga putere în stat, abolind monarhia și proclamând republica. Începând cu anul 1948, după ce a fost lichidată și ultima opoziție față de comunism, prin crearea unui singur partid care avea monopolul puterii, s-a trecut la comunizarea României după modelul sovietic, stalinist.

Acest model a fost aplicat și-n Hangu . Speranța locuitorilor din Hangu că va demara acțiunea de punere în posesie și de întocmire a actelor de proprietate, a fost tergiversată până-n anul 1948, când legea pentru reformă agrară din 1945 a rămas literă moartă. Tot în 1948.noua putere instaurată în România, a dat Legea de naționalizare a mijloacelor de producție, în baza căreia și toate bunurile Moșiei Hangului (Sturza), au fost naționalizate sau expropriate. Au fost confiscate și trecute în proprietatea statului și pădurile și proprietățile bisericilor și schiturilor, fără nici o despăgubire. Au început arestările din motive politice sau imaginare, a preoților, învățătorilor și a tuturor potențialilor opozanți ai regimului comunist. Prin noi decrete, date în 1949, au fost confiscate locuitorilor și terenurile cu vegetație forestieră. Prin alte măsuri abuzive statul comunist a dispus confiscarea terenurilor așa zișilor **chiaburi**, adică țăranilor care aveau proprietăți de până la 50 ha. teren arabil, fânaș sau pădure. Mulți dintre aceștia au fost închiși și au făcut ani grei de detenție în închisorile acelor vremuri sau în lagărele de muncă.

Paralel cu aceste măsuri de deposedare a oamenilor de proprietățile lor, a început acțiunea de colectivizare a agriculturii. Regiunea Hangului, fiind zonă de munte, a scăpat de colectivizare. S-au încercat, prin unele locuri, crearea unor întovărășiri agricole, pentru creșterea în comun a animalelor, dar s-au desființat repede, dovedindu-se neviabile.

A fost o perioadă grea pentru hangani. Lipsuri de tot felul, foametea izbucnită ca urmare a unei secete cumplite din anul 1946. Lipseau produse de strictă necesitate, mai ales, grâul și porumbul. Bătrânii își mai amintesc de acele timpuri, când se formau acele trenuri

ale foamei , care transportau pe locuitori din Moldova spre Banat, pentru a face rost de făina de grâu și de porumb. Unii relatează despre cazuri - incredibile astăzi-măcinarea scoarței de copac pentru a face făină. Au intervenit și celelalte țări pentru a veni în ajutorul înfometaiților din România. Soseau pachete cu produse alimentare din S.U.A. Pe plan local , după cum am scris deja, s-a organizat acea cantină a săracilor, despre care se spune că a funcționat vreo trei ani, cu sprijinul prințului Dimitrie Sturza. Și pe lângă școli funcționau cantine pentru copiii săraci și mai ales pentru copiii orfani, sau ai celor ce erau pe front.

După instaurarea regimului comunist s-au instituit și cotele obligatorii pentru fiecare familie de țăran în parte. Cotele constau în cantități de produse pe care fiecare familie trebuia să la dea statului, din toate produsele sale: carne de vită- 90 de kg., carne de porc-10 kg., carne de pasăre, cartofi, fân etc. Pentru a preda cantitățile de carne, țăranii se asociau: unul preda o vacă, de exemplu, și conta pentru mai multe familii, după greutatea vitei respective.Greutățile perioadei de după război erau aruncate, în bună măsură, pe locuitorii satelor. În toate epocile istorice, și sub toate regimurile politice, cei care au suferit cel mai mult au fost țăranii. Însă nu acestea erau problemele cele mai mari cărora trebuiau să le facă față locuitorii Hangelui. Se profila, pentru regiunea Hangelui, o acțiune care va avea urmări deosebite pentru tot ceea ce însemna teritoriu și comunitate umană. Este vorba despre realizarea barajului de la Izvorul Muntelui și formarea, în spatele lui, a lacului de acumulare.

Strămutarea.

Pentru România acelor vremuri se punea problema industrializării țării. Industrializarea nu se putea realiza fără electrificare. De altfel, după sloganul lui Lenin, socialismul și electrificarea asigurau edificarea comunismului. După modelul stalinist, model care s-a aplicat în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale, în România, Republica Populară Română cum i se spunea atunci, a fost elaborat un plan de perspectivă de electrificare a țării. Acest plan prevedea și construirea unor centrale electrice care să valorifice potențialul energetic al apelor curgătoare, între care Bistrița era în fruntea listei. Pe Bistrița se prevedea construirea unei centrale mari, de 220 de MW, la Stejaru- Pângărăți, care să valorifice forța apei care venea printr-un tunel săpat în munte, din lacul de acumulare, forța amplificată prin căderea apei prin cele două conducte de fugă. Înafară de această centrală, urmau a fi construite alte centrale mai mici, în amonte și-n aval de Piatra Neamt, în număr de 12. Pentru realizarea lacului de acumulare de la Izvorul Muntelui, trebuia realizat un baraj, care, la dimensiunea la care a fost proiectat, după planurile unui

specialist român de mare valoare, inginerul Dimitrie Leonida, urma să adune în spatele lui apele Bistriței și să formeze un lac ce trebuia să se întindă pe o lungime de 33 km. Apele lacului trebuiau să acopere o suprafață de aproximativ 3100 de ha, ceea ce însemna cam toată regiunea istorică a Hangului, fără dealurile și munții înconjurători. Autoritățile centrale au alocat resursele financiare necesare construirii barajului, hidrocentralei, tunelului, șoselei care urma să fie construită în jurul lacului, precum și pentru despăgubirea familiilor ce urmau să fie strămutate. Locuitorilor li s-au expropriat terenurile (suprafața totală de 3070,79 ha.), printr-un decret din 31 mai 1957 urmând a primi despăgubiri pentru pământurile și casele lor. Despăgubirile nu reflectau valoarea reală a locuințelor și nici a terenurilor. Unii locuitori au rămas fără să primească nici o despăgubire.

Au fost alocate și resurse pentru strămutarea de biserici și cimitire. Terenurile ce trebuiau expropriate se aflau pe teritoriul a 6 comune: Bicz, Izvorul Alb, Ceahlău, Hangu, Poiana Teiului și Galu. Despăgubirile puteau fi acordate atât în natură cât și în bani. Locuitorilor expropriați li se acordau terenuri în suprafață de oână la 5 ha, iar pentru reconstruirea gospodăriilor primeau un ajutor , o anumită sumă de bani. Întrucât apele viitorului lac urmau să acopere nu un simplu teritoriu, ci o întreagă civilizație, s-a format și o echipă de specialiști: istorici, arheologi, etnografi, etc., sub egida Academiei României de atunci, pentru cercetarea și „ salvarea“ei, în sensul consemnării și cunoașterii acesteea de către generațiile viitoare. Populația trebuia să se strămute. Cei care s-au strămutat mai întâi, au primit despăgubiri mai substanțiale, spun hanganii, iar pentru ceilalți, indiferent de valoare pământului și a caselor, s-a stabilit o sumă fixă-16.000 lei.

Populația din zonă a acceptat cu greu ideea strămutării. Unii locuitori erau sceptici la gândul că apele vor ajunge până la casele lor. Însă lucrurile au mers înainte și în anul 1960 „Porțile grele de metal au fost coborâte și apele au început a se întinde în valea largă de la Poiana Cârnelui, s-au insinuat apoi, în cotloanele pârâului Potoci, au început a se așeza în defileul dintre Dealul Bisericii și Opcina Horstei, s-au lățit și s-au furișat în valea pârâului Secu, au pătruns în valea Izvorului Alb și a Buhalniței, s-au răsfirat în voie pe Șesul Hangului, au încercat să intre pe valea pârâului Schitulului și pe cea a Bistricioarei și au ajuns să scalde picioarele Pietrei Teiului”. Astfel este descrisă formarea celui mai întins lac de acumulare de munte, din țara noastră, cu o lungime de 35 km, o lățime maximă de 2 km, în lucrarea Valea Bistriței semnată de I. Dionisă și P. Poghirc.

În urma acțiunii de strămutare (1959 – 1960), din zona lacului de acumulare Bicz, satele Secu, Ruginești, Buhalnița, Izvorul Alb,

Buhalnița, Audia, Răpciuni, Schit și Bistricioara au fost strămutate parțial, iar satele Poienari, Hangu, Fântâgi și Letești au fost strămutate integral.

Din întreaga zonă a lacului de acumulare Izvorul Muntelui - Bicaz, au fost strămutate 2.291 gospodării, cu un număr de 18.760 locuitori. Dintre aceștia,

13.196 locuitori au preferat să rămână în preajma vechilor așezări, urcând pe dealuri, unde aveau terenuri de fânețe, căutând locuri mai drepte pentru așezarea caselor, lăsând impresia că locuințele lor stau agățate de versanții care împrejmuesc lacul. Strămutarea din aceasta zonă a dovedit, încă o dată, cât de strânsă este legătura între țărânul român și pământul sau.

Pentru Hangu, formarea lacului de acumulare, a avut consecințe catastrofale. Nimeni nu i-a întrebat pe locuitorii Hangului ce părere au despre schimbările ce se preconizau. Nimeni nu s-a gândit la sentimentele ce le vor încerca locuitorii văii Bistriței când își vor vedea casele dărâmate, bisericile distruse, cimitirele inundate, adică ce vor simți aceștia când vor conștientiza că spiritualitatea lor a fost dărâmată iar elementele ale identității lor au fost pierdute.

Hangu a pierdut sate întregi, a pierdut populație care s-a acuiat prin alte locuri. Locuitorii Hangului, în încăpățânarea lor de a nu-și părăsi străvechile vetre de locuire, sau măcar de a fi aproape de ele, nu au acceptat să se mute în alte părți, ci s-a mutat pe râpile ce înconjoară lacul, întemeind noi vetre de sat. Au pierdut hanganii catedralele lor de la Gura Hangului, de la Răpciuni, biserica de la Fântâgi, adică au pierdut ceea ce reprezenta spiritualitatea lor, lăcașuri pentru care au depus atâta râvnă și atâtea speranțe au legat de construirea lor. Și locuitorii de la Gura Largului au trebuit să-și demoleze biserica lor. Au trebuit oamenii acestor locuri să-și dezgroape morții și pe acel drum al oaselor sau al morților, să-i mute în alte terenuri, să întemeieze alte cimitire. Au fost scoși morții din mormintele lor de la cimitirul din Gura Hangului și cel din Răpciuni. Cimitirul din Gura Hangului a fost strămutat tocmai sus, pe Muntele Hangului, în satul Chirițeni. Locul unde a fost dusă și biserica veche din Gura Hangului, construită în 1829 și declarată monument istoric, precum și turnul clopotniță. Imagini de la acțiunea de strămutare a cimitirului au fost fotografiate de Farcașanu Vasile, fotograf la Ceahlău și se găsesc la domnul Galinescu. Ea servește și astăzi ca biserică parohială locuitorilor din Chirițeni. Biserica nouă a fost detunată, adică dărâmată prin folosirea explozivului și ruinele ei se mai pot vedea atunci când scad apele lacului. Se spune că hanganii ar fi vrut că ea să rămână în picioare, însă demersurile către autorități au fost tardive. Acțiunea de dărâmare a acestei biserici din beton armat nu s-a realizat

fără dificultăți. Unii apreciază că s-a cheltuit mai mult cu demolarea decât cu ridicarea clădirii.

Zbuciumul hanganilor din acele zile nu cred că ar putea fi descris. Se spune că ultima slujbă, în biserica de beton armat, ținută de preotul Mihai Coroamă a fost în ziua de 21 mai 1959, a Sfinților împărați, Constantin și Elena. Cine ar putea să redea în scris atmosfera din biserică unde enoriașii știau că este ultima slujbă religioasă la care participă în lăcașul pe care timp de 30 de ani, s-au străduit să-l ridice? Cine ar putea să înțeleagă, în profunzime, speranța că apele nu vor veni peste casele lor, sperante exprimate de Dumitru Cojocaru din Gura Hangului :„ Apa care ajunge până la casa mea, o beau eu.“, sau rezistența opusă de acel Constantin Turică, pe care l-am mai pomenit și în alte părți din această carte, care n-a vrut să-și părăsească casa decât luat pe sus de soldații ce vegheau ca toți să se strămute. Poate un „ Cântec vechi “, cules de la Sandu Popoia, fiu de-al lui Alexandru Popoia, care-l mai spune când este vornic pe la nunți:

De la Bicz mai în sus
Multe case s-au distrus.
Unde a fost casa mea
Acum merge Bistrița.

Unde este tatăl meu
Acum mă înec și eu
Unde a fost casa mea
Acum merge Bistrița.

Înainte de a fi demolate sau detunate, bisericile au fost dezbrăcate de podoabele lor: de catapeteasmă, de icoane, de celelalte odoare. În durerea și desnădejdea lor, hanganii au donat patrimoniul bisericilor lor, adică au donat din identitatea lor, altor biserici, altor parohii. Am scris deja că bunuri aparținând bisericii de la Răpciuni au fost donate bisericii Schitișor (clopotele) și Catedralei din Rădăuți (catapeteasma și stranele). . Cele de la biserica din gura Hangului, catapeteasmă, acoperișul, icoanele, stranele, au fost dăruite parohiei din Pângărăcior.

Este neîndoielnic faptul că lacul de acumulare a afectat profund pe hangani și le- pus probleme pe care trebuiau să le rezolve din mers și în grabă. A dispărut un teritoriu pe care erau o multime de sate, formate în decursul timpului, cu o istorie milenară; a fost stopată evoluția unei civilizații rurale cu o identitate bine conturată; au fost desrădăcinați o multime de oameni, care au fost nevoiți să renunțe la o identitate și să se adapteze în alte colectivități; s-a lovit în situația materială a unor

oameni care și fără să fi fost lacul, munceau din greu pentru a-și asigura existența; starea de sărăcie a celor rămași s-a complicat și s-a accentuat.

Au trebuit realizate noile centre de comună, clădirile care să adăpostescă instituțiile - Primăria, Dispensarul, Școala , Căminul Cultural, magazinul sătesc; amenajarea spatiului de la școala primară din Audia, care trebuia să primească și gimnaziul, până ce s-a realizat localul nou al școlii care se vede și astăzi și dat în funcțiune în 1964. S-a înființat și oficiul poștal, în 1960, dotat și cu un telefon, având ca diriginte pe Mircea Ungureanu, despre care se spune că a fost și cântăreț bisericesc.

Aspectul general al comunei Hangu , al centrului crea o impresie dezolantă. Noul centru al comunei creat fără nici un plan de urbanism, cu clădiri realizate în grabă , școli și alte clădiri publice realizate prin muncă obligatorie a cetățenilor, cu tâmplărie adusă de pe la alte clădiri din alte localități care se demolau; menținerea barăcilor în care au stat constructorii sau militarii ce au lucrat la șoseaua națională contribuia la accentuarea acestui aspect dezolant și aduceau permanent hanganilor aminte de încercările prin care au trecut.

Primari ai comunei Hangu, în vremea aceea au fost, Constantin Caia (1955-1960) și Constantin Iftinca (1960-1966). Evident că misiunea lor nu a fost deloc ușoară, trebuind să facă față unor probleme deosebit de dificile.

Oamenii trăiau și trăiesc încă cu sentimentul frustrării și chiar al unei pedepse care s-a abătut asupra lor și asupra familiilor lor. S-a conturat ideea unui blestem care face lacul să înghită anual unul sau mai mulți copii, tineri sau maturi care se aventurează în apele sale. Se contura opiniei că, deși au fost despăgubiți, cuantumul despăgubirii a fost arbitrar stabilit, fără să reflecte valoarea celor pierdute de cei afectați. Era evident că, localitățile rezultate ca urmare a apariției lacului de acumulare , se caracterizau prin improvizație , prin lipsa utilităților și cu o populație care, în mare parte în cerca să-și vindece rănile, să accepte, în sufletul lor, inevitabilul, și să se adapteze noilor situații.

Cei care trec astăzi pe șoseaua care străbate fosta regiune a Hangului, la înălțime, privind spre apele lacului se gândesc la plusul de frumusețea pe care îl conferă peisajului deja încântător . Totodată se uită și spre locul unde, pe fundului lacului se află ruinele unei biserici, care pentru scurtă vreme a fost una dintre creațiile cu care se mândreau hanganii. Lacul înseamnă un plus de atracție pentru turiști , pentru pescari, dar, întotdeauna, hanganii care privesc undele lacului, mai ales cei care au fost strămutați, se vor gândi la Șesul Hangului, la biserica de sub ape, la mortii sau la osemintele care, poate, au mai rămas acolo

și n-are cine să le mai caute de rânduială și se uită și spun arătând cu mâna, dacă se află alături de cineva: „ Acolo era și casa și pământul nostru.“

Evenimentele din decembrie 1989 și impactul lor asupra Hangului.

Este cunoscut faptul că în 16 decembrie 1989 a început derularea evenimentelor care au dus la prăbușirea regimului comunist din România. Mai întâi, având ca punct de plecare opoziția pastorului Laszlo Tökes de a nu accepta evacuarea impusă de autoritățile comuniste, izbucnește revoluția anticomunistă la Timișoara. Acest oraș este primul care înlătură regimul comunist. Exemplul Timișoarei va fi urmat de București, la 22 decembrie, apoi de alte mari orașe ale țării. Sloganul de atunci era „Azi în Timișoara, mâine în toată țara”. Pe 25 decembrie, Ceaușescu și soția sa, Elena, care timp de 23 de ani conduseseră în mod discreționar România, după un proces organizat în grabă, sunt executați prin împușcare. Moartea lor marchează sfârșitul regimului comunist în România și începutul unei perioade de tranziție spre democrație.

Evenimentele din decembrie 1989 au fost urmărite cu multă emoție și de hangani la televizor și la radio. Unii considerau că ar putea genera în acțiuni de răzbunare ale unora asupra altora; alții credeau că a sosit timpul fie pentru a plăti unele polițe primarului, secretarului sau altor funcționari de la Primărie, fie pentru repararea unor nedreptăți suferite în timpul regimului comunist; se exprima și teama izbucnirii unui război civil. Autoritățile locale stăteau în expectativă. Primarul și alții evitau ieșirile în public.

Sub impresia relatărilor despre evenimentele din București și mai ales de cele referitoare la teroriștii care puneau în pericol revoluția s-au găsit și în Hangu exaltați care să se ducă în apărarea revoluției. Se cunoaște cazul unui hangan care, legând o cravată roșie de pionier la mașina personală, a plecat spre București. A fost oprit de gărzile de pe baraj și sfătuit să se întoarcă, ceea ce a și făcut.

În timpul acelor evenimente din decembrie 1989, din București, a devenit erou și un hangan din Boboteni, *Mândru Modest Dumitrel*.

Au fost și alți entuziaști (nu le dăm numele) care s-au dus la Postul de Miliție (încă nu devenise Post de Poliție) cerând armele depozitate acolo. Noroc că șeful Postului de Miliție, Diaconu Vasile, a dat dovadă de mult tact și înțelepciune, refuzând o asemenea cerere din partea „revoluționarilor”.

Oamenii erau foarte agitați. Vroiau schimbarea vechiului Consiliu Popular, înlocuirea funcționarilor publici. Cei mai agitați au fost unii locuitori din Chirițeni. Un grup de femei din acel sat, pe 15 ianuarie 1990, au venit la sediul Primăriei și au început să facă „ordine” acolo ca și când ele reprezentau tot Hangu. Fără să știe, acele femei s-au

constituit într-un formidabil grup de presiune, dirijate din umbră de persoane interesate. Au luat cheile de la Primărie și cereau secretarului și altor funcționari să plece și chiar propuneau pe alții în funcțiile lor. Evident că cei propuși nu s-au grăbit să ocupe locurile respective. Demn de menționat este faptul că și secretarul de atunci al Primăriei, Lupu Gavril și ceilalți funcționari și-au păstrat calmul și nu au reactionat. Au reușit acele femei, despre care unii spun că erau într-o stare euforică, în prezența unui delegat de la Comandamentul Militar din Piatra Neamț, să propună și să impună, ca primar interimar, pe Grigore Pintilie. Ca președinte al așa zisului Consiliu al Frontului Salvării Naționale, care trebuia să se formeze pe plan local, a fost numit profesorul Albu Sebastian. Vechiul aparat administrativ s-a menținut în continuare—Lupu Gavril, secretar; Crudu Vasile, contabil; Ciubotaru Anișoara și casierele: Bîrdîzău Nunuța și Enea Lucreția.

Acțiunea unilaterală a femeilor de la Chirițeni ar fi putut genera un conflict cu alte grupuri de cetățeni ai Hangului. Cunosco, foarte bine, că un grup de oameni de pe Audia, alarmat de zvonurile, evisent amplificate, că vechea conducere este schimbată cu forța de cei de la Chirițeni, au plecat spre centrul Hangului vrând și ei să susțină instalarea altcuiva la Primărie. Însă, aflând că persoana respectivă nu are nici o dorința de a fi primar, s-au întors pe la casele lor.

Noile organisme de conducere la Hangu și problemele lor în 1990

Treptat situația s-a calmat. Noile organisme de conducere ale comunei au început să-și îndeplinească atribuțiile. Cetățenii au început să aibă anumite înclinații politice. S-au constituit și primele organizații politice la nivel local. Confruntările de pe teren au început să se manifeste sub forma luptelor de idei, a afirmării simpatiei pentru un anume partid politic și opoziția față de celelate partide.

Pentru activitatea Primăriei, anul 1990 a fost cel mai dificil, în sensul că domnea confuzia, nu se știa ce legi să se respecte, care era subordonarea, cum trebuie să se acționeze.

Începând din a II-a jumătate a lunii ianuarie 1990, situația începe să reintre în normal și la Primărie. De la nivel central sau de la județ, încep să vină adrese către primării prin care li se spune ce au de făcut s-au cum trebuie să acționeze. Se pune astfel capăt unui provizorat păgubos pentru cetățeni și unor incertitudini crea blocau activitatea de conducere a localităților. În această privință de un real folos a fost decretul lege privind organizarea și funcționarea organelor locale ale administrației de stat. Comuna Hangu ia cunoștință de acesta pe 18 ianuarie 1990. Decretul stabilea că organele locale ale administrației de stat sunt Primăriile formate din primar, viceprimar și trei membri. Trebuia să se formeze și un Consiliu al Frontului Salvării Naționale format din 9

până la 15 membri cu un Birou Executiv, format din președinte, vicepreședinte și secretar. Decretul stabilea și un lucru foarte bun, după părerea mea, păstrarea vechiului aparat al fostului Consiliu Popular, inclusiv secretarul.

De la Hangu s-au făcut propuneri pentru componența Primăriei, propuneri înaintate Prefecturii, care urma să emită o decizie în acesta privință. Decizia a fost emisă abia la 7 septembrie 1990, având numărul de înregistrare 330, la Prefectura Neamț. Potrivit acestui document Primăria Hangului era compusă din:

Pintilie Grigore – primar,

Lupu Gavril – secretar,

**Buftea Ioana, Iftinca Elena, Pășcău Gheorghe –
membri**

Primăriile primeau instrucțiuni pentru fiecare domeniu de activitate. În linii generale, administrația nu s-a schimbat față de perioada precedentă întrucât problemele cu care se confruntau oamenii erau aceleași. Totuși se observă un anumit consens pentru a se înlătura anumite practici care aduceau mari neajunsuri oamenilor, mai ales crescătorilor de animale. Nu mai erau de acord aceștia ca atunci când trebuiau să sacrifice un animal, chiar din necesitate, să-l mai transporte până la abatorul de la Piatra Neamț. Se pune și problema ca și locuitorii comunei să poată beneficia de carnea produsă de ei.

Așa se explică de ce, din această perioadă de început de an, datează o propunere a Primăriei, către organele județene, pentru ca sacrificarea animalelor să se facă în abatoare comunale, deși nu exista un asemenea abator. Propunerea este respinsă de Primăria județeană.

O altă problemă cu care se confrunta populația comunei, este cea a contractelor pe lapte. Se știe că nu toți locuitorii au acceptat de bună voie aceste contracte, încheiate în anii 1988 și 1989. După decembrie 1989 acești locuitori au încetat livrările de lapte către punctele de colectare a laptelui și pe bună dreptate, considerând că după revoluție, pot fi stăpâni pe bunurile lor. Întreprinderile de industrializare a laptelui a început să facă presiuni asupra crescătorilor de animale pentru a-și onora contractele încheiate cu ei, recurgând chiar și la imputații. Locuitorii comunei Hangu, în cauză, se plâng la județ că au fost impuși fiindcă nu și-au onorat contractele pentru lapte în 1988 și 1989. Întreprinderea de industrializare a laptelui le aduce aminte sunt obligați! Să respecte contractul și amenința că cei care nu predau laptele vor fi obligați la plata dublă a valorii produsului respectiv, adică a laptelui. Acestea dovedesc că nu s-a schimbat nimic în mentalitate diriguitorilor de la județ și că vechile practici din perioada din 1989 continuau să fie în vigoare

În vremea aceea era la modă înfrățirea localităților românești cu localități similare din Franța sau din alte țări. Multe alte localități din zonă au stabilit legături cu localități din Franța, reușind să beneficieze de anumite lucruri. Deși Hangu trimisese Prefecturii o adresă , 1357/ 5, 06,1990, prin care se stabilea că dorește să aibă legături cu localități din Franța, la 22. 12. 1990, răspundea la o altă adresă a Prefecturii, că nu este înfrățită și nu are legături cu nici o organizație guvernamentală sau neguvernamentală din alte țări.

Comuna Hangu a solicitat intervenția instituțiilor județene pentru rezolvarea mai multor probleme. Dintre acestea amintim: defrișarea a 300 ha. pădure și transformarea lor în pășune; aprovizionarea dispensarului veterinar cu medicamente pentru menținerea sănătății animalelor; animalele sacrificate din necesitate să rămână în comună; asfaltarea drumului comunal pe o distanța de 2 km.; canalizarea pârlului; construirea a două blocuri de locuințe cu spații comerciale la parter; reartizarea unei salvări la Dispensarul Hangu; piese de schimb pentru mașina PSI; încadrarea școlii cu profesori de franceză, engleză. Erau acestea propuneri care denotă preocupările locuitorilor dar și ale Primăriei de le rezolva doleanțele. Se simțea atunci nevoia de extindere a islazurilor, avându-se în vedere numărul mare de animale din comună. Și celelate propuneri își aveau justificarea lor. Erau probleme reale pe care, Primăria ar fi putut să le rezolve, unele , pe plan local, însă avea nevoie de aprobarea altor instituții. De exemplu , pentru defrișarea unor pășuni împădurite era nevoie de aprobarea și întocmirea documentației de transformare din partea Ocolului silvic Ceahlău. Pentru mai vechea dorință a hanganilor ca animalele să poată fi sacrificate pe plan local, răspunsul instituțiilor județene cred că îl bănuieți. S-a motivat că nu există în comună spații și posibilități pentru valorificarea *integrală* a animalelor sacrificate. Niciuna din aceste propuneri nu a fost pusă în practică : fie s-a pasat rezolvarea lor pe plan local, fie s-a motivat că nu sunt create condiții pentru rezolvarea lor, sau se va rezolva în funcție de repartitie etc. Nici comuna nu avea posibilități financiare nici județul nu era dispus sau nu avea posibilități pentru a rezolva astfel de probleme. Dealtfel unele din acele propuneri nu s-au rezolvat nici până astăzi, altele și-au găsit soluționarea prin accesarea de programe finanțate cu fonduri europene sau fonduri de dezvoltare, la nivel național, sau sunt în curs de rezolvare.

Evenimentele din Piața Universității din București, au menținut atenția locuitorilor din Hangu și unii sperau că se va face o schimbare reală a puterii la București. În Piața Universității s-au aflat și unii locuitori din Hangu. Este vorba despre Acojocăriței Gavril zis și Gafița, împreună cu un consătean, care, după spusele lui, a stat câteva zile acolo și a

plecat înainte de a fi organizată reprimarea participanților, fiind bucuros că a scăpat fără să fie bătut. Ceea ce se întâmpla la București și în țară era urmărit cu atenție și de hangani.

În 1990, un interes deosebit la trezit și organizarea alegerilor pentru Parlamentul României, Parlament care trebuia să eleboreze și Constituția țării. Alegerile au fost organizate în luna mai, într-o atmosferă de mare suspiciune între forțele politice din țară. Atât de mare era neîncrederea în corectitudinea organizării alegerilor de către guvernul lui Petre Roman, încât s-a cerut, de partidele din opoziție ca președinții secțiilor de votare să fie trași la sorți și să fie din altă localitate. La Hangu, ca în majoritatea localităților, voturile cele mai multe le-a avut partidul Domnului Ion Iliescu și a lui Petre Roman. Aflând care este rezultatul alegerilor, părintele Gavril Vlad îmi spunea, foarte afectat: „Iar au venit aceștia la putere!”. Făcea referire la câștigarea alegerilor de către Frontul Salvării Naționale, a lui Ion Iliescu și Petru Roman, considerați de el comuniști. Preotul Gavril Vlad făcea parte dintr-o familie de hangani care a dat oameni valoroși Hangului: Grigore Vlad, învățător și revizor școlar, Aurel, Ștefan și Gavril, preoți. Din cauza orientării politice, Preotul Gavril Vlad a fost internat în închisorile și lagărele din timpul regimului comunist. În 1988 a fost înlocuit de la Parohia Audia, cam fără voia lui (ar fi vrut să mai păstorească pe enoriași, simțindu-se încă în putere). Și acest fapt l-a afectat profund. Toate acestea s-au adunat asupra lui, l-au afectat așa de puternic, încât, cred eu, au contribuit la stingerea lui din viață, mai devreme decât se așteptau oamenii. A murit la câteva luni după evenimentele din mai 1990.

Aplicarea legilor proprietății

Interesul cel mai mare l-au trezit, în rândul localnicilor, legile proprietății, mai ales legile de reconstituire a dreptului de proprietate asupra pământurilor. Strămutații au început să spera că li se va face și lor dreptate, că suferințele îndurate din cauza strămutării vor fi recunoscute și răsplătite prin acordarea unei juste despăgubiri, măcar pentru pământurile pierdute și pentru casele dărâmate. Unii au reușit să-și recupereze terenurile lor de pe marginea lacului, alții, prin judecată sau fără, au obținut terenurile de dincoace de șosea, însă, despăgubirile așteptate se lasă așteptate.

Se poate afirma că fenomenul principal al istoriei Hangului după 1990, este lupta înverșunată a hanganilor pentru recunoașterea și reconstituirea dreptului de proprietate asupra terenurilor, în special asupra terenurilor cu vegetație forestieră. A fost și este încă o acțiune fără precedent prin amploarea, tenacitatea cu care și-au urmărit hanganii drepturile, prin căutarea de documente care să le ateste

drepturile de proprietate. Arhivele de la Piatra Neamț au fost pur și simplu asaltate de avalanșa cererilor pentru atestarea calității de proprietar sau de propus spre împrumut. Judecătorii sau Tribunalele, la rândul lor, au fost solicitate spre a da soluționare unui număr impresionant de dosare. Dacă nu au obținut recunoașterea dreptului de proprietate în fața Comisiei Locale sau Județene, hanganii au apelat la instanță, mulți având câștig de cauză prin hotărâre judecătorească. Iată cum se prezintă situația, în 2007, referitoare la reconstituirea dreptului de proprietate:

Legea 18/1991	Cereri depuse de cetățeni	708
	Cereri propuse spre validare de comisia locală	137
	Cereri validate de comisia județeană	137
	Cereri respinse de comisia locală	571
	Cereri respinse de comisia județeană	571

Se observă că cele mai multe cereri au fost respinse de către Comisia locală și de cea județeană. Nu facem aprecieri cu privire la cine are sau nu are dreptate. Vrem să arătăm că locuitorii Hangului au acționat cu o îndârjire deosebită pentru a fi puși în posesie pe suprafața solicitată. Au folosit toate mijloacele și toate posibilitățile pentru a obține satisfacție. Tabelul următor este mai concludent, în ceea ce privește soluționarea cererilor

Situația pentru Legea 18/1991:

Legea 18/1991	Suprafața solicitată (-ha-)	116,41
	Suprafața propusă spre validare de comisia locală	67,41
	Suprafața validată de comisia județeană	67,41
	Suprafața pusă în posesie(-ha-)	215,6

Diferența între suprafața solicitată și cea pusă în posesie se explică prin faptul că numeroși locuitori și-au găsit rezolvarea cererilor lor în instanțele judecătorești, autoritățile locale fiind nevoite să respecte hotărârile acestora și să procedeze la punerea în posesie a cetățenilor respectivi.

Situațiile pentru celelalte legi ale proprietății vi le prezentăm în continuare.

Situația pentru Legea 1/2000:

Legea 1/2000	Cereri depuse de cetățeni	917
	Cereri propuse spre validare de comisia locală	320
	Cereri validate de comisia județeană	175
	Cereri respinse de comisia locală	597
	Cereri invalidate de comisia județeană	742

Legea 1/2000	Suprafața solicitată (-ha-)	1076,94
	Suprafața propusă spre validare de comisia locală	254,5
	Suprafața validate de comisia județeană	182,72
	Suprafața pusă în posesie(-ha-)	459,89

Situația pentru Legea 1/2005:

Legea 247/2005	Cereri depuse de cetățeni	608
	Cereri propuse spre validare de comisia locală	143
	Cereri validate de comisia județeană	12
	Cereri respinse de comisia locală	187
	Cereri invalidate de comisia județeană	255

Legea 247/2005	Suprafața solicitată (-ha-)	8657
	Suprafața propusă spre validare de comisia locală	162,16
	Suprafața validată de comisia județeană	8,3
	Suprafața pusă în posesie(-ha-)	76,02

Nu comentăm diferențele între cererile depuse de cetățeni și cererile validate de Comisia Locală sau Comisia Județeană, după cum nu comentăm nici diferențele dintre suprafețele solicitate și cele validate sau cele puse în posesie.

Și altă categorie de hangani a solicitat reparații, pentru nedreptăți sau abuzuri suferite cu prilejul strămutării. Fiind creat cadrul legislativ (Legea 10/2001), acei hangani au Intocmit notificări pe care le-au adresat organelor competente. Pentru întreaga problematică a îndreptățiților la despăgubiri pentru imobile confiscate sau trecute în mod abuziv în proprietatea statului, pentru modul de soluționarea a notificărilor , am primit de la secretarul Primăriei Hangu, Doamna Bici Anișoara o informare completă și competentă și pentru care îi aduc mulțumirile mele sincere.

La Primăria Comunei Hangu au fost înregistrate 367 notificări, formulate de persoane îndreptățite, astfel cum sunt definite prin Legea nr. 10/2001, privind regimul juridic al unor imobile preluate în mod abuziv, în perioada 06.martie 1945 – 22 decembrie 1989.

Până la termenul limită de depunere a notificărilor, adică 14 februarie 2002, au fost formulate 351 notificări, ce au fost adresate, în mare parte Prefecturii Județului Neamț, dar care au fost remise, prin adresă, Primarului Comunei Hangu, în vederea soluționării.

Mai precis, persoanele expropriate prin Decretele de expropriere nr. 245/1956 și 216/1959, pentru cauza de utilitate publică pentru construirea bazinului hidrografic al lacului de acumulare Izvorul Muntelui , (preluare fără un titlul valabil întrucât decretele de preluare nu au fost publicate în Monitorul Oficial al României) care, fie nu au primit terenurile în compensare, fie suma stabilită este derizorie precum și moștenitorii lor au solicitat acordarea de despăgubiri, la valoarea actualizată a terenurilor. Notificări au mai fost adresate și cu privire la alte categorii de imobile considerate ca fiind preluate abuziv., în accepțiunea legii.

Aceleași solicitări s-au făcut și pentru construcțiile demolate ale căror sume au fost stabilite, indiferent de valoarea construcției, la suma de 16.000 lei, în anul exproprierii.

Pot spune că, la data de 14.05.2003, a intrat în vigoare H.G. 489, privind aprobarea Normelor Metodologice de aplicare unitară a Legii 10 /2001 care a îndreptățit Primarul comunei să numeasca comisii de analiză a notificărilor care să stabilească, sub raport juridic, dacă notificările formulate se încadrează în limitele legii precum și comisia de evaluare internă a bunurilor propuse notificării.

Mă refer la acea comisie îndrituită să stabilească valori, potrivit acestor norme.

În ordine cronologică, au fost invitați la sediul primăriei, persoanele pentru a-și exprima acceptul pentru sumele stabilite în vederea acordării, în raport cu opțiunea fiecăruia, a titlurilor de valoare nominală sau acțiuni pe piața de capital.

Au urmat referate de prezentare a fiecărui dosar în parte, cuprinzând propuneri de acordare, referate care au fost înaintate la Direcția Generală a Finanțelor Publice Neamț, care le-a avizat sau nu, după caz, xerocopii după fiecare dosar în parte, astfel că, la 19 iulie 2005 s-au modificat legile proprietății și Legea 10 /2001, astfel dosarele nu au mai avut nici o finalitate, întrucât nu au fost emise dispozițiile Primarului Comunei.

Unii cetățeni au formulat notificări, după termenul de 14 02 2002 acestea au fost respinse prin dispoziție, ca tardiv înregistrate, întrucât, deși s-a modificat substanțial conținutul legii, legiuitorul nu a acordat și alte termene de formulare a notificărilor.

A fost necesar ca tot ce s-a lucrat până la data intrării în vigoare a Legii 247/2005, să fie reluat, în sensul că nu organele administrației locale nu au fost abilitate prin lege, să stabilească valori, ci să emită doar dispoziția cuprinzând propunerea de acordare de despăgubiri, către Autoritatea Pentru Restituirea Proprietății, Calea Floreasca, nr. 202, Sector 1, București. Autoritatea, va stabili aleatoriu, un expert care va stabili valoarea imobilelor expropriate abuziv.

Numai că propunerea a constat în stabilirea despăgubirilor, atât pentru construcții cât și pentru terenuri.

În ce privește Legea 10/2001, după republicarea acesteia în 2.09.2005, a mai suportat modificări și completări, iar Normele Metodologice au fost aprobate prin H.G. 250/ martie 2007, astfel că, în ce privește terenurile situate în actualul bazin hidrografic, vor urma procedura prevăzută de Legea 247/2005, respectiv Titlul VII – Regimul stabilirii și plății despăgubirilor aferente imobilelor preluate abuziv, prin Comisia Locală de Fond Funciar Hangu.

O întreagă procedură de urmat, pentru ca în final dosarele să ajungă tot la Autoritățile pentru Restituirea Proprietăților, pentru stabilirea despăgubirilor, care constau în eliberarea Titlurilor de despăgubire.

S-au redirecționat către Comisia Locală de fond funciar, un număr de 16 notificări, iar o notificare către altă instituție.

Până la data de referință au fost soluționate și înaintate la A.N.R.P. 236 notificări, 16 au fost respinse, 1 redirecționată, din totalul de 367 notificări înregistrate, rămânând de soluționat 98 notificări, cu un procent de soluționare de 73,29%..

Pe toată perioada au fost contestate și Dispozițiile Primarului prin care s-au soluționat notificările, la instanța de judecată competentă.

Se cuvine a explica ce reprezintă Titlurile de despăgubire.

Titlurile de despăgubire, sunt certificate emise de către Comisia Centrală pentru stabilirea Despăgubirilor, în numele și pe seama statului român, ce urmează să fie valorificate prin conversia lor în acțiuni emise de Fondul „Proprietatea”, sau preschimbarea lor contra titluri de plată, în funcție de opțiunea titularului înscris în acestea. Fondul „Proprietatea” funcționează ca un organism de plasament colectiv sub forma unei societăți de investiții cu personalitate juridică.

Important de reținut este faptul că Titlurile de despăgubire nu pot fi vândute, cumpărate sau date în garanție sau tranferate în orice mod, cu titlu oneros sau gratuit, cu excepția dobândirii ca efect al succesiunii.

Fondul are ca acționar unic, statul român, până la transmiterea acțiunilor către persoane. Detinatorii titlurilor de despăgubire au posibilitatea, fie să solicite realizarea conversiei acestora în acțiuni la Fondul, fie acordarea de despăgubiri în numerar, fie parte în acțiuni, parte în numerar. Titlurile de despăgubire se valorifică în termen de 3 ani de la data emiterii, care însă nu expiră mai devreme de 12 luni de la prima ședință de tranzacționare a acțiunilor emise de Fondul „Proprietatea”.

Organizații politice. Campaniile electorale.

O altă preocupare pentru o parte a hanganilor a fost lupta politică, constituirea organizațiilor locale ale partidelor care se creaseră la nivel național, atragerea simpatiei locuitorilor sau înscrierea de membri în organizații. Evident că sopolul lor nu era numai atragerea de voturi cu prilejul alegerilor parlamentare sau prezidențiale, ci accesul la funcțiile de conducere ale comunei: de președinte și de consilieri.

Organizații puternice și cu influență au avut Partidul Democrației Sociale din România, lideri fiind Iftinca Constantin, apoi Pîntea Ion și, în prezent, Lupu Gavril; PD, lider-profesor, Ciucanu Gheorghe; PNL, lider-Pancu Viorel, apoi Prună Constantin; PRM, lider-Savin Vasile, urmat de Bobocea Gheorghe, Rusu Vasile și Mândru Dragoș. Au fost și organizații mai puțin numeroase, dar care au reușit să obțină locuri în Consiliul Local: PNȚ cd., lider, Albu Ana; Partidul Ecologist, lider, medicul uman-Panait Constantin; Partidul Democrat Agrar și Partidul Moldovenilor din România, lider-Pintilie Grigore. Unele organizații au rezistat și chiar s-au întărit, altele au pierdut din electorat sau chiar s-au desființat.

Alegerile din 1992, 1996, 2000 și 2004, atât cele generale cât și cele locale, au stârnit pasiuni în rândul alegătorilor, au generat emoții

pentru candidați . Campaniile electorale, pe măsură ce organizațiile politice și liderii lor câștigau experiență, deveneau din ce în ce mai elaborate și mai eficiente folosind o gamă diversă de mijloace și procedee, am spune, moderne pentru atragerea voturilor alegătorilor, dar și cu apel la metode mai vechi. În general, acțiunile din timpul campaniilor electorale nu au depășit limitele admise, s-au desfășurat prin folosirea de argumente și mijloace permise de lege. Nemulțumirile cele mai frecvente au fost cele legate de ruperea afișelor adversarilor politici, continuarea acțiunii de influențare a alegătorilor în timpul votării. Campaniile din 2000 și 2004 au fost foarte bine organizate, fiind folosite metode diverse pentru a câștiga voturi, unele moderne, altele tradiționale. Alegerile pentru funcția de primar din 2000 au dovedit o experiența sporită în organizarea și desfășurarea campaniilor electorale, dar și o maturizare a alegătorilor. Se înfruntau pentru a obține voturile alegătorilor, în turul 2, primarul în funcție, Ion Pîntea și fostul secretar al Primăriei Hangu, Lupu Gavril, primul susținut de Partidul Social Democrat , al doilea de Partidul Democrat. Amândoi erau cam de același calibru, și li se acordau șanse egale în față alegătorilor. Însă, pentru primarul în funcție au contat atunci unele „amănunte“ cum ar fi cele de gospodărire a comunei, nebalastarea unor porțiuni de drumuri unde domneau noroiul și bălțile, lipsa preocupării pentru întinderea unui fir telefonic pe Audia, sau înscrierea în lista pentru consilieri, pe un loc eligibil, a unei persoane impuse de liderii județeni ai PSD . Acest din urmă aspect a atras retragerea de pe lista PSD, a unor persoane care au ajuns în poziții ce nu le asigurau un loc de consilier și pierderea, pentru candidatul la funcția de primar, a voturilor acestora și sprijinitorilor lor. De asemenea, acelaș fapt, a determinat fricțiuni între mai tinerii și mai vechii pesediști. În condițiile unei împărțiri echilibrate a preferințelor alegătorilor, pentru cei doi candidați rămași în cursa pentru funcția de primar, câteva voturi în plus sau în minus erau decisive.

În același timp, de partea cealaltă, interesul era foarte mare. Lupu Gavril își juca șansa carierei sale în viitor. După un lung proces cu Prefectura , mai precis cu prefectul, Al. Casapu. în contencios administrativ, prin care contesta decizia acestuia, nr. 1638, din 10.X.1995 de a-l înlocui din funcția de secretar, pentru că nu a respectat anumite proceduri, proces care a reținut atenția opiniei publice din Hangu și nu numai, se punea problema afirmării lui pe plan politic și apoi economic, sau al ocupării unui post mărunț în Organigrama administrației locale. A avut curajul și hotărârea de lupta pentru un loc mai bun și a reușit .

Alegerile pentru funcția de primar din 2004, au scos în evidență alte aspecte. În primul rând organizarea unor campanii electorale

moderne, profesioniste, din partea principalilor candidați. În turul al II-lea au rămas; primarul în funcție, Lupu Gavril, susținut de PSD și al doilea candidat, Prună Constantin, susținut de Alianța electorală „ DA“ (PD+ PNL). S-au luat în considerare punctele tari și punctele slabe ale adversarului și s-a acționat în cosecință; s-au creat chiar unele grupuri de influențare a alegătorilor sau au fost atrase persoane care puteau atrage pe alții de partea lor; s-au stabilit care erau grupurile sigure și cum puteau fi atrase altele prin promisiuni de avantaje personale, la nivel de grup sau comunitate. Nu a fost lăsată deoparte nici metoda umblatului din casă în casă, pentru a determina o decizie favorabilă a alegătorului. A fost exploatat orice aspect care putea aduce un avantaj asupra adversarului, chiar și cel al orientării religioase. Lupta a fost puternică și s-a purtat până-n ultimul moment. Demn de remarcat a fost fair play-ul de după aflarea rezultatelor. Învingătorii au găsit puterea de a felicita pe învingători în cadrul unei mici petreceri organizate de câștigătorul alegerilor . Astfel, Lupu Gavril este singurul primar, de după 1989, care a reușit să-și adjudece și al II-lea mandat consecutiv. Multă vreme a fost secretarul al Comunei Hangu. Provine dintr-o familie de oameni relativ înstăriți din Hangu. Tatăl său, Gheorghe Lupu (lumea îi spunea Ghiță Lupu; de altfel este singurul care poartă numele de Lupu, ceilalți fiind numiți Crudu), era recunoscut pentru hărnicia sa. El și cu un alt hangan, Gavril Crudu, erau considerați printre cei mai eficienți muncitori, cărauși cu boii. Unul dintre frații lui Ghiță Lupu, Ion, a fost susținut de familie pentru a urma școli superioare, ajungând un medic apreciat la Sibiu. Acesta, la rândul lui, a avut un fiu care s-a remarcat în științe, ajungând mare specialist în SUA. Este și acesta un exemplu de familie din Hangu, care, atunci când vrea, prin sacrificii, hărnicie și voință poate să se realizeze în viața și să urce pe scara socială. Demn de remarcat este decizia familiei de a susține pe unul dintre membrii ei, în vederea afirmării pe plan profesional.

Au fost în Hangu și persoane care și-au depus candidatura la funcția de primar, ca independenți. Astfel și-au încercat norocul, Arsintescu Păstorel, fiul lui Bogdan Arsintescu, multă vreme agent sanitar și Balan Pantelimon, fiul dascălului Balan Pantelimon, de la biserica Boboteni. În anul 1996, a intenționat să-și depună candidatură și Dumitru Nemțanu. Din păcate, din pricina unor nereguli în întocmirea listelor de susținători, i s-a respins dosarul pentru a fi completat în mod corect, cu toate datele prevăzute de legea electorală. Fiind în ultima zi când se mai puteau pune candidaturile, nu s-a prezentat cu dosarul până la ora 24, cum prevedea legea, ci a venit după ora două noaptea, după ce se încheiase și se parafase procesul verbal de depunere a

candidaturilor, în prezența celorlați candidați. Evident că președintele Biroului, juristul Bursuc Ion, nu i-a mai putut accepta dosarul. Au urmat contestații la Biroul Electoral Județean, la Tribunal, dar toate au fost soluționate în sensul deciziei luate de Biroul Electoral de Circumscripție. A fost o situație neplăcută și a lipsit o persoană de șansa de candida. Acest Dumitru Nemțanu a fost un om care a influențat viața locuitorilor din Hangu. Era fiul lui Vasile Nemțanu, mort în urma unui accident nefericit, în 1944, când unul din camarazii lui își curăța pușca. Acesta a lăsat în urma o familie numeroasă. Prin muncă au reușit fiecare să-și creeze un rost în viață. Ion, zis și Balaban, era un lucrător vrednic și cărăuș cu boii; Vasile și Dumitru, au ajuns maiștri de parchet; Toader, cu aplecare spre învățatură, a urmat liceul, ajungând brigadier silvic; Constantin a fost șofer; surorile lor s-au căsătorit și au format familii durabile și respectabile.

Iată cum, niște orfani de tată, au reușit în viață, iar trei dintre ei, prin funcțiile care le-au avut, administrau cea mai de seamă avuție a statului în comună- pădurea. Unul reprezenta silvicultura, ceilalți exploatarea. Lumea i-a cam contestat și mulți vorbeau și vorbesc rău de ei. Pe Dumitru că era discreționar, că punea pe lucrătorii la pădure, din Audia să se ducă la Boboteni și pe cei de la Boboteni la Audia sau în alte puncte de lucru. Toader era criticat că a fost legist, nu permitea afaceri cu lemn. Ca să nu i se poată reproșa că se înfruptă din pădurea statului, că profită de funcție pentru a-și crea avantaje, aducându-și lemne gratuit, atunci când avea nevoie de lemne de foc își scotea bon, pentru a justifica cantitățile de lemn folosite. Și Dumitru și Toader Nemțanu, deși au avut o avere pe mâna lor, nu pot fi acuzați că și-au făcut parte din aceasta.

Cei care îi critică sau îi vorbesc de rău, uită că ei au administrat pădurea statului, după un proces care a zguduit Hangu, un proces al celor care au considerat că pot face afaceri, în folosul lor, cu avutul statului. Se știe că în acest proces au fost implicați factori de răspundere din Primărie: secretar, contabil, administratori și multe alte persoane din Hangu și din alte localități. Procesul s-a încheiat cu multe condamnări la ani grei de închisoare. Au avut de suferit și familiile celor condamnați, căci nu le-a fost ușor să suporte situația și urmările pe plan moral și psihologic. Prestigiul Hangelui a avut cam mult de suferit atunci. În această conjunctură au activat Dumitru și Toader Nemțanu. Dincolo de anumite greșeli pe care fiecare le putem face, căci oameni suntem și suntem supuși greșelilor; acești oameni au acționat în spiritul legilor de atunci și au reușit să iasă cu fața curată și cu capul sus din niște funcții din care alții au agățat după ei multe tinichele.

Nu trebuie să uităm și alte situații. Câți nu s-au folosit de tafurile lui Nemțanu Dumitru pentru a aduce fân sau lemne; câți nu și-au pus mașina personală în mișcare cu benzina colorată de la Nemțanu Dumitru; câte femei văduve și necăjite nu primeau lemne de la Nemțanu Dumitru; cine desfunda drumurile iarna dacă nu tafurile trimise de Nemțanu Dumitru; cine trimitea lemne pentru încălzirea școlilor, la simpla cerere a directorului , dacă nu Nemțanu Dumitru; cine a dat lemnul pentru lambrisarea sălilor de clasă de la Școala Hangu, dacă nu Nemțanu Dumitru.

Un interes aparte a trezit și lupta pentru ocuparea funcțiilor de consilieri. Cei interesați urmăreau să aibă o poziție în cadrul listei care să le permită acest scop. Evident că cei care întocmeau listele erau supuși la fel de fel de presiuni din partea doritorilor și trebuiau să facă fața nemulțumirilor provenite din partea celor care își dădeau seama că locul lor pe listă nu le mai dă nici o șansă . Nu este rău, cred, prezentarea câtorva exemple care ilustrează două aspecte: competiția pentru accesul la un post și folosirea oricăror mijloace pentru atingerea scopului. Un caz mai aparte, este cel al doctorului veterinar, Humă Victor. În anii aceia situația doctorilor veterinari, a inginerilor din agricultură , nu era deloc ușoară datorită desființării posturilor. O soluție pentru aceștia era și candidatura lor, fie pentru funcția de primar, fie pentru cea de consilier. Este cunoscut faptul că , în 1996, medicii veterinari au ocupat funcția de primar la Ceahlău, Poiana Teiului, Farcașa. La Hangu, domnul Humă Victor, a reușit să fie trecut pe lista de consilieri ai PSD, pe un loc foarte avantajos, care i-a permis ocuparea, în urma rezultatelor alegerilor, a unui loc în Consiliul Local. Nu ar fi reușit dacă nu ar fi fost foarte incisiv și nu ar fi folosit toate posibilitățile pentru a-și realiza scopul propus. Deși nu avea, în momentul depunerii candidaturii, mutația pe Hangu, ceea ce ar fi fost un impediment ca să candideze, spunând „ România este țara tuturor posibilităților“, în câteva ore a reușit să-și rezolve această problemă. Este drept că includerea lui pe lista PSD a creat nemulțumiri din parte celorlați candidați, care s-au văzut așezați pe un loc mai jos față de cel pe care erau până acum, cu anumite consecințe și în rândul susținătorilor PSD. Și acest fapt a contribuit la o pierdere de voturi pentru candidatul PSD la funcția de primar. Ajuns consilier, a putut să- și impună, in Consiliul Local, punctul de vedere și să obțină rezolvarea problemelor care îl interesau: salarizare, locuință

Un alt caz a fost cel al doctorului uman, domnul, Panait Constantin. Conștient că problemele Dispensarului uman pot fi susținute cu mai multă eficiență dacă este prezent ca și consilier în Consiliul Local, știind că pe listele celorlalte formațiuni politice nu prea are șanse

să fie pe un loc eligibil, a devenit reprezentantul Partidului Ecologist în Hangu și, în felul acesta a întocmit lista de candidați în care dumnealui era primul. În urma alegerilor, numărul de voturi obținute i-a acordat șansa de a fi consilier și a fost un consilier care a știut să-și susțină cu competență punctele de vedere. Au fost și alți hangani care au reprezentat diferite partide politice, pentru a putea să beneficieze de susținerea politică necesară. Domnul Pintilie Grigore , a candidat pe listele Partidului Agrar din România, în 1996, pe cele ale Partidului Moldovenilor, în 2000 și ale PUNR, în 2004.

Problemele activității culturale, ale Căminului cultural și ale eroilor și veteranilor de război au fost reprezentate de domnul Teoctist Galinescu, care a avut două mandate: unul în perioada 1992-1996, când acandidat pe listele PDSR și al II-lea în perioada 1996-2000, pe listele PNȚ.cd. În timpul mandatelor sale s-a reparat Căminul Cultural, s-au produs unele modificări în interior, pentru care a dus o adevărată luptă, a înființat Fundația „ Gavriil Galinescu“ și a fondat revista „ Țara Hangului“, a protestat vehement fața de decizia Parohiei Hangu de a schimba soclul monumentului eroilor din al II-lea război mondial . A fost un adevărat scandal care a transpărut și-n presă, mai ales că vechiul soclu, având pe el plăcile de marmură cu numele eroilor , a fost târât cu taful undeva pe marginea pârâului. În cele din urmă situația s-a calmat, Parohia a realizat un alt soclu cu alte plăci de marmură pe care au fost gravate numele eroilor. De asemenea , la inițiativa dumnealui, s-a înființat Asociația locuitorilor din satul Chirițeni, având personalitate juridică, precum și subfiliala Hangu a Asociației Naționale a Veteranilor de Război, subfilială care poartă numele unui luptător hangan din primul și al II-lea război mondial- Nicolai Gheorghiu.

Se poate aprecia că a fost printre acei consilieri care și-au folosit mandatul pentru a realiza ceva pentru comună, pentru locuitori.

Interesantă este practica reprezentanților partidelor de a avea reprezentanți pe listele de candidați din toate, sau aproape toate satele componente ale Hangului. Una din explicații cred că ar fi cea de ordin electoral, pentru a atrage voturi din toate zonele comunei. Acest fapt se răsfânge pozitiv asupra activității Consiliului Local, care poate avea punctele de vedere de pe întreg teritoriul comunei.

Am prezentat aceste cazuri fiindcă ele ilustrează mai multe aspecte: mai întâi, că hanganii au deprins repede metodele și mijloacele luptei politice; apoi, că, pentru atingerea scopurilor, au dat dovadă de multă ambiție și de capacitatea de a trece peste obstacolele inerente și că nu contează cum și prin ce metode ajung acolo unde își propun să ajungă; exprimă o diversitate de opinii, interese și motivații care dau diversitate și culoare luptei politice.

Interesante sunt și rezultatele alegerilor pentru primar. Ele exprimă, prin puterea cifrelor, o anumită evoluție a opțiunilor alegătorilor, de la simpatia pentru un anumit partid politic, spre omul care poate să rezolve problemele comunității.

Specificații	9 februarie 1992	2 iunie 1996	4 iunie 2000
Total alegători	3503	3521	3854
Voturi exprimate	2080	2208	2131
Pintilie Grigore-FSN	1616	-	-
Balan Pantelimon-ind.	172	-	-
Arsintescu Păstorel-ind.	142	-	-
Niță Varvara-PDAR	48	-	-
Voturi nule-102			-
Pîntea Ion-PDSR	-	1.171	-
Lupu Gavril-PD	-	473	-
Pintilie Grigore-PDAR	-	256	-
Albu Ana-PNȚcd	-	141	-
Voturi nule-167			-
Lupu Gavril-PD	-	-	782
Pîntea Ion-PDSR	-	-	594
Munteanu Constantin-PRM	-	-	205
Manolache Ion-APR	-	-	165
Prună Cristian-PNL	-	-	117
Pintilie Grigore-Partidul Moldovenilor	-	-	113
Babăță Dumitru-PNȚcd	-	-	25
			Voturi nule-130

Promisiunile făcute de candidați la funcția de primar, în campania electorală, au fost, în cea mai mare parte, îndeplinite. Din acest punct de vedere primarii nu pot fi acuzați de demagogie. Se poate spune însă, că a existat o diferență de concepție. Până-n 2002, administrația locală s-a preocupat, cu precădere, de rezolvarea problemelor curente ale comunității, de soluționarea cererilor de reconstituire a dreptului de proprietate, de punerea în posesie, de înlăturarea efectelor unor inundații precum cele din 1992, 1996, care au creat mari probleme:

distrugerii de poduri, de drumuri, culturi agricole afectate, izolarea satelor Audia și Boboteni, etc. S-a acționat și în ceea ce privește crearea unor utilități, cum ar fi instalarea unei centrale telefonice automate, realizarea unei aducțiuni de apă în satul Chirițeni, însă cu efecte limitate numai la o parte a comunității, creând discriminări din acest punct de vedere între locuitorii de la centru și cei din zonele marginase. După 2002, s-au direcționat eforturile pentru accesarea de fonduri europene sau de la Banca Mondială. Aceasta implica conceperea de proiecte, pregătirea unor persoane care să se ocupe de această problemă sau apel la unele persoane specializate în această direcție. De asemenea rezolvarea problemelor comunității, accesarea de programe nu se putea realiza fără un sprijin la Consiliul Județean sau la Prefectură, chiar la nivel de guvern sau în parlament. Astfel s-a putut realiza aducțiunea de apă pentru satele Hangu, Audia, Boboteni, o parte din Chirițeni și Grozăvești, construirea unei școli moderne la Ruginești, realizarea unui drum în același sat, dotarea școlii Hangu cu calculatoare pentru AEL, accesarea programului „Economia bazată pe cunoaștere”, ca și a altor programe de reabilitare a școlilor. Sunt acestea toate realizări spre modernizare, spre europeanizare.

După 1989. unii hangani mai curajoși și mai întreprinzători, au început propriile afaceri. Domeniul în care au acționat a fost cel al comerțului și cel al exploatării lemnului și comercializării lui sub diferite forme. Au luat ființă diferite societăți de debitare a materialului lemnos, unele de mari dimensiuni, patronate de oameni dinafara Hangului, altele mai mari sau mai mici, înființate de localnici. Rolul lor economic a fost însemnat, aducând venituri atât patronilor dar și localității prin impozitele, taxele și chirile plătite. Totodată trebuie să evidențiem și rolul social, dând de lucru unui număr însemnat de oameni de pe teritoriul comunei și chiar dinafară.

Debitarea lemnului a creat o problemă ecologică gravă: depozitarea rumegușului în apropierea sau pe marginea apelor. Pentru un timp s-a găsit o rezolvare prin construirea unei instalații de brichetare a rumegușului fără lianți, cu fonduri europene, de către Asociația Ecoforest, prin inginerul Ermil Marcoci, pe un teren pus la dispoziție de Primăria Hangu. A funcționat câteva luni și s-a oprit. Cu alte fonduri, de data aceasta românești, s-a modernizat instalația, s-au executat și alte lucrări; a funcționat câțeva vreme, înainte și după alegerile din 2004, apoi s-a oprit. A fost repusă în funcțiune în primăvara lui 2007 și după câteva zile a luat foc arzând în întregime. Cam aceasta a fost, pe scurt, viața unei instalații, ale cărei avantaje pentru Hangu au fost indiscutabile: rezolvarea problemei rumegușului; locuri de muncă;

speranța unor câștiguri bănești pentru cei ce au participat cu anumite sume la crearea societății respective.

Privatizarea, adică înființarea de societăți pentru comerț : unele familiale, altele societăți cu răspundere limitată sau societăți comerciale, a luat amploare.

Unele dintre ele își desfășoară activitatea în localuri moderne, spațioase, aspectuoase care dau o nouă înfățișare Hangului (Hanul „ Anuța“, Pensiunea „ Intim“, Pensiunea „ Brenda“,Pensiunea „ Panorama“etc.), altele sunt de tipul dughenelor, în spații mici și improprii unui comerț civilizată.

Potențialul turistic al regiunii începe să fie tot mai mult fructificat. Lacul- care a adus atâtea necazuri locuitorilor hangani -și celelate frumuseți naturale atrag un număr mare de turiști sau de simpli călători prin zonă. Totodată, prețul terenurilor situate în apropierea lacului au sporit de câteva ori aducând câștiguri însemnate celor care au de vândut terenuri. Au apărut pensiuni, căsuțe pentru turiști ridicate de locuitori și întreprinzători de-a lungul șosele naționale sau lângă lacul de acumulare. A revenit în Hangu și urmașul fostului stăpân al Domeniului Hangu- Prințul Sturza, care și-a cumpărat teren și a amenajat locuință lângă lac. Frumusețile naturale ale zonei au atras și atrag în continuare numeroase persoane care achiziționează terenuri și-și construiesc locuințe .

Toate acestea sunt schimbări care, dincolo de unele nereguli sau de situații dubioase, denotă înscrierea hanganilor în drumul spre un alt fel de viață, diferit de cel dinainte, spre civilizație și modernizare. Acest drum este accentuat și de preocuparea pentru crearea utilităților atât de necesare în orîșice localitate: rețeaua de electricitate, rețeaua de distribuire a apei potabile, serviciile de telefonie, televiziunea prin cablu sau prin satelit etc. dar și prin schimbarea aspectului satelor și mai ales a centrului civic. În acest din urmă caz, clădirile noi ridicate de întreprinzători la intrarea în Hangu, în mod indiscutabil au contribuit la schimbarea imaginii. Asfaltarea unei porțiuni a drumului de acces în Hangu, construirea localului unei noi Primării, vor accentua și vor continua ce s-a început deja de către persoane particulare.

Aspectul satelor se schimbă în bine și ca urmare a construirii de noi locuințe sau a modernizării celor vechi. Un rol deosebit în această direcție îl au hanganii plecați la lucru în Italia sau în alte țări ale Europei. Se întorc sau revin temporar în țară acești tineri, nu numai cu bani câștigați cu multă trudă și privațiuni, dar și cu noi concepții , cu o nouă mentalitate, cu experiențe câștigate sau îmbogățite. Ei sunt cei care, cu siguranță, vor imprima un nou stil de muncă, o altă viziune asupra vieții

de zi cu zi și cei care vor face Hangu mai bogat prin afacerile care le vor practica și mai aliniat la cerințele europene.

Un aspect deosebit al vieții Hangelui după 1989 este cel al dezvoltării culturale și spirituale. Dezvoltarea culturală este pusă în lumină de înființarea, Fundației culturale „ Gavriil Galinescu“, în septembrie 1995 și apariția revistei fundației „ Țara Hangelui“, în aprilie 1996, cu scopul valorificării și conservării tradițiilor și istoriei Hangelui. Animatorul acestor acțiuni și a ființării lor este domnul Teoctist Galinescu. Prin întreaga lui activitate a făcut cunoscut Hangu în tot județul și în România . Indubitabil, prestigiul Hangelui a crescut și este recunoscut ca atare. Nici când nu s-a scris despre Hangu ca în acești ani. Nici când nu s-a vorbit la radio și nu s-au realizat atâtea emisiuni la televiziunea regională și chiar națională, având ca subiect Hangu și oamenii lui. S-au scris nu numai articole în presă ci și cărți în care Hangu este omniprezent.

O recunoaștere a activității culturale de la Hangu, a prestigiului și meritelor domnului T. Galinescu este și prezența corului Patriarhiei Române „ Simbol“ și prestația acestuia în fața Hanganilor. Pe lângă revista care a ajuns la numărul 44, a editat și tipărit , cu ajutor financiar și de la Hangu dar și de la mulți prieteni ai Hangelui, două cărți care valorifică tradițiile, obiceiurile și cântecele din regiune; a pregătit și este în curs de tipărire o altă carte.

Prin toate aceste activități care nu pot fi despărțite de personalitate sa, Hangu și-a creat o nouă imagine și continuă să o îmbogățească. Pot aprecia, fără să greșesc, că activitatea culturală a luat-o mult înaintea dezvoltării sociale și economice.

Date despre Hangu actual.

Comuna Hangu. Terenul și folosirea lui.

Localitatea Hangu are terenuri in suprafața de 11. 934 hectare. Acesta are următoarea folosință: teren arabil-209 ha.; pășuni- 1833ha.; fânețe 2626 ha.; Fond forestier- 5321 ha.; curți 138 ha.; alte terenuri- 1807 ha. din care 1113 ha.-ape, 192,15 ha. sunt drumuri, 604 ha.- teren neproductiv.

Populația Hangelui la recensământul din 1977.

Din datele recensământului populației din 1977, rezulta că, din totalul de 5.430 locuitori, 2.708 (49,87%) erau bărbați, iar 2.722 (50,13%) erau femei. Se constată o pondere mai mare a populației active tinere (sub 50 de ani). Populația activă reprezintă 49,41% din totalul locuitorilor comunei, procent ce se situează sub cel al județului Neamț, de 51,8%. Aceasta situație se explică prin plecarea, în ultimii ani, a unui număr mare de absolvenți ai clasei a 10-a în mediul urban, aceștia îndreptându-și atenția spre locurile de muncă din industrie.

Din cifra de 2.683, ce reprezintă populația activă a comunei Hangu, bărbații sunt în număr de 1.282, iar femeile în număr de 1.401. Se observă un număr mai mare de femei, din totalul populației active, ceea ce se explică prin înregistrarea femeilor de vârstă activă, ca agricultoare cu gospodărie individuală. Acest lucru are implicații economice importante, activitatea agricolă solicitând un efort fizic foarte mare. În aceste condiții, femeile din comuna Hangu au un aport deosebit de mare în producția agricolă și, în special în cea zootehnică.

Populația Hangelui la recensământul din 1992.

Populația Hangelui a scăzut simțitor față de 1977. S-au înregistrat 4.047 locuitori, din care 2.054 bărbați și 1.993 femei. Repartiția pe sate se prezintă astfel: satul Hangu cu 1.794 locuitori; satul Buhalnița cu 887 locuitori; satul Chirișeni cu 511 locuitori; satul Grozăvești cu 496 locuitori; satul Buhalnița cu 359 locuitori.

Potrivit situațiilor statistice de la Primărie în anul 1998, în comuna Hangu erau 4.411 locuitori, din care 1.158 cu vârste cuprinse între 0 – 20 ani, 2.062, cu vârste cuprinse între 20 – 60 ani, 1.190 cu vârsta peste 60.

Locuitori care au nevoie de asistență socială.

În anul 2007 se află , în plată 50 de dosare pentru ajutoare sociale. Pentru alocații suplimentare există 230 de dosare. 12 persoane cu handicap au nevoie de asistenți personali. Sunt 10 persoane cu handicap sever și beneficiază de indemnizație. În centre de recuperare se găsesc 5 persoane adulte cu handicap grav. În ceea ce privește pe copiii aflați invidențe pentru asistență socială, 6 sunt în plasament familial, 2 trimiși în școli speciale, 2 in centre de plasament și 9 aflați la asistenți maternali.

Structura populației(datele sunt raportate la anul 1998):

pe vârste:

Structurată pe vârste, populația se împarte astfel: 987 cu vârste cuprinse între 0 – 20 ani, 1.896 cu vârste între 20 – 60 ani, iar 1.218 cu vârsta peste 60 ani.

pe sexe

Împărțită pe sexe, populația număra 2.217 bărbați și 2.194 femei.

profesională:

1.022 locuitori sunt agricultori, 170 locuitori lucrează în industria prelucrării lemnului, 77 locuitori lucrează în comerț, 25 locuitori lucrează în transporturi, poștă și telecomunicații, 39 locuitori lucrează în administrația publică, 57 locuitori lucrează în învățământ, iar 30 în domeniul sănătății și asistenței sociale. În sectorul de stat lucrează 269 persoane, din care 174 sunt bărbați și 95 femei, în sectorul privat

lucrează 678 persoane, din care 493 bărbați și 185 femei, în sectorul mixt lucrează 31 persoane, iar în gospodărie proprie – 760 persoane, din care 111 bărbați și 649 femei

d. ocupațională

În comuna sunt 157 șomeri, în căutarea unui loc de muncă, din care 124 sunt bărbați și 33 sunt femei. Populația inactivă număra 2.260 locuitori, din care 1.215 sunt bărbați, iar 1.045 sunt femei. În comună sunt 525 elevi.

Populația activă număra 1.841 locuitori, din care 887 sunt bărbați și 954 sunt femei,

În comună sunt 1.633 locuințe și 1.455 gospodării.

după apartenențe și orientări politice:

Ca apartenența politică cei mai mulți dintre locuitorii comunei sunt membri ai P.S.D., simpatizanți ai acestui partid, apoi membrii alianței politice P.N.L.–P.D., urmați de P.R.M. și P.U.R..

după cultele religioase:

După cultele religioase 15 sunt adventiști, 8 martori ai lui Iehova, romano-catolici, iar 4.255 sunt creștini ortodocși..

Administrația localității Hangu

Primăria

Sediul Primăriei se află într-o clădire ce s-a construit după strămutare, în centrul comunei. În prezent se derulează lucrările unui proiect pentru construirea unui sediu nou de primărie.

După evenimentele din decembrie 1989, funcția de primar a fost girată de locuitori din Hangu, după cum urmează:

În perioada 1990 – 1992

Primar interimar - Pintilie Grigore

În perioada 1992 – 1996

Primar – Pintilie Grigore

Viceprimar – Pîntea Ion

În perioada 1996 – 2000

Primar - Pîntea Ion --apartenență politică: P.D.S.R.

Viceprimar – Pintilie Grigore - appartenență politică: Partidul Agrar

În perioada 2000 – 2004

Primar – Lupu Gavril -apartenență politică: P.D.

Viceprimar – Pîntea Ion- appartenență politică: P.D.S.R

În perioada 2004 – 2008

Primar – Lupu Gavril --apartenență politică: P.S.D.

Viceprimar – Munteanu Constantin -apartenență politică: P.S.D.

2. Consiliul Local

Consilieri: în perioada 1992 – 1996

Galinescu Teoctist- P.D.S.R.
Ungureanu Constantin - P.D.S.R.
Ciucanu Gheorghe- P.D.S.R.
Bălan Iftimie- P.D.S.R.
Hagiu Petrea- P.D.S.R.
Herlea Constantin- P.D.S.R.
Iftinca Constantin- P.D.S.R.
Tărăță Neculai-P.D.S.R.
Prună Constantin-Partidul Agrar
Nemțanu Vasile -Partidul Agrar
Niță Varvara- Partidul Agrar
Ungureanu Ion - Partidul Agrar
Afloroaiei Neculai- Partidul Agrar

Consilieri: în perioada 1996 – 2000

Iftinca Constantin. —P.D.S.R.
Galinescu Teoctist – P.N.Ț.C.D.
Ungureanu Constantin. – P.D.S.R.
Aanei Aftanasa - P.D.S.R.
Pancu Vasile – P.D.S.R.
Nistor Mihai – P.D.S.R.
Năstase Maria – P.D.S.R.
Bobocea Gheorghe – P.D.
Năstase Petru – P.D.
-Ciucanu Gheorghe - P.D.
Savin Vasile – P.R.M.
Panait Ion – Constatin. – Partidul Ecologist
Manolache Ion – A.P.R.

Consilieri: în perioada 2000 – 2004

Iftinca Constantin. – P.D.S.R.
Năstase Petru – P.D.S.R.
Humă Victor – P.D.S.R.
Nistor Mihai – P.D.S.R.
Ciucanu Gheorghe – P.D.
Lalău Secuiu Ștefania – P.D.
Ungureanu C-tin – P.D.
-Dominte Ion – P.D.

Bobocea Gheorghe – P.R.M.
Bostan Silviu – P.R.M.
Manolache Ion – P.N.L.
Pancu Vasile – P.N.L.
Pintilie Grigore – Partidul Moldovenilor

Consilierii: în perioada 2004 – 2008

Năstase Petru – P.S.D.
Pancu Vasile – P.S.D.
Humă Victor – P.S.D.
Ursu Spiridon – P.S.D.
Cloter Floarea – P.S.D.
Prună Cristian – P.N.L.
Manolache Ion – P.N.L.
Baciu Ciucanu Gheorghe – P.N.L.
Ciucanu Gheorghe – P.D.
-Ursu Sorin – P.D.
Pintilie Grigore – P.U.N.R.
Aanei Marcela – P.U.R.
Mândru Dragoș – P.R.M.

3. Funcționarii din administrația publică locală:

Secretar – Bici Anișoara
Contabil – Crudu Vasile
Referent impozite și taxe – Ursu Lucica
Referent asistență socială – Brânzucă Cristina
Referent stare civilă – Hagiui Mihai
Referent urbanism – Todirică Liliana
Referent agent fiscal – Nițoiaia Maria
Referent agent fiscal – Cojocaru Ștefania
Referent registrul agricol – Niță Varvara
Referent secretariat – Pîntea Ion

Școli.

În comuna Hangu, funcționează două școli cu clase I-VIII, la Hangu și Buhalnița și Școli cu clasele I-IV, la Chirițeni, Boboteni, Audia, Grozăvești și Ruginești.

Grădinițe ființează în fiecare sat component al comunei Hangu.

LĂCAȘURI DE CULT – biserici, schituri .

În fiecare sat al Hangelui există lăcașuri de cult

La **Hangu** este biserica Parohiei Audia construită între anii 1900-1918, în timpul preotului de atunci, Ion Pîntescu. În anul 1994 s-a început

pictura în interiorul bisericii și renovarea acesteia în exterior și modificarea turlor, sub directa supraveghere a unui preot destoinic, plin de inițiativă și cu o mare putere de convingere, preotul Ion Papuc. Lucrările s-au terminat în vara anului 1996, când s-a și resfințit, sub sceptrul aceluiași preot. La sfințire a participat și Mitropolitul Daniil care a afirmat : „Dacă la Hangu s-ar face o mănăstire, toți hanganii ar deveni monahi”. Această biserică are hramul la 29 iunie, de „Sf. Apostoli Petru și Pavel” și la 14 octombrie de „Cuvioasa Parascheva”.

Tot sub îndrumarea și la inițiativa preotului Ion Papuc, s-a construit și o casă parohială, lângă această biserică.

La inițiativa preotului Ioan Simiraș, actualul preot al acestei biserici, la fel de destoinic și de întreprinzător ca și predecesorii lui, s-a reconstruit o altă clădire, lângă biserică, pe locul așa numitei „chilii”, denumită așezământ social cultural, sfințită la data de 22 ianuarie 2006, de P.S. Calinic Botoșăneanul, Episcop , vicar al arhiepiscopiei Iașilor, clădire care poate fi folosită drept sală de conferințe, pentru cercuri pastoral - misionare, pentru ședințele Consiliului Parohial.

La Chirițeni, biserica veche, din Gura Hangului a fost strămutată pe muntele Hangului, ca biserică parohială a satului. Toate lucrările de demolare, transport, reconstrucție pe același plan, ca și strămutarea osemintelor din cimitire, au fost conduse, cu vrednicie, de preotul M. Coroamă. Acolo a fost construită și casa parohială, în pădure, unde a locuit până a închis ochii. Biserica din Chirițeni are hramul la 6 decembrie, de „Sf. Ierarh Nicolae” și la „Înălțarea Domnului”.

Biserica din Grozăvești a fost construită după strămutare, întrucât o parte din hanganii din Gura Hangului, care și-au mutat gospodăriile pe malul lacului și pe versanții din apropiere înființând o nouă vatră de sat, nu aveau biserică.

Construcția ei s-a terminat în anul 1971, când a fost sfințită. Este prima biserică pictată din comuna Hangu, iar catapeteasma și iconostasul sunt sculptate de Dragoș Bostan, un om isteț, îndemânat și foarte priceput, din Hangu. El povesteste cum mai întâi a căutat doar lemn de stejar, l-a pus la uscat și nopți în șir și-a tot imaginat proiectul la catapeteasmă. A pus apoi scândurile la clei, după care a desenat pe ele modelele care trebuiau sculptate, împreună cu părintele Varahil. Au lucrat aproape jumătate de an, iar motivele specifice sculpturilor religioase, cu stâlpi și viță de vie nu lipsesc nici de aici. Hramul acestei biserici este la 1 octombrie, de „Acoperământul Maicii Domnului” și la 23 aprilie, de „Sf. Gheorghe”.

Biserica din Boboteni, construită pe la 1850, are hramul la 21 mai, de „Sfinții Împărați” și la 26 octombrie, de „Sf. Dumitru”.

Biserica din Ruginești, construită după 1960, are hramul la 14 septembrie, de „Ziua Sf. Cruci”.

O altă biserică la **Ruginești**, construită relativ recent, este de cult creștin – ortodox, stil vechi, ca și o bisericuță din Boboteni, sfințită în anul 1995.

La o distanță de aproximativ 7 km de centrul comunei, pe DJ. 155K, se află **Schitul Pahomie cel Mare**. Schitul ființează din anul 1996, sub oblăduirea părintelui Iustin și are hramul la 25 martie, de „Buna Vestire”.

Construcții locuințe.

În perioada 1995 – 2007, s-au eliberat 199 autorizații de construire locuințe. Anii în care cererea pentru autorizații a fost mai mare sunt: 1996-24 cereri; 1998- 27 cereri; 2001- 26 cereri; 2006 -22 cereri, iar anii când solicitările pentru autorizații construcții locuințe au fost cele mai mici ,sunt: 1995-7 cereri; 2002- 7 cereri.

Dispensare

După strămutare s-a construit un dispensar la Hangu, care avea și o sală de nașteri. Doi medici și două asistente asigurau desfășurarea în bune condiții a serviciilor medicale. Dispensarul avea în dotare și o salvare. Cabinetul stomatologic funcționa într-o casă particulară. După desființarea Casei de nașteri, cabinetul stomatologic s-a mutat într-o încăpere din incinta Dispensarului, unde funcționează și în prezent. În clădirea Dispensarului exista și o farmacie. Astăzi, în 2007, nu mai există farmacie în incintă dispensarului ci s-a construit, proin inițiativă particulară, o farmacie nouă, cu local propriu „ Lety-Farm”.

Un dispensar s-a construit și în satul Buhalnița.

Biblioteca comunală a funcționat în incinta Căminului Cultural, până în anul 1992, din acest an, sediul bibliotecii a fost mutat într-o clădire veche, a fostei școli din Hangu.

Aprovizionarea bibliotecii se făcea, până în anul 1990, de la Casa de Cultură. Începând din 1990, bibliotecarul are posibilitatea de a selecta singur cărțile pe care le cumpără cu bani alocați din bugetul primăriei. Până în anul 1992 cărțile erau achiziționate de la „Colectura Bibliotecilor”. Începând din 1993, cărțile pot fi achiziționate de la „Bibliopolis” S.A., de la librăria „Humanitas”, sau de la „Cetatea Doamnei”. O parte din colecțiile bibliotecii sunt donații ale Ministerului Culturii.

În anul 1990, Biblioteca comunală număra 11.539 volume, iar bibliotecarul avea norma întreagă. S-au casat 2.602 volume, de ideologie politică și au fost achiziționate 70 de volume. Au fost înscriși 202 cititori

Biblioteca și-a sporit an de an, numărul cărților și al cititorilor, astfel că în anul 2003, biblioteca număra 11.775 volume, la care se adauga 248 cărți, cu 327 cititori;

Biblioteca comunală are în dotare 14 rafturi de lemn, 6 rafturi mari cu schelet metalic, un fișier, un birou și un dulap vitrină.

Alte biblioteci de pe raza comunei

În comuna există și două biblioteci școlare, care păstrează tradiția, în ceea ce privește posibilitatea elevilor de a împrumuta cărți în incinta școlii. Referiri la biblioteca școlară găsim într-un proces verbal din 7 februarie 1922, în care revizorul școlar Petre Gheorgheasa notează: (...) Biblioteca școlară număra 314 volume și e cercetată de săteni. În cursul lunii trecute a avut 14 cititori". Școala în care funcționa biblioteca era Școala Hangu. Un alt revizor – D.G. Trifan consemnează în Procesul verbal nr. 78 din 18 martie 1923: „(...) Biblioteca școlii are 350 volume, 48 cititori, mai mult adulți și cei de la cursurile complementare". Probabil biblioteca școlară din Hangu a dăinuit în timp, pentru că astăzi număra 4.450 volume, cu precădere cărți din bibliografia școlară și are un număr de 152 cititori. În anul 2007 Biblioteca Școlii Hangu s-a îmbogățit cu un fond valoros de carte, în valoare de 40 milioane lei. Tot în acest an biblioteca școlară a fost mutată într-un loc mai spațios, fapt ce va permite și fosirea ei ca spațiu pentru lectură.

Funcționează însă și biblioteca școlară din Buhalnița, care număra 4.001 volume și are 94 de cititori. Ambele biblioteci își îmbogățesc colecțiile în fiecare an și sunt dotate cu rafturi cu schelet metalic și dulapuri vitrină.

Fundații, asociații culturale, reviste

Cu ocazia comemorării a 35 de ani de la trecerea în neființă a etnomuzicologului Gavriil Galinescu, fostul învățător Teoctist Galinescu a luat inițiativa înființării unei fundații culturale care să poarte numele acestui ilustru fiu al meleagurilor hangane. Astfel la 5 septembrie 1995 are loc ședința de constituire a Fundației Culturale „Gavriil Galinescu”, ședință la care se prezintă statutul acestei fundații care este o asociație culturală independentă, apolitică, neguvernamentală, având ca scop protejarea, valorificarea și promovarea celor mai valoroase tradiții și creații din comuna Hangu.

În aprilie 1996 tot la inițiativa domnului Galinescu Teoctist, apare primul număr al revistei „Țara Hangului”. În prezent, se lucrează la numărul 44 al acestei publicații, printre rubricile căreia se numără: „Pagini din istoria comunei Hangu și a împrejurimilor”, „Datini, obiceiuri și ritualuri ale

localnicilor”, „Oameni de seamă ai comunei”, „Din agenda primăriei” și o pagină de divertisment, cu creații ale hanganilor.

Inițiativa particulară în economia Hângului

Până în anul 1991, când inițiativa particulară a început să dea roade și la Hangu, pe raza comunei funcționau doar magazinele care aparțineau cooperăției și care deserveau întreaga populație. După această dată, o parte dintre locuitorii care „și-au luat inima-n dinți” au investit în diferite domenii și au deschis unități comerciale sau și-au cumpărat gatere și se ocupă de debitarea și prelucrarea materialului lemnos.

Având în vedere că exploatarea lemnului rămâne ocupația de bază a locuitorilor comunei, din cele 33 de societăți comerciale, asociații familiale și persoane fizice care își desfășoară activitatea pe raza comunei Hangu, 13 se ocupă de exploatarea și prelucrarea materialului lemnos:

- S.C. HAMION COMIMPEX S.R.L. - prelucrare lemn – 15 angajați
- S.C. BALAN S.N.C. – prelucrare lemn și comerț – 10 angajați
- S.C. CARPAȚI ORIENT S.N.C. - prelucrare lemn și comerț – 9 persoane
- S.C. FAGUL PRODIMPEX S.R.L. – prelucrare lemn – 24 angajați
- S.C. CLAOCĂM SERV S.R.L. – prelucrare lemn și comerț - 6 persoane
- S.C. ROXY & ARMAND S.R.L. – prelucrare lemn – 3 angajați
- S.C. ESTIVAL COM S.R.L. – prelucrare lemn – 11 persoane
- S.C. NEW NICK – prelucrare lemn – 14 angajați
- S.C. PATIBELL – prelucrare lemn – 6 angajați
- A.F. FLOROAIA – prelucrare lemn – 3 angajați
- A.F. BĂLAN ION – prelucrare lemn - 2 angajați
- A.F. MARIEI – prelucrare lemn – 4 angajați
- A.F. UNGUREANU – prelucrare lemn – 3 angajați
- A.F. CRUDU – comerț – 3 angajați
- A.F. NASTASĂ – comerț – 2 angajați
- A.F. HUMĂ – comerț – 2 angajați
- S.C. PARFICHI BRADUȚ S.N.C. – comerț – 2 angajați
- S.C. DRAG PROD IMPEX S.R.L. – comerț – 2 angajați
- A.F. NIȚOAEI – comerț – 2 angajați
- A.F. BISTRICEANU – comerț – 2 angajați
- A.F. CEOBĂCĂ PETRU – comerț – 2 angajați

- A.F. POPA – comerț – 2 angajați
- A.F. MIRON – comerț – 2 angajați
- A.F. FĂRCĂȘANU – comerț – 2 angajați
- S.C. HANUL ANUȚEI – comerț – 2 angajați
- P.F. NĂSTASE VIRGINIA – croitorie – 2 angajați
- A.F. ZANFIR – prelucrarea lânii (DARAC) – 2 angajați
- P.F. BORȘ GEORGE – lucrări de tâmplărie și dulgherie – 1 angajat
- P.F. PĂTLĂGICĂ – lucrări de vopsitorie și dulgherie – 2 angajați
- S.C. MACARENA – întreținere și reparații auto – 3 angajați
- P.F. PANCU – întreținere și reparații auto – 2 angajați
- S.A. SERA – brichetarea rumegușului – 15 angajați
- S.C. LP. - comerț cu materiale de construcții și piese auto – 7 angajați

CONSUM COOP, care are ca activitate comerțul, este singură unitate de stat de pe raza comunei și are 6 angajați.

Situația islazurilor. O nouă formă de organizare a pășunatului pe islazurile comunale. Începând din anul 2006, islazurile au fost scoase prin spre închiriere, prin organizarea unei licitații publice în acest scop. Au licitat și au reușit să închirieze trupuri de izlaz, persoane fizice dar și societăți sau asociații private. Dăm, mai jos, tabelul cu islazurile închiriate:

TABEL CU PĂȘUNI INCHIRIATE

Nr. crt.	Trupul de pasune	Suprafata pasunii	CHIRIAS	Valoare chirie
1	Muntele Hangu	35 ha	Onu Ion	176,54 \$
2	Cires	41,7 ha	Ursu Spiridon	446,06 \$
3	Barna	41,7 ha	SC Bisforest SRL	315,24 \$
4	Carlanul	24 ha	Popoia Vasile și Chele Costică	144,12 \$
5	Hartop	42 ha	AF Bistriceanu	360,28 \$
6	Toaca	31,25 ha	Costânoaia Simion	225,18 \$
7	Runc	25 ha	SC Claocam Serv SRL	225,25 \$
8	Dealul Doamnei Saivane	40 ha	SC Sava Silv SRL	180,14 \$
9	Dealul Doamnei Coasta Poieinii	15 ha	SC Sava Silv SRL	135,10 \$
10	Altan	30 ha	Micu Gheorghe	707,70 \$

11	Rupturi	40 ha	Țăgârlaș Constantin	360,28\$
12	Bleban	40 ha	Berea Mihai	360,28\$
13	Dosul Malului	15 ha	Onu Ioan	135,10 \$
14	Coasta Herlei	32 ha	Botă Dumitru	288,22 \$
15	Cerdac	16 ha	Amarinei Gheorghe	180,14 \$
16	Săgi	31,25 ha	Ciucanu Chirilă	225,18\$
17	Picioarul Vânăț Varnița	20 ha	AF Popa Mihai	172,42 \$
18	Coasta Giurcii	30 ha	Nistor Vasile	261,32 \$
19	Fundul Giurcii	20 ha	Lalău Gh. Vasile	173,62 \$
20	Audia-Fagetel	50 ha	Popoia Vasile	389,48\$
	TOTAL	619,9		5.461,65 \$

Se estimează că, în felul acesta, suprafețele de pășune vor fi administrate mai eficient, chiriși având avantaje dar și obligații în ceea ce privește curățirea și buna administrare a terenurilor respective.

Utilități

Toate satele comunei beneficiază de **energie electrică**. Rețeaua electrică s-a extins, în comună, după 1970.

Aducțiuni de apă. O parte dintre locuitorii satului Chirițeni (unde aprovizionarea cu apă era foarte dificilă, în sat existând doar 3 sau 4 fântâni, foarte adânci, oamenii fiind nevoiți să care apă în bidoane de plastic de la o distanță de 1 – 2 km), beneficiază acum de alimentare cu apă. Lucrarea, începută în anul 2002, cu fonduri obținute prin FRDS, a fost terminată în 2003, în prezent un număr de 220 de familii fiind racordate la rețeaua de apă, urmând ca ceilalți locuitori să se racordeze la o altă rețea de aducțiune, la care se lucrează și care urmărește alimentarea cu apă a satelor Hangu, Grozăvești și Chirițeni. Rețeaua de alimentare cu apă a satelor Hangu, Grozăvești și Chirițeni, a început în februarie 2004, și urmează și a fost dată în funcțiune în noiembrie 2004. Proiectul a fost finanțat cu fonduri obținute prin Agenția SAPARD, în valoare de 21.000.000.000 lei și urmărește alimentarea cu apă a cel puțin 700 – 800 familii. Magistrala se întinde pe o lungime de 22 km, acoperind, în întregime satul Hangu și parțial satele Grozăvești și Chirițeni. S-au derulat lucrările și la drumul comunal Ruginești, pe o lungime de 1.550 km, cu fonduri externe, precum și reconstruirea unui pod, pe D.J. 155 K.

Televiziune. La sfârșitul anului 2003, o parte dintre locuitorii din centrul comunei, s-au racordat la rețeaua televiziunii prin cablu. În prezent

această rețea s-a extins și în celalalte sate, urmând a cuprinde întreaga comună.

Încălzire centrală Dintre unitățile publice, deocamdată numai Școala Buhalnița dispune, din anul 2002, de încălzire centrală, precum și Școala primară din Ruginești, construită cu fonduri externe. În prezent se lucrează și la introducerea încălzirii centrale la Școala gimnazială Hangu

Telefonie.Rețeaua telefonică s-a extins după 1990. Până la această dată, în comună existau doar 6 posturi telefonice, din care patru aparțineau instituțiilor publice, respectiv primăriei comunei și poștei și celor două dispensare umane, din Hangu și Buhalnița, iar două aparțineau persoanelor fizice.

După extinderea rețelei telefonice, în anul 1999, în comuna Hangu erau 92 de posturi telefonice, din care 11 posturi telefonice aparținând persoanelor juridice. În anul 2002 erau 240 posturi telefonice, din care 228 posturi telefonice aparținând persoanelor fizice, în special celor din satele Hangu și Boboteni. În anul 2003, rețeaua telefonică s-a extins și în Buhalnița și Chirițeni, astfel încât, în prezent, sunt 402 posturi telefonice, din care 21 aparțin persoanelor juridice.

Ecologizare.Comuna Hangu dispunea de o stație de brichetare a rumegușului, construită inițial cu fonduri SAPARD, refăcută din fonduri FRDS, datorită căreia au dispărut munții de rumeguș, rezultat în urma prelucrării materialului lemnos, rumeguș depozitat la voia întâmplării, foarte aproape de albiile pâraurilor. Acest rumeguș era transformat în brichete utilizate în gospodărie pentru încălzirea locuințelor. Din păcate, eforturile și investițiile făcute s-au dus pe apa sâmbetei, în anul 2006 stația de brichetare a luat foc și a ars în întregime.

DOMENII ALE VIEȚII CULTURALE

Creația populară

Regiunea Hangului este un ținut muntos. Munții acoperiți de păduri, apele rezezi și clare, aerul tare și înmiresmat de parfumul florilor și al rășinilor de brad, condițiile vieții economice și sociale, au influențat caracterul locuitorilor, felul lor de a simți și de a gândi. Traiul lor într-o regiune cu un climat și condiții de viață mai aspre, așezarea lor în zona de graniță, au dat hanganilor îndrăzneală și mândrie, cumpănite însă de cumințenia înțelepciunii, cuprinsă în sfaturile bătrânilor.

Alecu Russo, străbătând și regiunea Hangului, scria despre locuitorii de aici: " Munteanul e frumos, cu privirea îndrăzneată. La dânsul nu întâmpini supunerea dobitocească a plugarilor." și continua: " Hanganul, cu deosebire de ceilalți frați ai lui, e liniștit, cumpănit, domol la vorbe și cu temei în ce spune."

Oamenii de la poalele Ceahlăului, aspri și îndrăzneți, calmi și cumpănați, au creat, de-a lungul timpului, legende, au compus cântece și balade, au păstrat, până astăzi, dansuri și cântece populare, piese folclorice, obiceiuri și tradiții ancestrale, care, toate la un loc, dau măsura sensibilității, talentului și geniului lor.

Locuitorii satelor din jurul Ceahlăului au creat legende de o frumusețe deosebită. Unele dintre ele amintesc de vechea Dacie, constituind o dovadă a continuității populației dacice și daco- romane în aceste locuri. Așa sunt legendele despre Dochia și Traian care vorbesc, în graiul lor specific, despre necurmata sete de libertate a dacilor. Există și alte legende care exprimă sacrificiul locuitorilor Moldovei pentru apărarea independenței, pentru apărarea țării. Între acestea se numără legendele despre Turnul lui Budu, a Văii Palanca, Movila Călugărului. Legenda Dochiei și cea a Turnului lui Budu au fost culese și versificate de către Gheorghe Asachi, sub titlurile Dochia și Traian și Turnul lui But și pot fi citite în lucrarea , Gheorghe Asachi, Scrieri alese , Ed. Tineretului, Buc., 1961.

Evenimentele deosebite din viața omului, ocupațiile lui, au fost transfigurate în cântecele locuitorilor din Hangu, cântece care au fost culese și valorificate de Gavriil Galinescu-profesor, folclorist și compozitor năsut în Hangu. Dintre cântecele populare culese și interpretate de dânsul amintim: „ Cântecul miresei”, „ Cântecul soacrei”, Cântecul plutașilor”, „Polobocul”, „Sus opincă”, „Busuiocul” ș.a.

De o mare diversitate și bogăție sunt obiceiurile de iarnă, teatrul folcloric („Jianul”, „Bujorul”), care dau expresie dorinței de libertate a hanganilor, păstrarea tradițiilor și a moștenirii spirituale. În satele regiunii Hangului, o mare răspândire au jocurile cu măști: „ Capra”, și „ Ursul”.

Jocul „ caprei” este de o vechime considerabilă și reprezintă o creație originală a hanganilor. De altfel capra este un element prin care Hangu se identifică. Vestită a ajuns „Capra de la Hang” în tot ținutul Neamțului.

Creația orală a locuitorilor din Hangu este mult mai bogată decât am încercat eu să reprezint prin cele expuse mai sus. Mulțimea proverbelor, zicătorilor, a obiceiurilor de la nunți, botezuri, înmormântări, a tradițiilor moștenite încă de la daci și romani, ne dau măsura talentului și creativității lor.

Un loc aparte în creația populară a hanganilor îl ocupă lucrurile măiestrite ce ies din mâna lor: costumele populare înflorate, cergile și cuverturile, ștergarele, florile executate în lemn, cu care își împodobesc casele, obiectele de uz casnic cu incrustații meșteșugit lucrute.

Învățământul în Hangu.

Înainte de 1864 (anul adoptării Legii Instrucțiunii Publice, prin care se prevedea și obligativitatea învățământului primar și gratuitatea lui), în regiunea Hangului nu a existat o școală proprie zisă, totuși o anumită activitate de învățare a cititului și scrisului în slova chirilică (slovenirea), se consemnează prin mărturii ale bătrânilor, mărturii înregistrate de învățătorii Gheorghe Cădere din Buhalnița și Grigore Grigorescu din Hangu, încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Într-o încercare de monografie asupra Școlii din Gura Hangului, Grigore Grigorescu (învățător la această școală și director al ei în perioada 1915- 1939), consemnează mărturia bătrânului Ion Acatrinei. Acesta își amintește că , înainte de 1800, hanganii înstăriți, mai ales preoții, aduceau, de la Schitul Cerebuc, călugări pentru a învăța pe copii lor carte, în schimbul unei plăți corespunzătoare. Sunt amintite și numele acestor călugări: Gherman, Visarion , Arsănie și Iosaf Bozunc.

Un rol important în răspândirea științei cititului și scrisului l-au avut unii preoți refugiați din Ardeal sau Bucovina, cum ar fi Ioan Vici, zis Lupu- participant la revoluția lui Horea (după mărturia domnului Teoctist Galinescu)- și Popa Telehoi, care, după mărturia lui Ion Acatrinei, a venit în Hangu după ce a stat un timp la Farcașa. De cele mai multe ori, cititul și scrisul, erau învățate cu preotul satului.

Cei câțiva copii ai celor mai înstăriți hangani, învățau slovenirea, pe cărți religioase, pe Ceaslov, în tinda bisericii. Erau fii de preoți, de dascăli sau diaconi. Învățau cititul și scrisul și plăteau, în monedele de atunci, 4 irlilici și 3 sorocoveți pe lună. După ce învățau acestea, erau trimiși la seminar cu scopul de a deveni preoți sau pentru a rămâne, în locul părinților lor, ca dascăli sau diaconi.

În monografia școlii din Gura Hangului, a lui Grigore Grigorescu, se află o relatare foarte interesantă, în legătură cu cele scrise mai sus. Citez din ceea ce scria Grigorescu din spusele unei nepoate a dascălului (în sensul de învățător- n. n.), Ion Teodorescu, Paraschiva Ardeleanu: „ Prin cărțile tataiei, rămase de la bunicul meu, dascălul Ion, am dat într-o zi, umblând prin cărțile vechi , cu slovă veche, peste Minunile Cuvioasei Paraschiva, peste scrisul cu mâna bunicului... „ Eu, Ion I. Teodorescu, m-am născut în 1802. La vârsta de 9 ani, m-o luat la școală unde am găsit încă 6-7 școlari. Școala era la Biserică, unde tata făcea slujbă și învăța pe copii și carte. După trei ani, tata m-o dus la Mănăstirea Neamțului. Eram de 12 ani. La Neamț am învățat

patru ani și după asta am venit acasă. Acasă n-am venit decât de două ori. Am stat la un călugăr, la Neamț, neam de-al meu. Am terminat la 16 ani. După doi ani, cât am stat acasă, m-o dus tata la Ismail. (în sudul Basarabiei, unde exista un seminar celebru, în epocă-n.n.). Acolo am învățat încă patru ani și, în 1826, am venit la părinții mei, în Hangu.“. Iată un parcurs școlar al unui copil și unui tânăr ce se pregătea pentru a deveni preot. Dacă a ajuns sau nu preot vom vedea .

Copii de la Buhalnița urmau un curs al învățaturii asemănător. Într-un memoriu asupra Școlii din Buhalnița, alcătuit de Gheorghe Cădere, unul dintre primii învățători de la această școală, se arăta că, înainte de a se înființa școala primară, cei care vroiau să învețe, plăteau un călugăr mai învățat din mănăstire (Mănăstirea Buhalnița-n.n.), care, în schimbul unei carboave pe lună, în anul întâi și un irmilic pe lună, pentru anii următori, îi învăța Azbucoavna (Abecedarul de atunci), Ceaslovul și Psaltirea. Dintre călugării de la Mănăstirea Buhalnița era socotit „ bun cărturar și caligraf“, Serafim Ionescu.⁴⁹³ După ce a plecat la Schitul Durău, copiii de la Buhalnița se deplasau la Schitul Maicilor, pe Pârâul Răpciunița, unde maica Elisaveta Ion se îndeletnicea cu meșteșugul învățaturii.⁴⁹⁴

Sunt mărturiile care atestă o activitate școlară și în satul Audia. Insemnări ale preoților de la Biserica din Audia, consemnează tradiția potrivit căreia preoții de la vechea biserică, existentă de pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, învățau pe copiii sătenilor interesați, cititul și scrisul. Până la 1864, preoți ca Vasile Prundeanu și Neculai Sachelarie învățau pe acei copii în chilia bisericii, construită în anul 1829. După înființarea școlii de stat din Gura Hnagului, copiii din Audia , frecventau cursurile acele școli. În anul 1892 se înființează și o școală în Audia, funcționând într-o casă închiriată de la locuitorul Vasile Amăriei. Primul învățător la această școală a fost Victor Grințescu, din Izvorul Alb.

În ceea ce-l privește pe tânărul Ion I. Teodorescu, se pare că vocația sa nu era pentru a deveni preot, după cum dorea tatăl său. A preferat să devină dascăl, dedicându-și întreaga viață activității de a învăța copiii. După cum nota Grigore Grigorescu, dascălul Ion, a scos școala din tinda bisericii și o mută în casa unui locuitor din Hangu, Vasile Asăvoaei, apoi în casele Mărculesei. Era aceasta o școală care funcționa pe cheltuiala părinților, după cum este amintită, în Monografia Școlii Ceahlău, o asemenea școală și în satul Răpciuni, unde dascăl era Petre Sălăgeanu.

⁴⁹³ Ungureanu Gheorghe, *Mănăstirea Hangu sau Buhalnița*, pag. 37.

⁴⁹⁴ *Ibidem*, pag. 37

Sunt mărturii care atestă o activitate școlară și în satul Audia. Insemnări ale preoților de la Biserica din Audia, consemnează tradiția potrivit căreia preoții de la vechea biserică, existentă de pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, învățau pe copiii sătenilor interesați, cititul și scrisul. Până la 1864, preoți ca Vasile Prundeanu și Neculai Sachelarie învățau pe acei copii în chilia bisericii, construită în anul 1829. După înființarea școlii de stat din Gura Hnagului, copiii din Audia, frecventau cursurile acele școli. În anul 1892 se înființează și o școală în Audia, funcționând într-o casă închiriată de la locuitorul Vasile Amăriei. Primul învățător la această școală a fost Victor Grințescu, din Izvorul Alb.

Primele școli de stat în Hangu. În anul 1864, în vremea domniei lui Alexandru I. Cuza, se adoptă Legea Instrucțiunii Publice, lege prin care se reforma învățământul în România. Potrivit legii, în comune, se înființau școli întretinute de stat. În felul acesta se realiza una din principalele prevederi ale legii- gratuitatea și obligativitatea învățământului primar.

În regiunea Hangului se înființaseră două comune- Hangu și Buhalnița- prin legea de organizare comunală, adoptată tot în timpul lui Al.I. Cuza, astfel că trebuiau să se înființeze școli primare în cele două comune.

Sursele istorice sunt contradictorii în ceea ce privește numărul și data înființării școlilor din Hangu. Într-o situație înaintată de revizorul școlar, Ion Nițulescu, către forul superior, un tablou al școlilor din județul Neamț, se menționa că, în comuna Hangu, era o școală, având ca învățător pe Sălăgeanu Petru, adică Școala din Răpciuni sau Schitu, iar în Buhalnița era o școală cu Ion Boncescu⁴⁹⁵, ca învățător. În aceeași situație a revizorului Nițulescu, se mai arăta că cele două școli au fost deschise la 2 septembrie 1968.

Alt izvor istoric⁴⁹⁶, susține că Școala din Buhalnița s-a înființat la 15 februarie 1865, învățător fiind Ion Boncescu, iar cea din Răpciuni tot în 1865⁴⁹⁷. Nici unul din cele două izvoare amintite nu pomenesc de școala din Gura Hangului, deși aceasta exista, devreme ce, în 1865, în comuna Hangu se împroprietăreau două școli cu câte 24 de prăjini fiecare, specificându-se că era una la Hangu și una la Schitu.⁴⁹⁸ Cele două școli nu puteau fi decât cea din Gura Hangului, cu învățătorul Ion Teodorescu și cea din Schitu, condusă de Petru Sălăgeanu.

⁴⁹⁵ Arhivele Statului Neamț, *Fond Revizoratul Școlar Neamț*, ds. 2/1869, fila 67.

⁴⁹⁶ *Ibidem*, p.67.

⁴⁹⁷ Ungureanu Gheorghe, *op. cit.*, p.37

⁴⁹⁸ Arhivele Statului Neamț, *Fond Prefectura Neamț*, Ds.2/1861, f.1.

Școala din Buhalnița funcționa în chiliile mănăstirii, iar cele din Hangu, în case particulare, cu chirie. Este amintită și o școală evreiască, într-o casă a prințului M.D. Sturza.⁴⁹⁹

În anul 1899⁵⁰⁰ existau deja școli la Hangu (Răpciuni sau Schitu), la Gura Hangului, la Buhalnița și Secu. La școlile respective erau populații de școlarizat apreciabile. De pildă, în anul 1900⁵⁰¹, situația copiilor, de școlarizat și școlarizați, se prezenta astfel:

ȘCOLI	INDICATORI				
	TOTAL COPII DE VÂRSTĂ ȘCOLARĂ	ÎNSCRIȘI	CARE URMEAZĂ REGULAT	PREZENȚI LA EXAMEN	PROMOVAȚI
BUHALNIȚA ȘI SECU	174	124	107	117	93
AUDIA	163	97	60	81	55
GURA HANGULUI	236	143	93	135	94
RĂPCIIUNI	254	78	70	76	75
TOTAL	827	442	320	409	317

Staistica de mai sus vorbește, destul de elocvent, despre marele număr de neșcolarizați. O mare parte a locuitorilor rămânea fără știința de carte.

La începutul secolului al XX-lea, în timpul ministrului învățământului de atunci, Spiru Haret, reformator al învățământului românesc, s-au produs schimbări și în ceea ce privește baza materială a școlilor, construindu-se localuri noi de școală.

În anul 1901, se inaugurează localul școlii din Răpciuni, prezent la manifestare fiind și ministrul Spiru Haret.⁵⁰² În discursul său, cerea să se construiască un local nou și pentru școala din Gura Hangului, local ce va fi dat în folosință în anul 1904⁵⁰³. În 1914 se întocmește toată documentația pentru construirea școlilor din Audia⁵⁰⁴ și Izvorul Alb⁵⁰⁵, în

⁴⁹⁹ Arhivele Statului Neamț, *Fond Tribunalul Neamț*, Ds. 261896, f.32.

⁵⁰⁰ Registrul de inspecție al Școlii din Gura Hangului, fila 10

⁵⁰¹ Arhivele Statului Neamț, *Statistica învățământului urban și rural*, anul școlar 1900-1901, p.

47

⁵⁰² În *Monografia Școlii din Gura Hangului* (manuscris), aflat în arhiva Galinescu.

⁵⁰³ *Ibidem*,

⁵⁰⁴ Arhivele Statului Neamț, *Fond Prefectura Neamț*, Ds. 103/1914, filele 1-9.

⁵⁰⁵ *Ibidem*, Ds. 9/1914, fila 1.

acest an amintindu-se și de școala de la Boboteni, care funcționa, ca și cea de la Audia, în case particulare, închiriate de la locuitori.⁵⁰⁶

Erau și copii care învățau în particular. Se cunoaște numele unuia dintre aceștia, M.D Sturza, care s-a prezentat la examenele pentru clasele I și a II-a, în luna septembrie, 1910, la Școala Răpciuni. Comisia care l-a examinat era alcătuită din învățătorii: Gheorghe Leonescu, Mudorache și D. Diaconița. În urma susținerii examenelor, elevul M.D.Sturza, obținea notele 8 la limba română și 9 la aritmetică.⁵⁰⁷ În timpul primului război mondial, la sfârșitul anului 1916, când toate instituțiile statului român și o parte a populației din teritoriile ocupate de Puterile Centrale au trebuit să se retragă în Moldova, s-a înlesnit și copiilor de săteni accesul la școlile secundare, mai cu seamă că, la sate, se aflau și copii de-ai orășenilor refugiați.⁵⁰⁸ S-au înființat, în toată Moldova, 40 de școli normale. În județul Neamț s-au înființat asemenea școli în comunele Hangu, Costișa, Războieni și Urecheni.⁵⁰⁹ Comuna Hangu era una din cele mai însemnate de pe valea Bistriței și era normal să se înființeze un gimnaziu, cu atât mai mult cu cât și oameni din partea locului acționau cu multă stăruință în această privință. La opera de înființare a gimnaziului din Hangu o contribuție deosebită a avut Gavriil Galinescu, care a obținut aprobarea Prefecturii Neamț⁵¹⁰ pentru aceasta, apoi a pregătit condițiile pe plan local, în sensul că una din sălile de clasă trebuia să funcționeze în localul Primăriei.⁵¹¹ Ca urmare a acestor insistențe, Ministerul Instrucțiunii și Cultelor aproba, la 22 octombrie 1917, înființarea gimnaziului din Hangu, cu clasele I și a III-a, în localul Școlii Hangu, iar clasa a II-a, în localul Primăriei. Se pune și o condiție. Pentru anul următor trebuia rezolvată problema localului propriu pentru gimnaziu, altfel urma retragerea aprobării.⁵¹²

Direcția Gimnaziului a fost încredințată profesorului Gavriil Galinescu. Efortul său s-a îndreptat spre asigurarea menținerii gimnaziului și pentru asigurarea numărului necesar de elevi, care erau aduși din comunele de pe valea Bistriței.⁵¹³ Gimnaziul din Hangu a funcționat până în anul 1830. Evident că desființarea gimnaziului a atras nemulțumirea multor hangani, care au intervenit pe lângă Ministrul

⁵⁰⁶ *Ibidem*, Ds. 103/1914, f.1.

⁵⁰⁷ Arhivele Statului Neamț, *Fond Revizoratul Școlar Neamț*, ds. 673/1910, f.1-4

⁵⁰⁸ D.L.Stahiescu, *Vechile școli din județul Neamț*, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1932-1933, p.98.

⁵⁰⁹ *Ibidem*, p.98.

⁵¹⁰ Arhivele Statului Neamț, *Fond Revizoratul Școlar Neamț*, Ds.98/1917, f.2.

⁵¹¹ *Ibidem*, f. 19.

⁵¹² *Ibidem*, f. 3

⁵¹³ Amănunte despre această situație se pot afla de la domnul Teoctist Galinescu.

Instrucțiunii și cultelor, Costăchescu, aflat atunci la Durău. Delegația hanganilor era alcătuită din preotul Pantelimon Grigoriu și avocatul Ion Hotnog. Ei cer ministrului menținerea gimnaziului din Hangu,⁵¹⁴ însă desființarea acestuia fusese deja hotărâtă. Totuși ministrul, ca o compensație, le promite că va aproba înființarea unei școli comerciale, care a și luat ființa în 1930, având ca profesori pe Gheorghe Boureau și Ioan Tăzlăoanul. Școala comercială va funcționa până-n 1931. Prin desființarea ei, Hangu rămâne fără nici o școală secundară.⁵¹⁵

Slujitorii Școlii desfășurau o vie activitate pentru culturalizarea maselor. Era o acțiune în spiritul ideilor lui Spiru Haret, ministrul Instrucțiunii și Cultelor, de ridicare spre cultură și prin cultură a lumii satelor (haretismul). Această mișcare nu putea să aibă finalitate fără sprijinul entuziast și calificat al intelectualității satelor, în primul rând a învățătorilor. Cea mai importantă formă organizată prin care se putea realiza educarea sătenilor, era cea a cercurilor culturale, unde învățătorii trebuiau să țină conferințe pe teme de igienă, agrotehnică sau de popularizare a științei. Cercurile purtau diverse denumiri: „Pionul”, în 1901,⁵¹⁶ „Vasile Alecsandri”,⁵¹⁷ în 1909, „C. Negri”, în 1910. Din aceste cercuri culturale făceau parte, pe lângă învățători și preoții dar și oficialitățile locale. Dintr-un proces verbal, datat la 11 ianuarie 1909⁵¹⁸, cunoaștem cum se desfășura întreaga activitate a unui cerc cultural la Hangu. Dimineata, membrii cercului asistau la slujba religioasă, după care se susținea o lecție la una din clasele de elevi. După amiază se vorbea sătenilor. Astfel, la ședința amintită, se consemnează că au participat peste 100 de săteni. În fața lor revizorul școlar, Leon Mrejeru, a vorbit despre „Iubirea de școală”; doctorul Epureanu, despre „Păstrarea sănătății”; C. Adămoaie, despre „Respectul copiilor față de părinți”. În timpul ședinței publice, școlarii prezentau cântece, recitau poezii, prezentau mici scenete. Într-o ședință restrânsă se făcea discutarea lecției.

Cu prilejul unor asemenea manifestări culturale se rezolvau și alte probleme în folosul locuitorilor, chestiuni de ordin economic și social. De pildă, în ședința cercului cultural „Pionul”, s-a reușit lămurirea cetățenilor din Hangu, pentru înființarea Societății de împrumut și păstrare (Banca populară)–„Durău”, cu sediul în Gura Hangului.⁵¹⁹

⁵¹⁴ D.L. Stahiescu, *op.cit.*, p. 105.

⁵¹⁵ *Ibidem*, p.105

⁵¹⁶ Procesul verbal din Condiția de inspecție a Școlii din Gura Hangului, f.19.

⁵¹⁷ *Ibidem*, f.27

⁵¹⁸ *Ibidem*, f.15

⁵¹⁹ *Ibidem*, f.27

O altă formă de culturalizare a sătenilor din Hangu era cea a șezătorilor populare. Iată cum descrie revizorul școlar, C Nicolau, activitatea de la o asemenea șezătoare,⁵²⁰ din data de 1 martie 1904: „Sara, de la 8 la 12 noaptea, am asistat la șezătoarea ținută de d-ra (institutoarea Zoe Ștefănescu) cu concursul d-lui Leonescu, dirigintelui școlii. Au luat parte peste 150, majoritatea fete și femei. S-a întretinut în vorbă o mare parte din asistente, îndemnându-le să capete dragoste de portul național și industria casnică. S- a jucat de elevii școlii, mai multe piese instructive și împreună cu fetele mari s-au cântat mai multe cântece naționale. Fiecare asistentă lucra la ce și-a adus de acasă. Succesul șezătorii a fost foarte bun. Ele sunt foarte folositoare.“

Același revizor descrie o altă șezătoare,⁵²¹ la 14 martie 1908: „La ora 8 seara, s-a început șezătoare. D-ra Maria Tudorache, le-a vorbit despre „ Rolul Mamelor“ în termen popular și pe înțelesul sătencelor. D- sa a fost foarte bine pregătită: a vorbit frumos și sătencele au ascultat-o cu multă bunăvoință. Toate lucrau: unele torceau, altele coseau, împleteau cu croșetul, aplicau flori cu arniș pe pânză pentru costum național și altele. Lucrând, adultele și elevele cântau cântece naționale, populare, câte o femeie spunea povești alese. Câte două, trei eleve și elevi din fiecare divizie au recitat foarte bine, au executat în roluri mai multe piese mici, din care asistentele ieu învățături foarte folositoare.

La ora unu noaptea s-a terminat șezătoare, întorcându-se fiecare pe la căminul lor cu mulțumire sufletească și cu frumoase amintiri.

Au asistat 35 femei, 53 fete, elevele și elevii mai mari ai școlii, preotul, primarul, secretarul cu toți slujbașii comunei și sotiile lor, administratoprul și comptabilul moșiei cu familia, dirigintele Oficiului Poștal din localitate și alte persoane mai de seamă din localitate.“

Monumente ale Hangului. Principalele monumente istorice, recunoscute ca atare, din regiunea Hangului sunt: Biserica fostei Mănăstiri Buhalnița, Palatul Cnezilor și biserica aflată în incinta zidurilor palatului, Biserica Schitului Durău, Biserica de lemn „ Sfântul Nicolae“ de la Hangu, strămutată la Chirițeni, pe Muntele Hangu.

Biserica Mănăstirii Buhalnița. În anul 1627, prin grija și cheltuiala domnitorului Moldovei, Miron Barnovschi, se ridică, „din pajiște“ după cum spune cronicarul Miron Costin, Mănăstirea de la Buhalnița, numită atunci Manăstirea de la Hangu. S-au construit biserica mănăstirii, chiliile și tot ce era necesar pentru obștea de călugări ce avea să viețuiască în sfântul locaș din „pustietatea de la Hangu“.

⁵²⁰ *Ibidem*, f.27

⁵²¹ *Ibidem*, f.15

Mănăstirea a existat de sine stătătoare până în anul 1715, când, prin voia domnitorului Nicolae Mavrocordat, este închinată Patriarhiei din Alexandria Egiptului, pentru ca în 1863 să se desființeze, în urma legii de secularizare din timpul domniei lui Alexandru I. Cuza.

Biserica mănăstirii devine biserica parohiei Buhalnița. De pe locul unde a fost zidită de voievodul Barnovschi va fi strămutată pe locul unde se află astăzi, ca urmare a construirii barajului și lacului de la Izvorul Muntelui.

Așadar, biserica de la Buhalnița este un monument de artă medievală românească, un monument istoric pe teritoriul comunei Hangu. Clădirea bisericii este înconjurată de un zid de piatră de râu. Spre sud se află turnul clopotniței, de formă prismatică și cu acoperiș în formă de bulb. Biserica este construită în stilul moldovenesc al secolului al XVII-lea având o turlă adăugată ulterior. Fațadele exterioare sunt împodobite cu un brâu ce străbate zona mediană a zidurilor.

Ferestrele din zona pronaosului și altarului au chenare din piatră originale, având ca motiv ornamental baghetele încrucișate. Interiorul surprinde prin forma poligonală a nartexului ca și prin cele trei coloane masive care sprijină arcele ce despart zona naosului de pronaos. Compartimentarea interiorului este accentuată de sistemul de boltire. Pronaosul și altarul au bolta în formă de sfert de sferă, pe când bolta naosului are forma unei calote sferice..

Stranele sunt sculptate, împodobite cu arabescuri de o mare varietate⁵²², iar strana arhierescă are un decor zoomorf. Se crede că decorul zoomorf imită măști din teatru folcloric local.

Palatul Cnezilor. Construcție realizată pe parcursul secolelor XVII –XIX, pe partea dreaptă a pârâului Schit, comuna Ceahlău de astăzi. „Palatul” consta în clădiri de locuit și anexe gospodărești înconjurată de un zid de piatră, clădit din piatră de râu și mortar, precum și dintr-o biserică construită în secolul al XVII-lea.

Zidul era prevăzut cu două turnuri rotunde, de dimensiuni diferite și care încheie latura de est a zidului. Tot pe această latură se află și intrarea, prevăzută cu o inscripție (pisanie). O serie de elemente de construcție boltite care dublează latura nordică și de apus a zidului, au condus spre afirmarea părerii că ar fi fost unele construcții cu etaj, ceea ce făcea ca incinta să fie mai ușor de apărat.⁵²³

Biserica este construită din piatră și cărămidă, într-un stil moldovenesc, caracteristic pentru secolul al XVII-lea. Ceea ce are

⁵²² După Dragotescu, Marcel și Bîrlădeanu, C., *Monumente istorice de pe Valea Bistriței*, Buc, 1980, p.47-48.

⁵²³ *Ibidem*, p. 54.

caracteristic această biserică este reprezentat de absidele laterale (sânurile), cuprinse în două îngroșări dreptunghiulare, iar bolțile pronaosului și naosului, se sprijină pe console duble. Un element particular oferă și poziția turnului clopotniță, cu două etaje, care este alipit de zid pe latura de nord-vest. Constantin Matasă⁵²⁴, apreciază că la toate bisericile de acest tip, turnul respectiv este alipit pe latura de sud, numai aici este pe latura de nord, probabil în legătură cu vreo ieșire secretă spre munte.⁵²⁵

Biserica de la Durău. A fost construită pe la 1830 pe locul unui vechi schit. Mănăstirea a fost terminată în 1835 prin strădania mitropolitului Veniamin Costache. Biserica are planul în formă de cruce, cu trei turla. Adevărata valoare a monumentului este dată de frescele realizate de Nicolae Tonița și un grup de studenți de la Academia de Arte Frumoase din București, în anii 1935-1936, printre care era și Corneliu Baba. Pictura executată de aceștia părește stilul clasic, religios, inspirându-se din realitatea înconjurătoare, împrumutând motive din portul și înfățișarea oamenilor locului.

La Durău se păstrează clopotnița veche, din secolul XIX, precum și două desene color, reprezentând muntele Ceahlău, executate de Gheorghe Asachi.

Biserica de la Chirîteni. A fost strămutată din zona lacului, în anul 1956. Păstrează stilul bisericii din Hangu, construită în anul 1829. este construită din lemn de brad, pe temelie de piatră. Acoperișul este din draniță. Absidele laterale sunt bine evidențiate. Impresionează și turnul clopotniță, construit din piatră și prevăzut, la cele patru colțuri, cu contraforturi⁵²⁶. Biserica, înainte de strămutare, pe fațada pridvorului, avea o pictură exterioară, unică în regiunea Hangului. Biserica strămutată nu mai păstrează această pictură.

Oameni de seamă ai Hangului. Regiunea Hangului a avut așezări vechi și stabile, cu o populație a cărei continuitate poate fi demonstrată din cele mai vechi timpuri și până astăzi. Populația locală, în decursul timpului a primit aportul unor elemente românești, refugiate aici din Transilvania și Bucovina, în multe cazuri înzestrate cu un nivel de cultură superior, care, asimilându-se populației locale, au contribuit la înălțarea, în planul spiritualității, a populației locale.

Din rândul locuitorilor acestei regiuni, s-au ridicat o seamă de oameni, care, desfășurând o activitate în interesul colectivității, merită să fie amintiți în rândul personalităților locale. Unii dintre aceștia au reușit,

⁵²⁴ Matasă, C., *Prin Moldova de sub munte*, Buc., 1965, p.78.

⁵²⁵ Dragotescu, Marcel și Bîrlădeanu, C, *op. cit.*, p.53.

⁵²⁶ Ibidem, p. 48.

prin capacitatea și talentul lor, să intre în rândul personalităților recunoscute pe un plan mai larg, regional sau național.

Este o datorie de onoare a face cunoscut, locuitorilor de astăzi ai Hangului, aspecte din viața și activitatea acestora.

Încep prezentarea oamenilor de frunte ai Hangului, ca promotori ai actului de cultură și de cultuaralizare, cu **Ioan Vici, zis Lupu**⁵²⁷ care, după relatările domnului Teoctist Galinescu, a participat la revoluția lui Horea, di 1784, în Ardeal. În urma acțiunii de reprimare a revoluției, se refugiază în Hangu, unde, prin anul 1800, ajunge preot la Biserica din Hangu, preocupându-se și de a învăța carte, în pridvorul bisericii, pe unii copii ai hanganilor. Urmașii lui Ioan Vici, cunoscuți sub numele de Galinescu, au jucat un rol important în viața spirituală și socială a Hangului, afirmându-se ca preoți, oameni de cultură și în domeniul medicinei.

Pentru secolul al XIX-lea un om deosebit al Hangului a fost dascălul și învățătorul **Ion Teodorescu**.⁵²⁸ Fiu de preot, a fost dat la școală pentru a deveni preot. A preferat să fie dascăl la biserică și dascăl pentru copii Hangului, timp de 40 de ani, între 1832-1872. Se spune despre el că, pe lângă faptul că îi învăța pe copii cititul și scrisul, le insufla și dragostea față de țară, față de popor și de conducătorii care luptau pentru dreptate libertate și unitate. Copiii aflau de la el despre „Răzmerița cea mică” sau „zavera” de la 1821, despre „Răzmerița cea mare” sau Revoluția de la 1848, despre Unirea din 1859 și despre dimnitorul Unirii- Alexandru I. Cuza, etc

Demn de amintit este și primul învățător de la Școala Buhalnița, diaconul **Ioan Boncescu**, care, înțelegea să sacrifice din veniturile lui pentru crearea condițiilor necesare activităților de învățare, oferind 200 lei⁵²⁹ pentru repararea localului unde desfășurau cursurile.

O activitate deosebită ca învățător și ca om integrat întru totul colectivității, a depus **Sălăgeanu, Petre**,⁵³⁰ venit în Hangu, la Răpciuni, din Transilvania, în anul 1832, „din cauza mai multor lupte crâncene ce mis-au cauzatu de la inimiți”, după cum singur relatează. Avnd știință de carte, cunoscător al limbii germane, a ajuns învățătorul satului, din 1852 și până-n 1865 fiind plătit de părinții elevilor, după aceia de către stat. S-a preocupat ca școala să ofere condiții acceptabile pentru învățământ, acționând, în acest sens, pe lângă autoritățile locale. Se pare că Primăria Hangului de atunci, nu înțelegea să satisfacă cererile lui Petru

⁵²⁷ Amănunte despre această situație se pot afla de la domnul Teoctist Galinescu, în Hangu.

⁵²⁸ Monografia Școlii din Gura Hangului, în manuscris

⁵²⁹ Arhivele Statului Neamț, *Fond Revizoratul Școlar Neamț, Ds II/1869, f. 73*

⁵³⁰ Dintr-o notă biografică păstrată la un urmaș al său, C. Sălăgean, din Ceahlău.

Sălăgeanu, ceea ce îl determină pe acesta să facă demersuri repetate la Revizoratul Școlar. Caurmare a acestor plângeri, intervine, pentru a susține cererile învățătorului din Răpciuni, revizorul școlar, I.L. Caragiale. Acesta se adresează prefectului județului, cerând să ordone primarului să acționeze în vederea îndreptării situației în care se afla Școala din Răpciuni. (Arh. Stat. Neamț, Revizoratul Școlar, Ds.169 din 1881, f.44.)

Dintre elevii lui „ mai silitori și mai cumiți”⁵³¹, s-a remarcat **Leonescu. Gheorghe (1856-1915)**. Devine învățător în Hangu, după absolvirea Gimnaziului din Piatra Neamț. Era un om sociabil, devotat școlii și comunității. În 1901 primea vizita ministrului învățământului, Spiru Haret. Văzând starea necorespunzătoare a spațiului unde se desfășurau activitățile școlare, cerea primarului Iorgu Ștefănescu, să înceapă construirea unui local pentru școală. Construirea unei școli era un eveniment deosebit pentru întreaga comunitate nu numai pentru învățător și elevi. Chiar și Gheorghe Panu, personalitate a vieții politice și culturale românești din acea vreme, s-a exprimat cu privire la modul cum trebuia să arate școala nouă din Hangu, Gheorghe Leonescu fiind prietenul său aici, la Hangu. Propunea ca fațada școlii să fie prevăzută cu cerdac cu grilaj de fier, cu verandă pardosită cu beton și cu 6 coloane,⁵³² pentru a fi „ cât mai frumos acest local”. Localul școlii este dat în folosință în anul 1904. Dornic să învețe în școală nouă, Gheorghe Leonescu, împreună cu copiii, cară, cu spatele, toate materialele școlii și băncile. Era un patriot și dezvolta la copiii sentimentul de dragoste pentru țară și pentru marele ideal național-unirea tuturor românilor. Se spune că, atunci când trupele române, în 1915, treceau prin Hangu spre Tulgheș, pentru a întări granița cu Austro-Ungaria, adresa urări de succes și împărțea economiile sale ostașilor. Nu a mai apucat să vadă idealul național împlinit, murind în 1915.

Învățătorul Teoctist Galinescu consemna spusele Filofteiei Balan că, pentru a-l conduce pe ultimul drum, la cimitirul din Răpciuni, „ au ieșit cu mic cu mare, toată suflarea”.

Câteva dintre personalitățile Hangului au pășit în universalitate, intrând, prin muncă, talent, pasiune și dragoste pentru poporul din care făceau parte, în patrimoniul culturii și științei românești. Aceste personalități sunt : Constantin D. Matasă (1878-1971), Gavriil Galinescu (1883-1960) și Gheorghe Ungureanu (1907-1975).

⁵³¹ *Monografia Școlii din Gura Hangului*, ms.

⁵³² *Ibidem*

Matasă, Constantin ⁵³³s-a născut în satul Răpciuni, ca fiu de preot. A dovedit , încă din tinerețe, multă sete de cunoaștere și mare dragoste pentru ținuturile natale. A devenit preot, dar adevărata vocație a fost cercetarea și cunoașterea trecutului locurilor unde s-a născut, a istoriei ținutului Neamț. A fost un preot arheolog, ajungând director-fondator al Muzeului de arheologie din Piatra Neamț.

Formația sa umanistă, cultura vastă, cunoașterea trecutului istoric al locurilor de pe valea Bistriței, i-au permis să publice, spre folosul publicului larg, o serie de lucrări, articole și studii de referință în istoria județului Neamț: **Călăuza județului Neamț** (1929), **Câmpul lui Dragoș** (1943), **Prin Modova de sub Munte** (1965).

A încercat să-și valorifice talentul și-n domeniul literaturii publicând romanele istorice, „Movila haiducului” și „ Palatul Cnezilor”.

Domeniul în care personalitatea sa a găsit cel mai favorabil loc de afirmare, a fost cel al arheologiei. El este cel care realizează primele cercetări, într-o serie de stațiuni arheologice, care reprezintă puncte de referință pentru istoria veche a județului Neamț și a României. A identificat puncte de interes arheologic și a întreprins cercetări arheologice la Traian, Piatra Șoimului, Frumușica, Bodești, Trușești, Pometea, Târpești, Bâta Doamnei. Cu materialele strânse în urma acestor cercetări, sau prin donații, a pus temelia Muzeului Arheologic din Piatra Neamț.

Activitatea lui nu a trecut neobservată. S-a bucurat de aprecieri din partea forurilor științifice și a organismelor statului din perioada respectivă, fiind distins cu o serie de ordine și medalii ca: „ Medalia Muncii”-1955, „ Ordinul Muncii, clasa a II-a”-1957, „ Medalia a 20-a aniversare a Eliberării patriei de sub jugul fascist”-1964, „ Ordinul cultural, clasa a III-a”, 1967.

Galinescu, Gavriil (1883-1960) ⁵³⁴. S- născut în comuna Hangu ca fiu de preot, fiind unul dintre urmașii lui Ioan Vici, venit în Hangu după evenimentele din 1784 (Revoluția lui Horea), din Transilvania. Școala primară o parcurge în satul natal, având ca învățător pe Gheorghe Leonescu. Continuă studiile la Roman și Iași, absolvind Seminarul „Veniamin Costache”. Atras de muzică și artă, renunță la cariera preoțească pentru a urma cursurile Conservatorului de muzică la București. Pregătirea muzicală și-o desăvârșește, ca și cea pedagogică, la Viena și Leipzig. Întors în țară este numit ca profesor la Școala de muzică din Buzău, însă această activitate este întreruptă prin izbucnirea

⁵³³ După *Constantin D. Matasă*, în „ Memoria Antiquitatis “, IV-V, 1972-1973, p.11-12.

⁵³⁴ *Vezi, Personalități ieșene*, Iași, 1978, III, p.136-139; ziarul „Ceahlăul “, nr.50/1968, 35/1977.

războiului mondial. În timpul războiului, fiind la Hangu, acționează pentru a obține aprobarea înființării unei școli gimnaziale, acțiune încununată de succes, în anul 1919, prin înființarea Gimnaziului din Hangu, care, va fi în vârstă de 11 ani. După desființarea gimnaziului își reia activitatea de profesor de muzică, funcționând ca maestru asimilat de muzică vocală la Gimnaziul „Alexandru cel Bun”, apoi la Liceul Național din Iași. În anul 1930 este numit profesor la Conservatorul din Cernăuți, apoi la Academia de muzică și artă dramatică din Iași. În anul 1940, în condițiile venirii legionarilor la putere, este destituit din funcția de profesor. Este reintegrat în învățământ, în anul 1946, la Conservatorul „George Enescu”, din Iași. Se reîntoarce la Hangu, după ieșirea la pensie. Moare la Durău, în anul 1960.

Gavriil Galinescu a fost, pentru muzica timpului său, profesor, muzicolog, dirijor, animator al vieții corale și muzicale, folclorist, compozitor. A cules și a notat creație mușicală populară de pe Valea Bistriței, peste 100 de piese autentice.

A contribuit la răspândirea culturii și artei în rândul maselor prin conferințe, comunicări, prelegeri, comunicări științifice, studii și articole publicate în presa vremii. S-a ocupat și de muzica bisericească creștină, conferințele sale pe această temă fiind publicate în volumul „Cântarea bisericească”. Alte lucrări de muzicologie sunt „Muzica în Moldova”, „Cântecele munților noștri”.

Are peste 500 de lucrări corale, între care amintim: „Cântecul plutășilor de pe Bistrița”, „Sus opincă”, „Rozmarin”, „Busuiocul”, „Ciobănașul”, „Bob de grâu”.

A scris și muzică simfonică, remarcabile fiind poemele: „Ceahlăul”, „Mihnea și baba”, „Sarmisegetuza” și „lelele”.

Gavriil Galinescu nu a fost numai fondatorul și directorul gimnaziului din Hangu, ci și un neobosit activist pentru culturalizarea satelor. Cu elevii gimnaziului a organizat un cor deosebit de valoros și numeroase reprezentații de teatru, făcând adevărate „turnee” cu căruțe împrumutate, în satele de pe Valea Bistriței. El nu s-a rezumat numai la pregătirea temeinică a elevilor, ci, cu destule stăruințe și greutate, a obținut, în repetate rânduri, fondurile necesare pentru participarea celor mai buni elevi ai gimnaziului, la concursurile „Tinerimii române”, unde erau trimiși cei mai buni elevi de la liceele din capitalele de județ ale țării. De asemenea, acest profesor organiza excursii cu elevii, prin „Toancele Bistriței”, pe Ceahlău, ori la mănăstirile nemțene, prilej de cunoaștere a locurilor din jurul „Țării Hangului”.

Ca urmare a activității sale muzicale și ca o recunoaștere a meritelor sale în domeniu, a fost ales membru al Societății Compozitorilor români, iar în 1957, i s-a decernat „Medalia Muncii”.

Gheorghiu, Neculai. Învăță la Hangu, până în anul 1904, când intră, ca bursier, prin concurs, la Liceul Internat „Iacob Negruzzi”, din Iași. Obține diploma de bacalaureat în anul 1912, după care, tot prin concurs, reușește primul la Școala Superioară (Academia) de Silvicultură de la Brănești, pe care o va termina cu succes, devenind inginer silvic.

Participă la primul război mondial, încununându-se de glorie, în luptele de la Cireșoaia, unde Regele Ferdinand însuși i-a atârnat pe piept cea mai înaltă decorație de război pentru merite deosebite, „Ordinul de Cavaler Mihai Viteazul”. După război a fost numit inspector silvic. A participat cu dăruire și curaj și la cel de-al doilea război mondial, motiv pentru care, Filiala Neamț a Veteranilor de război, cu adresa nr. 84, din 2 mai 1996, comunica: „Pentru cinstirea veteranului de război Neculai Gheorghiu, fiu al meleagurilor nemțene și care s-a acoperit de glorie pe câmpurile de bătălie, fiind decorat cu cea mai înaltă distincție, «Ordinul de Cavaler Mihai Viteazu», Biroul Executiv al A.N.V.R., județul Neamț, prin Ordinul de azi, nr. 15 din 1 mai 1996, a hotărât ca Subfiliala din comuna Hangu să poarte numele eroului, respectiv, Subfiliala A.N.V.R. «Neculai Gheorghiu”.

Turcu, Constantin.⁵³⁵ S-a născut în satul Izvorul alb, comuna Buhalnița, în familia unui mic funcționar. Școala primară a urmează în satul natal. Continuă studiile la Gimnaziul din Hangu și la Liceul de băieți „Petru Rareș”, din Piatra Neamț, după care urmează și absolvă Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din București.

După ce a desfășurat o bogată activitate publicistică la Piatra Neamț, pleacă la Iași, la Arhivele Statului, unde a activat timp de 20 de ani, îmbogățind fondul arhivistic cu noi documente și cu lucrări destinate fondului documentar. A funcționat și ca cercetător la Institutul de Istorie și Arheologie, „A.D. Xenopol”, din Iași.

Interesul său s-a îndreptat spre domenii variate: istorie, literatură, lingvistică, istorie culturală, istoria școlii, istorie economică și statistică, istoria bisericii, istoria tipografiei, istoria bibliotecii, arhivistică, etnografie, bibliografie, toponimie, genealogie, monografie de localități..

A publicat numeroase studii, a scris lucrări pe teme de istorie, a contribuit la întocmirea unor importante volume de documente.

Irimia Ion s-a născut la 22 martie 1909, în comuna Hangu, satul Răpciune. A terminat 5 clase primare în anul 1921 și a parcurs ciclul gimnazial la Hangu, unde l-a avut că director pe Gavriil Galinescu. În anul 1928 a terminat cursul superior la Liceul Internat din Iași, în 1934 și-a luat licența în agronomie, iar 2 ani mai târziu, la Filologie

⁵³⁵ Vezi, *Personalități ieșene*, Iași, 1982, IV, p.271-272,

(specialitatea limba franceză și germană). Este numit inginer agronom la Ceahlău, dar din cauza faptului că milita pentru o viață demnă prosperă a țaranului român a intrat în conflict cu administratorul moșiei Sturdza – lacom și retrograd – și și-a luat transferul la Târgu Neamț, unde se ocupă de cultura unor specii valoroase de pomi fructiferi, cu precădere a nucului (nucetul de la Braniște) și pune bazele pepinierelor pe criterii științifice.

Pentru profesionalismul de care a dat dovadă, i s-a acordat bursă pentru specializare la Sorbona, unde studiază Arhitectura peisagistică. Se întoarce la Târgu Neamț, încercând să sprijine învățământul de specialitate și să pună în practică ceea ce a învățat. Este promovată în anul 1946, ca inspector la Ministerul Agriculturii – Compartimentul protecția plantelor. După 1949, când colectivizarea agriculturii ia amploare, este obligat să „îndemne” și să „organizeze” țărănimea, pe calea cooperativizării, motiv pentru care se pensionează pe caz de boală. În 1959, după o perioadă nefastă a vieții, se întoarce pe meleagurile natale, iar în anul 1964 ocupă, ca stagiar, catedra de limba franceză, la Școala Ceahlău. Doi ani mai târziu devine titularul acestei catedre unde, cu pasiune, și dragoste își va învăța elevii să converseze cursiv în limba franceză, fapt care nu trece neobservat la școlile pe care le-au urmat elevii din Ceahlău. Se stinge din viață în primele zile ale primăverii anului 1989. (Vezi și articolul semnat de Mihai Bulai și Gr. Ungureanu, *Un Hangan la Sorbona*, în „ Țara Hangelui”, nr. 13/ 1999).

Ungureanu, Gheorghe.⁵³⁶ Strămoșii săi erau veniți din Ardeal, pe la 1770, stabiliți, mai întâi, în Izvorul Alb, apoi la Schitu, prin anul 1866. Școala primară și gimnaziul le-a urmat la Hangu, liceul la Iași. În 1929 a absolvit Facultatea de Drept din Iași. Este încadrat ca lucrător la Arhivele Statului din același oraș. Din 1941 preia funcția de director a instituției respective pe care o deține până la pensionare, în 1969. Din 1928 și până-n 1975 publică sute de titluri, articole și lucrări, care-l situează printre arhiviștii remarcabili. S-a preocupat pentru strângerea de documente, pentru păstrarea și valorificarea fondului arhivistic al Moldovei. A fost printre primii care a înțeles că trebuie făcută o evidență a tuturor documentelor, organizând unul din cele mai bogate și elaborate fișiere tematice din arhive.

Este autor a numeroase lucrări , științifice referitoare la teoria și practica arhivistică, la istoria arhivisticii românești, a poporului român, a Iașului, a Hangelui.

⁵³⁶ Vezi, *Personalități ieșene*, Iași, 1978, III, p. 331-333.

Gheorghe Ungureanu a fost o personalitate cunoscută și-n afara granițelor țării, atât ca cercetător al arhivelor străine, cât și ca participant la congrese, conferințe, mese rotunde ale Consiliului Național al Arhivelor, sau în calitate de corespondent al țării la revista „Archivum”, editată de UNESCO.

Născut în Hangu, nu a uitat locurile de unde a plecat, publicând lucrări care se referă la unele monumente din regiune, la istoria locului.⁵³⁷

Cădere, Gheorghe. S-a născut în 1852 la Buhalnița fiind, multă vreme, învățător la școala din localitate. Drept și sever, a militat pentru asigurarea condițiilor în vederea desfășurării normale a învățământului din Buhalnița. Unele documente îl arată foarte nemulțumit de calitatea și poziția lotului agricol repartizat școlii ca și de modul abuziv în care s-au acordat pământurile la împrumutarea din 1878.

S-a situat mereu în fruntea satului căutând să rezolve problemele acestuia. Se bucura de prestigiu în rândul celorlalți învățători, în 1901 fiind numit responsabilul cercului cultural “Pionul”, cerc care grupa pe toți învățătorii din regiunea Hangului.⁵³⁸ De multă apreciere se bucura și din partea Revizoratului școlar ca și a ministerului de resort. Ca o expresie a meritelor sale și ca o recunoaștere a acestor merite, în anul 1917, școala Buhalnița va primi numele său.⁵³⁹

Mediul intelectual din familie, posibilitățile materiale, au permis copiilor săi, ca după terminarea cursurilor școlii primare din Buhalnița, să urmeze școli superioare la Iași, ajungând printre personalitățile ieșene de frunte. Astfel, Dimitrie Ghe, Cădere, a fost o figură distinsă a Iașului, în perioada interbelică, fiind un reputat om de știință, profesor la Universitate, autor al mai multor lucrări în domeniul științelor fizico-chimice, mineralogie, precum și de manuale didactice.⁵⁴⁰ Celălalt fiu, Victor, a ajuns diplomat, ministru al României la Lisabona, în timpul celui de-al II-lea război mondial, angrenat în tratativele diplomatice vizând desprinderea României din Axa fascistă.⁵⁴¹

Cădere, Victor (n.1891, Buhalnița, Neamț) cel de-al doilea fiu și cel mai iubit dintre cei trei copii ai învățătorului Gheorghe Cădere (unul dintre cei mai apreciați, mai respectați dascăli ai comunei Hangu, mereu aproape de sufletul sătenilor din Buhalnița), pleacă în

⁵³⁷ Vezi ,Bibliografia

⁵³⁸ Condiția de inspecții a Școlii din Gura Hangului, f. 15.

⁵³⁹ Actul se află la Muzeul de Istorie Bicz

⁵⁴⁰ *Personalități Ieșene, III, p.73-75*

⁵⁴¹ Buzatu Gheorghe, *Din istoria secretă a celui de-al II-lea război mondial*, Ed, Științifică și Enciclopedică, Buc., 1988, p.232-233.

Franța, la marile școli de drept și științe politice. În timpul primului război mondial este avansat la gradul de căpitan în rezervă, iar la sfârșitul conflagrației este numit șeful misiunii de repatriere a soldaților români din Siberia.

Pentru serviciile deosebite aduse țării și aliaților, a primit un mare număr de decorații, din care amintim: „Ferdinand I – Comandor”, „Coroana României – mare ofițer”, „Coroana României – cavaler cu spade și panglică”, „Legiunea de Onoare – ofițer”, „Crucea de război” italiană, belgiană și cehoslovacă.

A fost președintele F.I.D.A.C. (Federația Internațională a Foștilor Combatanți). După terminarea războiului a lucrat ca secretar general în Ministerul de Interne, până la depunerea demisiei, în urma divergențelor avute cu Carol al II-lea, care se amesteca flagrant în treburile Ministerului.

În perioada interbelică a fost profesor de drept la Universitatea din Cluj și la Universitatea din București, precum și ambasador al României în Polonia și Portugalia. Revine în țară după 1945, dar dată fiind politica ostilă a regimului față de elita intelectualității, este condamnat la 5 ani de temniță grea. După detenție, la intervenția autorităților franceze, este chemat în Franța, unde, prin decret al președintelui de Gaulle este numit profesor la Universitatea din Paris.

A fost membru al Academiei de Științe din Polonia (1935), al Academiei de Diplomatie Internațională (1929), al Societății Academice de Geografie (1967). Ca o încununare a activității sale, în anul 1977 a fost ales membru corespondent al Institutului Franței, Academiei de Științe Morale și Politice din Franța. (Pentru alte amanunte, se poate citi art. semnat de Gheorghe Ciucanu și Gheorghe Drugă, *Victor Cădere*, în „Țara Hangului”, nr. 4/ 1997).

Baltă, Gheorghe. Fiul învățătorului Constantin Baltă, născut la Buhalnița unde a și activat ca învățător, după care s-a mutat la Tarcău. A avut preocupări literare căutând să transpună, în limbajul literaturii, fapte, întâmplări, personaje și locuri din regiunea Hangului. Cu talent și multă sensibilitate a scris un număr de zece povestiri, aflate în manuscris la familia sa de la Tarcău și publicate, prin grija domnului T. Galinescu, în „Țara Hangului”, cuprinse în ciclul, „Oameni, întâmplări și locuri de sub Ceahlău”. Iată și titlurile celor zece povestiri: Niculai și Zamfira, Un prânz frugal, Balaurul de la Ciribuc, Constantin Gherasim, Șoric de Crăciun, Lostrița, Șchiopul, Amnarul, Toboganul, Slăbiciuni omenești. A versificat legende locale.

Grigore Grigorescu.⁵⁴² S-a născut la Farcașa, în anul 1883. Școala primară a urmat-o în localitate, cu învățatorul T. Danielescu, începând de la vârsta de 10 ani. A așteptat să plece învățatorul V. Bălțătescu care se purta deosebit de aspru cu elevii motiv pentru care copiii se temeau de el. După terminarea școlii primare a fost trimis la Durău, pentru a deveni călugăr. Se pare că nu în plăcea acest destin și fiind lovit de stareț, a găsit motivul pentru a fugi de la mănăstire.

În anul 1900 se înscrie la Școala Normală „ Vasile Lupu” din Iași, pe care o termină cu bine, timp în care cunoaște și se împrietenește cu familia profesorului Cujbă, de la care a învățat să fie muncitor și bun gospodar. După terminarea Școlii Normale, este încorporat și timp de un an de zile urmează Școala de Ofițeri de Rezervă, fiind avansat sublocotenent. Este numit învățător la Școala din Izvorul Alb. În anul 1910 este transferat la Școală primară din Hangu, fiind coleg cu Gheorghe Leonescu, care era și directorul școlii. S-a căsătorit cu Paraschiva Ardeleanu. După decesul lui Leonescu, devine directorul școlii, funcție pe care o detine până-n 1939.

În timpul războiului este mobilizat și avansat la gradul de locotenent, iar ca veteran de război , primește gradul de căpitan.

A fost nu numai un bun și apreciat învățător și director de școală, dar s- preocupat și de emanciparea economică a țărănimii inițiind și sprijinind inițiativele de înființare a băncii populare, a casei de economii școlare, a societății economice de cumpătare, a cooperativei de consum, a casei de sfat și citire, organizând serbări școlare cu teatru. Un moment deosebit din cariera lui a fost vizita profesorului Ch. Perez de la Sorbona, în anul 1925, însoțit de personalități românești: profesor I. Borcea, profesor, P. Bogdan, Rectorul Universității din Iași, profesor P.N.Deleanu și conferențiar I. Criveanu de la aceeași universitate. Tot în acel an, Școala Hangu este vizitată și de ministru școlilor, C. Angelescu, care nota în registrul de inspecții al școlii: „ Am vizitat această școală, astăzi, 18 iunie 1925 și am rămas foarte mulțumit de modul cum școala se prezintă. Prezența foarte mare, curs supra primar neîntrerupt, rezultate satisfăcătoare în toate privințele. Mi se spune de către organele competente că Domnul Grigore Grigorescu este unul din cei mai de seamă dascăli.”

Grigore Ungureanu⁵⁴³. A fost fiul lui Gheorghe Pintilie Ungureanu gospodar vrednic, primar al comunei Hangu între anii 1938-

⁵⁴² După notele Domnului T. Galinescu, pentru Monografia Hangului.

⁵⁴³ După un articol de T. Galinescu, *A plecat în lumea dreptilor și învățătorul GRIGORE UNGUREANU*, propus spre a fi publicat în „Țara Hangului”, nr. 44

1940. Era al patrulea copil din cei opt născuți (Maria , Paraschiva, Ghiță, Grigore, Viorica, Elena, Jănel și Lidia).

După ce a terminat cursurile Școlii primare din Hangu, s-a înscris la Școala Normală „ Gheorghe Asachi, din Piatra Neamț, pe care a absolvit-o în anul 1947, împreună cu alți 31 de absolvenți, între care sunt amintiți cei de pe Valea Bistriței: Petrescu Mihai-Galu, Ruscanu Dumitru-Borca, Gheorghiu Cătălin-Broșteni, Saon Gherghe-Tașca, Vadana Mihai-Călugăreni.

În 1947, a fost numit ca învățător , la Școala Boboteni, care funcționa într-un local de școală a cărei construcție a început în vremea cât primar a fost tatăl său. Localul școlii a fost terminat în anul 1948, în timpul cât el era la acea școală. S-a transferat, după această dată, la Școala din Ceahlău.

Pentru obținerea gradului în învățământ , a alcătuit monografia Școlii din Gura Schitului, o lucrare laborioasă cu exemplificări din monografia Comunei Hangu și Ceahlău.

A fost director coordonator al Școlilor din comuna Ceahlău, servindu-și conștiința țara.

În timpul strămutării s-a ocupat de demolarea școlilor din zonă și a administrat cladirile ce au fost construite cu spirit gospodăresc. Se spune că a fost un om cam aspru cu elevii, chiar și cu cadrele didactice, fapt explicat de Domnul Galinescu, ca fiind un paravan, pentru a nu atrage asupra sa atenția organelor de represiune, care și așa stăteau cu ochii pe el, ca unul ce provenea dintr-o familie ce a fost persecutată de comuniști.

A fost prieten și a colaborat cu doctorul Virgil Galinescu, amândoi acționând sub deviza: „ Zi ca ei și fă ca tine“.

S-a căsătorit cu Alexandra Loghin, strănepoata lui Loghin Petre, erou hangan, mort la Grivița, în 1877.

A fost un colaborator fidel al Funfației „ Gavriil Galinescu“ și reporter al revistei „ Țara Hangului“.

O boală incurabilă i-a umbrit anii de pensie, săvârșindu-se din această viață, la vârsta de 79 de ani, fiind înmormântat în ziua de 20 iulie 2007 , în cimitirul bisericii „Sfânta Maria Mică“ de pe Schit.

Îi cinstim memoria, considerându-l ca pe un adevărat dascăl al Văii Bistrița, în general, al Hangului, în special.

Dumitru Coroamă⁵⁴⁴. Născut în comuna Hangu dintr-o familie de țărani, Ecaterina și Toma Coroamă . Tatăl, Toma, a ajuns și primar al

⁵⁴⁴ Toate datele sunt luate din articolul semnat de Tărăță, Grigore, respectiv, Coroamă Lulu, *Generalul Dumitru Coroamă, un excepțional fiu al Hangului*, în „Țara Hangului“, nr.13/1999.

comunei Hangu, susținând lupta țăranilor pentru islazuri în pricinile cu administratorul moșiei Hangu.

Dumitru, unul din cei 10 copii ai familiei Coroamă, a urmat școala primară din satul Schiț, Liceul „Petru Rareș”, din Piatra Neamț. După un timp cât a functionat ca suplinitor la școlile din Cotârğași, Borca și Farcașa, s-a înscris la Școala Militară de Ofițeri de Infanterie, ajungând sublocotenent în armata română. Participă la luptele purtate de regimentul 15 Dorobanți- Războieni, din anii 1917, pe frontul din Moldoava, pe văile Oituzului și Trotușului. Pentru faptele de arme de pe Valea Uzului, este decorat și înaintat în grad, primind și Ordinul de Cavaler „Mihai Viteazul”, precum și alte decorații românești, franceze, rusești și engleze. După război revine la garnizoana Piatra Neamț, ajungând comandant al regimentului. Se remarcă și este apreciat în urma manevrelor militare din 1932-1933, de către regele Carol al II-lea, fiind avansat la gradul de general de brigadă și comandant al Regimentului 87 Infanterie Satu Mare; în 1938 devine general de divizie și este transferat la Divizia de Gardă Regală din București. Ulterior ajunge și comandant al Corpului II Armată. Nefiind un simpatizant al lui Ion Antonescu, este mutat la comanda mării unități militatate de la Iași, iar din 1941 demisionează din armată și, deși i s-a oferit, în 1943, comanda unei mari unități pe frontul din răsărit, a refuzat categoric toate ofertele și intervențiile făcute pentru a mai reveni în armată.

În timpul regimului comunist a fost arestat, fiind plimbat prin diferite închisori timp de șapte ani, după care a fost eliberat în 1954, însă cu sănătatea grav afectată, fiind paralizat încă din închisoare. Moare în anul 1864, osemintele lui fiind depuse, ulterior, în cavoul familiei din Piatra Neamț.

Costantin Tanasă –Teiul. Născut pe la 1909, după unii la Coroiu, după alții la Poiana Teiului,⁵⁴⁵ s-a născut într-o familie în care tatăl, Pantelimon Tănase, plutaș vestit, iubitor de cultură,⁵⁴⁶ ar fi vrut să-l facă un „domn” nu un plutaș. Școala primară a urmat-o în satul natal, după care și-a continuat studiile secundare la Târgu Neamț și Vatra Dornei. Nu a putut să urmeze alte studii, astfel că, revenit în localitate, a fost angajat ca funcționar public, a lucrat în învățământ, a fost plutaș.

Teoctist Galinescu îl caracterizează ca pe un „trubadur” al locurilor din Țara Hangului, prinzând în versurile sale întâmplări, obiceiuri, ocupații din zonă. A cules balade, cântece, povești și snoave, publicând în „Apostolul”, „Înmuguriri”, „Petrodava”, „Avântul”. Cea mai valoroasă

⁵⁴⁵ Vezi, Galinescu, Teoctist, *Constantin tanasă-Teyu*, în „Țara Hangului”, nr.7/1998.

⁵⁴⁶ Prangati, Constantin, *Constantin Tanasă- Teiu, folclorist de importanță națională*, în „Țara Hangului”, nr.19/2001.

lucrare a lui este considerată „Plutașii pe Bistrița”. Teoctist Galinescu, în articolul citat, amintește și alte lucrări ale lui: „ Cuvinte de mângâiere pentru viață: tratat de cugetări.”, „ Imnul naturii”, o culegere de aprecieri asupra fenomenelor naturale „ Ecouri din Paradis”, nuvele și versuri, „ Imagini de pe Golgota”.

Mobilizat pe front, în timpul celui de-al II-lea război mondial, a murit, ca un erou, în luptele de lângă Odesa, în 1941, lăsând, așa cum spunea D-l C. Prangati, „ un mare gol în folcloristica locală și națională”.⁵⁴⁷

Iustin Balan (1927-1999).⁵⁴⁸ Născut în satul Hangu ca fiu al preotului Pantelimon Balan și al Filoteei Galinescu. Bunicul lui era Vasile Balan considerat un înțelept de pe Valea Bistriței , un primar destoinic și foarte apreciat de către prefectii județului Neamț din acea vreme, Gheorghe Roznovanu și N. N. Albu. După studiile primare urmate la Poiana Teiului, a terminat studiile liceale la Liceul Blaj, după care a absolvit facultatea de agronomie de la Iași, devenind inginer agronom. Apreciat pentru calitățile sale de specialist și bun organizator , a fost numit director în cadrul Direcției Generale a Rezervelor Statului, fiind numit, apoi, consilier, la București, pentru a îndruma acest sector economic de importanță strategică. După ce a ieșit la pensie și- a găsit o nouă vocație- aceea de jurnalist, calitate în care l-am cunoscut și eu, prin intermediul domnului T. Galinescu. Corespondentele lui jurnalistice erau foarte apreciate la publicațiile bucureștene „ Ora” și „ Oglinda”, precum și la revista „ Țara Hangului”. A scris și lucrarea „ 101 trageri de limbă”, adică 101 interviuri cu interlocutori din județul Neamț, fiind considerat o personalitate a județului Neamț și înscris, pentru aceasta, în „Dicționarul Oamenilor de Seamă dinJudețului Neamț”⁵⁴⁹

Teoctist Galinescu. Nascut la 24 iulie 1921 la Hangu. Nepot al lui Gavriil Galinescu, a urmat cursurile școlii primare din Hangu, apoi Scoala Normală de Băieți “ Gheorghe Asachi” din Piatra Neamț, pe care o absolvă cu diplomă de capacitate pentru învățători. Urmează și cursurile școlilor de ofițeri din Galați și Ineu. Participant la războiul pentru eliberarea Ardealului de Nord, este rănit și avansat sublocotenent

⁵⁴⁷ *Ibidem*

⁵⁴⁸ „ Țara Hangului, nr.13/1999.

⁵⁴⁹ Prangati, Constantin, *Dicționarul Oamenilor de Seamă dinJudețului Neamț* Ed. Grigarux, P. Neamț, 1999.

pentru fapte de vitejie. Ajunge învățător la Hangu, însă , în timpul regimului comunist, este arestat și nevoit să execute 5 ani de muncă silnică la diferite penitenciare, pentru “ uneltire contra ordinii sociale”. Eliberat din închisoare va îndeplini diferite munci, ca tehnician de drumuri și poduri, contabil, dascăl de biserică, până-n 1970, când este reîncadrat în învățământ.

Cu multă pasiune și dăruire s-a dedicat activităților culturale din Hangu: a format și condus corul , a cules și scris piesele de teatru folcloric care se jucau în Hangu (“ Bujorul”, “Jianul”, Irozii”), a adunat documente, fotografii, a realizat înregistrări și interviuri cu diferite persoane din Hangu, formând un depozit de materiale valoroase pentru o monografie a Hangului. A fost și este omul la care au găsit ajutor toți cei care au avut nevoie de informații în legătură cu Hangu, fie că au fost de la televiziune, de la diferite publicații, veterani, învățători, profesori etc.

Nu numai că a adunat și clasificat cu multă răbdare și rigurozitate întreg materialul referitor la Hangu, dar a și constituit pilonul activității culturale din Hangu, întemeind Fundația Culturală “ Gavriil Galinescu”, fondând revista “Țara Hangului”, publicând cartea “În zile de sărbători”, editând și publicând lucrarea “ Plutașii pe Bistrița”, având, în curs de apariție monografia Hangului.

Pentru o activitate de excepție, pusă în slujba propășirii culturii Hangului, pentru afirmarea Hangului în plan regional, pe bună dreptate și-a găsit un loc meritat în Dicționarul Oamenilor De Seamă Din Județul Neamț .

Activitatea de propășire a locuitorilor Hangului.

Asociațiile culturale.Casele de Sfat și Citire. Emanciparea țăranilor din Hangu se realizase din punct de vedere economic și social, începând cu anul 1864, prin reformele lui Alexandru I. Cuza. Trebuia realizată și emanciparea culturală precum și îndrumarea sistematică a locuitorilor satelor în toate privințele. Răscoalele țărănești de la sfârșitul secolului al XIX-lea și Marea răscoală din 1907, arătau că în lumea satelor este o problemă gravă, cunoscută în epocă sub numele de chestiunea țărănească. Problema sau chestiunea țărănească a avut un ecou deosebit asupra guvernanților, care au devenit conștienți că, la sate, este nevoie atât de emancipare economică, dar și de propășire morală și culturală. Un rol important în această acțiune deosebit de grea trebuia să revină intelectualității satelor (învățători, preoți, judecători, medici etc.). Trebuia creat și un cadru organizat, instituționalizat, în care să se inițieze și să se întreprindă acțiunile de îndrumare și de educare. Am scris deja despre acel curent inițiat de Spiru Haret pentru propășirea locuitorilor satelor, curent care a și fost numit *haretism* . Astfel, pe lângă

alte măsuri care acordau anumite înlesniri pe plan economic în lumea rurală, s-au înființat la sate acele Case de Sfat și Citire și Bibliotecile publice, pentru a veni în sprijinul acestei acțiuni. Totodată, au luat ființa și societăți culturale care aveau același scop-ridicarea culturală, morală și economică a țărănimii. Între aceste societăți, în regiunea Hangului, este cunoscută activitatea asociației culturale „**Îndrumarea**” (Asociație pentru propășirea țărănimii), înființată în anul 1912, în satul Răpciuni (Schitul), cu scopul declarat de a contribui la ridicarea morală, culturală și economică a țărănimii de pe Valea Bistriței. Din datele oferite de domnul Teoctist Galinescu, cu amabilitatea-i recunoscută, aflăm și care erau membrii Comitetului aceste asociații. Astfel, președinte a fost ales, judecătorul de Ocol al Plasei Muntele, Dem. Marinescu-Jilvan, vicepreședinte, eon Mrejeru, învățator la Poiana Teiului, secretari, Grigore Vlad, învățator la Școala din Răpciuni și Grigore Grigorescu, învățator la Școala din Gura Hangului. Din Comitet făcea parte și C. Matasă, directorul Muzeului Arheologic din Piatra Neamț.

Din aceeași sursă se știe că „**Îndrumarea**”, după o activitate de câțiva ani, se va desființa ca urmare a izbucnirii războiului și mobilizării membrilor comitetului.

Casele de Sfat și Citire aveau drept scop ridicarea culturală a sătenilor. În satul Răpciuni, Casa de Sfat și citire s-a înființat în anul 1914, prin grija învățatorului Grigore Vlad, iar în satul Gura Hangului, de către Grigore Grigorescu, în anul următor. Din informațiile Domnului Galinescu reiese că înființarea acestei institutii (a celei din Răpciuni) cu caracter cultural în comuna Hangu, a fost un eveniment deosebit devreme ce Procesul Verbal de constituire și Statutul au fost publicate la Piatra Neamț. Comitetul care asigura conducerea era alcătuit din Matasă Dimitrie, președinte; Grigore Vlad, secretar; Neculai Pintilie, Ion V. Vlad și Gheorghe Almășanu, membri.

Instituția avea local propriu, pus la dispoziție de primărie. Localul Casei de Sfat era destul de încăpător, după aprecierea mea, având trei camere, din care una, mai mare, servea ca sală de ședințe . Pereții serveau și ca suport pentru tablouri istorice. Clădirea adăpostea și biblioteca publică de care avea grijă un membru al comitetului de conducere.

Ședințele organizate de Casele de Sfat și Citire, se desfășurau, de regulă, în zilele de joi, fiind chemați să participe săteni din toate satele comunei. Erau conduse de secretarul comitetului sau de directorul școlii. Femeile participau la ședințe cu lucru de mână. Se prezentau teme cu subiect istoric, despre lucrări agricole, de sănătate și orice putea contribui la ridicarea culturală a participanților. Participanții puteau veni cu povestiri, ghicitori sau cu creații personale. Aceste

ședințe erau ca un fel de șezători combinate lecturi, conferințe și cu o tentă de cerc literar. Creațiile mai valoroase, prezentate în ședințe, puteau fi publicate în reviste cum erau „Șezătoarea”, a lui Artur Gorovei, sau „Ion Creangă”, a lui Mihai Lupescu, de la Broșteni.

Casele de Sfat și Citire au funcționat, cu bune rezultate, până-n anul 1931, când, în locul lor, au apărut Căminele Culturale.

Bibliotecile. Bibliotecile comunale s-au înființat la Hangu, în anul 1898, prin donație de carte de la Cooperativa „Albina”, având inițial 102 volume iar la Buhalnița s-a înființat o bibliotecă, încă din anul 1890, cu 1.023 volume, din care 23 volume erau traduceri, 515 cărți de literatură, 505 cărți de știință și 3 reviste. Există, de asemenea, și o bibliotecă în Boboteni, cu 53 volume, din care 48 cărți de literatură, iar 4 cărți de știință, cu mențiunea „Donație de la Fundația Culturală Regală”. (Informații preluate din Țaranu, Victor, *Despre biblioteci școlare și sătești*, în volumul „ Un sfert de veac de activitate a Școlii Normale de Băieți- Gh. Asachi”.

Informațiile provenite din surse locale, confirmă că prima bibliotecă publică s-a înființat la Buhalnița, prin stădania vrednicului dar și severului învățător, Gheorghe Cădere. Bibliotecile publice funcționau în cadrul Caselor de Sfat și Citire, existente încă din vremea lui Ghe. Leonescu, atât la Gura Hangului , cât și la Răpciuni și amintite de Grigore Grigorescu, în Caietele sale despre Școala din Gura Hangului. Bibliotecile erau îmbogățite dintr-un un fond pentru carte, provenit din cotizatiile membrilor, din colecte cu prilejul serbărilor sau din donații. Erau nelipsite cărțile ce tratau subiecte cu caracter istoric, folcloric, agricol, apicol.

După anul 1900, biblioteca de la Boboteni a fost desființată, cărțile fiind aduse la biblioteca din Hangu. În timpul primului război mondial, bibliotecile din Hangu și Buhalnița au fost închise. După terminarea războiului, colecțiile de bibliotecă au fost îmbogățite cu volume care cuprind, cu precădere, noțiuni despre agricultură. Cei mai mulți dintre cititori erau elevi. După încheierea celui de-al doilea război mondial, cărțile bibliotecii Buhalnița au fost aduse la biblioteca Hangu. Această situație s-a menținut până în anul 1975, când biblioteca comunală își deschide o filială la Buhalnița, cu volume din toate domeniile, în special de beletristică. Cele mai multe volume din dotarea bibliotecii Hangu erau traduceri din literatura rusă, cu precădere: Cehov, Gogol, Gonceakov, Tolstoi, Solohov, etc..

Biblioteca comunală a funcționat în incinta Căminului Cultural, până în anul 1992, din acest an, sediul bibliotecii a fost mutat într-o clădire veche, a fostei școli din Hangu.

Din informațiile oferite de Liliana Bostan, bibliotecară la Biblioteca comunală Hangu, ni se înfățișează un tablou dinamic al unei activități deosebite cu cititorii.

Aprovizionarea bibliotecii se făcea, până în anul 1990, de la Centrul de Librărie-Neamț, cărțile fiind aduse de la Casa de Cultură. Începând din 1990, bibliotecarul are posibilitatea de a selecta singur cărțile pe care le cumpără cu bani alocați din bugetul primăriei. Până în anul 1992 cărțile erau achiziționate de la „Colectura Bibliotecilor”. Începând din 1993, cărțile pot fi achiziționate de la „Bibliopolis” S.A., de la librăria „Humanitas”, sau de la „Cetatea Doamnei”. O parte din colecțiile bibliotecii sunt donații ale Ministerului Culturii.

În anul 1990, Biblioteca comunală număra 11.539 volume, iar bibliotecarul avea norma întregă. S-au casat 2.602 volume, de ideologie politică și au fost achiziționate 70 de volume. Au fost înscriși 202 cititori.

În anul 2003, biblioteca număra 11.775 volume, la care se adauga 248 cărți, cu 327 cititori;

Biblioteca comunală are în dotare 14 rafturi de lemn, 6 rafturi mari cu schelet metalic, un fișier, un birou și un dulap vitrină. În ultima vreme biblioteca a fost dotată și cu un calculator, existnd proiecte pentru o dezvoltare a informatizării și în acest domeniu.

Alte biblioteci de pe raza comunei

În comuna există și două biblioteci școlare, care păstrează tradiția, în ceea ce privește posibilitatea elevilor de a împrumuta cărți în incinta școlii. Referiri la biblioteca școlară găsim într-un proces verbal din Registrul de Inspecții al Școlii din Gura Hangului din 7 februarie 1922, în care revizorul școlar Petre Gheorgheasa notează: (...) Biblioteca școlară număra 314 volume și e cercetată de săteni. În cursul lunii trecute a avut 14 cititori”. Un alt revizor – D.G. Trifan consemnează în Procesul verbal nr. 78 din 18 martie 1923: „(...) Biblioteca școlii are 350 volume, 48 cititori, mai mult adulți și cei de la cursurile complementare”. Biblioteca școlară din Hangu a dăinuit în timp, pentru că astăzi număra 4.450 volume, cu precădere cărți din bibliografia școlară și are un număr de 152 cititori.

Funcționează însă și biblioteca școlară din Buhalnița, care număra 4.001 volume și are 94 de cititori. Ambele biblioteci își îmbogățesc colecțiile în fiecare an și sunt dotate cu rafturi cu schelet metalic și dulapuri vitrină.

Sănătatea publică.

Până la 1887, când „Prefectura județului Neamț decide începerea construirii unui spital rural în localitatea Hangu”, documentele care vorbesc despre acest domeniu sunt inexistente. Medicina se

practica sporadic, tratamentele se făceau la domiciliu, de către femei mai în vârstă, numite în popor „babe”, care erau chemate la nașterea unui copil și li se cereau leacuri pentru bube, tuse sau alte afecțiuni. „Babele” cunoșteau puterile de vindecare ale anumitor plante, dar ele puteu interveni doar când afecțiunile nu necesitau serviciile unor cadre de specialitate. În asemenea cazuri, bolnavii erau transportați la Spitalul Județean din Bicaz.

În 1887 s-a început, după însemnările domnului Teoctist Galinescu, construirea spitalului, în Gura Hangului, primul pavilion a fost dat în folosință în anul 1904, an cu care am putea asocia începerea activității spitalicești la Hangu. Spitalul era amplasat în partea de vest a satului Hangu, aproape de podul Hangului și satul Răpciuni.

La terminarea construcției, spitalul număra cinci corpuri de clădire, în care exista o secție de boli interne, cu saloane pentru bărbați, femei și copii, un salon de chirurgie și o sală de operații, o sală de nașteri, un birou de internări, saloanele de boli contagioase, iar în ultimul pavilion morga și grupul electrogen, instalat de dr. Virgil Galinescu, întrucât înainte de strămutare nu exista, în comuna Hangu, curent electric. Spitalul mai avea și o sală de mese, o bucătărie și o magazie, unde se depozitau alimentele.

Înainte de a se instala generatorul de curent electric, iluminatul în spital se realiza cu lămpi cu petrol, iar sterilizarea instrumentelor medicale se făcea prin fierberea acestora, pe sobe.

Cazurile grave, care nu puteau fi tratate în spital erau transportate cu salvarea la Spitalul din Piatra Neamț, iar pentru cele în care era necesară o intervenție chirurgicală, era solicitat serviciul unui medic chirurg, Mihai Pop, care se deplasa de la Piatra Neamț la Hangu cu motocicleta.

În anul 1959, spitalul rural „Regele Carol I”, a fost mutat la Ceahlău, deși dr. Galinescu ar fi vrut să-l mute la Chirițeni, hanganii nu au înțeles acel moment de răspântie, ei înșiși fiind neâmpăcați cu gândul că apele le vor acoperi gospodăriile, dar sătenii din Ceahlău s-au dovedit a fi mai receptivi și, cu mic cu mare, cu căruțele, au cărat la Bofu tot ceea ce putea fi recuperat pentru reconstruirea unui alt spital. Până în 1963, când s-a dat în funcțiune, spitalul a fost mutat temporar la Mănăstirea Durău.

După 1964, spitalul a rămas doar cu 2 medici și cu 16 cadre medicale. Spitalul a avut și salvare, cu care transporta bolnavii la domiciliu sau la spitalul județean. Primul șofer a fost săteanul Gheorghe Baci (moș Baci), de loc din comuna Ceahlău, care purta mereu costum national. După ce apele au acoperit toată regiunea, spitalul avea

în dotare și o șalupă sanitară, condusă de Traian Topliceanu, care deservea bolnavii de pe malul opus.

După strămutare a început construcția unui dispensar la Hangu, care avea și o sală de nașteri. Doi medici și două asistente asigurau desfășurarea în bune condiții a serviciilor medicale. Dispensarul avea în dotare și o salvare. Cabinetul stomatologic funcționa într-o casă particulară. După desființarea Casei de nașteri, cabinetul stomatologic s-a mutat într-o încăpere din incinta Dispensarului, unde funcționează și în prezent. În clădirea Dispensarului exista și o farmacie.

Un dispensar s-a construit și în satul Buhalnița. În anul 2007, în comună își desfășoară activitatea doi medici și două cadre sanitare cu studii medii. Urgențele sunt rezolvate la Spitalul Bicz.

CONCLUZII

Regiunea Hangului a fost locuită din cele mai vechi timpuri, viața omenească derulându-și existența –fără întrerupere– pe întreg parcursul perioadei analizate, din paleoliticul superior, până-n timpurile actuale.

Pentru orânduirea comunei primitive modul de viață al locuitorilor a putut fi reconstituit în urma descoperirilor arheologice. Acestea au permis să se stabilească că, regiunea Hangului, în epoca pietrei a fost populată cu vânători veniți dinspre Răsărit, de pe malurile Donului, creatori ai culturii Kostenkiene. Cu totul neobișnuită a fost descoperirea comunității de vânători Swiderieni, veniți tocmai din Polonia, la înălțimea de 1328 m pe Ceahlău, la Scaune. Descoperirile arheologice din regiune au permis stabilirea celor dintâi încadrări geocronologice pentru toate fazele de dezvoltare ale vechiului paleolitic din România.

Pentru epoca metalelor, descoperirile arheologice, deși mai sărace, confirmă prezența populației în zonă și contribuie la definirea modului de viață al locuitorilor – mici sălașe de păstori sezonieri care dovedesc că, aici, existau crescători de animale a căror viață se desfășura între pășunatul pe înălțimi și adăposturile permanente ale familiilor pe terasele râurilor. Aceste așezări sunt în legătură cu întinsele locuri dacice din zona Piatra Neamț. Existența castrului roman de la Troian (Bâtca Doamnei), urmele din toponomie, legendele locale au contribuit la stabilirea concluziei că regiunea Hangului a fost sub controlul militar al romanilor, deci sub stăpânire romană.

După retragerea stăpânirii romane, pentru secolele III-XIV, urmele de viață omenească –descoperite în zonă- sunt foarte sărace, totuși continuitatea de locuire a populației daco-romane, apoi române, poate fi dovedită cu ajutorul toponimiei, legendelor locale și a celor câteva urme, obiecte descoperite în regiune. Cele câteva denumiri străine, prin toponimie, nu sunt altceva decât o traducere a unor denumiri românești, toponimia fiind, aproape în întregime, românească.

Fiind străbătută de unul din drumurile care legau Moldova de Transilvania, Hangu a cunoscut și prezența trecătoare a unor triburi migratoare: slavi (dovada trecerii pe aici o constituie unele toponime ca: Bistrița, Bistricioara, Zahorna, Vodnău, dar și triburi asiatice: pecenegi, cumani, tătari sau mongoli. Trecerea lor prin Hangu a fost o realitate însă cu greu se poate dovedi. Doar „căpcăunii” din basmele poporului, legendele, porecele, păstrate până astăzi, de „Coman” sau „hun” și distrugerea cetății de la Bâtca Doamnei (Piatra Neamț) în 1241, vin în sprijinul acestei afirmații.

Cucerirea Transilvaniei de către unguri a determinat ca, regiunea Hangului, începând din secolul al XIII-lea să devină o regiune de graniță, fiind sub controlul militar al regilor maghiari. Din această perioadă începe să fie folosită denumirea de Hangu, reprezentând traducerea -în limba maghiară- a cuvântului românesc Audia. Pentru perioada feudală, pe baza informațiilor oferite de unele documente s-a putut demonstra existența proprietății domnești în regiune, ceea ce presupune, în același timp, și existența satelor domnești. Informațiile din cronici, tradiția locală, au permis stabilirea rolului jucat de Hangu, în epoca feudală, ca loc de refugiu pentru cei băjenți din calea migratorilor, pentru populația românească din Ardeal, pentru boierii care aveau conflicte cu domnitorii și ca o verigă a sistemului de supraveghere și apărare al Moldovei.

Bogățiile zonei, populația numeroasă, a atras privirile lacome ale feudalilor clerici și laici aceștia vor reuși să lichideze, în folosul lor, proprietatea domnească, începând apoi, o aprigă luptă între ei – trăsătură caracteristică a acestei epoci. Locuitorii regiunii au avut de suferit exploatarea călugărilor și a boierilor care, deși n-a îmbrăcat formele aspre, din alte regiuni ale țării, a cunoscut unele accente deosebite pe moșia Buhalnița, documentele lăsând să se înțeleagă și existența unor forme de luptă ale țăranilor clăcași împotriva exploatării, exploatare care s-a agravat odată cu extinderea arendășiei, a relațiilor capitaliste.

Încă de la întemeierea Moldovei, pe teritoriul Hangului s-au întemeiat o mulțime de schituri și mănăstiri, au trăit în schimnicie, numeroși monahi. Este o dovadă a unei spiritualități deosebite, a unei trăiri religioase puternice, la nivelul întregii populații.

Evenimentele epocii moderne s-au repercutat și asupra locuitorilor Hangului, în același timp, însă, și hanganii au contribuit la desfășurarea acestor evenimente. Epoca modernă scoate în evidență lupta deosebită a locuitorilor de aici pentru pământ, luptă ce se va desfășura, fără întreruperi, îmbrăcând forma plângerilor, jalbelor și a proceselor împotriva proprietății, de la 1864 până la 1945 și după evenimentele din decembrie 1989.

Localitățile și populația Hangului, din rațiuni de necesitate publică, în perioada regimului comunist, a trebuit, în mare parte să se strămute. Strămutarea a însemnat dispariția unor sate întregi, pierdere de populație, care a trebuit să se stabilească pe teritoriul altor localități, precum și pierdere de elemente ale identității. Deși au apărut alte vetre de sat și alte elemente de identitate, pentru Hangu strămutarea a fost un fapt deosebit de dureros și păgubos, în același timp.

Regiunea Hangului a cunoscut o activitate economică intensă, potrivit specificului regiunii. Agricultură, în care predomină creșterea vitelor, exploatarea și transportul lemnului, meșteșugurile și comerțul, sunt activități economice practicate din vechime, însă cu o dezvoltare deosebită în epoca modernă.

Ceahlăul cu frumusețile lui, Palatul Cnezilor, au atras personalități deosebite care au vizitat, astfel, regiunea Hangului. Dintre acestea unele au venit ca să se entuziasmeze și să se bucure de frumusețile locului, altele, cum a fost profesorul de zoologie Charles Perez de la Sorbona, a venit în Hangu, în 1927 căutând să întărească legăturile de amicitie dintre România și Franța.

Este atât de bogată istoria Hangului încât a trezit și trezește și astăzi un mare interes pentru mijloacele de informare în masă. Ziariști, redactori sau reporteri de la radio și televiziune sunt interesați să facă reportaje în zonă. Poate și pentru frumusețile regiunii, poate și pentru că este aici un adevărat depozit de informații care pot fi accesate direct de la sursă, poate și pentru un destin tragic al așezărilor, condamnate, din rațiuni de necesitate publică, să dispară, pentru a face loc apelor zăgăzuite de un baraj ridicat prin voința oamenilor.

A trăit și trăiește în Regiunea Hangului, o populație românească care este rezultatul unei simbioze perfecte între elementele locale, care au trăit dintoddeauna aici și a cărei continuitate este demonstrabilă și o populație venită din exteriorul Hangului, din alte părți ale Moldovei și din Ardeal.

Evident că o asemenea existență îndelungată, pe un teritoriu favorabil existenței umane, a dus la dezvoltarea unei culturi impresionante, cu variate domenii de manifestare, de la străvechi legende despre munți, locuri și fapte istorice, la cântece și tradiții, din care unele sunt specifice zonei, putând constitui elemente ale unei identități bine conturate; s-a evidențiat aici o spiritualitate care surprinde prin profunzime și ale cărei izvoare curg din timpurile dacice, daco-romane și se împletesc cu cele din era creștină. Nu întâmplător regiunea Hangului apare ca un centru de cultură în istoria Evului Mediu românesc, având în vedere numeroasele sihăstrie, schituri, mănăstiri întemeiate încă din vremea descălecatului Moldovei și continuate sau ctitorite în secolele următoare. Ceahlăul a fost numit de unii un „Athos românesc” și nu cred că se exagerează prea mult.

Locuitorii Hangului, trăind într-un mediu natural deosebit de pitoresc, cu un psihic deosebit au contribuit și ei la dezvoltarea culturii și științei românești, din rândul lor ridicându-se o serie de oameni de cultură, de știință, care au intrat în rândul marilor personalități ale științei și culturii românești.

Astăzi, Hangu, continuă tradițiile de spiritualitate ale înaintașilor. Indemnurile acestora spre cunoașterea și cercetarea istoriei, spre culegerea și salvarea tradițiilor și obiceiurilor , sunt continuate, cu recunoștință, pentru cei care le-au deschis drumurile.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE:

1. Arhivele Statului Neamț:

1. Fondul Prefectura Neamț, dosarele 1/1864; 6/1864; 2/1865; 3/1880; 4/1880; 5/1880; 12/1880; 1/1881; 1/1890; 34/1909; 55/1909; 9/1914; 10/1914; 1/1915; 10/1917; 47/1917; 106/1918; 97/1919; 36/1921; 118/1922; 26/1924.
2. Fondul Revizoratul școlar Neamț, dosarele: 1/1867; 2/1869; 16/1872; 23/1873; 54/1881; 232/1886; 673/1910; 826/1916; 865/1918; 887/1919.
3. Fond Tribunalul Neamț, dosarele: 26/1896; 259/1905.
4. Fondul Consilieratul Agricol Neamț, dosarele: 166/1919; 384/1920; 473/1921; 314/1920; 544/1921

2. Recensăminte ale populației și situații statistice

- Recensământul populației din 1772 (în P. G. Dimitriev, Moldova în epoca feudalismului, vol VII, partea I-a și a II-a, Chișinău, 1975).
- Catagrafia din 1774 (în P. G. Dimitriev, op. cit partea a II-a).
- Condica visteriei Moldovei din 1803 (în Uricariu Iași, 1886, VII).
- Catagrafia din 1820 (Ar. Stat. Iași, tr.166, nr. 8).
- Catagrafia din 1830 (Ar. Stat. Iași, Fond Isprăvnicia Neamț, ds.141/1830).
- Catagrafia din 1832 (Ar. Stat. Iași, tr.664, nr. 26).
- Catagrafia din 1845 (Ar. Stat. Iași).
- Situația statistică pentru anul 1830 (Ar. Stat. Iași, Fond Isprăvnicia Neamț, ds. 141/1830).
- Situația statistică pentru anul 1843 (Ar. Stat. Iași, Fond Statisticești, Tr.1772, op. 2020, ds. 44036).
- Situația statistică pentru anul 1848 (Ar. Stat. Iași, Fond Ministerul de Interne, ds. 16593).
- Situația statistică pentru anul 1854 (Ar. Stat. Iași, Tr. 1772, op. 2020, nr. 32).

3. Colecții de documente:

a. Catalogul documentelor moldovenești din Arhiva Istorică Centrală, vol. I, II, III.

b. Documente privind istoria României, vol. I, II, III, IV,

V.

c. Documente Romaniae Historiae. A. Moldova. vol. I, II, III, IV, XIX, XXI, XXII.

d. Bodea, Cornelia, 1848 la români. O istorie în date și mărturii, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc. 1982.

e. Corfus, Ilie, Documente privitoare la istoria României, culese din Arhivele Poloniei, sec.XVII, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1983.

f. Ivănescu, D., Alexandru I. Cuza, acte și scrisori, Isac, Virginia Editura Junimea, Iași, 1973.

4. Rapoarte și săpături

- „Materiale și cercetări arheologice”, vol. V (1956), VI(1957), VII(1958).

5. Cronici și alte izvoare:

1. Cronica Ghiculeștilor, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Buc., 1965.

2. Costin, Miron, Letopisetul Țării Moldovei, Editura Minerva, Buc., 1975.

3. Neculce, Ion, Letopisetul Țării Moldovei, Editura Minerva, Buc., 1982.

4. Ureche, Grigore, Letopisetul Țării Moldovei, Editura Minerva, Buc., 1978.

5. x x x Expunere despre situațiunea județelor pe anul 1879.

6. x x x Expunere despre situațiunea județelor pe anul 1880.

7. x x x Expunerea situațiunii generale a județului Neamț pe anul 1927.

8. Gorovei, Artur, Comisia de la Buhalnița (Documente referitoare la istoria țaranului român) în „Viața românească”, an_VII, 1912, nr. 1 și 2.

9. Istrati, Corneliu, Condica visteriei Moldovei din anul 1816 în Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, (Supliment I), Editura Academiei R. S. R., Iași, 1979.

10. Suțu, Neculae, Notițe Statistice asupra Moldovei, Iași, 1852.

11. Coșbuc, Gheorghe, Războiul nostru pentru neatârnare, Buc., 1889.

12. x x x Condica de inspecții a Școlii din gura Hangului.

II. LUCRĂRI GENERALE

1. x x x Istoria României, vol. I, Editura Academiei R. P. R., Buc., 1960.
2. x x x Istoria României, vol. IV, Editura Academiei R. S. R., Buc., 1969.
3. x x x Pagini din lupta poporului român pentru independența națională, Editura Politică, Buc., 1967.
4. x x x România în relațiile internaționale (1699 - 1939), Editura Junimea, Iași, 1980.
5. Dâmbovița, Petrescu, Mircea, Scurtă istorie a Daciei preromane, Editura Junimea, Iași, 1978.
6. Giurescu, C., C.; Giurescu, Dinu, C., Istoria românilor, vol. I, Buc., 1974.
7. Giurescu, C., C., Istoria pădurii românești, din cele mai vechi timpuri până astăzi, Editura Ceres, Buc., 1976.
8. Iorga, Nicolae, Istoria românilor prin călători, Editura Eminescu, Buc., 1981.
9. Iordan, Iorgu, Toponimia românească, Editura Academiei R. P. R. Buc., 1963.
10. Mușat, Mircea; Ardelean, Ion, De la statul geto-dac la statul român unitar, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1983.
11. Platon, Gheorghe, Istoria modernă a României, Editura Didactică și Pedagogică, Buc., 1985.
12. Spinei-Popescu, Marin, România în izvoare geografice și cartografice, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978.

III. LUCRĂRI SPECIALE

- x x x Dezvoltarea economică a Moldovei între anii 1848 – 1864, Editura Academiei R. P. R., Buc., 1963.
- x x x Marea răscoală a țăranilor din 1907, Editura Academiei R. S. R., Buc., 1967.
- x x x Războieni – Valea Albă și împrejurimile. Monografie istorică, economică și social-culturală, Piatra Neamț, 1977.
- Adăniloiaie, N.; Berindei, Dan, Reforma agrară din 1864, Editura Academiei R. S. R. Buc., 1967.
- Andrei, Victor, Începuturile turismului în Carpații Moldovei, în „Buletinul Societății de Științe Geografice din R. S. R.”. Extras.

- Andrei, Victor, Moldova Bistrițeană și ținutul Neamț în cartografia străină din veacul al XVIII-lea, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, Piatra Neamț, 1936 – 1940.
- Buzatu, Gh., Din istoria secretă a celui de-al II-lea război mondial, Editura Științifică și Enciclopedică. Buc., 1988.
- Cihodaru, Constantin, Satele din regiunea Hangu – Bicaz în sec. XIV – XVII, în Analele Științifice ale Universității „A. I. Cuza” Iași, (serie nouă) Secțiunea III, a. Istorie. Tom. III, anul 1966.
- Cihodaru, Constantin, Satele din regiunea Hangu – Bicaz în sec. Al XVIII-lea și prima jumătate a secolului al XIX-lea, în Analele Științifice ale Universității „A. I. Cuza”, Iași, (serie nouă) secțiunea a III-a, a. Istorie, Tom. XIII, 1967.
- Chițescu, M., Unele aspecte ale relațiilor dintre Dicomes și Marcus Antonius în lumina descoperirilor numismatice (o problemă de geografie istorică) în S. C. I. V., Tom. XIX, 1968, nr. 4.
- Chirica, Vasile, Ateliere paleolitice și epipaleolitice de prelucrare a uneltelor, în „Memoria antiquitatis”, II, 1970.
- Chirica, Vasile, Locuiri aurignaciene pe terasele Prutului dintre Ripiceni și Miorcani. Relațiile lor cu locuirile contemporane, de pe terasele Bistriței în „Memoria Antiquitatis”, IX – XI, 1985.
- Corbu, C., Rolul țărănimii în istoria României (XIX), Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1982.
- Dragotescu, M.; Bîrlădeanu, D., Monumente istorice de pe valea Bistriței, Buc., 1980.
- Dragotescu, M., Manifestări ale luptei țărănimii din zona de munte a văii Bistriței, în primele decenii ale secolului XX, în „Mem. Antiq.”, III, 1971.
- Dumitrescu, Vl.; Vulpe, Alexandru, Dacia înainte de Dromihete, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1988.
- Engels, Fr., Anti-dühring, Editura Politică, Buc., 1966.
- Galinescu Teoctist Țara Hangului, Editura Cetatea Doamnei Piatra Neamț, 2007.
- Gherasim, Vasile; Marin, Ionel, Piatra Neamț. Monografie. 1972.

- Grigorovici, Al., Expedițiile regelui Sobieschi în Moldova și ținutul Neamțului, în anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933 – 1934.
- Gostar, Nicolae, Cetățile dacice din Moldova și cel de-al II-lea război dac, în „Mem. Antiq.”, I, 1969.
- Grigoraș, Nicolae, Moldova lui Ștefan cel Mare, Editura Junimea, Iași, 1982.
- Hoge, D., Contribuții pentru un istoric al Mănăstirii Durău, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933 – 1934.
- Kendik, Paul, Mac, Pietrele dacilor vorbesc, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978.
- Istrate, Corneliu, Meșteșuguri țărănești în regiunea de munte a Moldovei în prima jumătate a secolului al XIX-lea (aspecte economice și sociale) în „Mem. Antiq.”, IX – XI, 1985.
- Livescu, Cristian, „Albul munte” Ceahlăul, în ziarul „Ceahlăul” an XXII, nr. 2698, din 11 martie 1989.
- Lungu, Traian, Reforma agrară din 1921 pe unul din marile latifundii din nordul Moldovei în „Studii și materiale de istorie contemporană”, vol. II, 1962.
- Maței, Ionel, Personalități ieșene, vol. III (1978), IV, (1982), V, (1985).
- Marin, Ionel, Scurt istoric al dezvoltării economice a județului Neamț, între anii 1840 – 1944, în „Mem. Antiq.”, IX – XI, 1985.
- Matasă, Constantin, Sate, biserici și boieri la 1428 în județul Neamț, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1935 – 1936.
- Matasă, Constantin, Ceahlăul – munte sfânt, în „Boabe de grâu”, V., 1934, nr. 1.
- Matasă, Constantin, Cercetări din preistoria județului Neamț, Extras din Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, Fascicula 97, iulie – septembrie, 1938.
- Matasă, Constantin, Vânătorii Pietrei, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933 – 1934.
- Meteș, Ștefan, Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII – XX, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1977.
- Mogoșanu, Florea; Matei, Mihai, Noi cercetări paleolitice în zona Bicaz, în S. C. I. V. A., Tom. 32, 1981.

- Monah, Dan; Cuceș, Ștefan, Așezările culturii Cucuteni în România, Editura Junimea, Iași, 1985.
- Pîrvan, Vasile, Getica, Editura Meridiane, Buc., 1982.
- Platon, Gheorghe, Geneza revoluției române de la 1848, Editura Junimea, Iași, 1980.
- Platon, Gheorghe, Despre exploatarea țăranilor din regiunea de munte a Moldovei în vremea Regulamentului Organic, în „Revista Arhivelor”, 2, 1960.
- Platon, Gheorghe, Una din formele de luptă, a maselor țărănești împotriva exploatarei feudale, în preajma revoluției de la 1848, în „Revista Arhivelor”, nr. 1, 1963.
- Puțuri-Popescu, Ion, Pentru o cauză dreaptă. Intrarea României în război în august 1916, în „Anale de istorie”, nr. 6, 1977.
- Radu, Gheorghe, Marea Unire sărbătorită cu entuziasm și în județul Neamț, în ziarul „Ceahlăul”, nr. 2631, 29 noiembrie 1988.
- Savu, Gh., Al., Ștefan cel Mare. Campanii, Editura Militară, Buc., 1982.
- Stahiescu, D., L., Vechile școli din județul Neamț în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1932 – 1933.
- Spinei, Victor, Moldova în secolele XI – XIV, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1978.
- Scurtu, Ioan, Viața politică din România. 1918 – 1955, Editura Albatros, Buc., 1982.
- Scurtu, Ioan; Minuț, Adolf, Valea Bistriței, Editura Sport – Turism, Buc., 1978.
- Șerban, Costantin, Asediul Vienei din 1683 în „Studii și articole de istorie”, XLVII – XLVIII, Buc., 1983.
- Tănase, Gheorghe, Noile așezări rurale înființate pe moșiile statului din județul Neamț cu ocazia împrumutării însurăților din anul 1878 în „Mem. Antiq.” III, 1971.
- Tănase, Gh., Împrumutarea însurăților pe moșiile statului din județul Neamț (1878 – 1879), în „Mem. Antiq.”, II, 1970.
- Tănase, Gh.; Diaconu, I., Contribuții la cunoașterea istoriei mișcării sindicale din județul Neamț, Piatra Neamț, 1973.

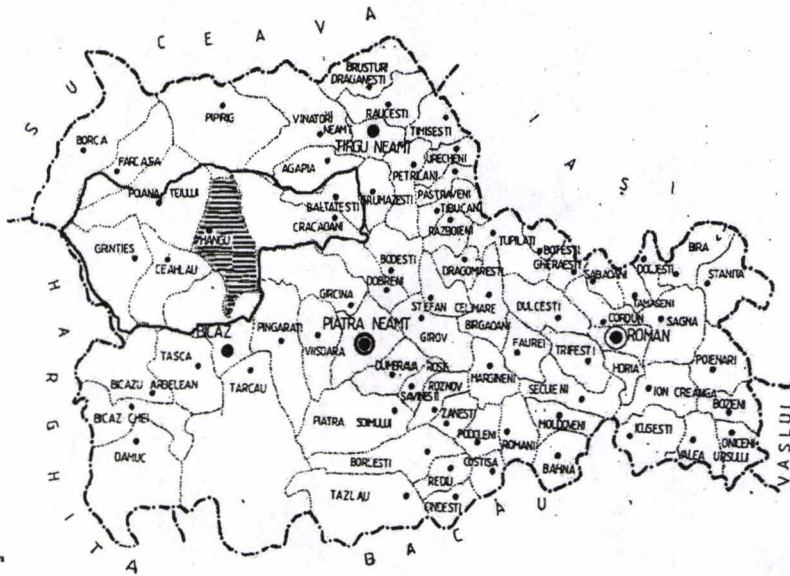
- Tănase, Gh.; Tepeș, Gh., Contribuții la istoria județului Neamț (1878 - 1914) în „Mem. Antiq.”, III, 1971.
- Teodor, Dan. Gh., Romanitatea Carpato – Danubiană și Bizanțul în veacurile V – XI e.n., Editura Junimea, Iași, 1981.
- Teodor, Dan, Gh., Regiunile răsăritene ale României în secolele VI – VII în „Mem. Antiq.”, I, 1969.
- Turcu, C., Un călător francez, acum un veac, prin județul Neamț: J. A. Vaillant, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933 – 1934.
- Turcu, C., Wilhelm Von Kotzebue, călător german prin județul Neamț, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1936 – 1940.
- Ungureanu, Gh., Din trecutul județului Neamț în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1935 – 1936.
- Ungureanu, Gh., Mănăstirea Hangului sau Buhalnița, Iași,
- Ungureanu, Gh., Mănăstirea Pionului sau Schitul Hangu și ruinele Palatului Cnejilor Cantacuzini, în Anuarul Liceului „Petru Rareș”, 1933 – 1934.
- Margareta, Vasile, Un militant nemțean în 1907, Gavriil Călinescu în ziarul „Ceahlăul”, an X, nr. 2075, 2 aprilie 1977.
- Vasile, Vasile, Oameni de seamă din trecutul județului Neamț – Gavriil Călinescu, în ziarul „Ceahlăul”, an VII, 1982, 6 ianuarie 1974.
- Zane, C., Studii, Editura Eminescu, Buc., 1980.

IV. ATLASE, HĂRȚI, DESCRIERI GEOGRAFICE ȘI ETNOGRAFICE, DICȚIONARE

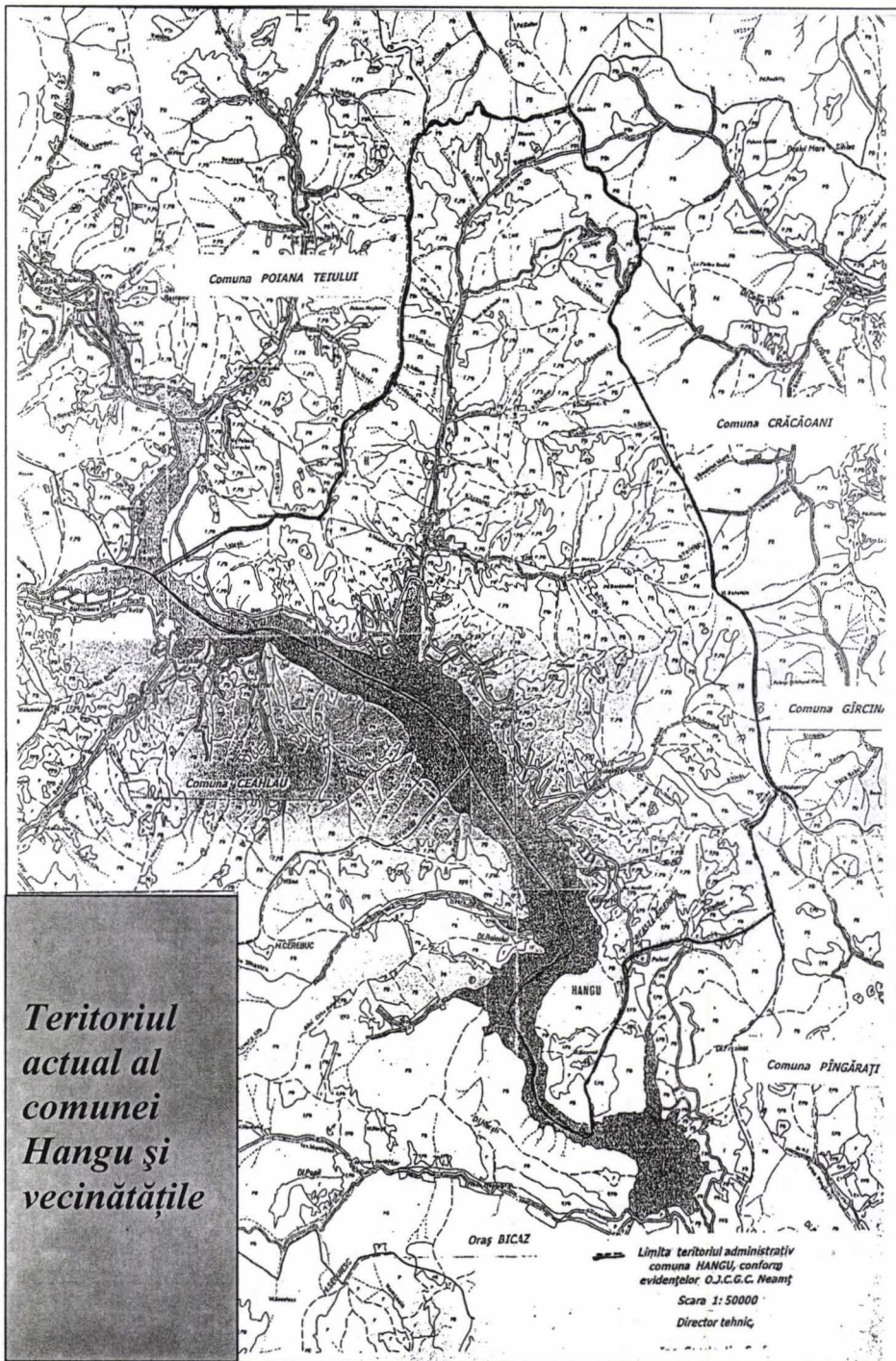
- I. x x x Atlas pentru istoria României, Editura Academiei R. S. R., Buc., 1983.
- II. x x x Harta întocmită de Hora von Oztellowitz (la Academia R. S. R., Secția Hărți).
- III. x x x Harta județului Neamț, întocmită de Serviciul Silvic la 1900.
- IV. x x x Ceahlăul și Lacul de la Bicz, Editura Uniunii de Cultură Fizică și Sport.
- V. x x x Etnografia văii Bistriței, Piatra Neamț, 1973.

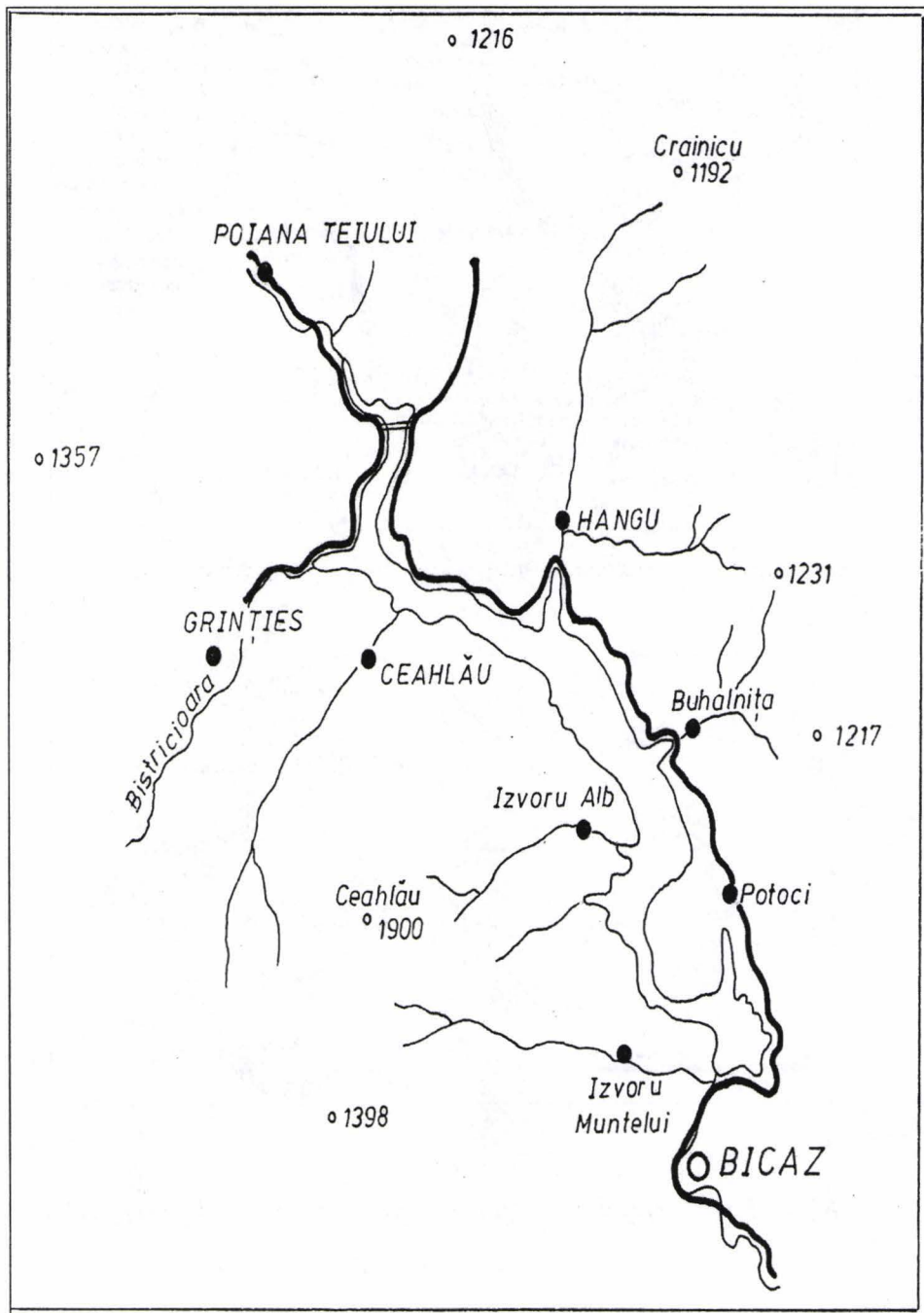
- VI. Andrei, Victor, Harta austriacă Oztellowitz din 1970, Extras din „Revista Geografică Română”, an VI, Fascicola I – II, 1943, București.
- VII. Cantemir, D., Descrierea Moldovei, Editura Minerva, Buc., 1981.
- VIII. Donisă, I.; Poghirc, P., Valea Bistriței, Editura Științifică, Buc., 1968.
- IX. Frunzescu, Dimitrie, Dicționar topografic și statistic al României, Buc., 1872.
- X. Gheorghiu, C. D., Dicționar geografic asupra județului Neamț, Buc., 1895.
- Iordan, Iorgu, Dicționar al numelor de familie românești, Editura Științifică și Enciclopedică, Buc., 1983

Județul NEAMȚ

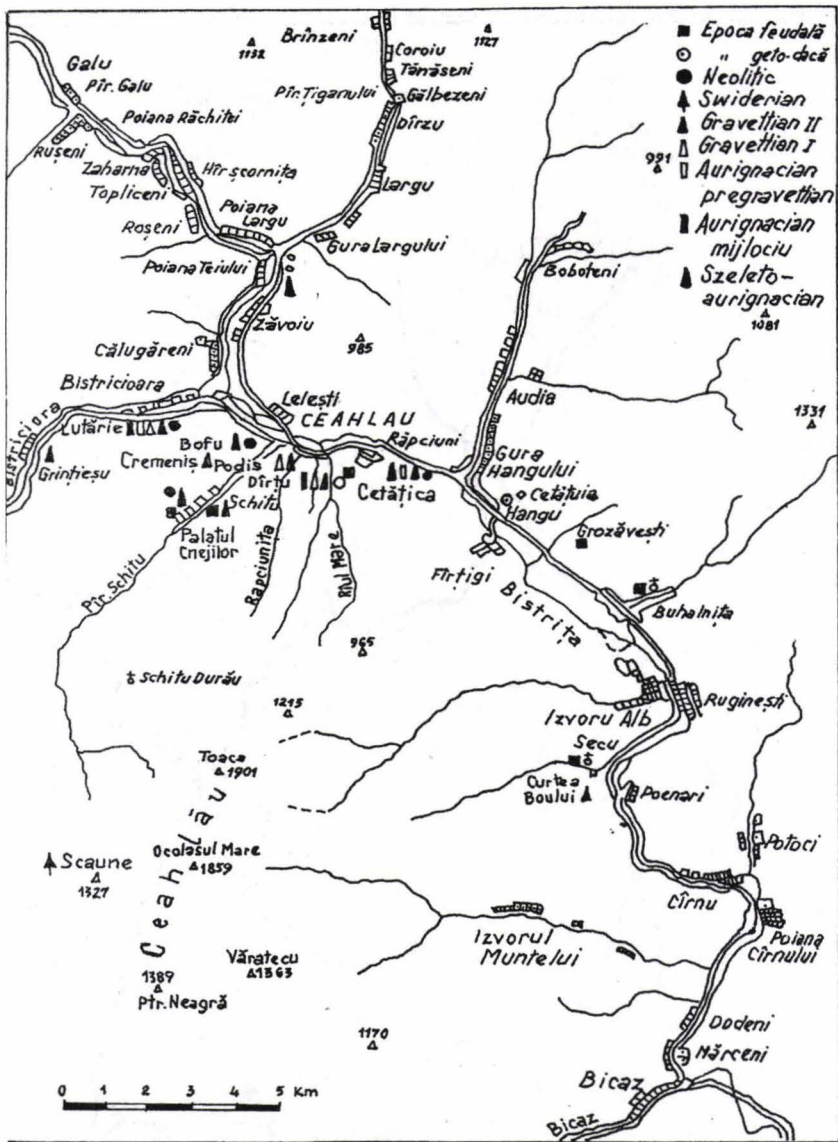

0
Zona în care se află
teritoriul
Harghita actual

Regiunea Hanguului

Harta descoperirilor arheologice din zona HANGU

ȘTEFAN CEL MARE (1457-1504)

Domnia lui Ștefan a însemnat punctul culminant al luptei pentru neatarnare și afirmare a românilor moldoveni. E plan intern, domnitorul a realizat echilibrul social și politic, consolidând instituțiile statului și dând Moldovei stabilitate și prosperitate. Cei 47 ani de domnie au fost marcați de numeroase bătălii: cu ungurii la Baia (1467), cu tătarii la Lipnic (1469), cu turcii la Vaslui (1475), Războieni (1476), Cătlăbuga (1485), Șcheea (1486), cu polonezii la Codrîi Cosminului (1497).

Pentru Hangu domnia lui Ștefan este deosebit de importantă pentru faptul că de la cancelaria sa domnească, s-a emis acel document care menționează pentru prima dată numele de Hangu (vezi doc. alăturat). De asemenea, potrivit unei tradiții locale, după bătălia de la Războieni, pentru refacerea oștirii sale și pentru așteptarea ajutorului din partea lui Matei Corvin s-a retras în această regiune a Hangului, în poiana Colibița, nu departe de Poiana Teiului.

Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că a binevoit Domnia mea, cu bună voința noastră și cu ajutorul lui Dumnezeu și cu gândul nostru bun, ca să întărim biserica noastră și mănăstirea noastră de la Neamț, unde este hramul „Sfânta Înălțare“, și am dat și am întărit mănăstirii noastre de la Neamț satul anume Băloșești și mănăstirea de la Hangu, pe vechiul hotar, și doi tătari, anume Oancea cu fiul său Petruș, și femeile lor și copiii lor, și Pantea cu fratele său, Giurgiu, și mama lor și copiii lor. Toate acestea mai sus scrise să fie mănăstirii noastre uric, cu tot venitul, neclintit niciodată, în veci.

Iar hotarul acestui sat și al mănăstirii să fie pe vechiul hotar, pe unde au folosit din veac.

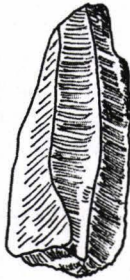
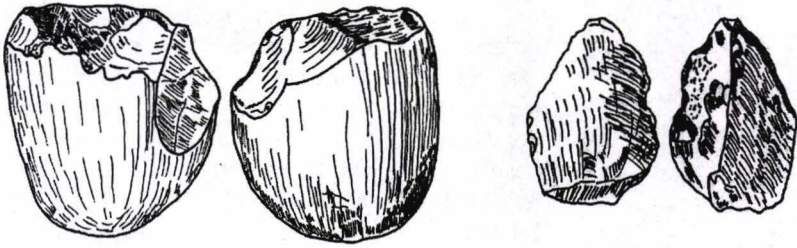
Iar la ceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului Ștefan voievod, și credința mitropolitului nostru, Chir Teoctist, și credința boierilor noștri: credința panului Manoil, credința panului Vlaicu, credința panului Petru pîrcălab, credința panului Goian vornic, credința panului Știbor, credința panului Toma Cînde, credința panului Iliăș Moruz, credința panului Micu Crai, credința panului Albu, credința panului Ponici, credința panului Lazea Pitic, credința panului Șandru de la Dorohoi, credința panului Hodco, credința panului Sin, credința panului Seaciș spătar, credința panului Stanismir vistier, credința panului Isaia postelnic, credința panului Zberea stolnic, credința panului Boureanu comis și credința tuturor boierilor noștri mari și mici.

Iar pentru mai mare întărire a tuturor celor mai sus scrise, am poruncit slugii noastre credincioase, Dobrul logofăt, să scrie și să afirme pecetea noastră la această carte a noastră.

La Suceava, în anul 6966 (1458) luna februarie, 13.

D.R.H., a. Moldova, II, 1980, p. 99.

Unelte din paleolitic

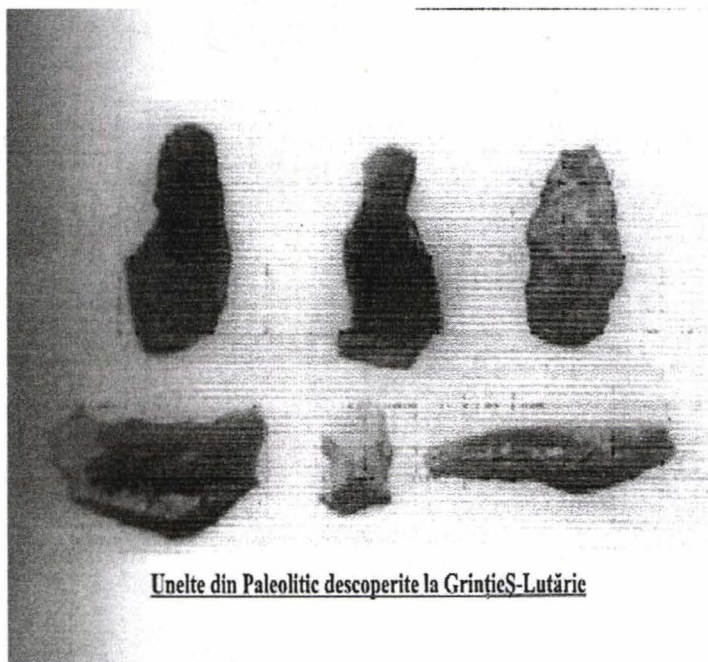
Ceahlău și Bistricioara

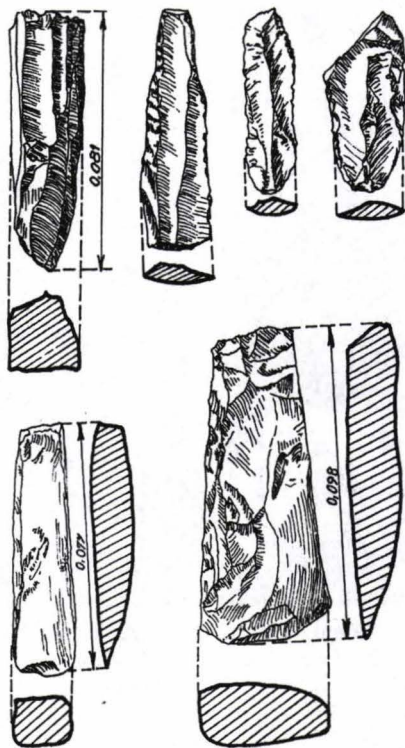
*Ceahlău
Poiana La Scaune*

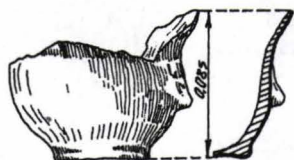
Locul numit *La Scaune*, pe Ceahlău.

Unelte din Paleolitic descoperite la Grintieș-Lutărie

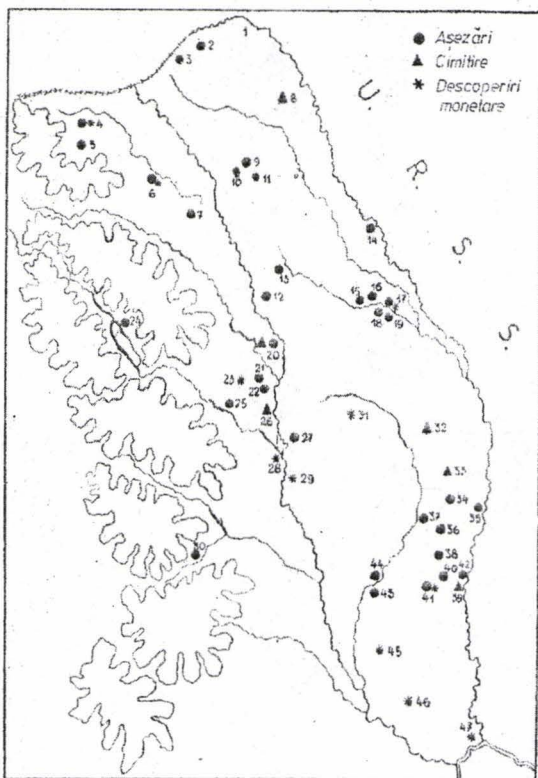
Hangu. Terasa Chirițeni. Unelte din așezarea neolitică

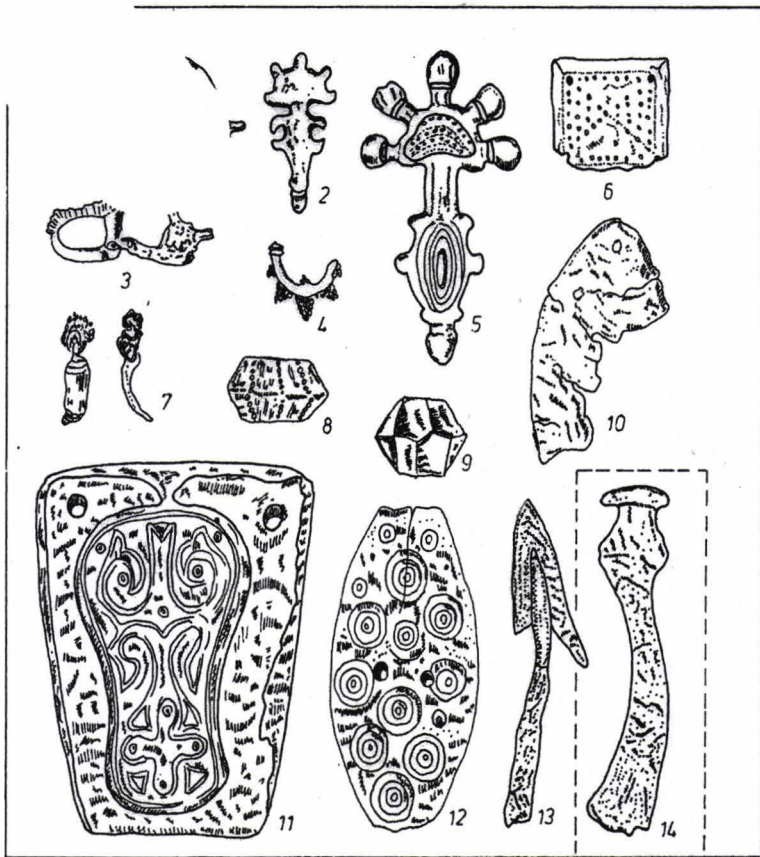
Hangu. Terasa Chirițeni. Vas neolitic din faza Cucuteni A.

Harta descoperirilor arheologice din secolele
VI-VII din Moldova

(După Dan Ghe. Teodoru, Regiunile rășaritene ale Românilor în
secol. VI-VII, în „Memoria Antiquitatis”, I, 1969.

1. Horodigtea; 2. Ibănești; 3. Lozna; 4. Botogăni; 5. Arboresc; 6. Suceava;
7. Udești; 8. Nichiteni; 9. Cucurani; 10. Stănești; 11. Botogani; 12. Coș-
tești; 13. Spineasa; 14. Cîrnian; 15. Rediul Mitropoliei; 16. Dorobanți;
17. Iași; 18. Curtea Domnească; 18. Iași-Crucea lui Perenta; 19. Hîncea
20. Săbăoani; 21. Poiana; 22. Firpești; 23. Tibucani; 24. Hangu; 25. Mîniaș
26. Secuieni; 27. Frăgești; 28. Bacău; 29. Horgești; 30. Grozesti; 31. Voinești
32. Dănești; 33. Budești; 34. Vutoani; 35. Pogorani; 36. Bodești; 37. Craana;
38. Borge-Spurenii; 39. Bogdănești; 40. Vădeni; 41. Bîrlăgești; 42. Pălcu;
43. Briaș; 44. Simla; 45. Noviloni; 46. Cudalbi; 47. Galeți.

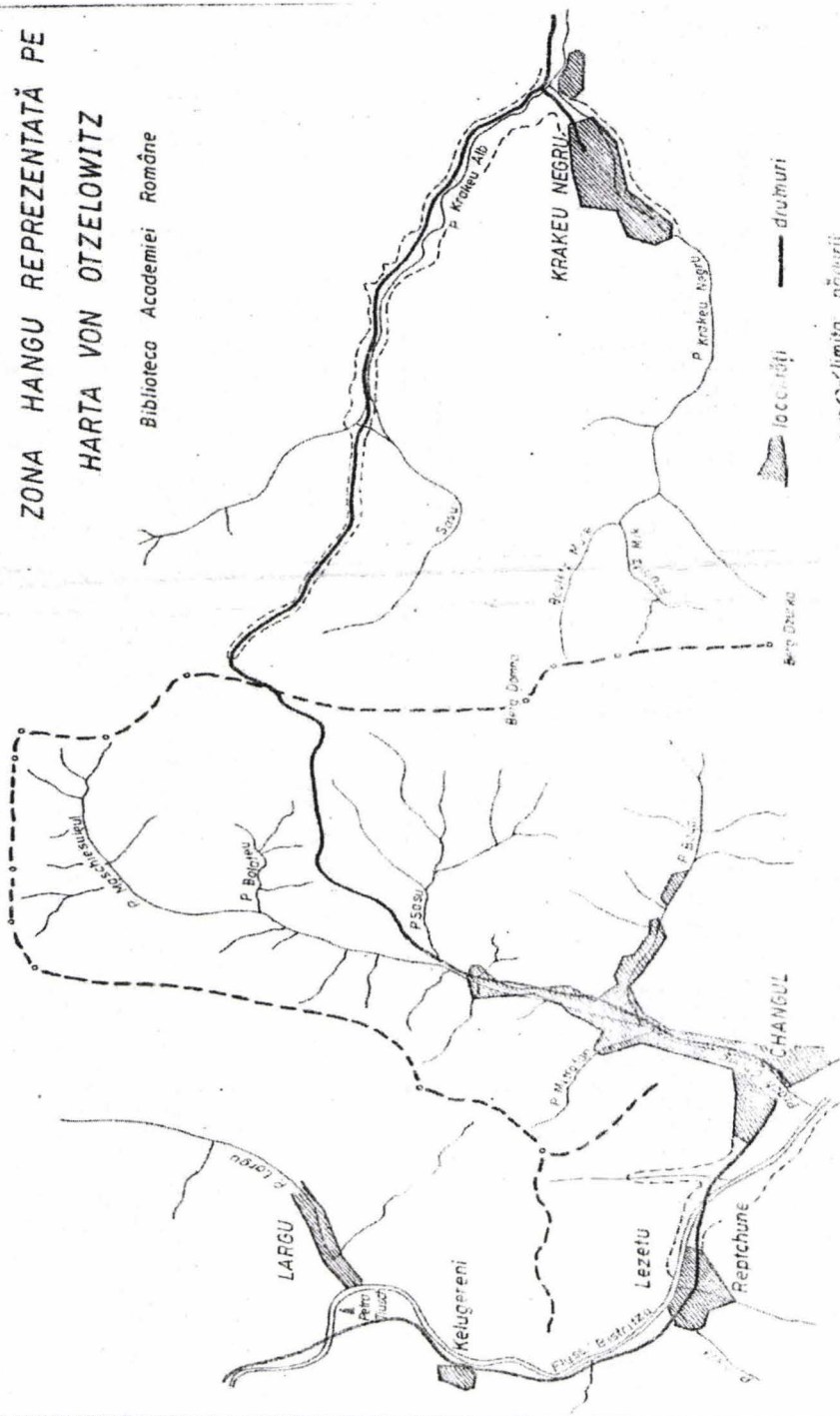

Obiecte de podoabă și unelte
sec. VI - VII

- 1, 2, 7, 9, 10, 12, 13. Șipot - Suceava
3, 8 Bîrlălești 5. Crucea lui Ferentz
6. Botoșana 11. Traian - Bacău
14 Hangu - Neamț

ZONA HANGU REPREZENTATĂ PE HARTA VON OTZELOWITZ

Biblioteca Academiei Române

LISTA LOCUIITORILOR DIN HANGU LA 1774

1.	ION LINUL	58.	ION CĂPRIOARĂ
2.	TUDOSE LINUL	59.	ION BUCHIȘ
3.	GRIGORAȘ LINUL	60.	SIMION CREȚU
4.	GHEORGHE LINUL	61.	ȘTEFAN PAPĂ
5.	ISTRATE LEȚUL	62.	SIMION PAPĂ
6.	NECULAI LEȚUL	63.	ION sîn VĂTĂMAN
7.	ȘTEFAN IUTEȘ	64.	ANDRIEȘ PAPĂ
8.	DUMITRAȘCU IUTEȘ	65.	GRIGORAȘ HERLE
9.	GRIGORAȘ IUTEȘ	66.	GHEORGHÎȚĂ HERLE
10.	IRIMIE IUTEȘ	67.	TOADER HERLE
11.	LUPUL ȚIGIRLAȘ	68.	Baba ANA cu fecior holtei
12.	TOADER ȚIGIRLAȘ	69.	ION ACHIMAN
13.	GAVRIL ȘORIC	70.	GHEORGHE GROZAV
14.	MIHĂILĂ, cricimar	71.	BUCUR, bîrsan
15.	TOADER BOCANCE	72.	LUCHIAN, rus
16.	GAVRIL BOCANCE	73.	Baba IGNĂTIOAIE cu fecior
17.	VASILE BOCANCE	74.	Baba LUPȘA cu fecior
18.	ION VASILE BOCANCE CHEȘCĂ	75.	GHEORGHE CĂLDARE
19.	VASILE PAPĂ	76.	NICA
20.	GAVRIL HERLE	77.	CONSTANTIN CODREAN
21.	ION PĂDĂRĂU	78.	CHIRILĂ LOGHIN
22.	VASILE HERLE	79.	ȘTEFAN FĂRȚIG
23.	COSTIN	80.	GAVRIL MOROȘENI
24.	VASILE MITRONICI	81.	RADUL zet MĂGDOI
25.	GHEORGHE PANCUL, bîrsan	82.	MĂGDOI STARI
26.	PÎNTE	83.	PETRE zet STARI
27.	ZAHARIE, sîrbul	84.	TOMA STARI
28.	ION LAZĂR	85.	ION zet STAN
29.	SIMEON LAZĂR	86.	ION VODĂ
30.	GRIGORAȘ BUFTE	87.	GRIGORAȘ JOCĂȘ
31.	IRIMIE TĂȚĂȘAN	88.	DOBAȘA
32.	APOSTOL a MÎNDRILOI	89.	URSUL BORCESCUL
33.	GHEORGHE CATRINOI	90.	DRĂGAN zet STAN
34.	ION DARII, sîrbul	91.	COTOSE STARI
35.	DUMITRU, bîrsan	92.	ION COTOSE
36.	GAVRIL HÎNCOTĂ	93.	IONIȚĂ FĂRȚIG
37.	DUMITRAȘCO TĂȚĂȘAN	94.	ANDONE, ungurean
38.	ION cel MARE	95.	TANASĂ, topolicean
39.	MIRON ȚĂGĂRLAȘ	96.	GAVRIL LOGHIN
40.	ION ȚĂGĂRLAȘ	97.	ILII LOGHIN
41.	LĂZĂROAIE, babă cu holtei	98.	GRIGORA BÎNDILĂ
42.	VASILE CIUBOTAR	99.	GAVRIL FĂRȚIG
43.	VASILE TĂUTUL	100.	NECULAI sîn STAN
44.	ION, jitar	101.	CONSTANTIN, ungurean
45.	CONSTANTIN PAPĂ	102.	TOADER, olar
46.	IONIȚĂ PAPĂ	103.	TOADER, ungurean
47.	ION, bîrsan	104.	ION CIOTERIGĂ
48.	URSUL, cojocar	105.	ISTRATE CRĂCIUN
49.	STAN, bîrsan	106.	VASILE VODĂ
50.	VASILE TĂȚĂȘAN	107.	RUSA BUȘÎIOC
51.	DUMITRU BALAN	108.	IONIȚĂ BUȘÎIOC
52.	TRIFAN	109.	IONIȚĂ OLOI
53.	VASILE COJOCAR	110.	STARI, olar
54.	GRIGORE BALAN	111.	ION APOSTOL
55.	ION, mocan	112.	HILIMON
56.	TOADER BALAN	113.	ISTRATE. Olar
57.	GRIGORE TĂȚĂȘAN	114.	MIHAILĂ VODĂ
		115.	ION, ciubotar

116. 116. VASILE LEUCA
117. GHEORGHE LEUCA
118. IONIȚĂ PIȘTAN
119. URSUL COVĂȘAN
120. IONIȚĂ LEUCA
121. IONIȚĂ PAPĂ
122. VASILE, morar
123. SIMION, ciobotar
124. ILII, ungurean
125. TOADER, vicovean
126. GRIGORAȘ PLATON
127. TOADER a diaconului
128. IFTIMI a disconului
129. IFTIMI ABABII
130. GAVRIL PAPĂ
131. ION NEGRU
132. SIMION GOGAN
133. VASILE HULPAȘ
134. ANDREI MINCIUNĂ
135. IFTIMI LITCO
136. VASILE CIORICA
137. VASILE LITCO
138. ION GOGÎRȚAN
139. GHEORGHE sin ROȘU
140. SIMION ROȘU
141. ION ROȘU
142. IFTIME ROȘU
143. GAVRIL CĂLUGĂRU
144. SIMION CĂLUGĂRU
145. GRIGORE GĂLUGĂRU
146. GAVRIL VĂMAN
147. IACOB BORȘ
148. VASILE GORZONUL
149. ION PAPĂ
150. ILIE DABIJA
151. ION GORZONUL
152. ILIE GORZON
153. GRIGORAȘ BÎRLIBA
154. ANDONE GORZON
155. ȘTEFA a preotesei
156. SIMION PAPĂ
157. VASILE COTFAS
158. NECULAI PAPĂ
159. ION TUDOSIA
160. TOADER CHECHERITĂ
161. SOLOMON, vicovan
162. ISTRATE CREȚUL
163. ION CREȚUL
164. LUPUL HULPAȘ
165. PETRE HULPAȘ
166. AXINTE, ungurean
167. BUCUR, birsan
168. GTHEORGHE CÎRJĂ
169. PAVEL LUȚUL holtei cu mamă
170. ION VICOL
171. MITRPFĂNEASA cu fecior
172. GRIGORAȘ BUFTE

173. GAVRIL brat COSTÎNA
174. NECULAI BABOTĂ
175. IACOB BABOTĂ
176. LUCA LAZĂR
177. NECULAI CRUDU
178. GRIGORE, ungurean
179. VASILE FÎRTIG
180. SIMION zet TĂTĂȘAN
181. IACOB, butnar
182. Baba IUTEȘOAIIE cu holtei
183. ION DODUL
184. ȘTEFAN HERLE
185. URSUL zet lui
186. URSACHE zet VATAMAN
187. ION GROZAV
188. ION zet GHEORGHE CĂLDARE
189. TOADER , treistar
190. TOMA CĂLDARE
191. IACOB zet COTASA
192. ȘTEFAN zet COTASA
193. CHIRILĂ BĂNDILĂ
194. LUPUL NECULAI
195. CONSTANTIN, cojocar
196. SAVIN sin GAVRIL CĂLUGĂR
197. SAVIN BABOTĂ
198. IONIȚĂ BABOTĂ
199. TOMA CIORTAN
200. TĂNASE CIOBĂCĂ
201. PETRE, morar
202. VASILE, birsan
203. Baba VICOVENIȚA cu holtei
204. HILIMON, sîn VICOVENITUL
205. SIMION ANDRONIC
206. CĂRBUNE
207. ȘTEFAN SCOIBAN
208. LUPUL, rotar
209. ANDRIEȘ zet BUFTEI
210. GHEORGHE, ungurean
211. OCSÎNTE BRAN
212. ILII GABOR
213. IRIMIE GABOR
214. IONIȚĂ zet COȘOFRECIU
215. VASILE ANDRONACHE
216. SAVIN, ungurean
217. APOSTOL, butnar
218. VASILE, dornean
219. SAVA, ungurean
220. VASILE CIOCAN
221. MIHĂILĂ, dornean
222. ION BALAN
223. ION ȚĂRAN
224. NECULAI sîn lui
225. MARIAN, morar
226. TOMA, crîșmar
227. TOADER LEȚUL
228. VASILE FĂRȚIG

LISTA LOCUIITORILOR DIN BUHALNIȚA LA 1774

1.	PAVEL VAMAN	41.	ILIE, ungurean
2.	TOADER LUNGUL	42.	VASILE, poslunic
3.	IGNAT A SANDII	43.	ION, ungurean
4.	CHIRUȚA DORIAN	44.	ANDRONIC, ungurean
5.	IFRIM GRUMĂZESCU	45.	GHEORGHE PICOPAN
6.	TOADER, ungurean	46.	GRIGORE CONUȚĂ
7.	PASCO FULGA	47.	ȘTEFAN CHINDESÎLE
8.	GHEORGHÎȚĂ PAPĂ	48.	VASILE CĂLIAN
9.	SIMION zet lui	49.	IONIȚĂ ROVINĂ
10.	ION NĂFĂREAN	50.	GRIGORE ROVINĂ
11.	ION ZĂNOAGĂ	51.	GRIGORE BRAN
12.	VASILE zet lui	52.	SIMION IUTEȘ
13.	MIHĂILĂ LUNGUL	53.	LUPUL MUSCĂ
14.	ION, ungurean	54.	ANDRIEȘ IUTEȘ
15.	GAVRIL LUNGUL	55.	ALECSA IUTEȘ
16.	ION sin lui	56.	GHEORGHE, mrejer
17.	Ștefan, ciucan	57.	SIMION, mrejer
18.	ION sin lui	58.	TOADER sin STATI
19.	GRIGORAȘ FULGA	59.	MIHĂILĂ IEPURE
20.	SIMION STELEA	60.	MIHĂILĂ, cojocar
21.	VASILE LUNGUL	61.	VASILE NECOARĂ
22.	CONSTANTIN MATASĂ	62.	ION, rus
23.	GRIGORAȘ nepot LUNGULUI	63.	CHIRILĂ, butnar
24.	ION, crav	64.	PETRE ȘTEFUL
25.	GAVRIL BOTA	65.	SAVIN DAMIAN
26.	IACOBG, cojocar	66.	SIMION MOVILĂ
27.	ION CIOCAN	67.	LEONTE GHERMAN
28.	GRIGORAȘ FĂRȚIG	68.	ION VLASII
29.	GRIGORE DÎRȚUL	69.	SANA DOJE
30.	IRIMIE sin lui	70.	ION, topolicean, panțar
31.	VASILE, scutar	71.	VASILE, topolicean, panțar
32.	CHIRILĂ PAȘCO	72.	SIMION ROHOMENE
33.	TOADER DÎRȚU	73.	LUPUL, ungurean
34.	VASILE sin lui	74.	DIMA, sîrbul
35.	NECULAI	75.	URSUL NICOARĂ
36.	SIMEON zet STRATU	76.	GAVRIL ungurean
37.	URSUL PAȘCO		
38.	CONSTANTIN, morar		
39.	GHEORGHE CHELINEAGRĂ		
40.	DUMITRU ȚĂRAN		

SITUAȚIE STATISTICĂ LA 1830

SATELE	SUMA CASELOR					SUMA DOBITOACELOR						ARĂTURĂ		RO-DURI	FÂNAȚ		PĂDURI			
	Boierești	Mănăstirești	Țăranești			Biserici	Mori	Berbeci	Boi de jug	Vaci	Cai	Oi	Mascuri	Păpușoi	Suma fâlcilor	Păpușoi	Fălci	Stoguri	Brad	Mas-tacăn
																			FĂLCI	
SCHITUL	-	-	80	2	1	30	24	25	8	900	90	40	-	40	100	50	3400	200		
HANGUL	1	-	296	-	10	170	431	583	132	4927	250	42	152	425	917	400	500	600		
BUHALNIȚA	-	2	99	1	4	64	26	63	7	1750	130	43	48	470	150	83	2100	250		
TOTAL	1	2	475	3	15	264	481	671	147	7577	470	125	200	935	1167	533	10500	1050		

SITUAȚIE STATISTICĂ LA 1843

SATELE	ARĂTURI Ș SEMĂNĂTURI										PĂDURE		VITE								ACARETURI			
	LOC BOIERESC						AL LOCUI- TORILOR						De arat				De tamazlic							
	boierești		țărănești		Boie- rești		țărănești		Mare	Mică	Boi	Cai	Boi	Cai	Cornorate Oi	Cornorate Oi	Pietre de moară	vel nite		Fa- bri- ci				
	Grâu	Păpuși	Orez	Ovăz	Loc nearat	Îmaș	Finat	Aratură										Îmaș	Finat		Masini	Caldări		
SCHITUL HANGULUI	2	10	3	-	8	200	40	82	200	220	3200	300	60	8	40	20	-	-	100	1000	3	1	1	18
HANGU	2	5	6	2	-	800	250	250	220	750	5360	600	-	10	250	100	-	-	400	4500	4	-	-	3
BUHALNIȚA	-	-	-	-	-	500	40	173	400	320	1394	290	-	-	30	15	4	-	70	1000	3	-	-	4
TOTAL	4	15	9	2	8	1500	330	505	820	1230	9954	1190	60	18	320	135	4	-	570	6500	10	1	1	25

Arh.Stat. Iași, Fond Statisticești, tr.1772, op.2020, ds, 44036, f. 39

SITUAȚIE STATISTICĂ LA 1848

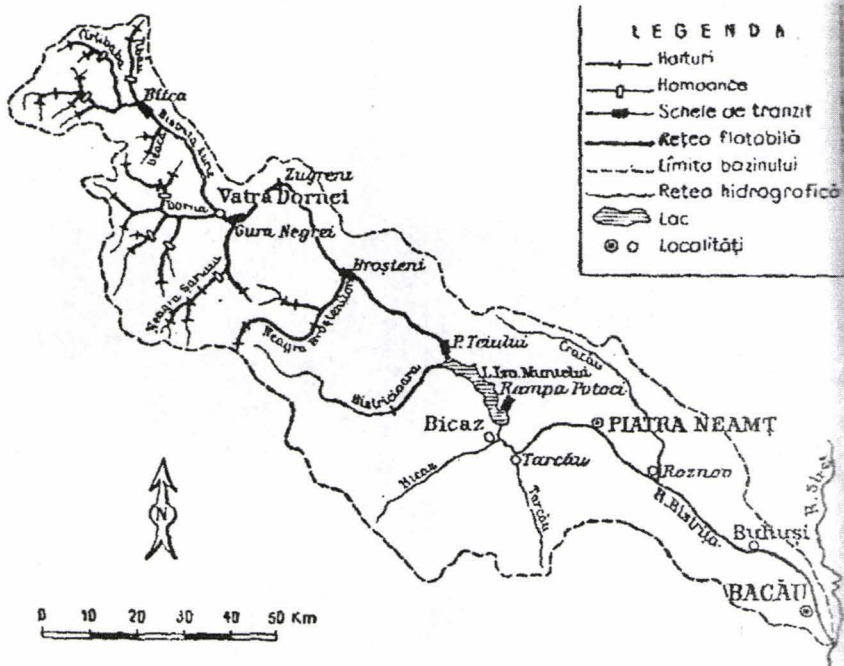
SATELE	ARĂTURI Ș SEMĂNĂTURI										PĂDURE		VITE								ACARE - TURI		
	LOC BOIERESC					AL LOCUI-TORILOR							De arat				De hrană						
	Grâu și secară	Păpușoi	cartofi	Ovăz	Loc necarat	Imaș	Finaț	Aratură	Imaș	Finaț			Mare	Mică	boierești		țărănești		Boierești		țărănești		Pietre de moară
											Boi	Cai			Boi	Cai	Cornorate	Oi	Cornorate	Oi			
SCHITUL	-	-	10	4	-	200	40	60	180	200	3200	300	60	6	40	10	160	-	100	600	2	2	18
HANGU	-	-	20	5	-	800	250	250	250	760	5360	600	-	-	260	110	-	-	500	4000	4	-	2
BUHAL- NIȚA	-	6	1		-	500	60	174	400	320	1384	290	-	-	80	30	-	-	150	1200	3	-	2
TOTAL	-	6	31	9	-	1500	350	484	830	1280	9944	1190	60	6	380	140	4	-	750	5800	9	2	22
Total ocol		42	36	9	20	5740	1390		2910	3728	52387	5660	682	86	888	352	525		2192	15730	44	2	94

Arh.Stat. Iași, Ministerul de Interne , ds, 16593, f. 9

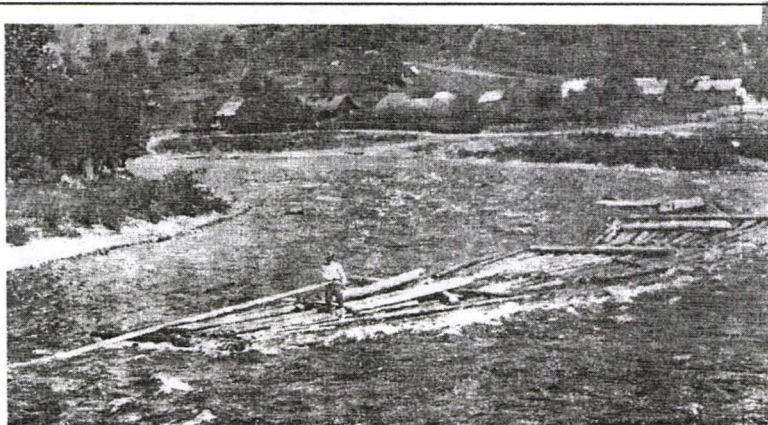
SITUAȚIE STATISTICĂ LA 1854

SATELE	ARĂTURI Ș SEMĂNĂTURI										PĂDURE		VITE								ACARE -TURI	
	LOC BOIERESC					AL LOCUI- TORILOR							De arat				De tamazlic					
	Grâu	Păpuși	Orz	Ovăz	Loc nearat	Imaș	Fînaț	Aratură	Imaș	Fînaț	Mare	Mică	Bo- ierești		țărănești		boierești		țărănești		Pietre de moară	Fa- bri- -ci
													Boi	Cai	Boi	Cai	Cornorate	Oi	Cornorate	Oi		
SCHITUL HANGULUI	-	-	-	-	-	105	65	30	75	115	2140	130	50	-	74	12	-	-	65	750	3	10
HANGU	-	80	-	-	-	500	500	40	240	450	4170	200	150	-	200	50	120	450	350	2800	4	2
BUHALNIȚA	-	3	3	-	-	243	190	100	190	314	1190	250	150	-	120	15	25	500	200	900	5	7
TOTAL	-	83	3	-	-	848	755	170	460	879	7504	580	350	-	394	77	145	900	615	4450	12	19

Arh.Stat. Iași, Fond Statisticești, tr.1772, op.2020, nr. 32., f. 790

Plutăritul pe Valea Bistriței, după I. Donisă

Plutaș pe Bistrița

1

2

1. Munca la pãdure.
2. Podul Hanguului.

Turnul de la Palatul
Cnezilor și poarta
de intrare

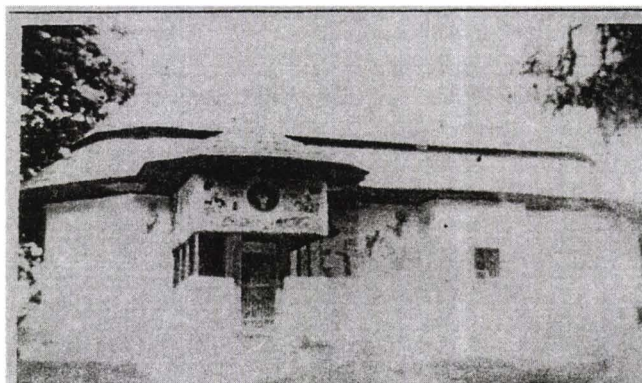
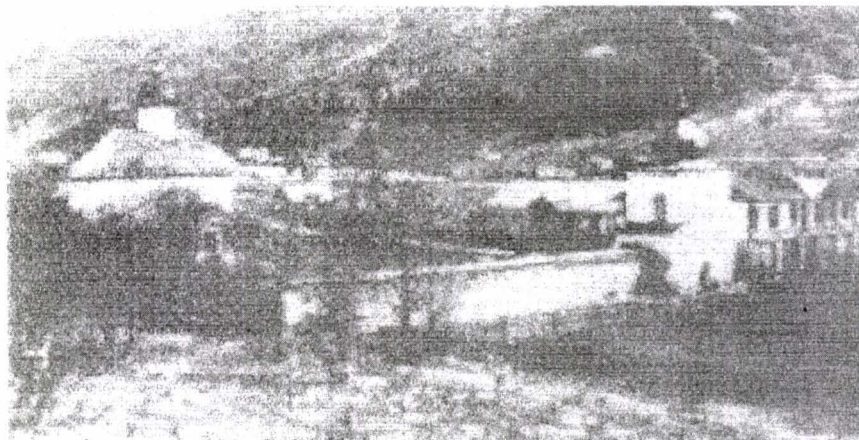
Intrarea de la Palatul Cnezilor
și pisania

Palatul Cnezilor: intrarea

Biserica fostului
Schit Hangu de
la
Palatul Cnezilor

Palatul Cnezilor: biserica fostului schit Hangu

*Biserica Parohiei Chirițeni unde se află și tabloul de
Jos, cu eroii hangani în războiul din 1877-1878*

**ÎNVĂȚĂTOR,
SUBLOCOTENENT
ÎN REZERVĂ — EROU
GHEORGHE COTOSA**

fc
d
d
te
V
n
p
n
ră
fr
re
ir
b:
oi
ni
tc
vi
fe
m
ai

1. Nicolai Gheorghiu,
cavaler al Ordinului "Mihai
Viteazul ,,
2. Gheorghe Cotosa
și
3. Constantin Tanasă Teiu
Eroi din al II-lea război
mondial, pe frontul de est.

*Gheorghe I. Ciucanu, din Buhalnița, luptător
pe frontul de est, în al doilea război mondial,
decorat pentru fapte de vitejie,
la revenirea de pe front și în
momentul căsătoriei.*

A D E V E R I N Ț A

Prin prezenta se adeverește că CIUCANU GHEORGHE
născut în anul 1916 luna 08 ziua 22 în comuna _____
fiul lui Ilie și al Zoița
domiciliat în pentru Ciucanu Floarea
com.Hangu, jud.Neamț,
a fost identificat cu următoarea situație militară: _____

- 22.06.1941 - 29.08.1942, pe front cu Regimentul
10 Roșiori.
- 29.08.1942, rănit în luptă.
- Decorat cu "Crucea Serviciului Credincios" cu
Spade, cls. a II-a, I.D.1622/1943.
- Decorat cu "Serviciul Credincios" cu Spade, cl
a II-a, O.Z.148.
- Decorat cu "Bărbăție și Credință" cu Spade, cls
III-a, O.Z.58.
- Decorat cu "Virtutea Militară" de Război, cls. s
II-a, O.Z.267, I.D.1726/1943.
- terminat -

Datele au fost extrase din arhiva M.Ap.N.

ȘEFUL UNITĂȚII MILITARE Nr. 02405,
Lt. col. [Signature]

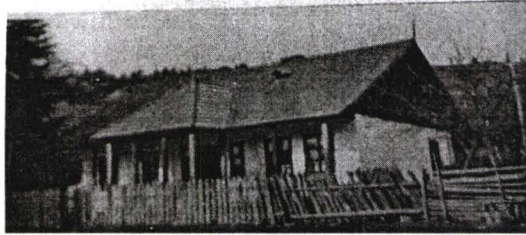
BgV/PM

B10372; c. 568/73

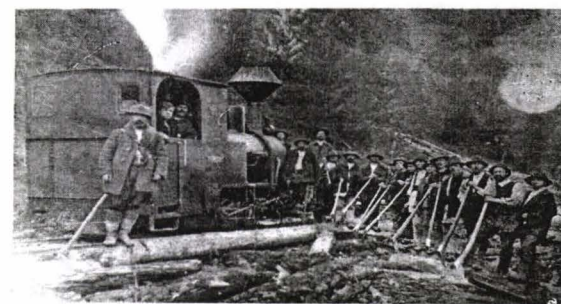
*Adeverință care dovedește eroismul hanganilor în timpul
celui de-al II-lea război mondial*

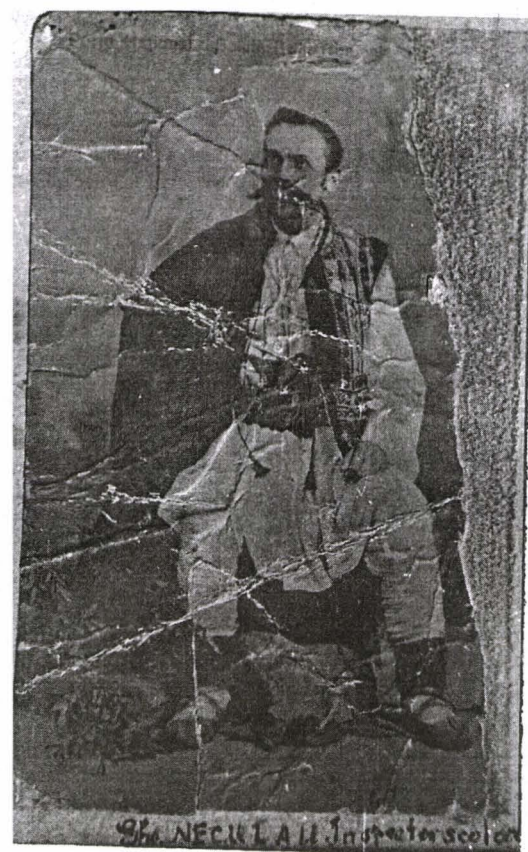
Gheorgina Hangu

Clădirea fostului Gimnaziu din Hangu și Casa profesorilor
Fotografie de familie cu Gavriil Galinescu, Constantin Baltă și Gheorghe Baltă

Lucru la pădure, în schele și
Locomotive la Hangu între cele
două războaie mondiale

- Cercul Cultural „C. Negri”, din Rapciuni
- Revizor școlar-Gheorghe Nicolau

Cor "Indrumarea" 1912

Sursa textului: J'ai eu la bonne fortune de passer quelques instants à Hangu, le jour de la fête nationale roumaine ; j'emporte une impression ineffaçable de la belle réunion de jeunesse que j'ai entendue, sous la direction de Monsieur Grigoresco, chanter des hymnes patriotiques et acclamer la Stăru și sistemă învățării în școlile France. Je suis heureux de pouvoir consigner ici les sentiments d'affection que la France professe pour la Roumanie. A toute cette belle jeunesse, dont j'ai admiré sous le clair soleil de printemps les costumes éclatants et les danses harmonieuses, baignées dans l'air pur de la Patrie reconquise, je salue la Paix glorieuse de la Patrie reconquise. J'emporte de la réception que m'ont faite Monsieur et Madame Grigoresco une profonde reconnaissance et un souvenir pour toujours.

Scolarii prezenti pe Clasa: Cl. I. Cl. II. Cl. III. Cl. IV. Cl. V. Cl. VI. Cl. VII.

Spatiuul scris în raport cu numărul scrierilor 10 mai 1925

Cum se face cina de bătă?

Ch. S. I.

Se dau conținutul la timp și suficient?

Profesor de Zoologie și de Anatomie

Scolarii fac exerciții corporale și cântări?

La colizi: malnutriția lumina de la Hangu de madul fumeos, cum pui de hana de la ora 10.00. Am văzut

Că înfățișare de sănătate prezintă școlarii?

Sursa arhivei:

imposibil să mai vedeți colaj lafermel laș și de la Paris aceluși tip de febră a cîmăto leșibărie de amicitie unde frumoasă a Romani Văi păstru a vor cea mai frumoasă amuzare de la dui Hangu și medicilor ei conducători.

Condiția de presență și frecvențarea?

Cum se face matriola școlară?

Condiția de absență este în regulă?

Sursa sistemului didactic?

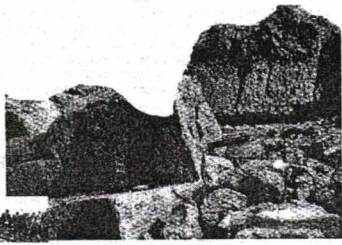
10 mai 1925

C. N. I. eduan Prof. Șco.

I. Căpitanescu Prof. Șco.

Prof. Șco. Șco. Șco.

Document ce atestă vizita unor înalți oaspeți la Școala din Gura Hangelui (Copie după Registrul de inspecție al școlii)

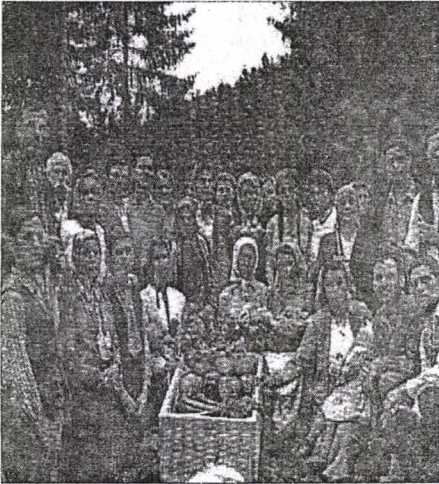

Ruinele fostei biserici din Gura Hangului, acum sub apele lacului

Biserica din beton armat - distrusa în 1959

Așa arăta biserica înainte de a deveni "ruinele de sub ape"

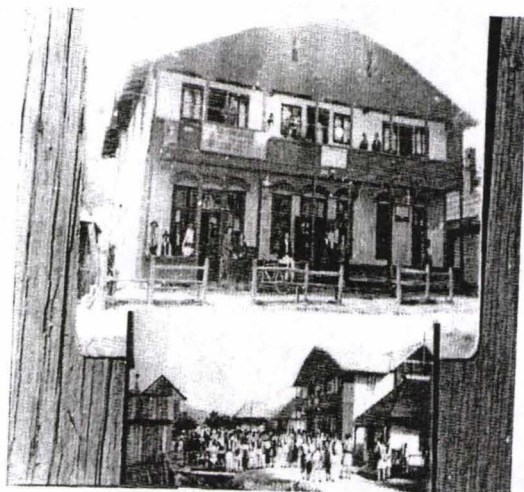
Osemintele din cimitirul de la biserica din Gura Hangului sunt strămutate în cimitirul de pe Muntele Hangului, la Chirișeni

Preotul Coroamă și enoriașii din Chirișeni, la masa de pomenire, după reînhumarea osemintelor.

Reînhumarea osemintelor strămutate

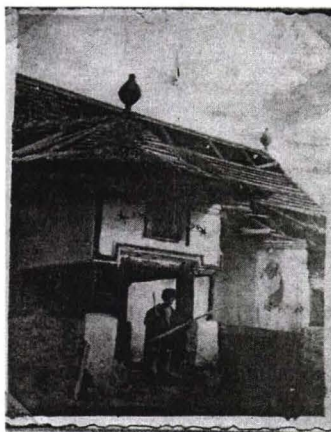
Gura Hangului
casa Chioaru-Rosu
si Caminul Cultural

Scoala primara "Regina Maria" din Gura Hangului 1904-1959

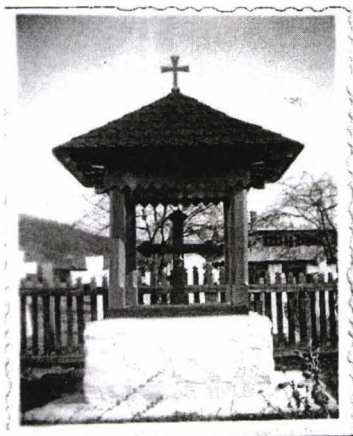
Preotul Ioan Pântescu având în dreapta sa pe Dumitru Cojocărița și Haralambie Macovei – epitrop, iar în stânga sa pe Neculai Apreotesei și Andrei Chiorhănel - consilieri

Biserica veche din satul Audia

Biserica nouă din satul Audia

Baldachinul construit pe locul fostei bisericuțe din Audia. Soclul a fost realizat de Mitică Sava, iar baldachinul propriu zis , de tâmparul, Ion Farcașanu.

Biserica din beton armat - distrusa în 1959

1. Învățătorul Petre Sălăgeanu
2. Învățătorul Gheorghe Leonescu
3. Ion Tăzlăoanul, profesor la Gimnaziul din Hangu

Trei mari personalități ale
Hangului

- Gavriil Galinescu
- Virgil Galinescu, fiul lui Gavriil Galinescu
- Teoctist Galinescu, nepotul lui Gavriil Galinescu

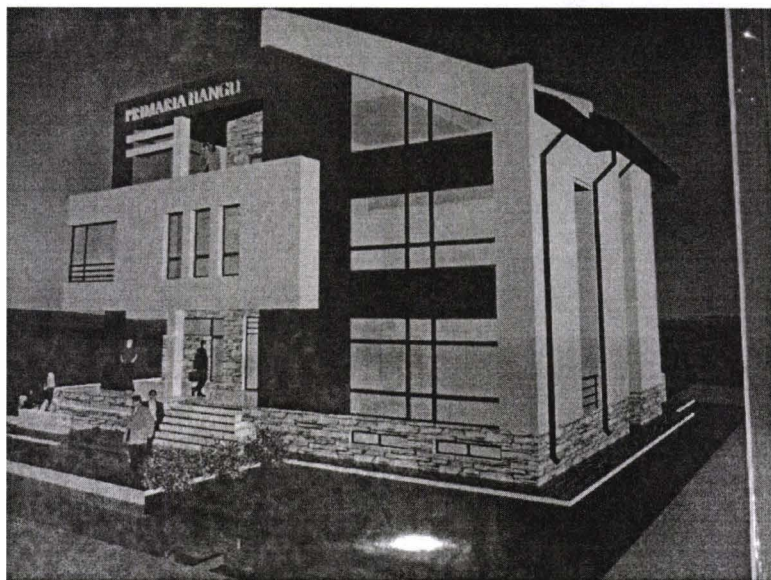

Alte trei mari personalități ale
Hangului

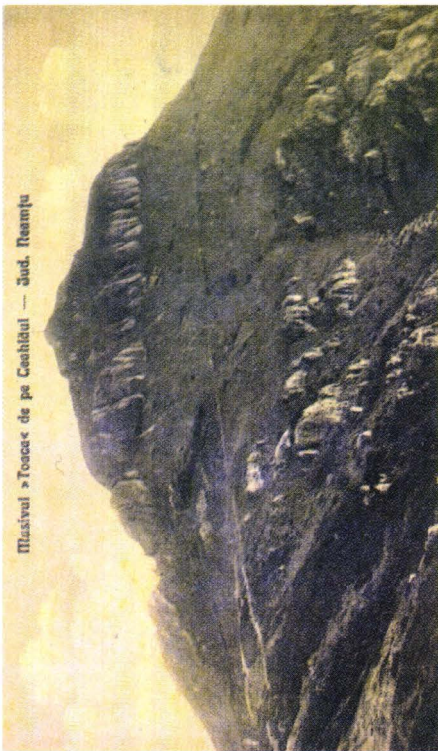
- Gheorghe Ungureanu
- D.M.Cădere, fiu al lui
Gheorghe Cadere
- Constantin Turcu

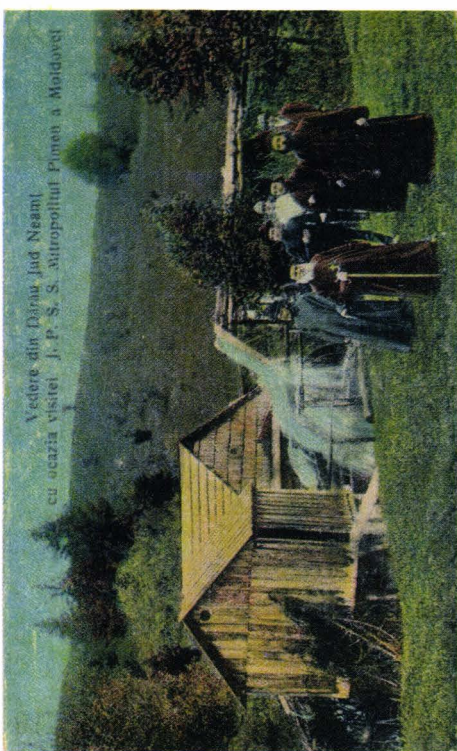

Așa va arăta noul local al Primăriei Hangului

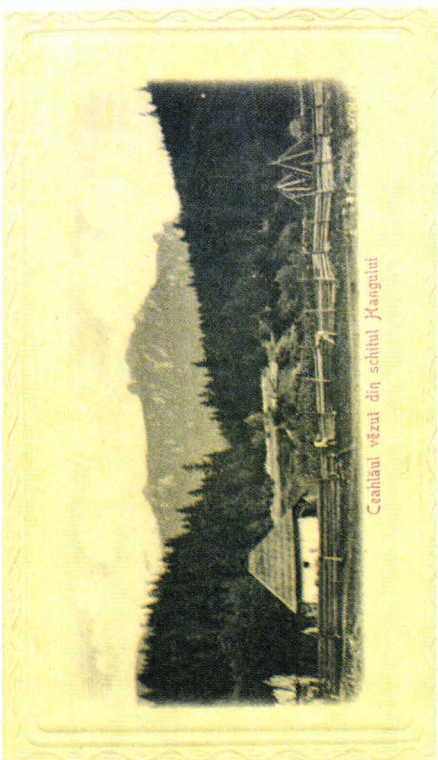
Massivul »Toccea» de pe Ceahlăul — Jud. Neamțu

Veslere din Dărău, Jud. Neamț
cu ocazia vizitei J. P. S. Mitropolitului Pimen a Moldovei

Ceahlăul văzut din schitul Mangușii

Muntele Ceahlău.

Epitafiu lui Ștefan cel Mare, la Muntele Ceahlău.

Monastirea Dinzu.

CUPRINS

INTRODUCERE

Necesitatea istoriei localității	3
Regiunea Hangului sau Țara Hangului	5

AȘEZĂRI STRĂVECHI

Hangu în epoca pietrei	12
Hangu în epoca metalelor	22

HANGU ÎN MILENIUL MARILOR MIGRAȚII

Integrarea Hangului în provincia romană Dacia	27
Migrațiile. Continuitatea de locuire în regiunea Hangului	31

PRECIZĂRI PRIVIND TOPONIMIA DIN HANGU

MUNTELE CEHLĂU - PARTE A HANGULUI	36
Despre fama muntelui Ceahlău	51
Ceahlăul ca vatră de sihăstrie	56
Călători prin Ceahlău	61

REGIUNEA HANGULUI ÎN EPOCA MEDIEVALĂ

Hangu ca loc de refugiu	64
Hangu în sistemul de apărare și supraveghere al Moldovei	69

ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII ECONOMICE ȘI SOCIALE

A HANGULUI, PÂNĂ LA JUMĂTATEA SECOLULUI AL XIX-LEA

Locuitorii Hangului	80
Evoluția formelor de proprietate	88
Relațiile sociale. Obligațiile țăranilor	108

REGIUNEA HANGULUI ÎN CONTEXTUL MARILOR EVENIMENTE ALE EPOCII MODERNE

Hangu în timpul evenimentelor de la 1821	117
Hangu la 1848	119
Hangu și reformele lui Alexandru I. Cuza	123
Participarea Hangului la războiul pentru independența României. Împroprietărirea însurăteilor	133
Hangu în timpul războiului pentru reîntregire a neamului românesc ..	147

REPERE ALE ISTORIEI HANGULUI DUPĂ 1918

Consecințele Marii Uniri din 1918 asupra Hangului	154
Viața în Hangu între cele două războaie mondiale	161
Hangu în al II-lea război mondial	170
Împroprietărirea din 1945	176
Alegerile din 1946	177
Strămutarea	179

HANGU ACTUAL. STARE DE SPIRIT

Evenimentele din decembrie 1989 și impactul lor asupra Hangului ...	185
Date monografice despre Hangu actual	203

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

ANEXE

CUPRINS

**Autorul aduce mulțumiri, și pe această cale
tuturor celor care au contribuit cu generozitate,
moral și material la apariția acestei cărți**

*Tipărit la: EUROTIPO S.R.L. Piatra-Neamț
Tel./fax: 0233 - 221370
e-mail: eurotipo@ambra.ro*

